

P. 1465
P. 2698 16

AKADEMIA UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE.

MATERIAŁY
DO
FIZYOGRAFII KRAJOWEJ

ZEBRANE PRZEZ

SEKCJE ZOOLOGICZNĄ, BOTANICZNĄ I GEOLOGICZNĄ KOMISYI FIZYOGRAFICZNEJ.

Osobne odbicie z T. XXXIII. Sprawozdań Komisji fizyograficznej.

W KRAKOWIE.

NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.

SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.

1898.

AKADEMIA UMIEJĘTNOŚCI W KRAKOWIE.

MATERIAŁY
DO
FIZYOGRAFII KRAJOWEJ

ZEBRANE PRZEZ

SEKCJE ZOOLOGICZNĄ, BOTANICZNĄ I GEOLOGICZNĄ KOMISJI FIZYOGRAFICZNEJ.

Osobne odbicie z T. XXXIII. Sprawozdań Komisji fizyograficznej.

W KRAKOWIE.

NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.

SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.

1898.

Kraków, 1898. — Drukarnia Uniwersytetu Jagiellońskiego pod zarządem Józefa Filipowskiego.

Szkic flory i spis roślin

zebranych we wschodniej Galicyi, na Bukowinie
i w Komitacie marmaroskim na Węgrzech.

Przez

Józefa Paczoskiego.

Z początkiem wiosny r. 1895 zająłem się badaniem flory okolic Dublan, która dotąd nie była badana szczegółowiej. W maju tegoż roku odbyłem krótką wycieczkę w Karpaty stryjskie w okolice Skolego i Ławocznego, a w końcu lipca na Czarną Horę, gdzie zwiedziłem Howerlę, Worochtę i Woronienkę, a na węgierskiej stronie Pietros, Klauzurę kośmieską i Körösmezö. Mając zamiar uzupełnić badania moje nad florą wschodniej Galicyi, prosiłem Komisję Fizyograficzną krakowskiej Akademii Umiejętności o materialne poparcie mego zamiaru. Jakoż w r. 1896 otrzymałem zapomogę w kwocie 150 złr. w. a., której użyłem na nowe badania flory Galicyi wschodniej (przeważnie Podola) i Bukowiny. Nim jednak wyjechałem na ową wycieczkę, od początku wiosny powtórnie badałem florę okolic Dublan (i wsi pobliskich: Grzybowie, Malechowa i t. d.), które to badania prowadziłem aż do chwili wyjazdu, t. j. aż do połowy lipca. Pomimo że florą dublańską zajmowałem się przez dwa lata, nie zbadałem jej jednak wyczerpująco, co pochodziło z niewielkiego zainteresowania się florą składającą się przeważnie z form pospolitych i zbyt dobrze mi znanych. Największe też braki w badaniu flory dublańskiej dotyczą często roślin pospolitych, które nieraz zaniedbywałem zbierać. Ze względu na owe niedostateczne zbadanie flory tej, nie

poświęcam temu przedmiotowi specjalnej rozprawy, lecz wyliczam rośliny dublańskie razem z innymi roślinami wschodniej Galicyi.

Po otrzymaniu subweneyi od Komisji Fizyograficznej w połowie lipca wyruszyłem zaraz na Podole i zacząłem me badania od okolic Tarnopola, po którym nastąpiło badanie okolic Zbaraża i pasma Miodoborów aż po Skałat i Ostapie. Z Miodoborów pojechałem do Trembowli, a stamtąd znowu do Tarnopola. Oznajomiwszy się w części z florą podolską, badania swe przenieśliem na Bukowinę: zbadałem Suczawę na granicy rumuńskiej, Hlibokę i Petreczankę nad Seretem, Berhomet i Wyznicę, z której już po galicyjskiej stronie przez Kuty i Kossów dostałem się do Kołomyi. Z Kołomyi pojechałem do Stanisławowa, Halicza, Czortkowa i Zaleszczyk. Później badałem dłuższy czas florę okolic Rozwadowa nad Dniestrem (pow. żydaczowski) i parę razy byłem w Karpatach stryjskich mianowicie koło Ławoczno (w roku 1895 byłem tam w maju, w 1896 zaś w sierpniu) i Synowódzka Wyznego. W połowie września zakończyłem moje badania flory Galicyi wschodniej i Bukowiny.

Zbadany obszar pod względem florystycznym rozpada się na trzy części: florę karpacką, florę podolską i florę mieszaną. Flora karpacka charakteryzuje się obszernymi lasami świerkowymi i jodłowymi. Drzewa te tworzą obszerne lasy w Karpatach, przyczem pierwsze są liczniejsze od ostatnich. Prócz formacji lasów świerkowych i jodłowych flora karpacka charakteryzuje się całym szeregiem roślin górskich na równinie nie rosnących wcale, lub przytrafiających się bardzo rzadko w miejscowościach wyjątkowych (n. p. *Gentiana asclepiadea*, *Luzula albida*, *Centaurea mollis* i inne). Roślin pierwszej kategorii nie wymieniam, gdyż zajęłoby to zbyt dużo miejsca, a powtórę są to rzeczy dostatecznie znane. Flora podolska, zajmująca wschodni kraniec zbadanego obszaru, odznacza się brakiem drzew szpilkowych, czarnoziemem i roślinnością charakterystyczną dla tej gleby, niewielkimi rozrzuconymi tu i ówdzie lasami dębowymi, grabowymi, lub mieszanymi i pewnym procentem roślin flory pannońskiej. Prócz tego zawiera kilka gatunków, nie znajdujących się w żadnej z flor ościennych. Flora mieszaną rozpościera się na zachód od Podola i na północ od Karpat. Przedstawia ona mieszaninę gatunków flory karpackiej, podolskiej i bałtyckiej. We wschodniej części znajdujemy jeszcze znaczną ilość roślin flory sąsiedniego Podola, w północnej całe formacje poleskie. Na całym obszarze tu i ówdzie rozrzucone są lasy sosnowe, przytrafiające się często w części północnej, a ku południowi coraz rzadsze i nieraz tylko sadzone. W miejscach pokrytych wzgórzami znajdujemy w lasach rośliny górskie; *Aposeris foetida*, *Gentiana asclepiadea*, *Luzula albida* i t. d., które zapewne przetrwały epokę lodowcową, w czasie której w miejscach niższych

roślinność została zniszczona. Na wzgórzach takich najczęściej występują lasy bukowe, w których znajdujemy także bluszcz.

Formacje roślinne tych flor przedstawiają się w następujący sposób:

Flora karpacka na zbadanym przeze mnie obszarze w niższych swych częściach (pas leśny) jest zadziwiająco jednostajna. Też same formacje, też same formy składające je znajdujemy zarówno na Czarnej Horze jak i w Karpatach stryjskich (ma się rozumieć, że nie mówię tu o pasie alpejskim, który w Karpatach stryjskich nie występuje). Jakich kilkanaście gatunków rosnących na Czarnej Horze, których niema w Karpatach stryjskich („nowych“ gatunków jako też i *Hieracium* nie uwzględniam) i naodwrot, nie wywiera najmniejszego wpływu na ogólny wygląd flory, który w obu miejscowościach jest jednaki. Lasy świerkowe i miejsca niższe nad strumykami nie tylko wyglądają jednakowo, lecz powtarzają się tam też same rośliny. *Spiraea Ulmaria*, *Aruncus silvester*¹⁾, *Astrantia major*, *Streptopus amplexifolius*, *Rosa alpina*, *Doronicum Austriacum*, *Carex silvatica*, *Heraclium Spondylium*, *Dentaria glandulosa*, *Lactuca muralis*, *Symphytum cordatum*, *Cirsium oleraceum*, *Lonicera nigra*, *L. xylosteum*, *Epipactis rubiginosa*, *Paris quadrifolia*, *Aconitum variegatum*, *Chrysanthemum rotundifolium*, *Senecio nemorensis*, *Carduus Personata* i wiele innych, rosnących obficie nad strumykami i po wilgotnych miejscach w lasach świerkowych koło Ławocznego, znajdujemy znowu w podobnym ugrupowaniu naprzykład w okolicy klauzury kośmieskiej na Czarnej Horze. Łąki górskie koło Ławocznego nie odznaczają się jakimiś wyłączniami roślinami. Najwięcej na nich traw: *Cynosurus cristatus*, *Triodia decumbens*, *Anthoxanthum odoratum*, *Nardus stricta*... także bardzo dużo *Rhinanthus Crista galli*, prócz tego: *Centaurea Jacea*, *Potentilla Tormentilla* (obf.), *Trifolium pratense*, *T. agrarium*, *Knautia arvensis*, *Campanula patula*, *Pimpinella Saxifraga*, *Euphrasia officinalis* (obf.), *Prunella vulgaris*, *Gentiana Germanica*, *Crepis grandiflora* (obf.), *Carlina acaulis* i *simplex* i wiele innych mniej charakterystycznych. Podczas wycieczki na Czarną Horę, na której więcej byłbym po prostu turystą niż botanikiem, nie zwracałem uwagi na formacje roślinne a tylko zbierałem rośliny przeważnie na równinie nie rosnące. Wskutek tego o ścisłym porównaniu roślinnych formacji Karpat stryjskich z formacjami czarnohorskimi nie może być

¹⁾ Rozstrzelonem pismem wydrukowane są nazwiska roślin wyróżniających daną formację od innych, nie zawsze jednak są one charakterystyczne dla danej formacji, to jest, że one nie zawsze nadają jej pewną charakterystyczną fizjognomię.

mowy, lecz, o ile zostało mi w pamięci ogólne wrażenie z tej wycieczki, łąki górskie (naturalnie niżej położone) Czarnej Hory zupełnie są podobne do łąk Karpat stryjskich.

Las y jodłowe widziałem w górach w okolicach Berhometu (na Bukowinie). Taki las składał się z wysokopiennych jodeł (*Abies alba*) i tylko gdzieniegdzie rozrzucone były pojedyncze świerki, buki i brzozy. Młode drzewka w lesie tym należały przeważnie do jodeł, rzadziej do świerków. Nie można wskutek tego twierdzić, żeby jodła w walce o byt ze świerkiem bardzo łatwo ustępowała miejsca temu ostatniemu, chociaż nie ulega kwestyi, że ostatecznie zwyciężają świerki. W cieniu tych drzew wysokich rosły paprocie: *Pteris aquilina*, *Phegopteris Dryopteris* i *P. polypodioides* (na skałach także *Polypodium vulgare*), mchy, *Pirola minor*, *P. secunda*, *Veronica officinalis* (rzadko *V. montana*), *Oxalis acetosella*, *Gnaphalium dioicum*, *G. silvaticum*, *Majanthemum bifolium*, *Lactuca muralis*, *Circaea alpina* (na kamieniach). Las taki ciągnie się aż do wierzchołka góry, u którego młode świerki przeważają. Na samym szczycie znajduje się grupa skał i kamieni. Tam rośnie jałowiec zwykły (trochę różniący się wprawdzie od typowego — patrz spis roślin), młode drzewka świerków, rzadziej jodeł. Po skałach i między skałami wiele roślin zielnych: *Salvia glutinosa*, *Luzula albida*, *Atropa Belladonna* i inne. W miejscach wilgotnych nad strumykami wśród takiego lasu rosną: *Alnus incana*, *Cornus sanguinea*, *Carex silvatica*, *C. remota*, *Sanicula Europaea*, *Telekia speciosa*, *Senecio nemorensis* i inne. Bagienka znajdujące się w tym lesie jodłowym były pokryte następną roślinnością: *Cyperus flavescens*, *Carex leporina*, *C. Oederi*, *Myosotis*, *Juncus lamprocarpus*, *J. effusus*, *Trifolium fragiferum*, *Ranunculus Flammula*, *Epilobium*, *Callitriche verna*, mchy i t. d. Wogóle las ten razem ze skałami, strumykami i bagienkami niczem (prócz składających go drzew) nie różni się od lasu świerkowego rosnącego w podobnych warunkach, co nie jest niezem osobiwem, gdyż zacinienie przez jodły nie o wiele jest mniejsze niż przez świerki.

Koło Synowódzka W. stoki gór pokryte są krzewami: *Alnus incana* i *A. glutinosa*, gdzieniegdzie *Prunus spinosa*, *Juniperus communis*, obficie zaś *Rhamnus cathartica*. Ziemia usłana mechami i roślinami zielnymi. Z tych ostatnich widzimy mieszaninę leśnych i łąkowych: paprocie (*Pteris aquilina*, *Aspidium Filix mas*, *A. Filix femina*), *Holcus mollis*, *Luzula albida*, *Solidago Virga aurea*, *Achillea Millefolium*, *Gentiana asclepiadea*, *Pimpinella Saxifraga*, *Hypericum quadrangulum*, *Thymus Serpyllum* var., *Anthoxanthum odoratum*, *Festuca*, *Potentilla Tormentilla*, *Euphrasia officinalis*, *Triodia decumbens*, *Calluna vulgaris*, *Succisa pratensis*, *Hieracium umbellatum* i inne. W miejscach zaś, gdzie krzewy rosną bardzo

rzadko, lub nie rosną wcale, ziemia szczelnie pokryta jest przez *Nardus stricta*, rosnący niby szczytka

Nad rzekami i rzeczkami w Karpatach stryjskich rosną obficie i gęsto *Salix purpurea*, a wśród tych zarosli *Senecio fluvialis*. Po piaszczysto-kamienistych zaś wybrzeżach zalewanych przez wody wiosenne *Myricaria Germanica*, *Saponaria officinalis* i wiele innych.

Nad Seretem koło Petreczanki (podgórze karpackie na Bukowinie) w miejscach piaszczysto-kamienistych znajdujemy także gęste zarosła *Salix purpurea* (a w części i innych *Salix*), w miejscach zaś odkrytych *Myricaria Germanica* i *Calamagrostis littorea*. Takież same formacje występują i koło Suczawy.

Nie daleko od Seretu koło Petreczanki znajduje się moczarz: kępy *Carex filiformis*, pomiędzy niemi woda. Po kępach prócz *Carex* rosną: *Lysimachia vulgaris*, *Comarum palustre*, *Lythrum Salicaria*, *Juncus effusus*, *Scutellaria galericulata*, *Epilobium palustre* i inne rośliny.

Lasy czysto liściaste w zbadanej części Karpat występują rzadko. Koło Ławocznego w takim lesie rosły *Corydalis solida* i *C. cava*, oraz *Dentaria bulbifera* i *Galanthus nivalis*, których to roślin w lasach szpilkowych nie widziałem.

Las bukowy koło Hlibokiej (podgórze karpackie na Bukowinie). Stare buki rosnące gęsto, wskutek czego las bardzo cienisty. Prócz buków gdzieśgdzie przytrafiają się i stare graby. Z powodu wielkiego zacinienia poszwu leśnego, składającego się z krzewów i młodych drzewek, niema tu wcale (świerków, które nie bałyby się tego zacinienia, w danej miejscowości jeszcze niema). Dla teje przyczyny niema tu prawie wcale i roślin zielnych. Na ziemi pokrytej suchem liściem buczyny wyrastają gdzieśgdzie pojedyncze okazy *Pirola secunda*, *Veronica officinalis*, *Lactuca muralis*, *Viola silvatica*, *Anemone nemorosa*, *Carex silvatica*, *Ajuga reptans*, *Carex remota* (miejsca wilgotne), *Imnatiens Noli tangere*, (m. wilgotne), *Circaea Lutetiana*, *Carex pallescens*, *C. maxima*, *Platanthera bifolia*, *Monotropa Hypopitys*, *Geranium Robertianum*, mchy, rzadko paprocie. Większość tych roślin grupuje się w miejscach wilgotniejszych lasu, ponieważ prócz cienia wymagają one i znacznej zawartości wody w glebie. Wogóle las taki wskutek braku krzewów i bardzo szczupłej roślinności zielnej wydaje się pustym i ponurym. Stare lasy bukowe i na równinie niczem prawie nie różnią się od tylko co opisanego (co do składu roślin), a co do ogólnego wyglądu są z nim zupełnie jednakowe.

Brzozowy las koło Hlibokiej. Stare brzozy, pod którymi rośnie gęsto młoda buczyna i grabina. W głębi lasu, a więc w cieniu, który pochodzi jednak nie od brzóz, lecz od

młodych buków i grabów, rosły następujące rośliny: *Sanicula Europaea*, *Astrantia major*, *Luzula pilosa*, *Aposeris foetida*, *Carex pilosa*, *Pulmonaria officinalis*, *Orobus vernus*, *Ajuga reptans*, *Neottia Nidus avis* i kilka innych. Wogóle tu, jak i w powyżej opisanym lesie bukowym, wskutek nieprędko gnijących liści bukowych i wskutek zacielenia, rośliny zielne są także bardzo skąpo reprezentowane i także rozrzucone są daleko jedna od drugiej. Z tego względu las ten wcale nie jest podobnym do zwykłych lasów brzożowych, w których przeważają formy łąkowe, tworzące zwarty kobierzec, gdyż sama brzoza mało zacielenia glebę i pozwala na rozwój roślin lubiących światło, a więc łąkowych.

O takiej formacji będę mówił poniżej, lecz i w tym samym lesie rośliny rosnące po brzegu należą przeważnie do łąkowych: *Potentilla Tormentilla*, *Trifolium agrarium*, *Cytisus Ratisbonensis*, *Potentilla alba*, *Briza media* i inne. Tylko co opisany las brzożowy przedstawia przykład wypierania brzozy przez buk i grab. Gdy stare drzewa zostaną wyrabane, czy też przez wiek swój pousychają, pozostanie tylko buk i grab. Koło Hlibokiej znajduje się także las brzożowy, do którego jeszcze nie wtargnęły buki i graby. W lesie tym prócz starych brzoż (*Betula verrucosa*) i olch (*Alnus glutinosa*) w kształcie krzewów, rosły następujące rośliny przeważnie łąkowe: *Aira caespitosa*, *Centaurea Jacea*, *Cynosurus cristatus*, *Anthoxanthum odoratum*, *Chrysanthemum Leucanthemum*, *Achillea Millefolium*, *Scabiosa Succisa*, *Veronica Chamaedrys*, *Ranunculus acer*, *Prunella vulgaris*, *Potentilla Tormentilla*, *Lysimachia nummularia*, *Stellaria graminea*, *Genista tinctoria*, *Juncus atratus var. Bukowinensis*, *Lychnis Flos cuculi* (rzadko), *Campanula patula*, *Hypochaeris radicata*, *Euphrasia officinalis*, *Senecio Jacobaea* i wiele innych. Wogóle w lesie takim niema wcale roślin charakterystycznych dla flory karpackiej i bez wyjątku (jeżeli nie uwzględnić odmiany *J. atratus*), wszystkie wyliczone powyżej rośliny rosną nawet na Polesiu, tworząc razem z brzożą zupełnie identyczną formację. Właściwie las brzożowy przedstawia pierwsze stadium w zadrzewieniu łąk w wielu miejscowościach. Ponieważ brzoza nie boi się i lubi światło, więc wyrasta w takich warunkach, które dla innych prawdziwych drzew leśnych są zupełnie nieodpowiednie. Na Litwie pola zarzucone bardzo prędko pokrywają się brzezina¹⁾.

Właściwie okolice Hlibokiej nie przedstawiają typowej flory karpackiej, niema tam też jeszcze gór a tylko wzgórz a a i wiele miejsc zupełnie równych. Na wschód podgórz te przechodzą w Podole (t. j. typ podolski). Chociaż flora okolic Hlibokiej (i Petre-

¹⁾ Koło Dublan pod Lwowem kawał zarzuconego pola obok lasu mieszanego (dąb, osina) zarósł gęsto także młodemi brzożkami.

czanki) dziwnie jest ubogą w rośliny, któreby wskazywały przynależność jej do tego lub owego okręgu roślinnego, niewątpliwie należy ją jednak zaliczyć do flory karpackiej, gdyż z florą podolską nie ma ona nic wspólnego, a do poleskiej nie może być zaliczona ze względu na swe geograficzne położenie. Podobieństwo jednak z florą poleską jest wielkie. Wszystko co znalazłem w okolicach Hlibokiej i Petreczanki (obie miejscowości sąsiadują z sobą), z wyjątkiem buków, *Myricaria Germanica*, *Calamagrostis littorea* i *Carex maxima*, roślinie i na Polesiu (nie wyłączając nawet *Aposeris foetida*, rośliny górskiej, którą znalazłem niedawno na Polesiu koło Mozyra).

Teraz przystępuję do opisu formacji roślinnych, typu flory mieszanej, który zajmuje środkową część Galicyi wschodniej, i zaznaczam od okolic Dublin jako najlepiej przeze mnie zbadanych.

Torfy dublańskie. Najciekawszą formacją okolic Dublin są torfy, które zajmują szeroką i długą dolinę leżącą na północ od wsi i ciągnącą się z zachodu od Grzybowic na wschód. Roślinność torfów tych nie przedstawia w obecnej chwili pierwotnego typu, gdyż wskutek starań ludzkich nad ulepszeniem tych łąk torfistych zaszły tam liczne i gruntowne zmiany. Ponieważ zmiany te nie wszędzie wystąpiły w jednakowej mierze, nie można mówić ogólnikowo o roślinności torfów, lecz trzeba je podzielić na kilka typów. Pierwszym czynnikiem zmiany roślinności torfowej było przekopywanie rowów i kanałów, mających na celu odprowadzenie nadmiaru wody. Samo jednak zmniejszenie zawartości wody nie wpłynęłoby tak bardzo na zmianę roślinności, o czem przekonałem się badając torfy i łąki błotniste na Polesiu, ale prócz tego torfy dublańskie uległy zmianie w wielu miejscach i co do składu gleby. Ta ostatnia zmiana osiągnięta była już to za pomocą nawożenia błota z ulic, nawozu i t. d., który to sposób jest praktykowany przez chłopów dublańskich, już to przez urządzenie śluz i podzielenie łąk na prawidłowe kwatery zalewane wodą, osadzającą cząstki łu na powierzchni łąki. Ostatni sposób praktykowany jest na obszarze dworskim, lecz wskutek nie wielkiej ilości osadzonego łu, zdaje mi się, chybia celu. Jakkolwiek rezultaty osiągnięte już to przez pierwszy sposób, już to przez drugi pod względem gospodarskim nie są zbyt świetne, jednak nie można powiedzieć, żeby sposoby te nie okazywały potężnego wpływu na roślinność. Łąki meliorowane chociaż nie odznaczają się obfitym rozwojem roślin pożytecznych (na niektórych kwaterach *Cirsium rivulare* wyrasta w tak niezmiernej ilości, że wydaje się niby umyślnie rozsianem), jednak na nich nie spotykamy już wcale roślin charakterystycznych dla torfów. Również i sposób praktykowany przez chłopów okazuje wielki wpływ na roślinność. Działy łąk chłopskich, podobnie jak

i zagony na polu, ciągną się wązkimi i długimi pasami. Jeżeli sąsiadują z sobą pas świeżo nawożony i nienawożony (lub nawożony dawno), to od razu rzuca się w oczy ogromna różnica nie tylko co do wzrostu traw, ale też i co do składających gatunków. Trzecim czynnikiem zmiany roślinności torfowej jest uprawianie w pewnych miejscach na torfie kapusty, a czasem i owsa. Pólka takie, zarzucone po paru latach użycia, bardzo długo nie pokrywają się prawie żadną roślinnością i tylko z czasem dają przytułek roślinom ruderalnym, lub wogóle nie lubiącym sąsiedztwa innych roślin, a więc w danym wypadku odgrywających rolę ruderalnych. Prócz półek zarzuconych, roślinami ruderalnymi pokrywają się i wszystkie inne miejsca, na których normalny kobierzec roślinności torfowej został w ten lub owy sposób zniszczony (n. p. miejsca, gdzie bardzo długo stały kopy siana i t. d.). Wogóle w takich miejscach rosną następujące rośliny: *Stenactis annua* (miejscami obficie), *Erigeron acer*, *Arabis arenosa* (rosnąca zazwyczaj na piaskach lub skałach — tu jest rośliną ruderalną), *Turritis glabra* (rzadziej), *Pyrethrum inodorum* (obf.), *Malva Mauritiana* (rzadko), *Campanula Cervicaria* (roślina łąk leśnych), *Fragearia vesca*, *Linaria vulgaris*, *Camelina microcarpa*, *Carduus crispus* (rzadko), *Oenothera biennis*, *Echium vulgare*, *Scabiosa ochroleuca*, *Viola tricolor* (miejscami obficie), *Senecio vernalis*, *Rumex acetosa*, *Sedum acre* (roślina charakterystyczna dla piasków), *Calamintha Acinos* (charakterystyczna dla wzgórz gliniastych o skąpej roślinności i pól; na torfie rośnie miejscami obficie), *Asperula cynanchica*, *Cerastium triviale*, gdzieś tam bławatek¹⁾ (*Centaurea cyanus*) i *Delphinium Consolida*, a nawet kilka okazów maku zwykłego (*Papaver somniferum*). Tak się przedstawia roślinność torfów w miejscach najwięcej zmienionych przez człowieka. Wiele z powyższej wymienionych roślin następcza poważnych zarzutów względem zwolenników teorii chemizmu gleby. Najczęściej rosną one na najrozmaitszych glebach (piaski, skały, wzgórza nagie gliniaste i kamieniste i t. d.) i wymagają nie tego lub owego składu chemicznego tych ostatnich, lecz tylko tego, żeby nie rosły tam gromadnie inne rośliny. *Arabis arenosa* na przykład rośnie na skałach wapiennych, piaskach jałowych i na torfie. Czy mogą być gleby więcej różne pod względem składu chemicznego i fizycznych własności jak prawie naga skała wapienna i torf ogoło-

¹⁾ Bardzo często przytrafia się, żeby rośliny takie jak bławatek wyrastały wśród normalnej formacji roślinnej o zwartym kobiercu. W Dublinach na łące torfiastej widziałem raz bławatek w takich warunkach. Tuż obok niego rosły: *Mentha arvensis*, *Carex vulgaris*, *Linum catharticum*, *Trifolium repens*, *Juncus bufonius* i inne rośliny, które ściśle otaczały bławatek. W podobnych warunkach widywałem *Delphinium Consolida*, lecz okazy miały zaledwie parę cali wysokości i najczęściej tylko jeden kwiatek.

cony z kobierca roślinnego? Jedyną ich wspólną cechą jest ów brak gęstszego kobierca roślinnego i dla tego tylko *Arabis arenosa* rośnie tu i tam. Podobnie zachowuje się i *Asperula cynanchica* (skały wapienne, piaski), która rośnie także w rozmaitych formacjach łąk suchych i stepów, a także wiele innych roślin.

Na łące torfiastej w miejscach, gdzie roślinność uległa mniejszej zmianie (miejsca nawożone), rosną przeważnie prawdziwe rośliny łąkowe: *Briza media*, *Anthoxanthum odoratum* (obie trawy obficie), *Aira caespitosa* (bardzo obficie), *Poa*, *Galium Mollugo*, *Festuca elatior*, *Calamagrostis neglecta*, *Hieracium*, *Plantago lanceolata*, *Carex flava*, *Potentilla Tormentilla*, *Polygonum Bistorta*, *Thalictrum angustifolium*, *Rhinanthus major*, *Cirsium rivulare*, *C. palustre*, *Valeriana officinalis*, *V. dioica*, *Holcus lanatus*, *Geum rivale* (miejscami), *Rumex acetosa*, *Lychnis Flos cuculi* (obficie), *Centaurea Jacea*, *Galium verum*, *Senecio Jacobaea*, *Spiraea Ulmaria*, *Trifolium repens*, *T. pratense*, *T. hybridum*, *Galium uliginosum*, *Orchis incarnata*, *Prunella vulgaris*, *Cardamine pratensis* (miejscami obficie) i wiele innych¹⁾. Jak widać z tego spisu, prawdziwych torfowych roślin prawie wcale niema; chociaż niektóre z nich rosną także obficie i wśród normalnych formacji torfowych, lecz nie są dla nich charakterystyczne.

Na torfach najmniej zmienionych, z najlepiej zachowaną roślinnością pierwotną (takiemi są miejsca na wschód od stawu wykopanego przy eksploatacji torfu), rosną: *Carex Davalliana* (obf.), *Schoenus ferrugineus* (obf., dla torfów dublańskich jest to najwięcej charakterystyczna roślina), *Carex vulgaris* (obf.), *C. paradoxa*, *C. distans* var. *Hornschuchiana* (dość obf.), *C. flava*, *C. panicea*, *Eriophorum latifolium* (miejscami obficie), *Aira caespitosa* (bardzo obf.). *Pinguicula vulgaris*, *Salix rosmarinifolia*, *Potentilla Tormentilla*, *Comarum palustre*, *Swertia perennis*, *Menyanthes trifoliata* (miejsca więcej błotniste), *Valeriana dioica* (obf., bardzo charakterystyczna dla torfów dublańskich), *Polygonum Bistorta* (obf.). *Holcus lanatus*, *Gnaphalium dioicum* (koło kanału w miejscach suchszych, gdzie rosną sosny), *Geum rivale*, *Polygala amara*, *Juncus bufonius* (wilgotne miejsca deptane przez ludzi, obficie), *J. alpinus*, *J. atratus*, *Luzula campestris*, *L. pallescens*, *Molinia coerulea*, *Epipactis palustris*, *Catha palustris*, a w niektórych miejscach obficie *Phragmites communis*. W miejscach więcej błotnistych, porośniętych krzewami (*Salix*, *Betula pubescens*) rośnie obficie *Aspidium Thelypteris*. Wogóle torfy dublańskie są pozbawione drzew.

¹⁾ Przykład ten wziąłem nie z łąk meliorowanych, lecz ze środka torfu.

Tylko koło głównego kanału znajduje się maleńki lasek brzozowy, prócz tego gdzieniegdzie rosną sosny. Krzewów bardzo mało, gdyż zapewne były zniszczone jako niepożądane na łąkach przeznaczonych do koszenia. Rosnące gdzieniegdzie krzewy należą do wierzb, *Betula pubescens*, olchy czarnej i sosny. Prócz tego znalazłem na torfie jeden niewielki krzaczek jałowca (*Juniperus communis*), który nigdzie w sąsiedztwie nie rośnie. Zbyteczną jest prawie rzeczą dodawać, że wszystkie wymienione powyżej typy roślinności torfowej są rozrzucone nieprawidłowo, z sobą pomieszane i występują już to wyraźniej, już to zlewają się za pomocą roślinności o charakterze przejściowym.

Ze na torfach dublańskich niektóre rośliny zupełnie wyginęły, można sądzić z tego, że dla Dublan Tomaszek przytacza *Drosera Anglica* Huds. (Knapp str. 321), która teraz tam nie rośnie. Chociaż ma się rozumieć, że dowiedzenie tego twierdzenia jest niemożliwe, jednak, sądzę, mam pewne prawo uważać je za słuszne. W przeciągu dwu lat nachodziłem się tyle po torfach dublańskich (niemal codziennie), jeżeli nie dla herboryzacyi, to w celu polowania, że przeoczenie tej rośliny z mojej strony uważam za niemożliwe.

Na terytorium dublańskim znajduje się kilka lasek bardzo maleńkich, przedstawiających szczątki przed czasem lasów obszerniejszych. Laski te nie są dla charakterystyki formacyi odpowiednimi ze względu na zasadzone tam drzewa, do flory miejscowej nie należące (naprz. świerki), dla tego nie będę tu o nich mówił, tylko wspomnę, że w laskach tych rosną dwie rzadsze rośliny: *Rosa pumila* i *Galium Cruciatum* (obficie). Niedaleko od Dublan znajduje się las żydatycki, rosnący na równinie i zasługujący na uwagę. Las ten składa się (w miejscu, które opisuję) z dębów (*Quercus pedunculata*), osiny i brzozy; podszycie gęste z leszczyny, rzadziej z innych krzewów: *Rhamnus Frangula*, *Evonymus Europaeus*, *E. verrucosus*, *Cornus sanguinea*, *Prunus Padus*, *Salix caprea*, a po brzegach lasu rośnie tarnina (*Prunus spinosa*), rzadziej róże (między niemi i *Rosa pumila*). W cieniu drzew leśnych znajdujemy następujące rośliny zielne, mniej lub więcej dla lasów liściastych i cienistych charakterystyczne: *Milium effusum*, *Ranunculus Cassubicus*, *Pulmonaria officinalis*, *Corydalis solida*, *Asarum Europaeum*, *Asperula odorata*, *Poa nemoralis*, *Carex digitata*, *Luzula vernalis*, *Phyteuma spicatum*, *Campanula persicifolia*, *Melampyrum nemorosum*, *Aegopodium Podagraria*, *Polygonatum officinale*, *P. multiflorum*, *Viola silvestris*, *Stellaria Holostea*, *Festuca heterophylla* (miejsca mniej zacienione), *Galium vernalis*, *Sanicula Europaea*, *Aspidium Filix mas*, *Galeobdolon*

luteum, *Equisetum*, *Urtica dioica*, *Daphne Mezereum* i wiele innych. Daleko bogatsze pod względem roślinności, jak to zwykle bywa, są poręby leśne, na których rosną także i rośliny wymagające większego naprężenia światła. W lesie żydatyckim na porębach widzimy *Gladiolus imbricatus*, *Rubus saxatilis* i wiele innych. Na pochyłości ciągnącej się nad torfem w kształcie brzegu i pokrytej lasem, znalazłem dwie rośliny nigdzie więcej nie rosnące, a mianowicie: *Aconitum Moldavicum* (roślina wogóle na równinie rzadka) i czernicę (*Vaccinium Myrtillus*) charakterystyczną dla borów sosnowych i obficie rosnącą w Karpatach, lecz dla formacji lasów liściastych rzadką. W błotnistej olszynie (koło torfu) widzieć się dają: *Chrysosplenium alternifolium*, *Stellaria uliginosa*, *Geum rivale*, *Scirpus silvaticus*, *Caltha palustris* i inne.

W lasach rosnących na wzgórzach, ciągnących się od Grzybowie do Lwowa, znajdujemy buk, *Aposeris foetida* (obf.) i bluszcz, których to roślin w lasach na równinie (niżej położonej) nie widziałem wcale.

Formacje łąk suchych koło Dublan zostały tylko po zboczach i stromych przyległościach nie dających się przekształcić w pola orne. Takich strzępków tam wogóle nie wiele. Po takich stokach trawiastych, prócz zwykłej łąkowej roślinności, znajdujemy następujące rośliny: *Salvia pratensis*, *Anemone silvestris*, *Polygala comosa*, *Fragaria collina*, *Dianthus carthusianorum*, *Cytisus Ratisbonensis*, *Trifolium montanum*, *T. medium*, *T. alpestre*, *Onobrychis sativa*, *Potentilla canescens*, *P. opaca*, *Centaurea Scabiosa*, *Campanula sibirica*, *Asperula cynanchica*, *Helianthemum vulgare*, *Prunella grandiflora*, *Spiraea Filipendula*, *Teucrium Chamaedrys*, *Veronica spicata*, gdziekolwiek róże i t. d.

O roślinności ruderalnej i wodnej, jako mniej więcej kosmopolitycznej i prawie wszędzie jednakowej, mówić tu nie będę. Chwasty, mające tendencję rozpowszechnienia się z ogrodu botanicznego, będą uwzględnione w spisie roślin.

Las bukowy cienisty i stary (koło Rozwadowa nad Dniestrem). Prócz buków przytrafiają się stare graby. Gdziekolwiek młode drzewka bukowe. Z roślin zielnych, rosnących także skąpo, jak i w powyżej przytoczonym przykładzie lasu bukowego w Hlibokiej, wspomnę o następujących: *Oxalis Acetosella*, *Carex pilosa*, *Polygonatum*, *Majanthemum bifolium*, *Asperula odorata*, *Aspidium Filix mas*, *A. F. femina*, *Hepatica triloba*, *Euphorbia amygdaloides*, *Aposeris foetida*, *Gentiana asclepiadea* (rzadko, po zrębach jednak i miejscach mniej zacienionych dość obficie), *Orobus vernus*, *Daphne Mezereum*, *Carex silvatica*, *Galeobdolon luteum*, *Ajuga reptans*, *Hedera Helix*, *Paris quadrifolia*. Najwdzięczniejszą częścią lasu rozwadowskiego dla

florysty są skały śródleśne. Tam rośnie *Tilia grandifolia* i *Luzula albidula*, roślina górską rzadko rosnącą na równinie.

Las koło Halicza Gdzieniegdzie stare dęby, rzadziej osiny. Poszew leśny składa się przeważnie z grabiny, prócz tego leszczyna, lipa, rzadko buk. Znajdowanie się młodych grabów wskazuje, że z czasem las ten będzie grabowym i że dąb i osina zostaną wyparte z tego lasu. Rośliny zielne: *Melampyrum nemorosum*, *Stellaria Holostea*, *Melica nutans*, *Majanthemum bifolium*, *Aposeris fortida*, *Asarum Europaeum*, *Hepatica triloba*, *Pulmonaria officinalis*, *Carex pilosa*, *Aspidium Filix mas.* *Gnaphalium silvaticum*, *Euphorbia amygdaloides*, a nawet *Lycopodium clavatum* (rzadko), który tak rzadko występuje w lasach liściastych (widziałem go także w lesie koło Rozwadowa).

Zarośla na łąkach nad Dniestrem (koło Rozwadowa). Oddzielnie rozrzucone drzewa: *Quercus pedunculata*, *Ulmus campestris*, *Salix fragilis*, rzadziej grusze i jabłonie. Zarośla właściwie składają się z niektórych gatunków wierzb, młodych dębów, *Ulmus campestris var. suberosa*, *Cornus sanguinea*, *Crataegus Oxyacantha*, *Viburnum Opulus*, *Rhamnus Frangula*, *R. cathartica*, *Econymus verrucosus* i róż. Krzewy te często splecione są chmielem, *Calystegia sepium*, *Polygonum dumetorum*, *Rubus caesius* i *Cucubalus baccifer*. Między krzewami rosną wysokie rośliny zielne: *Chaerophyllum bulbosum*, *Angelica silvestris*, *Heracleum Sibiricum*, *Thalictrum angustifolium* (roślina charakterystyczna dla łąk nadrzecznych), *Geranium pratense*, *Centaurea Jacea*, *Senecio paludosus*, *Serratula tinctoria*, *Agrimonia Eupatoria*, *Spiraea Ulmaria*, *Veronica longifolia*, *Lathyrus pratensis*, *Melampyrum nemorosum* (nie wszędzie lecz obficie), *Scabiosa inflexa*, *Inula salicina*, *Vicia cracca*, *Carex muricata*, *Tanacetum vulgare*. W miejscach, gdzie rosną same *Salix*, brak wielu z wymienionych roślin, lecz jeszcze obficie występuje tam *Senecio paludosus*. Wogóle cała ta formacja zadziwiająco jest podobna do zarośli na łąkach nad Prypecią, gdzieś naprzykład z okolic Turowa na Polesiu. Tylko tam zamiast *Senecio paludosus* L.¹⁾ znajdujemy bardzo pokrewny gatunek *S. auratus* DC. (przez niektórych botaników uważany tylko za odmianę pierwszego), charakterystyczny nie tylko dla Prypeci lecz i innych dopływów Dniepru. Wogóle i łąki naddniestrzańskie w okolicach Rozwadowa, o ile sądzić mogłem ze szczątków ocalonych od kosy, bardzo podobne są do łąk nad Prypecią. Tenże *Allium acutangulum* (charakterystyczny dla łąk nadrzecznych: Prypéc, Soż, Berezyna,

¹⁾ Kolo Halicza w zaroślach łożyny nad Dniestrem zamiast *S. paludosus* rośnie *S. Sarracenicus* L. (*S. fluviatilis* Wallr.), który jest także charakterystyczną rośliną nadrzeczną.

Dniepr i t. d.), *Euphorbia lucida* i inne. Wogóle nie przypominam sobie, żebym widział koło Rozwadowa na całym obszarze nadrzecznym (t. j. w dolinie Dniestru) jakąkolwiek roślinę, któraby nie rosła nad Prypecią koło Turowa (odwrotnie jednak powiedzieć nie można). Zauważyć muszę, że Prypecć nawet koło Turowa jest rzeką większą i posiada formację roślinności piasków nadrzecznych, której koło Rozwadowa nad Dniestrem niema (brzegi gliniaste i woda prawie zawsze bardzo mętna), niema też wskutek tego koło Rozwadowa wielu roślin, rosnących właśnie w tym pasie nad Prypecią. Same brzegi Dniestru, o ile są zarośnięte, zajmują *Salix purpurea* (charakterystyczna dla rzek), *S. viminalis*, *S. amygdalina*... Koła Halicza także zarośnięta z *Salix purpurea*, a koło Zaleszczyk Dniestr nie tworzy już obszernej doliny z powodu, że oba brzegi są wysokie i skaliste.

Z facyi leśnej Podola jedną z najcharakterystyczniejszych formacji są lasy dębowe. Dęby, jak wiadomo, nie dają zbyt wiele cienia, gdyż rosną nie zbyt gęsto i zostawiają wskutek tego obszerne pole dla rozwoju roślin zielnych nie znoszących zacienienia, a więc łąkowych. Na Podolu jednak lasy dębowe rosną w miejscach zupełnie suchych, wskutek czego i rośliny zielne wyrastające między drzewami nie należą do roślin łąk zwykłych, jakie można widzieć w lasach dębowych, występujących na łąkach nadrzecznych (np. Dniepru), lecz są to rośliny łąk suchych a nawet i stepowe. Tak koło Hrycowiec (między Zbarażem i Skalałem) w rzadkiej dębinie, prócz innych roślin, widziałem następujące: *Salvia pratensis*, *Geranium pratense*, *Pyrethrum corymbosum*, *Nepeta nuda*, *Eryngium planum*, *Verbascum nigrum*, *Triticum intermedium*, *Anthericum ramosum*, *Thalictrum simplex*, *Cytisus Ratisbonensis*, *Spiraea Filipendula*, *Laserpitium latifolium*. Widziałem tam jednak i rośliny przypominające dębiny nadrzeczne, jak n. p. *Viburnum Opulus* i wyżej wzmiankowane *Thalictrum*. Tak wygląda las dębowy (z równą słusnością można powiedzieć: łąka, na której rosną dęby), gdy nie jest on podszyty krzewami (leszczyną). Z wtargnięciem leszczyny las dębowy utracą kobierzec łąkowy i co do rosnącej w nim roślinności zielnej nie różni się wcale od cienistych lasów mieszanych. Jako przykład takiego lasu może służyć las dębowy koło Ostapia (w Miodoborach), podszyty leszczyną i osiczyną (krzaczastą). W lesie tym prócz dębów gdzieś rośnie brzoza, *Salix caprea*, *Cornus sanguinea*... Rośliny zielne przedstawiały się w następujący sposób: *Cimicifuga foetida*, *Festuca gigantea*, *Clinopodium vulgare*, *Aegopodium Podagrariu*, *Vicia pisifirmis*, *Agrimonia Eupatoria*, *Astragalus glycephyllos*, *Orobanchis niger*, *Inula Helenium* (brzeg lasu), *Melampyrum nemorosum*, *Carex muricata*, *Fragaria vesca*, *Brachypodium silvaticum*, *Pyrethrum corymbosum* (miejsca słoneczne), *Galium verum*, *Festuca*

heterophylla, *Sanicula Europaea*, *Campanula patula*, *C. persicifolia*, *Asperula odorata*, *Hypericum perforatum*, *Primula officinalis*, *Lactuca muralis*, *Geranium Robertianum*, *Epilobium montanum*, *Convallaria majalis*, *Majanthemum bifolium*, *Astrantia major*, *Pulmonaria officinalis*, *Lysimachia nummularia*, *Actaea spicata*, *Torilis Anthriscus*, *Geum urbanum*, *Gnaphalium silvaticum*, *Veronica chamaedrys*, *Vicia sepium*, *Chaerophyllum aromaticum*, *Epilobium angustifolium*, *Stachys silvatica*, *Lappa minor*. Po zrębach jeszcze obficie rosły różne rośliny, prócz wymienionych powyżej: *Lappa tomentosa*, *Carex leporina*, *Rubus caesius*, *Pimpinella Saxifraga*, *Prunella vulgaris*, *Achillea Millefolium*, *Festuca rubra*, *Senecio Jacobaea*, *Aconitum Lycoctonum*, *Succisa pratensis*, *Serratula tinctoria*, *Centaurea stenolepis* i wiele innych.

Poręb leśny dębowy (kolo Zbaraża). Stare dęby (*Quercus pedunculata*) nasienniki i młode gęste zarośla, składające się z następujących drzew i krzewów: grab, leszczyna, brzoza (nie tak obficie jak grab), osina, *Viburnum Lantana*, *Lonicera Xylosteum*, *Crataegus oxyacantha*, lipa zwykła, *Salix caprea*, *Prunus avium*, *Rhamnus*, róże.... Pomiędzy krzewami mnóstwo roślin zielnych: *Astrantia major*, *Sanicula Europaea*, *Salvia glutinosa*, *Rubus caesius*, *Fragaria vesca*, *Campanula Trachelium*, *Aegopodium Podagraria*, *Chaerophyllum aromaticum*, *Geum urbanum*, *Agrimonia Eupatoria*, *Poa nemoralis*, *Chrysanthemum Leucanthemum*, *Clinopodium vulgare*, *Ranunculus polyanthemus*, *Galium vernum*, *Epilobium angustifolium*, *E. montanum*, *Veronica chamaedrys*, *Asperula odorata*, *Campanula persicifolia*, *Milium effusum*, *Gnaphalium silvaticum*, *Campanula rapunculoides*, *Actaea spicata*, *Cimicifuga foetida*, *Festuca gigantea*, *Majanthemum bifolium*, *Carex silvatica*, *C. muricata*, *Lactuca muralis*, *Vicia silvatica*, *V. dumetorum*.

Las koło Suczawy (na Bukowinie). Młode zarośla: *Carpinus Betulus*, *Tilia parvifolia*, *Acer campestre*, *A. Tataricum*, *Populus tremula* (nie wszędzie) i krzewy: leszczyna, *Lonicera Xylosteum*, *Cornus sanguinea*, *Viburnum Lantana*, *V. Opulus*, *Crataegus oxyacantha*, *Evonymus verrucosus*. Prócz tego widziałem zdziczałą *Sambucus nigra*, jedno drzewo czereśni, świerki (stare niewatpliwie sadzone) i stare dęby. Las ten niezawodnie przedtem był dębowym. Z roślin zielnych rosły tam następujące gatunki: *Pulmonaria officinalis*, *Veronica Chamaedrys*, *Melampyrum nemorosum*, *Lampsana communis*, *Brachypodium silvaticum*, *Galium vernum*, *Campanula Trachelium*, *C. persicifolia*, *Vicia dumetorum*, *Astragalus glycyphyllos*, *Ajuga reptans*, *Carex pilosa*, *Stellaria Holostea*, *Galeobdolon luteum*, *Aspidium Filix mas*, *Mercurialis perennis*, *Orobos vernus*, *Aethusa Cynapium* (rzadko), *Salvia glutinosa*, *Hieracium umbellatum* (na brzegu lasu), *Bromus*

asper, *Chaerophyllum aromaticum*, *Cucubalus hacciferus*, *Stachys silvatica*, *Asperula odorata*, *Fragaria vesca*, *Aposeris foetida*, *Poa nemoralis*, *Galium silvaticum*, *Polygonatum*, *Neottia Nidus avis*, *Viola mirabilis*, *Milium effusum*, *Hypericum hirsutum*, *Hepatica triloba*.

Młody las grabowy (Czortków). Bardzo dużo leszczyny, zarośla geste. Prócz tego *Viburnum Lantana*, *Cornus sanguinea*, *Lonicera Xylosteum*, *Acer campestre*, *Evonymus verrucosus*, *Tilia parvifolia*, rzadko dąb (częściej po brzegach). Las ten zajmuje stok wzgórza zwrócony na północ. Rośliny zielne skąpo reprezentowane były przez następujące gatunki: *Stellaria Holostea*, *Asarum Europaeum*, *Hepatica triloba*, *Euphorbia angulata*, *Galeobdolon luteum*, *Orobus vernus*, *O. niger*, *Galium silvaticum*, *Lampsana communis*, *Carex pilosa*, *Hedera Helix*, *Veronica officinalis*.

Wogóle lasy podolskie wtedy tylko różnią się wybitnie od lasów flory mieszanej, gdy składają się li tylko z dębów, gdyż wtedy tylko pozostają tam rośliny łąk suchych (stepowe). Jeżeli tylko do dębu przyłączy się leszczyna lub grab, to wskutek zacinienia rośliny te giną, a na ich miejsce zjawiają się inne charakterystyczne dla cienistych lasów liściastych. Dla tejsze przyczyny nie znajdujemy w lasach grabowych na Podolu roślin wschodnich (jak to słusznie zauważył p. Rehman), które należą do roślin nie znoszących cienia.

Najbogatsza formacja flory podolskiej są zarośla po urwistych i skalistych stokach wzgórz i brzegów rzek. Właściwie zarośla owe nie stanowią „formacyi“ w ścisłym znaczeniu tego wyrazu, nie jest to jedna formacja, ale zbiór kilku różnych formacyi, pomieszanych między sobą i dla tego całość jest bogatsza od jakiegokolwiek poszczególnej formacyi. W cieniu krzewów znajdujemy rośliny formacyi lasów cienistych, w miejscach mniej zacięzonych występują rośliny łąkowe (już to łąk suchych już to wilgotnych, jeżeli na takim stoku występują źródła) i stepowe. Na skałach i nagiej glinie rosną rośliny nietowarzystkie (formacyj nie tworzące), które zazwyczaj są rzadkimi, a także rośliny ruderalne, również należące do nietowarzystkich. Za typ takich zarośli na skalistych stokach mogą posłużyć wysokie brzegi koło Zaleszczyk (poniżej opisuję brzeg prawy, należący właściwie do Bukowiny). Brzeg Dniestru koło Zaleszczyk za mostem podnosi się nadzwyczaj stromo, często prawie w kształcie prostopadłych ścian. W dolnej części występują łupki gliniaste o luźnym złożeniu. Brzeg ten porastają liczne krzewy i drzewa: *Cornus Mas*, *C. sanguinea*, *Staphylea pinnata*, róże, leszczyna, *Rhamnus cathartica*, *Viburnum Lantana*, *Pirus communis*, grab, *Evonymus verrucosus*, *Acer Pseudoplatanus*, *Lonicera Xylosteum*, lipa zwykła, jesion

(rzadko), *Rhamnus Frangula*, *Salix caprea* (rzadko), czereśnia, dęby, *Ulmus campestris* var. *suberosa*, *Acer Tataricum*, a po więcej odkrytych miejscach *Cotoneaster orientalis* i *Spiraea media*. Wśród tych krzewów znajdujemy mnóstwo roślin zielnych, grupujących się zależnie od swej przyrody już to w cieniu, już to w miejscach wystawionych na działanie promieni słonecznych: *Bupleurum falcatum*, *Inula salicina*, *Scutellaria altissima*, *Melampyrum nemorosum*, *Sedum maximum*, *Melica ciliata*, *M. altissima*, *Libanotis montana*, *Vincetoxicum officinale*, *Digitalis grandiflora*, *Asparagus tenuifolius*, *Sisymbrium Alliaria*, *Stellaria Holostea*, *Orobis vernus*, *Hepatica triloba*, *Primula officinalis*, *Silene inflata*, *Veronica Teucrium*, *Sisymbrium strictissimum*, *Echinops sphaerocephalus* i mnóstwo innych, których tu wyliczać nie będę. Po skałach rosną: *Aurinia saxatilis*, *Asplenium Trichomanes*, *Polypodium vulgare*, *Poa sterilis?*, *Sesleria Heufleriana*, *Sideritis montana* (miejsca słoneczne). Nagie skaliste miejsca u góry brzegu: *Andropogon Ichaemum*, *Stipa capillata*, *Festuca ovina*, *Koeleria cristata*, *Alsine setacea*, *Potentilla cinerea*, *Cotoneaster*, *Calamagrostis Epigeios*, *Scabiosa ochroleuca*, *Gypsophila altissima*, *Artemisia campestris*. Wogóle wszystkie rośliny z Zaleszczyk wymienione w spisie, zebrane zostały na brzegu Dniestru.

Podole w obecnej chwili nie przedstawia bardzo wdzięcznego pola dla badań formacji roślinnych. Ogromne obszary żyznego czarnoziemiu zostały od dawna zorane, a wskutek tego charakterystyczne rośliny, które pokrywały bezleśne przestrzenie, zostały zniszczone. W taki sposób zginęła bezpowrotnie najcharakterystyczniejsza formacja podolska. Dziś można sobie wyrobić pewne pojęcie o tej formacji tylko ze szczątków pozostałych tu i owdzie w miejscach dla kultury nieodpowiednich (stoki wzgórz i mniej lub więcej równe miejsca, na których wystające gdzieś skały). Jeden z takich szczątków widziałem w Miodoborach o milę na północ od Skałata i on mi posłuży do odtworzenia roślinności obszarów bezleśnych Podola.

Step w Miodoborach. Tu i owdzie występują skały i kamienie, którym zawdzięczamy, że formacja ta nie została przez pług zniszczona. Kamienie te były także przyczyną, że step ten pomimo późnej pory nie został skoszony (koniec lipca), ale co najdziwniejsze, że nawet była tam nikt dotąd nie pasł. Na tym stepie rosły następujące rośliny (ma się rozumieć, że rośliny rosnące po skałach, jako należące do innej formacji, zostały wykluczone z tego spisu): *Eryngium planum*, *Melilotus officinalis*, *Anthyllis Vulneraria*, *Galium verum*, *Pimpinella Saxifraga*, *Salvia verticillata*, *Senecio Jacobaea*, *Scabiosa ochroleuca*, *Anthemis tincto-*

ria, *Centaurea Biebersteinii*, *Bunias orientalis* (rzadko), *Asperula cynanchica*, *Onobrychis sativa*, *Campanula sibirica*, *Festuca elatior*, *Veronica spicata*, *Koeleria cristata*, *Trifolium pratense*, *Thymus serpyllum*, *Plantago lanceolata*, *Bupleurum falcatum*, *Anthericum ramosum* (obf.), *Teucrium Chamaedrys*, *Thalictrum minus*, *Cytisus Ratisbonensis*, *Primula officinalis*, *Hypericum perforatum*, *Hieracium umbellatum*, *Coronilla varia*, *Avena pubescens*, *Medicago falcata*, *Silene Otites*, *Linum catharticum*¹⁾. Jak widać z tego przykładu, roślinność tej formacji składa się z gatunków rosnących na zwykłych łąkach suchych i niezem osobliwym się nie odznacza. Cały jednak wygląd, nie zważając, że tu rośnie wiele roślin prawdziwym stepem nie właściwych, robi wrażenie stepu i dla tego zachowuję tu tę nazwę. Podobne szczytki widziałem niejednokrotnie na Podolu rosyjskiem, na Ukrainie, a nawet na Wołyniu (w połud. części). Takimi niezawodnie były do kultury wszystkie bezleśne obszary tych miejscowości i nie miały nic do czynienia z prawdziwą roślinnością stepową, o czem będę mówił szczegółowiej nieco dalej.

Suche łąki po stokach wzgórz koło Suzawy (28 lipca). Mnóstwo najrozmaitszych roślin: *Triticum glaucum* (obf.), *Andropogon Ischaemum* (obf.), *Briza media*, *Festuca ovina*, *Anthoxanthum odoratum*, *Cynosurus cristatus*, *Festuca elatior*, *Onobrychis sativa*, *Lotus corniculatus* (var. *pilosus*), *Medicago falcata*, *Anthericum ramosum*, *Dianthus glomeratus* (roślina endemiczna na Podolu, Ukrainie, południowym Wołyniu, Bukowinie, a zapewne także w Rumunii i północnej Bessarabii), *Linum perenne*, *Polygala major*, *Centaurea Scabiosa*, *Pimpinella Saxifraga*, *Astragalus Onobrychis*, *Achillea Millefolium*, *Bupleurum falcatum*, *Prunella grandiflora*, *Equisetum ramosissimum* (wilgotne stoki), *Trifolium montanum*, *Spiraea Filipendula*, *Teucrium Chamaedrys*, *Salvia silvestris*, *Galium verum*, *Plantago media*, *Asperula cynanchica*, *Scabiosa ochroleuca*, *Centaurea Jacea*, *Agrimonia Eupatoria*, *Eryngium campestre*, *Clinopodium vulgare*, *Betonica officinalis*, *Senecio Jacobaea*, *Cytisus*, *Daucus Carota*, *Cichorium Intybus*, *Salvia pratensis*, *Thymus Serpyllum*, *Silene inflata*, *Orobancha*, *Berteroa incana*, *Centaurea Biebersteinii*, *Campanula Bononiensis*, *Linum catharticum*, *Campanula glomerata*, *Euphrasia officinalis*, *Gentiana Cruciata* (rzadko), *Centaurea Besseriiana* i inne. Takież łąki są jeszcze w okolicach Suzawy i na zupełnie równych miejscach; jeżeli przy tem.

¹⁾ Po skałach: *Cotoneaster orientalis*, *Olematis integri folia*, *Sempervivum*, *Aurinia saxatilis*, *Asplenium Ruta muraria*, *Vince toxicum officinale*, *Melica ciliata*, *Asplenium Trichomanes*.

do powyżej wyliczonych roślin dodamy *Artemisia austriaca* (miejscami obficie) i *Euphorbia Gerardiana*, to całość robi zupełne wrażenie stepu. I rzeczywiście jest to step prawdziwy, chociaż odmienny od stepów Rosyi południowej; należy on do typu stepów mołdawskich. Prócz formacji należących niewątpliwie do facyi stepowej, znajdujemy w południowo-wschodniej części Bukowiny także przejściowe, pośrednie między stepowymi i prawdziwymi łąkowymi. Łąki takie widziałem niestety tylko z okien pociągu, w miejscach bowiem, gdzie się zatrzymywałem, były one już skoszone. W południowo-wschodniej części Bukowiny znajdujemy także dużo łąk zarośniętych trzcina (*Phragmites communis*).

Podole jako odrębna jednostka florystyczna (o czem niżej) różni się od flory nadbałtyckiej (mam tu na myśli florę zajmującą obszary niegdyś przez lodowce pokryte) i karpackiej brakiem drzew szpilkowych, swym czarnoziemem i pokrywającą go roślinnością, która należy do facyi łąk suchych, w znacznej części dla flory nadbałtyckiej obcej. Różnice te zresztą są zbyt wyraźne i nikt flor tych z sobą nie łączył, wskutek czego rozwożenie się nad tym przedmiotem uważam za zbyt bezcelne. Inaczej się rzeczy mają z florą podolską i stepową. Podole uważane było przez p. Rehmana jako zachodnia kończyzna stepów czarnomorskiego okręgu roślinnego, czyli zaliczane, używając utartej nazwy, do okręgu stepów Rosyi południowej. W kwestyi tej pisałem już (Pam. Fiz. t. XIII), lecz teraz zbadawszy Podole galicyjskie i Bukowinę, wyrobiłem sobie o tym przedmiocie dokładniejsze pojęcie i mogę sprostować niektóre z mych twierdzeń. Na podstawie opisów p. Rehmana („Podole pokuckie“) wyrobiłem sobie o tej części Podola pojęcie jako o krainie rzeczywiście stepowej (w znaczeniu stepów Rosyi południowej); sądziłem, że tam występują te same formacje, co i w południowo-wschodnim skrawku Podola rosyjskiego. W czasie wycieczki tegorocznej przekonałem się jednak, że tak rzeczywiście nie jest i że Podole pokuckie pod względem botanicznym i orograficznym jest to nierozzerwana część Podola rosyjskiego (wszędzie mówiąc o Podolu wyłączam z niego południowo-wschodni skrawek, który całkowicie zaliczam do krainy stepów Rosyi południowej), łącząca się z południowo-zachodnią częścią Wołynia, zachodnią częścią gub. kijowskiej, północną częścią Bessarabii, wschodnią częścią Bukowiny i przynajmniej północną częścią Rumunii w jedną całość florystyczną, od stepów Rosyi południowej różną, której nadaję ogólne miano flory podolskiej z tego powodu, że tam jako w centrum typ tej flory występuje najwybitniej i najmniej jest zamaskowany naleciałościami flor ościennych. Różnice te zaczy-

nają się od całego wyglądu tych krajin. Podole jest krainą o powierzchni falistej, wzgórzami, a nawet pasmami wzgórz pokrytą. Stepy przedstawiają zaś powierzchnię jak stół równy, poprzecinaną tylko jarami (t. zw. „bałki“), najwidoczniej potworzonymi tylko wyłącznie przez wody wiosenne. Dalej lasy na Podolu przedstawiają formację miejscową, do flory jego organicznie należąca i tylko dzięki chciwości ludzkiej w wielu miejscowościach zniszczoną. W samym sercu Podola lasy należy uważać za formację równoprawną z formacjami stepowymi (niestety w obecnym czasie już nieistniejącą). W stepach zaś Rosyi południowej lasów na równych przestrzzeniach nie ma wcale. Występują one tylko na północnej granicy, gdzie przedstawiają sobą dowód zwycięstwa formacji leśnych nad stepowymi, występują także i wśród typowych stepów, lecz zawsze tylko w dolinach rzecznych i po urwistych brzegach rzek i niektórych jarów, łączących się z rzekami. Lasy w stepach przedstawiają formację obcą, która wdziara się tam przemocą, aczkolwiek nader pomału. Step bez lasów są zjawiskiem normalnym, typowym — naodwrot Podole bez tu lub owdzie porozrzucanych lasków byłoby zjawiskiem nie-normalnym, zawdzięczającym swe pochodzenie tylko siekierze. Podole (w obszernem znaczeniu) do czasu kultury było zapewne krainą jeżeli nie leśną, to przynajmniej w lasy niezbyt ubogą i przedstawiało dobrze posunięte stadyum w zadrzewianiu swych stepów. Sam typ stepu podolskiego jest od typu stepu np. chersońskiego (czarnomorskiego) zupełnie różny. O ile można sądzić ze szczątków, które obserwowałem na Podolu (galicyjskiem i rosyjskiem), Wołyniu, Ukrainie i Bukowinie, lub o których mogłem przeczytać wzmianki w pracach florystycznych (północna Bessarabia), typ ten różni się od typu czarnomorskiego tem, że stepy te były przeważnie stepami łąkowymi, o dość zwartym kobiercu roślinnym (stepy Rosyi południowej nie posiadają roślinności, tworzącej zwarty kobierzec roślinny). Jeżeli wyjedziemy z południowej Ukrainy np. poza okolice Hołowoniewska (w stronę Olwiopola), to zobaczymy step prawdziwy jak stół równy (pokryty tu i owdzie tylko „kurhanami“), na którym rosną przeważnie (co do masy) trawy: *tyrsa* i inne *Gramineae*, a także *Caragana frutescens* DC. Jeszcze trochę na południe i mamy już prawdziwe stepy chersońskie, na których rosną na wiosnę: *Poa bulbosa* var. *vivipara* (w ogromnej ilości), *Tulipa Biehersteiniana*, *Hyacinthus leucophaeus*, *Adonis Wolgensis*, *Triticum prostratum*, *Gagea* (kilka gatunków), *Alyssum hirsutum*, *Meniocus linifolius*, *Muscari*. Prócz tego *Caragana frutescens*, *Amygdalus nana*, *Centaurea* (kilkanaście gatunków, między którymi takie charakterystyczne, jak *C. diffusa*), *Allium* (kilka bardzo charaktery-

stycznych), *Artemisia maritima*, *Achillea Gerberi*, *A. leptophylla*, *Sisymbrium junceum*, *Statice*, *Ranunculus oxyspermus* i mnóstwo innych. Pod koniec lata na stepie takim panuje prawie wyłącznie tylko *Stipa capillata*. Rośliny na takim stepie nie tworzą przytem zwartego kobierca roślinnego. Gdzież na Podolu (z wyjątkiem powiatu bałckiego) znajdziemy taką formację? gdzież zresztą całkiem już odrębne formacje, jak stepy piółunowe (*Artemisia maritima* i inne rośliny), jak rośliny solnisk¹⁾ i t. d.? Niema tego wszystkiego na Podolu, gdyż nie jest ono zachodnim krańcem stepów czarnomorskich, ale odrębną krainą, z której stepy czerpały wiele, a w zamian dały także kilkadziesiąt gatunków wschodnich, znajdujących się tu i owdzie na Podolu. Nie zważając, że po brzegach obszaru flory podolskiej znajdujemy już to rośliny wschodnie, już to północne (nadbaltyckie), już to karpackie (Bukowina), już to bałkańskie (w Bessarabii) i pannońskie, flora podolska jako całość stanowi odrębną krainę botaniczną, stojącą w związku, jak mi się zdaje, z florą Karpat południowo-wschodnich i z florą pannońską. Ponieważ nie mam dokładnego wyobrażenia o florze tych ostatnich miejscowości, a na zasadzie tylko literatury nie może być mowy o ścisłym porównaniu, więc zostawiam tę kwestyę nierozstrzygniętą do przyjaźniejszej pory. Że flora Podola jest do pewnego stopnia samodzielną, świadczą takie rośliny, jak *Schivereckia Podolica* Andr., która prócz Podola występuje na wyżynie środkowo-rosyjskiej (w gub. orłowskiej, pow. jelecki), na Urału i w Azji Mniejszej, oraz *Evonymus nana* MB., który prócz Podola rosyjskiego i Bessarabii rośnie na Kaukazie, w Turkiestanie, w Mongolii i w Chinach. Nie będę tu wyliczał roślin dla Podola endemicznych, którychby się zresztą niewiele znalazło, jakoteż roślin rosnących na Podolu, lecz nie rosnących w stepach Rosyi południowej (i naodwrot), gdyż do tej kwestyi mam zamiar powrócić jeszcze po szczegółowszem jej zbadaniu.

Na ziemiach dawnej Polski, na wschód od południowej odnogi Karpat, między florą stepową i florą bałtycką, rozpostarła się flora, sięgająca aż po Dniepr, która nie jest typem przejściowym między temi dwoma florami, jak mniemają jedni, nie jest identyczną z pierwszą, jak chcą inni, lecz jest typem samoistnym, od dwóch powyżej wymienionych niezależnym. Za Dnieprem flora stepowa bezpośrednio styka się z bałtycką (w czernihowskiej gubernii niema już roślinności po-

¹⁾ Formacje solnisk występują tylko w południowo-wschodniej części Podola, należącej do stepów Rosyi południowej (widziałem je np. w okolicach Krzywego Jeziora, pow. bałcki).

dolskiej)¹⁾. Jak wiadomo, granica północna stepów Rosji południowej (granica morza trzeciorzędowego) zaczyna się w południowej Bessarabii od Dunaju i coraz podnosząc się ku wschodowi na północ, przechodzi przez południową część gubernii podolskiej i południowo-wschodnią kijowskiej i podchodzi prawie pod Kijów; z drugiej strony południowa granica Polesia (granica lodowców) zaczynając się w północno-wschodniej części Wołynia i ku wschodowi coraz więcej posuwając się na południe, sięga prawie do Kijowa. Flora więc podolska, zawarta między południową granicą Polesia i północną granicą stepów Rosji południowej, posiada kształt trójkąta, zwróconego swym wierzchołkiem ku wschodowi. Wierzchołek ten znajduje się mniej więcej gdzieś koło Kijowa, a ściślej mówiąc, rozplywa się tam w niewyraźnych konturach.

Rosliny wschodnie na Podolu zazwyczaj nie tworzą charakterystycznych formacji, lecz przytrafiają się najczęściej po skałach i wogóle w miejscach, gdzie walka o byt z innymi roślinami nie jest dla nich tak groźna. Podole, jak powiedziałem już powyżej, było niegdyś rzeczywiście stepem (o czym świadczy czarnoziem i formacje trawiaste stepom analogiczne), lecz pochodzenie stepów południowo-rosyjskich było od pochodzenia stepów podolskich geologicznie różne. Pierwsze stepy są od ostatnich młodsze i w wielu miejscowościach są jeszcze do obecnej chwili w stadium „pustyni“ (stepy słone gliniaste, formacja *Artemisia maritima*). Naodwrot stepy podolskie są znacznie starsze i w bardzo wielu miejscowościach przekształcone zostały w formacje leśne. Sądzę, że te krótkie uwagi będą jednak wystarczające dla wykazania istotnych różnic flory podolskiej od flory stepów Rosji południowej.

Typ flory podolskiej najlepiej wyrażony jest w skalistym pasmie Miodoborów („Toutr“), ciągnącym się z NNW na SSO z okolic Brodów przez Podole i Bessarabię i ginącym w Rumunii (długość pasma około 280 km.) i po skalistych brzegach średniego, a w części i dolnego biegu Dniestru. Im dalej na wschód i zachód od tych miejscowości, tym typ podolski występuje mniej wyraźnie. Skały nad Bohem nie są już pokryte tak typowo podolską florą, jak nad Dniestrem, chociaż i tu jeszcze typ ten występuje bardzo wyraźnie.

Na tem kończę charakterystykę flory zbadanych miejscowości. Teraz zostaje mi tylko dać niektóre wyjaśnienia do spisu roślin.

¹⁾ Na wyżynie środkowo-rosyjskiej i nad Wołgą występują znowu flory, co do swego znaczenia analogiczne podolskiej i z nią nawet w pewnym stopniu spokrewnione.

Przedewszystkiem muszę poświęcić słów kilka nomenklaturze. W pracy niniejszej zachowałem prawie zawsze nazwiska roślin najwięcej używane, gdyż według mego zdania bezwzględne przestrzeganie tylko pierwszeństwa może doprowadzić do takich absurdów, do jakich doszli Kuntze i inni. Nazwisko danej rośliny, wraz z skróceniem nazwy autora, jest li tylko symbolem i niezem więcej. Zachowywanie skróconego nazwiska autora jest złem koniecznym i wcale nie jest używane dla uczczenia „wielkich“ zasług badacza, lecz poprostu dla ściślejszego wyróżnienia danej rośliny od innych. Sądzę, że każdy zgodzi się z tem twierdzeniem. Zasługa autora, opisującego jakąś nową roślinę, jest zbyt błahą w porównaniu z dobrą nazwą. Wskutek tego „bezwzględne prawo pierwszeństwa“ nietylko nie ma najmniejszego sensu, lecz powiedziałbym nawet, że z różnych nazw powinno się wybierać do użycia te, które są najtrafniejsze i streszczają niejako w jednym słowie całą dyagnozę. Odgrzebywanie starych nazw, które rzekomo czy w istocie mają za sobą pierwszeństwo, nietylko nie przynosi dla nauki najmniejszej korzyści, ale wyrządza nawet często wielką szkodę. Gdybyśmy w mowie naszej byli równie konsekwentni, to wkrótce byłibyśmy zmuszeni powrócić do dźwięków zwierzęcych. W mowie jednak, w której nie nie wazą jednostki, podobne nonsensa są niemożliwe. Co wygrała nauka na zmianie nazwy *Veronica latifolia* Auct. na *V. Teuorium*, a *V. urticaefolia* Jacq. na *V. latifolia*? Nie, oprócz zgodności nowych nazw ze starymi i zapomnianymi szpargałami. Straciła za to dwie bardzo charakterystyczne nazwy (pierwsza *Veronica* posiada rzeczywiście największe liście ze wszystkich gatunków tego rodzaju, druga zaś posiada bardzo charakterystyczne liście, do liści *Urtica dioica* podobne, lecz wcale nie tak szerokie, żeby zasługiwała na nazwę „*latifolia*“) i zyskała dwa bardzo rozpowszechnione synonimy, z którymi trzeba liczyć się na każdym kroku. Prócz odgrzebywania starych nazw, w obecnym czasie każdy stara się *per fas et nefas* wynaleźć jakieś usterki w nazwie starej, aby tylko wystawić obok nowej, będącej często dziwolągiem, swoje nazwisko. Naprzykład Beck powszechnie znane, w tysiącach dzieł powtarzające się *Alyssum minimum* Willd. i rosące od Europy środkowej aż do dalekiej Mongolii, uważał za potrzebne przekształcić w *A. Vindobonense* ku większej chwale botaników austriackich. Najgorzej jednak jest, iż znajdują się autorowie, którzy czy to z przekonania, czy też dla pokazania światu, że i oni są u szczytu wiedzy współczesnej, przyczyniają się do utrwalenia tego bezpodstawnego kierunku. Ponieważ w nauce nadzwyczaj ważną jest rzeczą ścisła i stała nomenklatura, sądząc więc, że oddając pierwszeństwo prawu powszechnego użycia (o ile na tem nie cierpi ścisłość), postąpię

najwłaściwiej. Gdyby wszyscy przestrzegali tego prostego i słusznego prawidła, nie byłoby i połowy tego balastu synonimowego, jaki dziś tak daje się we znaki. Tylko przy innych równych warunkach decyduje, według mego zdania, prawo pierwszeństwa autora.

Co do skrótów autorów, to używałem podwójnej metody: w nawiasie stawiałem nazwisko autora, który opisał pierwszy daną roślinę, lecz zaliczał ją do innego rodzaju, a po nawiasie nazwisko autora, który użył nazwy rodzajowej i gatunkowej w danej kombinacji. Podobnie postąpił prof. Rostafiński w swojej „*Florae polonicae prodromus*“, jakoteż i niektórzy inni autorowie. Sądzę, że jako na czasy terażniejsze, jest to system najlepszy.

Skończywszy z nomenklaturą, muszę jeszcze poświęcić słów parę i gatunkom. W obecnej chwili, jak wiadomo, panuje kierunek, polegający na rozdrabnianiu gatunków. Codziennie opisuje się znaczną ilość „nowych“ *species* flory europejskiej. Najwięcej materiału dostarczają osławione *Hieracium*, *Rosa*, *Rubus*... lecz i inne rodzaje nie zostają przez botaników zapomniane. Nie wchodzę tu w krytyczną ocenę tego kierunku, gdyż nie ma to bezpośredniego związku z mojem zadaniem, zauważyć jednak muszę, że jakkolwiek ze względów teoretycznych najsubtelniejsze rozróżnianie form roślinnych jest pożądane, to znowu z przyczyn czysto praktycznych nie powinno ono być posunięte zbyt daleko. Przykładem takiego krańcowego kierunku jest fakt, że Gandoger z kilkunastu gatunków rodzaju *Mentha* flory europejskiej wytworzył więcej niż pół tysiąca. Prócz tego, czyż dzisiejsi fabrykanci nowych gatunków w rodzajach *Rosa*, *Rubus*, *Hieracium*, *Euphrasia* i t. d. są sami z sobą w zgodzie, gdy cechy dostateczne dla utworzenia nowego gatunku *Euphrasia* uważają za niedostateczne dla najlichszej postaci (*forma*) *Filago*? W kierunku obecnym nie to jest zastraszającym, że rozróżniamy subtelniej formy roślinne niż za czasów Linneusza, gdyż od tego jest specjalizacya, lecz to wydaje mi się groźnem, że przy tem opisywaniu zatraciliśmy poczucie typu. Czy daną formę uważać będziemy za gatunek, czy za podgatunek, lub odmianę, zawsze musi ona reprezentować pewien typ. Nie dość jest znaleźć jedną lub parę cech, wyróżniających rzekomo daną roślinę od innej, aby opisać nowy gatunek. Tu bardzo często zapominamy, że nie dlatego A jest różnym gatunkiem od B, że posiada inne cechy, ale naodwrot, dlatego A posiada odmienne cechy od B, że jest innym gatunkiem. Cechy dla nas są tylko wskazówkami dla poszukiwań, dotyczących pochodzenia i pokrewieństwa form roślinnych. Zapewne, można mi tu zarzucić, że są to rzeczy zbyt znane, lecz jakże często zapominane bywają one w praktyce przez opisujących nowe gatunki!

Gdyby pojedyncze cechy, przy rozróżnianiu typów, miały takie bezwzględne znaczenie, gdyby były one niezmiennie, to wtedy każdy mógłby być równie dobrym botanikiem jak i inni. W rzeczywistości tak jednak nie jest. Cechy odgrywają bardzo względną rolę i ten jest dobrym systematykiem, kto posiada owo poczucie typu, nie dające się zredukować li tylko do pojedynczych cech, lecz polegające w całości. Wyróżnienie owych typów, jak i trafna ich charakterystyka, polega właśnie na uchwyceniu i odtworzeniu owych subtelnych cech, które składają się na pewną całość, lecz pojedynczo wzięte zostają bez znaczenia. Dobry więc systematyk powinien mieć wyrobiony ów talent wyróżniania typów, co jest już pewnym artyzmem. Linneusz, pomimo swej nomenklatury podwójnej, nie dlatego był słynnym, że opisał tyle a tyle gatunków roślin, ale dlatego, że typy, które on odtworzył, były pochwycone artystycznie i odpowiadały rzeczywistości egzystującej w przyrodzie. Dzisiejszym systematykom można zarzucić ów brak poczucia typu, bez którego najsumienniej spełniona praca przyniesie zazwyczaj bardzo mało korzyści, a jeszcze częściej szkody. Brak owego poczucia typu jest dosyć rozpowszechnionym nietylko między dyletantami, opisującymi nowe gatunki i odmiany tylko dlatego, że inni postępują tak, lecz i między botanikami, którzy używają sławy światowej, o czym niestety mogłem przekonać się niejednokrotnie.

Zgodnie z wypowiedzianymi co tylko poglądami, postąpiłem i w pracy niniejszej. Uwzględniłem więc wszystko, co ściśle rozróżnić mogłem i co uważałem za godne wyróżnienia. Gdy nie mogłem rozróżnić drobnych form, uważanych obecnie za gatunki (np. w rodzaju *Euphrasia*), używałem nazwy, uchodzącej za zbiorową, jako nieszkodliwej. Ponieważ praca moja nie rości najmniejszej pretensji do systematyki, a jest tylko przyczynek do geografii roślin, więc za jednostkę przyjąłem tu nie gatunek (jakbym to uczynił w pracy systematycznej), lecz wogóle rasę, mającą swe odrębne rozmieszczenie geograficzne. Wskutek tego formy, które w monografii musiałyby być podporządkowane jedna drugiej, tu stawiam osobno i zaopatruję je oddzielnymi numerami, jeżeli „geograficznie“ są one jednostkami. Prócz tego jako „gatunki“ figurują u mnie odmiany (podgatunki), jeżeli w zakresie flory naszej nie posiadają form przejściowych. Postaci (*formae*), wyróżniające się najczęściej li tylko jedną cechą (np. *Spiraea Ulmaria denudata* i *tomentosa*), nie mające odrębnych zasięgów geograficznych, uwzględnione są u mnie najczęściej tylko nawiasowo.

Ponieważ chodziło mi o możliwą ścisłość, więc wszędzie, gdzie tylko zauważyłem niezgodność moich okazów z utartą dyagnozą,

wspominałem o tem. Unikałem przy tem dawania nazw roślinom nie zgadzającym się z dygnozami. Wyjątek zrobiłem tylko dla jednego *situ* (*Juncus*) z Bukowiny, który otrzymał ode mnie nazwę. Prócz tego przy każdej wątpliwości wyluszczałem powody i otwarcie wspominałem o swem wątpieniu. Jakkolwiek krytycy nasi, mający na widoku najczęściej nie treść lecz formę, mają mi to za złe (sądzą, że o wątpliwych rzeczach, których rozstrzygnąć nie mogę, powinienem milczeć), pozwolę sobie jednak mieć pod tym względem swe własne zdanie i mówię o rzeczach wątpliwych, które, jako wskazówki dla przyszłych badaczy, często mogą posiadać większą wartość od rzeczy niewątpliwych.

Co do mieszańców, to wspominał o nich o tyle, o ile mogłem pochodzenie ich rozstrzygnąć na oko. Odrębnych nazw nigdzie jednak nie daję (wbrew utrwalającemu się zwyczajowi, który uważam za nonsens). O potrójnych hybrydach nigdzie nie wspominał i dziwię się przenikliwości tych badaczy, którzy na oko tak łatwo decydują nawet o pochodzeniu poczwórnych mieszańców, jakby byli świadkami ich narodzenia. Kwestya mieszańców poważnie i naukowo może być traktowaną tylko na drodze doświadczalnej, która jednak dziś jeszcze zupełnie nie jest rozwinięta.

~~~~~

Do opracowania zbiorów moich posługiwałem się przeważnie następującymi dziełami, z których mogłem korzystać dzięki uprzejmości prof. I. Szyszyłowicza. Dzieł tych w bibliotece Wyższej Szkoły rolniczej w Dublinach wcale niema (stanowią one prywatną własność prof. Szyszyłowicza), a bez nich praca moja byłaby niemożliwą. Dlatego niech wolno mi będzie wyrazić tu prof. Szyszyłowiczowi moją wdzięczność.

Koch. Synopsis Florae Germanicae et Helveticae. Editio secunda. Pars I—III. Lipsiae 1843—1845.

Reichenbach. Icones Florae Germanicae et Helveticae.

Schmalhausen. Flora sredniej i juźnoj Rossii, Kryma i sie-wiernawo Kawkaza. T. I. Kijów 1895.

Nyman. Conspectus Florae Europaeae 1878—1882.

Beck von Mannagetta. Flora von Nieder-Oesterreich. Wien. 1890—1893.

Berdau F. Flora Tatr, Pienin i Beskidu zachodniego. Warszawa. 1890.

Simonkai L. Enumeratio florum transsilvanicae. Budapest 1886.

Fuss M. Flora Transsilv. excursoria. Cibinii 1866.

Baumgarten J. Enumeratio stirpium magno Transsilvaniae principatui. T. I—III. Vindobonae 1816—1818.

Herbich F. Flora der Bukovina. Leipzig 1859.

- Knapp J. Die bisher bekannten Pflanzen Galiziens und der Bukowina. Wien 1872.
- Rehman A. Materiały do flory wschodnich Karpat Kraków 1873. (Osobne odbicie ze Sprawozdań Komisji fizyogr. z r. 1872).
- Przegląd roślin zebranych w obwodzie tarnopolskim i czortkowskim w roku 1873. Kraków 1874. (Osobne odbicie ze Sprawozdań Komisji fizyogr. z roku 1873).
- Przegląd roślin zebranych w obwodzie tarnopolskim i złoczowskim w roku 1874. (Osobne odbicie ze Sprawozdań Komisji fizyogr. za rok 1874).
- Boissier E. Flora orientalis, vol. I—V.
- Wołoszczak E. Przyczynek do flory Pokucia. Kraków 1887. (Osobne odbicie z XXI. tomu Sprawozd. Kom. fizyogr. Akad. Umiejętności).
- Drugi przyczynek do flory Pokucia. Kraków 1888.
- Trzeci przyczynek do flory Pokucia. Kraków 1890.
- Neilreich A. Aufzählung der in Ungaru und Slavonien bisher beobachteten Gefässpflanzen. Wien 1866. Nachträge und Verbesserungen. Wien 1872.

Inne mniej używane dzieła są cytowane szczegółowiej w spisie roślin.

Alfabetyczny spis zbadanych miejscowości.

- Berhomet — miasto nad Seretem (Bukowina).
- Czortków — miasto na Podolu.
- Dublany — wieś pod Lwowem.
- Grzybowice — wieś pod Lwowem.
- Halicz — miasto nad Dniestrem.
- Hliboka — wieś na Bukowinie i stacya kolei Lwów-Suczawa.
- Howerla — szczyt w pasmie Czarnej Hory.
- Kluzura Kośmieska — w komitacie marmaroskim na Węgrzech.
- Körösmező — miasto w komitacie marmaroskim.
- Kosów — miasto na Pokuciu.
- Laszki murowane — wieś pod Lwowem.
- Ławoczne — stacya kolei żelaznej na granicy węgierskiej w Karpatach stryjskich.
- Malechów — wieś pod Lwowem.
- Ostapie — wieś koło Skalata.
- Pietros — szczyt w pasmie Czarnej Hory w komitacie marmaroskim, sąsiadujący z Howerlą.

Petreczanka — wieś nad Seretem (Bukowina), koło Hlibokiej.

Rozwadów — wieś nad Dniestrem (pow. żydaczowski).

Skałat — miasto na Podolu u pasma Miodoborów.

Skole — miasto w Karpatach stryjskich.

Sorock — wieś na Podolu (między Skałatem i Trembowlą).

Sroki — wieś pod Lwowem.

Suczawa — miasto na Bukowinie.

Synowódzko Wyżne — wieś w Karpatach stryjskich.

Tarnopol — miasto na Podolu.

Trembowla — miasto na Podolu.

Worochta — na Pokuciu.

Woronienka — na Pokuciu.

Wyżnica — miasto na Bukowinie nad Czeremoszem.

Zaleszczyki — miasto nad Dniestrem.

Zbaraż — miasto na Podolu.

SPIS ROŚLIN

zebranych w 1895 i 1896 r.

we wschodniej Galicyi, na Bukowinie i w komitacie marmaroskim na Węgrzech.

Ranunculaceae.

1. *Atragene alpina* L. W lasach górskich koło Howerli, Klauzura Kośmieska, Körösmező + Klauzura Kośmieska. Z owocami w końcu lipca, kwitnące tylko wyjątkowo.
2. *Clematis integrifolia* L. Na skałach w Miodoborach o milę na północ od Skałata — nie często (niedojrzałe owoce 23 lipca).
3. *C. recta* L. Zarosła, brzegi lasów — niezbyt rzadko: Rozwadów, koło Hrycowiec, Dublany, Zaleszczyki, Trembowla.
4. *Thalictrum aquilegifolium* L. W lasach cienistych: Ławoczne, Klauzura Kośmieska, Dublany.
5. *T. minus* L. Wzgórza, zarosła, brzegi lasów: Rozwadów, Hrycowce, Suczawa, Dublany, Zaleszczyki, step w Miodoborach koło Skałata. Tu zaliczam rośliny o różnym wyglą-

- dzie, nie rozróżniając odmian, gdyż takowe nie są jeszcze dokładnie ustalone. Posiadam okazy o liściach drobnych i dużych, ostro ząbkowanych i tępo karbowanych i t. d. Kwitnie w czerwcu i w lipcu.
6. *T. simplex* L. *b. angustisectum* Neilr. W zaroślach dębowych koło Hrycowiec (kwitnące 23 lipca). Okazy moje różnią się pylnikami tępymi.
  7. *T. angustifolium* Jacq. a *stenophyllum* Wimm. et Grab. Dublany (na torfie — nie często), Suczawa, Ostapie, Rozwadów (łąki nad Dniestrem). Kwitnie w początku lipca.
  8. *Hepatica triloba* Chaix. Lasy cieniste: Suczawa, Rozwadów, Malechów, Grzybowice, Dublany, Halicz, Czortków, Zaleszczyki.
  9. *Pulsatilla alba* Rehb. (*Anemone alpina* et *Pulsat. alpina* auct.). Kamieniste miejsca w pasie alpejskim na Pietrosie i Howerli (kwitnące i owocujące okazy w końcu lipca).
  10. *Anemone silvestris* L. Zarośla, wzgórze trawiaste: Dublany, Zaleszczyki. Kwitnie w maju.
  11. *A. nemorosa* L. Lasy cieniste: Dublany, Grzybowice, Skole, Ławoczne, Synowódzko Wyżne, Hliboka. Kwiecień, maj.
  12. *A. ranunculoides* L. Dublany (w lasku żydatyckim — kwiecień, maj).
  13. *Myosurus minimus* L. Dublany, na polach wilgotnych nie często. Maj.
  14. *Picaria ranunculoides* Roth. (*typica!*). Lasy cieniste, zarośla; obficie: Dublany, Grzybowice, Skole. Kwiecień, maj.
  15. *Ranunculus divaricatus* Schrank. W wodzie: Dublany, Sorock. Kwitnie w czerwcu.
  16. *R. sceleratus* L. Brzegi stawów, miejsca błotniste: Dublany (obf.), Rozwadów, Suczawa, Tarnopol, Zbaraż.
  17. *R. Flammula* L. Dublany (łąki błotniste — nie często), Kosów (bagienko w górach), Berhomet. Czerwiec, lipiec.
  18. *R. Lingua* L. Błotniste rowy, brzegi stawów: Dublany, Rozwadów, Sorock. Kwitnie w lipcu.
  19. *R. auricomus* L. W rzadkiej olszynie: Dublany (łąki leśne), Skole. Maj.
  20. *R. cassubicus* L. W lasach cienistych obf.: Dublany, Grzybowice. Kwiecień, maj.
  21. *R. Sardous* Crantz. *var. laevis* Čelak. Na polach, łąkach, przy drogach pospolity: Dublany, Grzybowice, Synowódzko Wyżne, Tarnopol, Czortków, Zbaraż, Trembowła, Suczawa. Kwitnie od maja do jesieni.
  22. *R. repens* L. Łąki, miejsca wilgotne i cieniste — pospolity: Dublany, Suczawa.

23. *R. polyanthemos* L. Suche łąki, zarośla — pospolity: Dublany, Hrycowce, Suczawa, Ostapie.
24. *R. acer* L. Łąki — obficie: Dublany, Hliboka, Wyżnica. Kwitnie w maju.
25. *R. Steveni* Andr. (*R. acer* L. subsp. *Steveni* Andr. — Korzynskij, Flora Wostoka jewrop. Rossii, p. 97). Suczawa (wzgórza), Zbaraż (zarośla suche), Ostapie (zarośla). Jest to właściwie bardzo wielokształtna odmiana gatunku *R. acer*. Okazy ze Zbaraża odznaczają się bardzo drobnymi kwiatami. Kwitnące i owocujące okazy w lipcu.
26. *R. lanuginosus* L. Lasy cieniste: Malechów (obf.), Grzybowice, Pietros. Kwitnie w maju i w czerwcu, w górach zaś w lipcu.
27. *Caltha palustris* L. Łąki błotniste — obficie: Dublany¹⁾.
28. *Caltha palustris* L. var. *laeta* Schott. (sp.). Rośnie koło Berhometu (bagienko górskie, kwiat i owoce 30 lipca).
29. *Trollius Europaeus* L. Łąki górskie koło Woronienki i na Pietrosie.
30. *Helleborus purpurascens* W. K. U podnóża Pietrosa — rzadko (dojrzałe owoce 22 lipca).
31. *Nigella arvensis* L. Na polach koło Srok (nie rzadko). Kwiaty i owoce 1 listopada.
32. *Isopyrum thalictroides* L. Lasy cieniste: Dublany (las żydatycki — obf.), Ławoczne. Maj.
33. *Actaea spicata* L. var. *nigra* Lasy, zarośla cieniste: Rozwadów, Zbaraż, Skole, Dublany, Ostapie. Kwitnie w końcu maja i w czerwcu, dojrzałe owoce w końcu lipca.
34. *Cimicifuga foetida* L. Zarośla, lasy: Zbaraż, Ostapie, Zaleszczyki. Kwitnie w końcu lipca i w sierpniu.
35. *Delphinium Consolida* L. W zbożu bardzo pospolita roślina.
36. *Aconitum Lycoctonum* L. W zaroślach w Miodoborach koło Ostapia. Pierwszy kwitnący okaz 23 lipca.
37. *A. septentrionale* Külle. var. *Moldavicum* Hacq. (sp.). W lasku żydatyckim koło Dublan (na pagórku), niezbyt obficie (kwitnące 13 lipca). W lasach górskich koło Worochty i Körösmező (miejscami obficie)²⁾.
38. *A. variegatum* L. Cieniste zarośla na brzegu lasu świerkowego nad strumykiem: Ławoczne (nie często — kwitnące 9 sierpnia).

¹⁾ Posiadam okazy z Karpat stryjskich (Skole, Ławoczne), lecz zebrane tylko z kwiatami (w początku maja), wskutek czego nie mogę rozstrzygnąć, czy należą one do formy typowej, czy też do *C. laeta* Schott, która była znaleziona przez innych florystów.

²⁾ Młode owoce omszone (przynajmniej na okazach z Dublan), co zbliża je do *A. Lycoctonum*.

39. *A. Napellus* L. Pomiędzy kosodrzewiną na Howerli, nie często (kwitnące 25 lipca — kwiatostan krótki i cała roślina nie wysoka). W zielniku znalazłem okazy z lasu żydatyckiego (koło Dublan), niewiadomo przez kogo zebrane. Przypominam sobie, że w lesie żydatyckim, prócz *A. septentrionale*, widziałem niekwitnące okazy jakiegoś *Aconitum*. Prawdopodobnie było to więc *A. Napellus*, który na równinie jest wielką rzadkością.
40. *A. Anthora* L. Na skałach w Miodoborach o milę na północ od Skałata. Niekwitnące okazy 23 lipca.

Berberideae.

41. *Berberis vulgaris* L. Po skalistych i kamienistych miejscach w zaroślach na wysokim brzegu Dniestru koło Zaleszczyk — dość obficie.

Nymphaeaceae.

42. *Nuphar luteum* (L.) Sm. Dublany, Rozwadów, Trembowla.
43. *Nymphaea alba* L. *α. melocarpa* Casp. (Schmalhausen, Flora sred. i jużn. Rossii T. I, p. 34). W kanale na torfie koło Dublan — rzadko.

Papaveraceae.

44. *Papaver Argemone* L. Na polach między zbożem — nie często: Dublany. Kwitnie w czerwcu.
45. *P. Rhoëas* L. Na polach w zbożu, nie wszędzie jednakowo obficie: Dublany (rzadko), Grzybowice, Tarnopol, Czortków, Zbaraż, Hrycowce, Ostapie. Czerwiec, lipiec.
**P. somniferum* L. Wypadkowo wyrasta niby dziko, np.: Dublany.
46. *Chelidonium majus* L. W zaroślach, koło płotów, w górach, często w cienistych miejscach koło skał: Suczawa, Dublany, Tarnopol, Zbaraż, Synowódzko W., Berhomet. Maj, czerwiec.

Fumariaceae.

47. *Fumaria officinalis* L. W ogrodach, na polach: Dublany (rzadko), Zbaraż. Kwiaty i niedojrzałe owoce 7 czerwca.
48. *Corydalis cava* (L.) Schweigg. et Koerte. W lesie cienistym liściastym koło Ławocznego (kwiaty białe i różowe 5 maja).
49. *C. solida* (L.) Sm. Lasy, zarośla: Grzybowice, Ławoczne, Dublany. Kwitnie w kwietniu.

Cruciferae.

50. *Cardamine impatiens* L. Cieniste miejsca nad Czeremoszem koło Wyżnicy (owoce 30 lipca).
51. *C. silvatica* Lk. (Rehb., Icon. Fl. germ. et helvet. II., fig. 4303). W lesie jodłowym koło Berhometu i na Pietrosie (niedojrzałe owoce w końcu lipca). U Knappa gatunek ten, pod nazwą *C. umbrosa* Andrż., złączony jest z *C. hirsuta* L. Sądzę jednak, że *C. silvatica* może być odróżnianą od *C. hirsuta*, jeżeli już nie jako odrębny gatunek, to przynajmniej choć jako odmiana.
52. *C. pratensis* L. Na łąkach bardzo obficie: Dublany, rzadziej na łąkach w pasie alpejskim na Pietrosie i Howerli. Na równinie roślina ta kwitnie w maju i posiada kwiaty prawie czysto białe (rzadziej ze słabo liliowym odcieniem), w górach odznacza się kwiatami liliowymi (koloru kwiatów bzu: *Syringa vulgaris*) i naturalnie kwitnie później (kwiaty 25 lipca). *C. pratensis*, rosnąca na północy, także jak i alpejska, odznacza się liliowymi kwiatami. W okolicach Petersburga widziałem mnóstwo okazów tej rośliny ze stałe liliowymi kwiatami. Natomiast w środkowej i południowej Rosyi, tak jak i u nas na równinie, *C. pratensis* posiada kwiaty prawie zupełnie białe.
53. *C. amara* L. Miejsca błotniste koło źródeł: Skole, Dublany. Maj.
54. *Dentaria glandulosa* W. K. W lasach i zaroślach górskich: Woronienka, Klauzura Kośmieska, Skole, Ławoczne. Kwitnie w maju.
55. *D. bulbifera* L. W lesie cienistym koło Ławocznego.
56. *Nasturtium palustre* DC. Wilgotne brzegi: Dublany, Rozwadów, Ławoczne, Petreczanka.
57. *N. silvestre* (L.) R. Br. Łąki, brzegi wilgotne, pola — obficie: Dublany, Ławoczne, Tarnopol, Petreczanka, Suczawa.
58. *N. amphibium* (L.) R. Br. Dublany. Kwitnie w czerwcu.
59. *N. Austriacum* Crantz. Przy drogach, rowach, po brzegach rzek: Petreczanka, Suczawa (kwitnie w lipcu).
60. *N. Armoracia* (L.) Fr. (*Cochlearia Armoracia* L.). Zdziczały gdzieśgdzie przy drogach na Podolu i Bukowinie (Suczawa).
61. *Barbarea vulgaris* R. Br. (*B. arcuata* Rehb. incl.). Na łąkach, polach, przy drogach — miejscami obficie: Ławoczne, Suczawa, Kosów, Dublany (pospol.), Worochta, Wyżnica (okazy typowe). Kwitnie zaczynając od maja.
62. *Turritis glabra* L. Dublany (na torfie), Czortków (zarośla), Synowódzko Wyżne.

63. *Arabis hirsuta* (L.) Scop. Na torfie: Dublany (nie rzadko), piaszczysto-kamienisty brzeg Seretu — Berhomet.
64. *A. Gerardi* Bess. Na torfie: Dublany (nie rzadko — kwiaty i owoce niedojrzałe 1 czerwca).
65. *A. Halleri* L. Zarośla i łączki koło Skolego i Ławocznego (dość obficie — kwiaty 4 maja). Okazy moje z ogólnego wyglądu więcej zbliżają się do *A. Oviriensis* Wulf. (Rchb. Icon. fl. germ. II, fig. 4325), niż do rysunku *A. Halleri* Reichenbacha. Zresztą ten ostatni gatunek dość jest zmiennym (u Reichenbacha wyrysowano 4 postacie *A. Halleri*). *A. Oviriensis* Nyman (Consp. p. 34) zalicza jako podgatunek do *A. Halleri*.
66. *A. arenosa* (L.) Scop. Skąty w Miodoborach o milę na północ od Skalata, kamienisty brzeg Dniestru (łupki gliniaste) koło Zaleszczyk, na torfie koło Dublan (dość obficie, kwitnie w maju). Na Howerli rośnie odmiana prawie naga, o liściach prawie nie lirowatych (tylko niektóre dolne lirowate), na pierwszy rzut oka wielce od typu różna (kwiaty i owoce 25 lipca). Cokolwiek jest zbliżona do *A. arenosa* var. *rodantha* Borb. (okazy z Pienin p. Ullepitscha, *Fl. exs. polon.* Nr. 120 b). Może być, że roślina moja z Howerli należy do *A. petrogena* Kern., do której Simonkaj (*Enum. Florae Transsilv.*, p. 77) zalicza *A. arenosa* autorów siedmiogrodzkiej flory. Rośliny tej nie znam, więc w kwestyi tej nie decyduję.
67. *Sisymbrium officinale* (L.) Scop. Przy drogach, po ogrodach, koło mieszkań; pospolita: Dublany, Rozwadów, Tarnopol, Zbaraż, Suczawa.
68. *S. strictissimum* L. Zarośla w miejscach skalistych na wysokim brzegu Dniestru koło Zaleszczyk (owoce 22 sierpnia).
69. *S. Loeselii* L. Brzeg rzeki: Suczawa (kwiaty i owoce 28 lipca).
70. *S. sophia* L. Dublany, Zbaraż, Suczawa.
71. *S. Thalianum* (L.) Gay et Monn. Dublany — na polach obficie.
72. *Alliaria officinalis* Andrż. (*Erysimum Alliaria* L.). Zarośla cieniste: Rozwadów, Zaleszczyki, Wyżnica (nad Czeremoszem).
73. *Erysimum hieracifolium* L. (*E. strictum* Fl. Wett.). Wzgórza gliniaste koło Halicza (kwiaty i owoce 20 sierpnia).
74. *E. Cheiranthoides* L. Pola, ogrody, przy drogach: Dublany (i na torfie), Zaleszczyki, Trembowla, Petreczanka.
75. *E. odoratum* Ehrh. a. *denticulatum* Koch. Kamienisty brzeg Dniestru koło Zaleszczyk (kwiaty i owoce 22 sierpnia).
76. *E. crepidifolium* Rchb. (Icon. fl. germ. II, fig. 4385). Kamieniste stoki wysokiego brzegu Dniestru koło Zaleszczyk

- (okazy owocujące 22. sierpnia bez liści, które już pousychały i poopadały). Podobne jest na pierwsze wejście do *E. ca-nescens* Roth. O ile można sądzić z niekompletnych okazów, niczem nie różni się od rysunku Reichenbacha. Dla Zaleszczyk *E. crepidifolium* było już poprzednio wskazane (porówn. Knapp, p. 306).
77. *Brassica nigra* (L.) Koch. Koło Dublan (w zbożu — rzadko), Czortków (ogrody). Czerwiec, lipiec.
  78. *B. campestris* L. Na polach miejscami obficie: Dublany, Zbaraż, Suczawa, Wyżnica.
  79. *Sinapis arvensis* L. Pola — miejscami obficie: Rozwadów, Suczawa, Synowódzko Wyżne, Zbaraż, Tarnopol, Dublany.
* *S. alba* L. Gdzieniedzie w ogrodach i zdziczała.
  80. *Diplotaxis muralis* (L.) DC. Kamieniste miejsca na brzegu Dniestru koło Zaleszczyk i piaszczysty brzeg rzeki koło Suczawy (nie dojrziałe owoce 28. lipca).
  81. *Raphanus Raphanistrum* L. z. *arvensis* Wallr. Na polach: Dublany (obficie), Zbaraż (nie rzadko), Suczawa (przy drodze), Hliboka, Sorock, Synowódzko Wyżne (przy drodze).
  82. *Berteroa incana* (L.) DC. Dublany, Rozwadów, Halicz, Tarnopol, Zaleszczyki, Zbaraż, Suczawa.
  83. *Alyssum saxatile* L. (*Aurinia saxatilis* Desv.). Skąły w Miodoborach o milę na północ od Skalata, skały (łupkowe) nad Dniestrem koło Zaleszczyk. Owoce 23. lipca.
  84. *A. calycinum* L. Pola, wzgórze: Dublany (rzadko), Grzybowice, Suczawa, Kosów, Zaleszczyki, Czortków, Wyżnica. Kwitnie w maju.
  85. *Draba verna* L. Dublany, Skole.
  86. *Camelina microcarpa* Andr. Dublany (na torfie — dość rzadko), Woronienka (przy drodze), Zaleszczyki (kamieniste miejsca nad Dniestrem), Tarnopol, Boryczówka (koło Trembowli).
  87. *C. sativa* Fries. Na polach: Dublany (kwiaty i owoce 13. czerwca).
  88. *Thlaspi arvense* L. Dublany, Suczawa, Wyżnica.
  89. *Capsella Bursa-pastoris* (L.) Moench. Bardzo pospolita roślina.
  90. *Lepidium Draba* L. Przy drodze koło Zboisk pod Lwowem (kwiat i owoce 25. czerwca).
  91. *L. campestre* (L.) R. Br. Suczawa (wzgórze), Berhomet (przy drodze), Zaleszczyki, Woronienka (przy drodze). Kwitnie w lipcu.
  92. *L. ruderales* L. Przy drogach — miejscami nie rzadko: Zbaraż, Tarnopol, Synowódzko W., Suczawa, Wyżnica, Dublany (chwast w ogrodzie botanicznym — rzadko).
  93. *Coronopus squamatus* (Forsk.) Aschers. (*C. Ruellii* All.). Dublany (przy drogach, po dziedzińcach, koło domów miejscami

- obficie; kwiaty 20. czerwca), Suczawa (ulice w mieście, nie często).
94. *Bunias orientalis* L. Dublany, Halicz, Synowódzko Wyżne, Suczawa, Berhomiet, step w Miodoborach o milę na północ od Skalata (rzadko).
95. *Neslea paniculata* (L.) Desv. W zbożu: Dublany, Suczawa.

Cistineae.

96. *Helianthemum Chamaecistus* Mill. (*H. vulgare* Gärtn.) *b. hirsutum* Koch. Wzgórza trawiaste i zarośla niskie: Rozwadów, Dublany, Synowódzko W. (kwiaty 22. czerwca).

Violaceae.

97. *Viola hirta* L. Wzgórza, zarośla — nie często: Dublany, Czortków. Kwiaty 11. maja.
98. *V. odorata* L. Zarośla, ogrody, nie często: Dublany. Kwiaty 7. maja.
99. *Viola mirabilis* L. Lasy cieniste: Suczawa, Czortków, Trembowla, Dublany (kw. 30. kwietnia).
100. *V. biflora* L. (Rehb., Icon. fl. germ. III., fig. 4489). Kamieniste miejsca koło strumyka w pasie alpejskim na Howerli (kw. 22. lipca) i podobnych miejscach na Pietrosie.
101. *V. silvatica* Fr. (incl. *V. Riviniana* Rehb.). Lasy, zarośla — obficie: Dublany, Hliboka, Ostapie, Skole, Ławoczne, Grzybowice, Malechów. Kwitnie w maju.
102. *V. canina* L. (forma: *ericetorum* Schrad [sp.]). Na suchej łące: Dublany (kw. 18. maja).
103. *V. arenaria* DC. (*V. rupestris* Schmidt). Wzgórza trawiaste: Dublany (nie często; kwiaty 9. maja). Ze Skolego posiadamy okazy bardzo duże, o dużych kwiatach, jak u *V. Riviniana*.
104. *V. stagnina* Kit. Łąka torfiasta: Dublany (rzadko; kwiaty 13. maja).
105. *V. tricolor* L. Bardzo pospolita roślina, wraz z odmianą *V. arvensis* Murr., która przytrafia się znacznie częściej od formy typowej. Koło Synowódzka W. na kamienisto-piaszczystym brzegu rzeki znalazłem szczególną odmianę tego fiołka. Kwiaty wielkości typowej *V. tricolor*, jednostajnie żółte; ostroga dość długa, zwykle haczykowato zagięta; przylistki palczasto dzielne; środkowa działka cokolwiek szersza, całobrzega. Sądziłem początkowo, że mam do czynienia z *V. lutea* Smith., lecz przekonałem się wkrótce, że jest to tylko odmiana zwykłej *V. tricolor* L.

106. *V. declinata* W. K. (Rehb., Icon. fl. germ III., fig. 4515; *V. heterophylla* Bertol. β . *gracilis* Koch, Synops. I. p. 95). Łąki alpejskie na Pietrosie i Howerli (kw. 22. lipca).

Polygalaceae.

107. *Polygala major* Jacq. Wzgórza trawiaste koło Suczawy, miejscami obficie (kw. 28. lipca).
 108. *P. vulgaris* L. Łąki górskie: Berhomet, Ławoczne, Synowódzko Wyżne, Körösmező + Klauzura Kośmieska.
 109. *P. comosa* Schkur. Wzgórza trawiaste, zarosła: Dublany, Malechów, Rozwadów (kw. 18. maja).
 110. *P. amara* L. β . *Austriaca* Crantz. (sp.). Dublany (na torfie bardzo obficie), Grzybowice (pastwiska), Malechów (wzgórza mszyste, miejscami wrzosem pokryte). Kwitnie w maju.

Sileneae.

111. *Dianthus Armeria* L. Zarosła, brzegi lasów, nie często: Grzybowice, Tłuste + Zaleszczyki, Suczawa, Halicz, Berhomet.
 112. *D. Sinensis* L. β . *Sequieri* Vill. (sp.). Wzgórza gliniaste koło Halicza — nie często (kw. 20. sierpnia).
 113. *D. glomeratus* Andr. Wzgórza trawiaste koło Suczawy (obficie; kwiaty 28. lipca). Gatunek ten zbliżony jest do *D. collinus* W. K. (w nowej florze Schmalhausena są to synonimy), między innymi cechami różni się od tego ostatniego długimi pochwami, zazwyczaj dwa razy dłuższymi od szerokości liści. Kwiaty zebrane w kształcie gęstych główek. Przykwiatki i liście wierzchołkowe blade, co przypomina nieco *D. capitatus* DC. Wogóle *D. glomeratus* jest, zdaje się, specjalną formą, rosnącą tylko na Podolu, Ukrainie i na Wołyniu, a, jak się teraz pokazuje, i na Bukowinie. W starej swej florze Schmalhausen zapisał *D. glomeratus* jako odmianę *D. Carthusianorum*.
 114. *D. Carthusianorum* L. Wzgórza trawiaste: Synowódzko Wyżne, Rozwadów, Dublany (nie często; kw. 22. czerwca).
 115. *D. Pontederac* Kerner. (*D. Carthusianorum* L. β . *Pontederac* Schmalh., Flora sred. i jużn. Rossii, str. 126). Jeden okaz posiadam ze stepu w Miodoborach o milę na północ od Skałata (owoce 23. lipca); jest on podobny do rysunku Reichenbacha (Icon. fl. germ. VI., fig. 5017), podanego jako *D. diutinus* Kit. Nazwa ta u Rehb. jest mylną, gdyż rysunek ów odpowiada *D. Pontederac* Kern. albo *D. sabuletorum* Heuff., lecz w każdym razie nie jest to *D. diutinus* Kit. = *D. poly-*

- morphus* MB. ¹⁾ Okaz mój podobny jest nieco i do *D. polymorphus* MB., lecz wogóle jest drobniejszy i ząbki kielicha ma ostre. Przykwiatki blade jajowate z ostrymi końcami, sięgającymi do ząbków kielicha. Łyłki na przykwiatkach liczne, bardzo wyraźne. Pod tym względem przypomina nieco *D. capitatus* DC.
116. *D. deltooides* L. Łąki, wzgórze trawiaste, zarośla: Synowódzko W., Hrycowce, Trembowla, Dublany, Malechów, Halicz, Hliboka.
117. *D. superbus* L. Łąka torfiasta (nie często; kwiaty 10. czerwca). Dublany.
118. *Gypsophila muralis* L. Po polach pospolita: Dublany, Rozwadów, Hliboka.
119. *G. altissima* L. Skały nad Dniestrem koło Zaleszczyk (kwiaty i owoce 22. sierpnia).
120. *Saponaria officinalis* L. Zarośla po piaszczystych wybrzeżach rzek: Synowódzko W., Halicz, Zaleszczyki, Wyżnica, Petreczanka.
121. *Vaccaria parviflora* Moench. (*Saponaria Vaccaria* L.). W zbożu koło Grzybowic (kwiaty 17. lipca).
122. *Silene inflata* Sm. Zarośla, łąki: w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Zaleszczyki (kwiaty bladobiałe), Ławoczne, Zbaraż, Tarnopol, Suczawa.
123. *S. noctiflora* L. Pola, ogrody: Zaleszczyki, Suczawa, Ostapie.
* *S. Armeria* L. Zdziaczała w ogrodzie botanicznym w Dublanach.
124. *S. nutans* L. Zarośla: Malechów, Czortków.
125. *S. Italica* L. ? (według Simonkai a Enum. florae Transsilv. p. 127 — *S. Italica* autorów siedmiogrodzkiej flory, a więc i naszych, jest to *S. nemoralis* W. K. ²⁾). Skały w górach i piaski nad Seretem koło Berhometu, Wyżnica, Körösmező (łąki górskie; kw. 21. lipca).
126. *S. Otites* (L.) Sm. W Miodoborach o milę na północ od Skałata (owoce 23. lipca).
127. *S. Pseudotites* Bess. (Rehb., Icon. fl. germ. VI., fig. 5095; *S. Otites* Sm. δ . *densiflora* Knapp, p. 348; *S. Otites* Sm. var. *Wolgensis* Schmalh., Flora sred. i juźn. Rossii, t. I, p. 143 (ex parte) et auct., non Otth. — Prawdziwa *S. Wolgensis* odznacza się kwiatami białymi z zielonawym odcieniem, oraz

¹⁾ Przekonałem się teraz, że południowo-rosyjski *D. polymorphus* MB. i węgierski *D. diutinus* Kit. są to synonimy. Dla formy więc, nazywanej w Rosyi *D. diutinus*, wypada wskutek tego używać nazwy *D. Borbasi* Vandas.

²⁾ „*S. Italica* Auct. Transl. — non Pers, cujus stirps genuina floram mediterraneam solum incolit“ (Simonk. loc. cit.).

- odmiennym kwiatostanem. Jest to roślina czysto wschodnia, rosnąca przeważnie na stepach nad Wołgą i Donem. Nasza zaś forma posiada kwiaty żółtawo-zielone i rośnie w stepach Rosji zachodniej, na Ukrainie, Podolu i t. d.). Kamieniste miejsca w zaroślach koło Zaleszczyk (kwiat i owoce 22 sierpnia).
128. *Heliosperma quadrifidum* (L.) Rehb. Na kamieniach po brzegach potoków górskich aż do granicy lasów: Klauzura Kośmieska, Pietros, Howerla. Kwitnie w lipcu.
129. *Cucubalus baccifer* L. Zarośla: Wyżnica, Ostapie, Rozwadów, Grzybowice, Tarnopol, Synowódzko W., Suczawa. Kwitnie w lipcu.
130. *Viscaria vulgaris* Röhl. (*Lychnis Viscaria* L.). Wzgórza, zarośla: Dublany, Malechów (kw. 11. czerwca).
131. *Lychnis Flos cuculi* L. Łąki; obficie: Dublany, Rozwadów, Hliboka. Maj.
132. *Melandryum album* Mill. Łąki, pola, zarośla: Dublany, Suczawa.
133. *M. rubrum* Garcke. Lasy i miejsca cieniste i wilgotne, przeważnie w górach: Woronienka, Worochta, Klauzura Kośmieska, Suczawa, Halicz, Synowódzko W. Kwitnie w lipcu.
134. *Agrostemma Githago* L. W zbożu; pospolita roślina.

Alsineae.

135. *Spergula arvensis* L. Pola, przeważnie piaszczyste: Dublany, Rozwadów, Synowódzko W., Ławoczne (w owsie na półku górskim), Wyżnica + Berhomet (przy drodze).
136. *Spergularia rubra* (L.). Pers. Pola, miejsca piaszczyste nad brzegami rzek: Dublany, Malechów, Petreczanka.
137. *Sagina procumbens* L. Rozwadów, Zbaraż, Petreczanka, Dublany, Berhomet (na wierchołku góry).
138. *S. nodosa* L. Dublany (na torfie obficie).
139. *Alsine s tacea* M. et K. Skały na wysokim brzegu Dniestru koło Zaleszczyk (kwiat i owoce 22. sierpnia).
140. *Arenaria serpyllifolia* L. Dublany, w Miodoborach, Zbaraż, Zaleszczyki, Suczawa, Grzybowice.
141. *Moehringia trinervia* (L.) Clairv. Lasy cieniste, zarośla: Dublany, Berhomet, Hliboka.
142. *Holosteum umbellatum* L. Grzybowice (wzgórza gliniaste; nie często; kwiat i owoce 9. maja), Dublany (na polach bardzo rzadko).
143. *Stellaria media* (L.) Vill. (wraz z odmianą *S. neglecta* Weihe). Bardzo pospolita roślina w miejscach uprawnych na równinie i w górach.

144. *S. Holostea* L. Zarosła: Dublany, Malechów, Grzybowice, Skole, Halicz, Synowódzko, Suczawa, Czortków, Trembowlia, Zaleszczyki. Kwitnie w maju.
145. *S. glauca* With. *b. virens* Fenzl. Na łące torfiastej koło Dublan (rzadko; kw. 20. czerwca).
146. *S. graminea* L. Łąki, zarosła; pospolita: Dublany, Trembowlia, Suczawa, Wyżnica, Hliboka, Tarnopol.
147. *S. uliginosa* Murr. W gaju olchowym wilgotnym (lasek żydatycki) koło Dublan (kw. 27. maja).
148. *Malachium aquaticum* (L.) Fr. Dublany, Zbaraż, Tarnopol, Petreczanka, Suczawa.
149. *Cerastium semidecandrum* L. Malechów (wzgórza trawiaste), Dublany, Körösmezö + Klauzura Kośmieska.
150. *C. triviale* Lk. (*C. vulgatum* auct. non L.). Skole, Dublany (pospol.), Tarnopol.
151. *C. arvense* L. Dublany (na polach, obf.), Grzybowice. Kwitnie w maju.
152. *C. macrocarpum* Schur. (*C. fontanum* Baumg. Enum. stirp. Transsilv. I., p. 425; *C. longirostre* Wich. — Kn a p p, p. 336). Pietros (owoce 22. lipca), w pasie alpejskim rzadko ¹⁾.
153. *C. ciliatum* W. K. (*C. arvense* L. *δ. alpicolum* Fenzl in Ledeb. Fl. Ross. I., p. 413; *C. arvense* L. *b. alpinum* Berdau, Fl. Tatr, str. 106). Synowódzko Wyżne (owoce 14. sierpnia). Zdaje mi się, że jeszcze tak nisko w górach forma ta znajdowana nie była, i dlatego podaję krótki jej opis. Rośnie gęstemi kępami. Łodygi leżące i podnoszące się, gęsto liśćmi lancetowatymi okryte (w kątach liści znajdują się krótkie gałązki, wskutek czego łodyga jeszcze gęściej zdaje się ulistnioną). Listki nagie lub prawie nagie, po brzegach rzęso-wate. Od rysunku *C. ciliatum* (Rehb., Icon. fl. germ. VI., fig. 4981) różni się liśćmi krótszymi i szerszymi (wogóle okazy moje podobne są nieco do *C. alpinum* var. *glabratum* Rehb. loc. cit., fig. 4977). Szypułki owocowe przy dojrzających owocach przy samym owocu zgięte. Owoce trochę od kielicha dłuższe. Simonka i odróżnia (Enum. fl. trans.

¹⁾ Nyman zalicza *C. fontanum* Baumg. do *C. macrocarpum* Schur. ze znakiem zapytania. U Simonkaia, Enum. fl. Trans p. 133, są to synonimy, przy czem pierwszeństwo oddane jest nazwie *C. fontanum*. U Baumgartena *C. fontanum* należy do grupy „*capsulis subrotundis*“ (do której zalicza także *Malachium*). Inne zaś *Cerastia* u Baumgartena należą do grupy „*capsulis oblongis*“, do której i moja forma bezwarunkowo należy (owoce 3 razy od kielicha dłuższe; większe znacznie niż u *C. triviale* Lk.). Wskutek tego wolę użyć charakterystycznej nazwy Schura, jak to czyni Fuss, Flora transsilv. p. 120, i Nyman, Consp. Europ. p. 108. *C. macrocarpum*, jeżeli się nie mylę, nie było dotąd znajdowane na Węgrzech. Przynajmniej niema o niem wzmianki u Neitreicha: *Aufzähl. Ungarn und Slavon.* 1866 i w *Nachträge* 1870.

p. 135) jeszcze jako podgatunek *C. ciliatum* W. K. — *C. Lerchenfeldianum* Schur. Nie wiem jednak, czy moja forma odpowiada formie typowej, czy należy do odmiany.

Tamariscineae.

154. *Myricaria Germanica* (L.) Desv. Piaszczyste i kamieniste brzegi rzek i rzeczek górskich; miejscami obficie: Suczawa, Synowódzko W., Berhomet, Petreczanka, Wyżnica, Kosów, Jabłonna (między Kosowem i Kołomyją). Kwiaty i owoce w końcu lipca.

Hypericineae.

155. *Hypericum perforatum* L. Łąki, wzgórze, zarośla; pospol.: Ostapie, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Zaleszczyki, Tarnopol, Suczawa, Rozwadów, Dublany.
 156. *H. tetrapterum* Fr. Dublany (łąka torfiasta, rzadko; kwiaty 10. lipca), Kosów (bagienko mszyste w górach — dość obficie).
 157. *Hypericum quadrangulum* L. Łąki, zarośla: Ostapie, Zbaraż, Ławoczne, Dublany, Synowódzko W., Hliboka.
 158. *H. hirsutum* L. Zarośla suche, lasy: Zaleszczyki, Suczawa, Czortków, Trembowła, Zbaraż, Berhomet.
 159. *H. montanum* L. W lesie cienistym koło Rozwadowa.
 160. *H. alpinum* Vill. Powyżej granicy lasów na Pietrosie i Howerli (kwiaty 25. lipca).

Malvaceae.

161. *Malva Alcea* L. Brzegi lasów, zarośla: Dublany, Rozwadów.
 162. *M. silvestris* L. Kosów (przy drodze), Dublany (na torfie, rzadko; kwiaty 10. lipca), Suczawa.
 163. *M. Mauritiana* L. Po ogrodach, przy drogach koło Dublan (nie często; kwiaty 14. czerwca).
 164. *M. neglecta* Wallr. Dublany, Zbaraż, Suczawa. Pospolita roślina.
 165. *M. borealis* Wallm. Pospolita roślina: Rozwadów, Suczawa.
 166. *M. crispa* L. Koło mieszkań, po ogrodach, nie często: Zbaraż, Synowódzko W., Suczawa, Sroki.
 167. *Lavatera Thuringiaca* L. Wzgórze, zarośla, miedze po polach i t. d.: Zaleszczyki, Halicz, Tarnopol, Suczawa, Grzybowice, Dublany.
 * *Hibiscus Trionum* L. Zdzieżały w ogrodzie botanicznym w Dublanach.

- * *Abutilon Avicennae* Gaertn. W niewielkiej ilości rozradza się w ogrodzie botanicznym dublańskim jako chwast.

Tiliaceae.

168. *Tilia platyphylla* Scop. (*T. grandifolia* Ehrh.). W lesie koło Rozwadowa po urwiskach koło skał w niewielkiej ilości.
 169. *T. cordata* Mill. (*T. parvifolia* Ehrh.). W lasach pospolita: Synowódzko W., Zbaraż, Petreczanka, Zaleszczyki, Suczawa.

Linaceae.

170. *Linum catharticum* L. Łąki, zarośla rzadkie, pospol.: Dublany, na stepie w Miodoborach o milę na północ od Skalata, Körösmező, Halicz, Kosów, Trembowla, Suczawa, Berhomet.
 171. *L. flavum* L. Wzgórza trawiaste koło Suczawy (kwiaty 28. lipca).
 * *L. usitatissimum* L. Jako chwast rośnie na polach górskich w owisie koło Ławocznego (dość często).
 172. *L. perenne* L. Wzgórza trawiaste koło Suczawy (kwiat i owoce 28. lipca), Zaleszczyki (okazy o tyle podobne do *L. Austriacum* L., o ile niektóre szypułki owocowe są na dół zgięte).

Geraniaceae.

173. *Erodium cicutarium* (L.) L'Herit. Pola, wzgórze: Dublany, Grzybowice, Berhomet, Synowódzko W., Rozwadów, Halicz, Czortków.
 174. *Geranium Robertianum* L. Lasy i miejsca cieniste: Ostapie, Wyżnica, Dublany (obf.), Rozwadów, Zbaraż, Berhomet, Hliboka.
 175. *G. palustre* L. Zarośla na łąkach i lasy wilgotne (czasem nawet w zupełnie suchych zaroślach): Ostapie, Trembowla, Zbaraż, Halicz, Dublany, Hliboka. Kwitnie w czerwcu i w lipcu.
 176. *G. pratense* L. Łąki, zarośla, brzegi lasów: Rozwadów, Ostapie, Dublany, Hrycowce, Petreczanka, Suczawa (wzgórza trawiaste).
 177. *G. silvaticum* L. Zarośla i łąki alpejskie na Howerli (kwiaty 25. lipca)¹⁾.

¹⁾ Simonkai (Enum. fl. Trans. p. 160) twierdzi, że *G. silvaticum* ze stanowisk alpejskich różni się od prawdziwego *G. silv.* prócz innych cech brakiem włosków gruczołkowych. Simonkai nazywa taką formę *G. alpestre* Schur. (porówn.

178. *G. alpestre* Schur. (Simonk., Enum. Trans., p. 159). Łąki alpejskie na Pietrosie (kwiaty 22. lipca). Okazy moje ze względu na owłoszenie przypominają nieco *G. palustre* L.
179. *G. phaeum* L. W lasach i zaroślach cienistych: Suczawa, Malechów, Grzybowice, koło Laszek (i Dublan). Kwiaty 23. maja.
180. *G. columbinum* L. Przy drodze koło Berhometu, Ławocznego i Synowódzka W., rzadko. Kwitnie w lipcu.
181. *G. pusillum* L. Dublany, Rozwadów, Tarnopol.

Oxalideae.

182. *Oxalis Acetosella* L. W lasach cienistych: Synowódzko, Berhomet, Skole, Rozwadów, Grzybowice, Dublany. Kwitnie w końcu kwietnia i w maju.
- *183. *O. stricta* L. Koło Synowódzka przy drodze w górach (zdziaczała), Dublany (zdziaczała).

Balsamineae.

184. *Impatiens Noli tangere* L. Miejsca wilgotne i cieniste: Wyżnica, Dublany, Ławoczne, Synowódzko, Berhomet, Hliboka.
- * *I. parviflora* DC. Zdziaczały w ogrodzie botanicznym dublańskim i w najbliższym z nim sąsiedztwie.

Celastraceae.

185. *Evonymus Europaeus* L. Lasy, zarośla: Grzybowice, Dublany, Rozwadów, Halicz, Zbaraż, Petreczanka, Suczawa.
186. *E. verrucosus* L. Malechów, Dublany, Halicz, Zbaraż, Trembowla, Czortków, Zaleszczyki, Suczawa.

Rhamnaceae.

187. *Rhamnus cathartica* L. Grzybowice, Rozwadów, Zaleszczyki (i forma szerokolistna), Halicz, Synowódzko (stoki gór, obficie).
188. *R. Frangula* L. Zbaraż, Dublany, Halicz, Hliboka, Berhomet, Rozwadów, Zaleszczyki.

---

wyżej). Roślina moja z Howerli (stanowisko alpejskie) posiada włoski gruczołkowie i wogóle od typowej *G. silvaticum* L. niczem się nie różni. Na sąsiadującym z Howerlą Pietrosie znajdowałem już *G. alpestre* Schur. Twierdzenie Simonkaia, że w Karpatach *G. silvaticum* nawet na stanowiskach podalpejskich nigdzie nie rośnie, nie jest więc bezwzględnie sprawiedliwym.

Sapindaceae.

189. *Acer Tataricum* L. Suczawa (w lasach — obf.), Zaleszczyki (zarośla na wysokim brzegu Dniestru).
 190. *A. Pseudoplatanus* L. Berhomet (w lesie górskim 1 młody egzempl.) i w lasach koło Halicza, Zbaraża i Zaleszczyk.
 191. *A. platanoides* L. W lesie koło Zaleszczyk.
 192. *A. campestre* L. W lasach i zaroślach: Trembowla, Zaleszczyki, Halicz, Czortków, Rozwadów, Suczawa.
 193. *Staphylea pinnata* L. W zaroślach na wysokim brzegu Dniestru koło Zaleszczyk — nie rzadko.

Papilionaceae.

194. *Genista tinctoria* L. Lasy, zarośla: Dublany, Halicz, Hlibowa, Suczawa (wzgórza trawiaste).
 195. *Cytisus nigricans* L. Lasy: Dublany, Rozwadów, Grzybowice. Koniec czerwca, lipiec.
 196. *C. Ratisbonensis* Schaeff. (*C. biflorus* L' Herit., *C. Ruthenicus* Fisch.) Wzgórza, zarośla: Dublany, Grzybowice, Malechów, Hliboka, w Miodoborach o milę na północ od Skałata. Kwitnie w maju.
 197. *Ononis hircina* Jacq. Łąki, wzgórza: Ławoczne (obf.), Synowódzko, Dublany, Hrycowce, Tarnopol, Zaleszczyki, Suczawa.
 198. *Anthyllis Vulneraria* L. Łąki, zarośla, wzgórza trawiaste: Dublany, Rozwadów, Berhomet, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata.
 199. *Medicago falcata* L. Halicz, Tarnopol, Zbaraż, Kosów, Suczawa, Dublany (często), w Miodoborach o milę na północ od Skałata. Rośnie po suchych łąkach, wzgórzach trawiastych, zaroślach rzadkich. Kwitnie w czerwcu i w lipcu.
 200. *M. media* Pers. Rozwadów (na nasypie kolei żelaznej — rzadko), koło Dublan przy drodze (do Żydatycz) w miejscach trawiastych (dość obficie — razem z *M. falcata* L. i *M. sativa* L.; kw. 26. czerwca).
 *201. *M. sativa* L. Miejsca trawiaste przy drodze — Dublany (kw. 26. czerwca). Prócz tego jako roślina uprawna.
 202. *M. lupulina* L. Dublany, Suczawa, Skałat, Halicz, Tarnopol. Roślina pospolita.
 203. *Melilotus officinalis* (L. x.) Desr. Dublany, Trembowla, Zaleszczyki, Halicz, Tarnopol, Zbaraż, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Suczawa.
 204. *M. albus* Desr. Dublany (przy drodze — nie często), Peczanka, Suczawa.

205. *Trifolium arvense* L. Rozwadów, Dublany, Halicz, Zbaraż, Hliboka, Hrycowce.
206. *T. pratense* L. Dublany, Rozwadów, Tarnopol.
207. *T. medium* L. Zarośla: Dublany, Trembowla, Halicz, Ławoczne, Zbaraż, Suczawa.
208. *T. alpestre* L. Wzgórza trawiaste krzakami porośłe: Dublany (kw. 22. czerwca).
209. *T. rubens* L. Brzegi lasów koło Czortkowa. Sierpień.
210. *T. Pannonicum* Jacq. Łąki górskie koło Worochty — nie rzadko (kw. 20. lipca).
211. *T. ochroleucum* L. Berhomet — piaszczysto-kamienisty brzeg Seretu (1 kw. egzempl. 30 lipca).
212. *T. fragiferum* L. Łąki, pastwiska, wilgotne brzegi: Rozwadów, Grzybowice, Halicz, Tarnopol, Synowódzko, Berhomet, Kosów (bagienko w górach).
213. *T. montanum* L. Suche wzgórza i łąki: Dublany (obf.), Rozwadów, Suczawa.
214. *T. repens* L. Dublany, Tarnopol, Suczawa.
215. *T. hybridum* L. Łąki wilgotne, pola, zarośla: Suczawa, Dublany, Rozwadów.
216. *T. agrarium* L. Zarośla koło Zaraża (kw. 22. lipca), Trembowla, Ostapie, Halicz, Ławoczne, Hliboka, Synowódzko W.
217. *T. procumbens* L. (*T. campestre* Schreb.) Dublany (pola — kw. 8. lipca — dość obf.), Petreczanka (łąki nad Seretem), Tarnopol, Suczawa.
218. *T. minus Relhan.* (*T. filiforme* Auct. non L.) Dublany (łąki — dość obf.), Suczawa, Synowódzko W., Kosów, Berhomet, (rzadkie zarośla jodłowe). Kwitnie w czerwcu i lipcu.
219. *Lotus corniculatus* L. Dublany, Ostapie, Suczawa (wzgórza trawiaste — forma cokolwiek więcej omszona niż typowa), Tarnopol, Zbaraż. Kwitnie zaczynając od czerwca przez całe lato.
220. *Coronilla varia* L. Suche łąki, wzgórza, zarośla: Dublany, Kosów, Halicz, Petreczanka, w Miodoborach o milę na północ od Skałata. Kwitnie w czerwcu i w lipcu.
221. *Onobrychis viciaefolia* Scop. (*O. sativa* Lam.) Suczawa (wzgórza trawiaste — obficie), Trembowla (nie rzadko), Dublany (trawiaste stoki — rzadko). Zaleszczyki, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata.
222. *Astragalus glycyphylus* L. Zarośla, brzegi lasów: Trembowla, Zbaraż, Dublany, Halicz, Ławoczne, Zaleszczyki, Tarnopol, Petreczanka, Berhomet, Ostapie, Suczawa. Kwitnie w czerwcu i w lipcu.
223. *A. Cicer* L. Zarośla, wzgórza trawiaste: Suczawa, Halicz, Zaleszczyki, Grzybowice.

224. *A. Onobrychis* L. Suczawa (wzgórza trawiaste — kw. i owoce 28. lipca), Zaleszczyki (kamienisty brzeg Dniestru).
225. *Oxytropis pilosa* L. Kamieniste stoki wysokiego brzegu Dniestru koło Zaleszczyk. (Owoce 26. sierpnia).
226. *Vicia sepium* L. Lasy, zarośla: Malechów, Dublany, Halicz, Suczawa, Wyżnica, Ostapie. Kwitnie w maju i w czerwcu.
227. *V. sativa* L. Pola: Dublany, Hliboka.
228. *V. angustifolia* Roth. Dublany (pola), Suczawa (na łące — okaz szerokolistny).
229. *V. dumetorum* L. Lasy, zarośla: Rozwadów, Ostapie, Zbaraż, Trembowla, Halicz, Zaleszczyki, Suczawa.
230. *V. pisiformis* L. Hrycowce (las dębowy). Ostapie, Zaleszczyki (zarośla).
231. *V. silvatica* L. Zarośla: Rozwadów, Zbaraż, Dublany, Klauzura Kośmieska (lasy górskie).
232. *V. villosa* Roth. Dublany (jako chwast w zbożu), Suczawa (przy drodze). Kwitnie w czerwcu i w lipcu.
233. *V. cracca* L. Łąki, zarośla — pospol.: Dublany, Halicz, Ostapie, Trembowla, Kosów, Synowódzko W., Grzybowice, Suczawa, Zbaraż, Rozwadów.
234. *V. hirsuta* (L.) Koch. W zaroślach, na polach: Dublany, Suczawa, Hliboka.
235. *V. tetrasperma* (L.) Moench. Zarośla: Dublany, Trembowla, Petreczanka, Halicz.
236. *Pisum arvense* L. Dublany (w zbożu rzadko, często jednak w grochu zwykłym — kw. 11. lipca). Sorock (w zbożu).
237. *Lathyrus tuberosus* L. Na polu koło Suczawy (1 egzempl. — kw. 28 lipca).
238. *L. silvestris* L. var. *ensifolius* Buek. W zaroślach koło Dublan — rzadko (kw. 13. lipca).
239. *L. pratensis* L. Dublany, Ostapie, Trembowla, Suczawa, Rozwadów.
240. *L. paluster* L. Łąki wilgotne trawiaste — Dublany (nie często — kw. 20. czerwca).
241. *Orobos niger* L. W lasach: Dublany, Grzybowice, Ostapie, Czortków, Zaleszczyki.
242. *O. vernus* L. Lasy cieniste: Dublany, Grzybowice, Rozwadów, Czortków, Zaleszczyki, Halicz, Hliboka, Suczawa.

Rosaceae.

243. *Prunus spinosa* L. Brzogi lasów, zarośla — pospol.: Dublany, Rozwadów, Skole, Grzybowice, Petreczanka, Zbaraż, Zaleszczyki, Halicz, Synowódzko.

244. *P. avium* L. W lasach na Podolu: Zbaraż, w Miodoborach, Zaleszczyki.
- *245. *P. Cerasus* L. Niby dziki na wysokim brzegu Dniestru w zaroślach koło Zaleszczyk (rzadko).
246. *P. Padus* L. W lesie — Dublany (kw. 11. maja).
247. *Spiraea media* Schm. (*S. Píkowiensis* Bess.) Niewysoki krzew 1—2'. Liście eliptyczne lub klinowate, na dolnej powierzchni omszone, z wyraźnym głównym nerwem i kilkoma bocznymi. Na górnej powierzchni liście nagie lub prawie nagie; wierzchołek ich zazwyczaj głęboko ponadcinany. Owoce omszone znacznie mniejsze niż u następnego gatunku. Młode gałązki także omszone. Skaliste brzegi Dniestru koło Zaleszczyk (rzadko — owoce 22. sierpnia).
248. *S. ulmifolia* Scop. Lasy górskie koło Kőrösmező (owoce 21. lipca).
249. *Aruncus silvester* Kostel. (*Spiraea Aruncus* L.) Lasy wilgotne cieniste: Dublany (las żydatycki), Ławoczne, Synowódzko W., Wyżnica, Klauzura Kośmieska. Kw. w lipcu.
250. *Filipendula hexapetala* Gilib. (*Spiraea Filipendula* L.) Wzgórza trawiste, suche łąki, zarośla: Hrycowce, Trembowla, Dublany, Suczawa (kw. 23. czerwca).
251. *F. Ulmaria* (L.) Maxim. Zarośla na łąkach wilgotnych: Ostapie (a.), Dublany (a.), Tarnopol, Rozwadów, Hliboka, Ławoczne. Tego gatunku mamy dwie formy uznawane przez niektórych autorów, aczkolwiek niesłusznie, za odrębne gatunki: *a. tomentosa* (*S. Ulmaria* L.) i *b. denudata* Presl. (*sp.*). Że nie są to gatunki, ale tylko proste postacie (*formae*), widać z tego, że trafiają się osobniki, w których jedno liście są z dołu gęsto omszone, drugie zaś prawie zupełnie nagie. Innych cech wyróżniających te postacie niema.
252. *Rubus saxatilis* L. Las liściasty (żydatycki) koło Dublan (rzadko — owoce 13. lipca).
253. *R. Idaeus* L. Lasy wilgotne: Dublany (obficie), Berhomet, Ławoczne, Synowódzko W., Wyżnica (cieniste miejsca na skałach nad Czeremoszem, miejscami obficie).
254. *R. caesius* L. Zarośla, pola, łąki: Dublany, Ostapie, Petreczanka, Zbaraż, Rozwadów, Zaleszczyki, Halicz.
255. *R. plicatus* W. et N. Lasy cieniste górskie koło Berhomet (obficie — owoce 30 lipca).
256. *R. suberectus* Anders. Lasy, zarośla: Rozwadów (obf.), Synowódzko W.
257. *R. glandulosus* Bellard. (*R. hybridus* Vill.) W lasach górskich w Karpatach stryjskich, najczęściej w miejscach wil-

- gotnych: Synowódzko W., Ławoczne, Skole (kw. i nied. owoce 9. sierpnia).
258. *R. sp. (sect. Thyrsoides)*. Łodygi podnoszące się, krągłe, nagie, mocnymi szerokimi nadół hakowato odgiętymi kolcami okryte. Roczne pędy (kwiatonośne) kanciaste, drobnymi ostrymi odgiętymi kolcami i rzadkimi cienkimi gruczołkowatymi włoskami okryte. Przylistki prawie nitkowate. Liście potrójne; listeczki jajowate, lub prawie rombiczne, zastrzone, nierówno podwójnie ząbkowane; z obu stron rzadkimi włoskami pokryte. Kwiaty bledo-różowe. Kielichy białe omszone, nadół odgięte. Najbliżej zdaje się być spokrewnionym z *R. rhombifolius* Weihe. W zaroślach koło Grzybowie (kw. 17. lipca).
259. *Geum rivale* L. Dublany (w gaju olchów. i na torfie — obficie), Klauzura Kośmieska (nad strumykiem).
260. *G. Aleppicum* Jacq. (*G. strictum* Ait.). W zaroślach przy drogach (miejsca mniej lub więcej wilgotne): Dublany (rzadko), Berhomet, Stanisławów, Zbaraż.
261. *G. urbanum* L. Dublany (zarośla — obf.). Zbaraż, Ostapie.
262. *G. montanum* L. Od granicy lasów aż do szczytu na Howerli i Pietrosie (kw. i owoce 22 lipca).
263. *Fragaria vesca* L. Lasy, zarośla, wzgórze, suche łąki (w Dublanach nawet na torfie) — posp.: Dublany, Ostapie, Zbaraż, Kosów, Suczawa.
264. *F. collina* Ehrh. Dublany (pochyłe stoki trawiaste przy drodze — nied. owoce 22. czerwca), Skole, Trembowla, Tarnopol.
265. *Comarum palustre* Scop. Dublany (na torfie — rzadko, kw. 20. czerwca), Petreczanka (bagienko).
266. *Potentilla supina* L. Rozwadów (nad Dniestrem miejsca wilgotne piaszczyste), Petreczanka (brzeg Seretu).
267. *P. Norvegica* L. Synowódzko W. (kamenisto-piaszcz. brzeg rzeki, bardzo rzadko; owoce 14. sierpnia).
268. *P. anserina* L. Dublany, Suczawa, Zbaraż, Tarnopol.
269. *P. alba* L. Lasy, zarośla: Rozwadów, Hliboka, Dublany. Kwitnie w końcu kwietnia i w maju.
270. *P. silvestris* Neck. (*P. Tormentilla* Schrnk.). Łąki, gaje: Dublany (na torfie — obficie), Hliboka, Berhomet, Ławoczne, Halicz, Kosów, Synowódzko W. Kwitnie w końcu maja i w czerwcu.
271. *P. reptans* L. Łąki, miejsca wilgotne: Suczawa, Berhomet (w górach — nie rzadko), Wyżnica, Czortków, Halicz, Synowódzko W., Kosów.
272. *P. verna* L. Skole (wzgórze — kw. 5. maja). Listki na dolnej powierzchni pokryte gdzieniedzie włoskami gwiazdkowatymi, co zbliża nieco moje okazy do następnego gatunku.

273. *P. cinerea* Chaix. Na skałach: Czortków, Zaleszczyki, w Miodoborach o milę na północ od Skałata.
274. *P. opaca* L. Dublany (w gaju olchowym i na wzgórzach trawiastych obficie; kw. 26. kwietnia), na wzgórzach koło Suczawy i Grzybowie (obf.).
275. *P. aurea* L. Powyżej lasów na Howerli i Pietrosie (kw. 22 lipca).
276. *P. canescens* Bess. (*P. inclinata* Vill.). W zaroślach koło Zbaraża. Koło Dublan na stokach trawiastych nad drogą — rzadko. W roku 1895 zebrałem kwitnące okazy (13. czerwca), które są prawie typowymi (*P. inclinata* przytoczona była dla Dublan — porów. Knapp — p. 385). W roku zaś następnym w temże samem miejscu zebrałem także kwitnące okazy (22. czerwca), które jednak więcej już zbliżają się do *P. recta* L. Okazy z roku 1895 były okryte gęstymi włoskami przylegającymi do liści i łodygi (na dolnej powierzchni liści dużo włosków gwiazdkowatych). Okazy zaś z r. 1896 pokryte są włoskami więcej odstającymi (na dolnej powierzchni liści gwiazdkowatych włosków mniej), wskutek czego nie wygląda tak szaro jak typowa *P. canescens*. Od *P. recta* L. okazy 1896 r. różnią się tylko mniejszymi kwiatami i brakiem włosków gruczołowatych na szypułkach kwiatowych i kielichach.
277. *P. recta* L. Wzgórza trawiaste, zarośla suche — rzadko; Zaleszczyki, Halicz, Suczawa. Od typowej *P. recta* L. wszystkie moje okazy różnią się mniejszym wzrostem i mniejszymi kwiatami, oraz niewyraźnymi gruczołkami na włoskach pokrywających szypułki kwiatowe i kielichy.
278. *P. argentea* L. Dublany, Suczawa, Zbaraż, Halicz, Tarnopol.
279. *Alchemilla vulgaris* L. Łąki, zarośla: Dublany (obf.), Zbaraż (rzadko), Ławoczne (łąki górskie), Berhomet, Wyżnica, Pietros (łąki alpejskie — forma typowa). Kwitnie w maju i w czerwcu.
280. *Sanguisorba officinalis* L. Łąki wilgotne, zarośla: Dublany (na torfie), Rozwadów (łąki nad Dniestrem), Ostapie (zarośla w lesie), Hliboka + Berhomet, koło Wyżnicy. Kwitnie w lipcu i w sierpniu.
281. *Poterium Sanguisorba* L. Berhomet (piaszczysto-kamienisty brzeg Seretu), Dublany (w esparsecie — zapewne z nasionami tej ostatniej wysiana). Kwitnie w czerwcu i w lipcu.
282. *Agrimonia Eupatoria* L. Suche łąki, wzgórze trawiaste, zarośla. Halicz, Suczawa, Trembowla, Dublany, Ostapie, Synowódzko W., Petreczanka, Zbaraż, Tarnopol, Rozwadów, Zaleszczyki. Do tego gatunku należy *A. robusta* Andrz.

- (prawdopodobnie jako odmiana), lecz nie mogłem jej dotąd wyróżnić.
283. *A. pilosa* Ledeb. W lasku koło Dublan — rzadko (kw. i nied. owoce 8. lipca).
284. *Rosa pumila* L. fil.¹⁾. Po brzegach lasów i po polanach leśnych krzakami porośniętych koło Dublan nie rzadko (laszek dublański, żydatycki, laszecki) kw. 23. czerwca.
285. *R. alpina* L. (Według Simonkaia — p. 208 forma nasza powinna się nazywać *R. adenophora* Kit., gdyż różni się od prawdziwej *R. alpina* L. ze Szwajcaryi mniej lub więcej omszonymi listeczkami. Sądzę jednak, że ta różnica jest zbyt subtelną i zbyt błahą dla wyróżnienia naszej formy od szwajcarskiej²⁾). W lasach górskich: Ławoczne, Klauzura Kośmieska.
286. *R. pimpinellifolia* L. β . *spinosissima* L. (*sp.*). Przy drodze między Zbarażem i Skałatem (w Miodoborach o 1 $\frac{1}{2}$ mili od Skałata; kilka krzaków — owoce 23. lipca).
287. *R. canina* L. Synowódzko W., Grzybowice (okazy przypominające *R. glauca* Vill.), Rozwadów (owoce małeńkie okrągłe), Ostapie, Wyżnica (var.?). Berhomet (może *R. glauca* Vill.), Suczawa, Dublany (w lesie cienistym).
288. *R. glauca* Vill. Dublany (często), Grzybowice, Kosów, Trembowla, Rozwadów.
288 $\times$ 289. Wygląda jak *R. glauca* Vill., lecz listeczki na dolnej powierzchni cokolwiek omszone i słupki jak u *R. dumetorum* Thuill.
289. *R. dumetorum* Thuill. (*R. uncinella* Bess.). Dublany (kw. 14 czerwca). Odmiana *R. solstitialis* Bess. koło Halicza.
290. *R. coriifolia* Fr. Dublany, Grzybowice, Trembowla, Berhomet, Zaleszczyki.
291. *R. mollis* Sm. Grzybowice.
291 $\times$ 292. Halicz.
292. *R. tomentosa* Sm. Zaleszczyki (z owocami prawie kulistymi i gruszkowatymi), Zbaraż, (owoce kuliste), Halicz (owoce kuliste), Wyżnica (przy drodze; liście podłużno-eliptyczne, owoce eliptyczne, kolce u nasady szerokie mocne nadół zagięte).
293. *Cotoneaster vulgaris* Lindl. var. *nigra* Wahlbg. Na skałach w zaroślach koło Zaleszczyk i w Miodoborach o milę na północ od Skałata.

¹⁾ *Schnalhausen*, Flora sredn. i iuzn. Rossii I. p. 339.

²⁾ O ile podobne cechy nie są stałe, można sądzić z tego, że *R. alpina* L. var. *Pyrenaica* Koch (Synop. p. 248) wyróżniona na podstawie szypulek i rurki kwiatowych pokrytych szczecinkami gruczołośniami, przynajmniej u nas nie ma racji bytu, gdyż na jednej i tej samej roślinie spotykamy szypułki i rurki kwiatowe bądź nagie, bądź szczecinkami okryte.

294. *Crataegus monogyna* Jacq. Dublany, zarośla nad Czeremoszem koło Wyżnicy, Zbaraż, Zaleszczyki, Rozwadów, Malechów, Suczawa, Petreczanka, Ostapie, Halicz, Kosów.
295. *Pirus communis* L. W lasach: Rozwadów, Zaleszczyki, Hliboka, w Miodoborach.
296. *P. Malus* L. Berhomet (lasy górskie — rzadko), Rozwadów, w Miodoborach (lasy).
297. *Sorbus Aucuparia* L. W lasach: Dublany, Rozwadów, Ławoczne, Synowódzko.

Saxifragaceae.

298. *Saxifraga aizoon* Jacq. Miejsca kamieniste na Pietrosie (kw. 22. lipca).
299. *S. stellaris* L. W miejscach kamienistych koło strumyków w pasie alpejskim na Pietrosie (kw. 22. lipca).
300. *Parnassia palustris* L. Dublany (na torfie nie rzadko), Klauzura kośmieska.
301. *Chrysosplenium alternifolium* L. Miejsca cieniste wilgotne: Dublany, Grzybowice, Skole.
302. *Ch. oppositifolium* L. Koło strumyka w pasie alpejskim na Pietrosie i Howerli (kw. 22. lipca). Nasza forma według Simonkaia (p. 248) ma być *Ch. alpinum* Schur. i różni się od *Ch. oppositifolium* L. (według Simonkaja) liśćmi mniejszymi i mniej modrawymi. Nie wiem jednak, o ile te różnice można uważać za istotne, i dla tego zostawiam tu nazwę utartą.

Ribesiaceae.

303. *Ribes Grossularia* L. Na brzegu rzeczki koło Ławocznego.
304. *R. rubrum* L. W lasku koło Dublan (dziko?).
305. *R. alpinum* L. Brzeg rzeczki koło Ławocznego. Na starych murach w Zbarażu (razem z *Ribes Grossularia* i *Viburnum Lantana* — zapewne sadzone i zdziczałe).

Crassulaceae.

306. *Sedum maximum* Suter. Zarośla suche: Czortków, Zaleszczyki.
307. *S. Fabaria* Koch. (Synops. I. p. 285 = *S. Carpaticum* Reuss.) Skały i cieniste stoki w Karpatach koło Synowódzka W. (dość obf.; kw. 14. sierpnia).
308. *S. acre* L. Dublany (na torfie), Zbaraż (skały; okazy z ogólnego wyglądu podobne nieco do *S. Boloniense*), Petreczanka, Trembowla.

309. *S. repens* Schleich. (*S. alpestre* Vill.). Kamieniste miejsca na Howerli (kw. i owoce 25. lipca).
310. *Rhodiola rosea* L. Kamieniste miejsca na Howerli i Pietrosie (owoce 22. lipca). (*R. Scopoli* Kern. — Simonkai p. 234).
311. *Sempervivum* sp. Liście rozetek lancetowate lub odwrotnie jajowato-klinowate, na wierzchołku w ostry koniec odrazu zwężone, z zewnętrznej strony krótko omszone, z wewnętrznej nagie, po brzegach rzęśowane. Nie kwitnące okazy na skałach w Miodoborach o milę na północ od Skałata.

Haloragidaceae.

312. *Hippuris vulgaris* L. Błotniste miejsca po brzegach jeziorek nad Dniestrem koło Rozwadowa (miejscami dość obficie).
313. *Myriophyllum verticillatum* L. Rozwadów.
314. *Callitriche verna* L. Dublany, Berhomet.
315. *C. autumnalis* L.*) W rowie z wodą stojącą obficie koło Rozwadowa (nad Dniestrem) i Dublan. Rozetek nie tworzy (pod tym względem myli się Berdau — Fl. Tatr — str. 206). Moje okazy różnią się od typowych tem, że posiadają nie wszystkie liście równoważko-lancetowate, lecz niektóre są prosto lancetowate lub odwrotnie klinowate (ku końcowi jednak zwężone). Wogóle u nasady nie są szersze, niż u góry. Wszystkie jednak liście na moich okazach mają na końcu charakterystyczne wcięcie.

Lythraceae.

316. *Lythrum Salicaria* L. Suczawa, Petreczanka, Tarnopol, Rozwadów (łąki nad Dniestrem; okazy bardzo słabo omszone i zbliżone cokolwiek do *L. intermedium* Ledeb.).

Onagraceae.

317. *Epilobium angustifolium* L. Dublany (w lasku i na torfie), Trembowla, Ostapie, Zbaraż, Ławoczne (obf.), Synowódzko W. Kwitnie w lipcu i w sierpniu.
318. *E. hirsutum* L. W miejscach wilgotnych, koło rowów błotnistych: Dublany, Suczawa, Rozwadów, Ostapie.
319. *E. parviflorum* Schreb. Suczawa (brzeg strumyka), Dublany (na torfie nie rzadko — kw. 10. lipca), Worochta, Czortków,

*) Schmalhausén. Flora sredn. i jużn. Rossii — str. 336. Z opisami innych autorów moje okazy mniej się zgadzają.

- Kosów (bagienko górskie), Berhomet (bagienko wśród lasu jodłowego; także mieszaniec z *E. palustre* L.).
320. *E. montanum* L. Lasy, zarośla: Dublany, Grzybowice, Worochta, Zbaraż, Ostapie, Halicz.
321. *E. collinum* Gmel. Berhomet (w górach), skały w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Grzybowice (wzgórza; kw. i owoce 17. lipca), Ławoczne (okazy bardzo duże rosły w lesie wilgotnym; może mieszaniec z jakimkolwiek innym gatunkiem?).
322. *E. palustre* L. Berhomet (bagienko wśród lasu górskiego), Dublany (var. *lineare* Schmalh. p. 372; na torfie dość obficie), Petreczanka, Synowódzko W.
323. *E. tetragonum* L. (Schmalhausen, Flora sredn. i jużn. Rossii — I., p. 372). Zarośla suche koło Trembowli (kw. i owoce 24. lipca).
324. *E. alpinum* L. (*E. anagallidifolium* Lam.) Po brzegach strumyków górskich w pasie alpejskim na Pietrosie (kw. 22. lipca).
- *325. *Oenothera biennis* L. Roślina amerykańska, u nas zupełnie zdziczała: Rozwadów, Dublany (na torfie — kw. 23. czerwca), Suczawa, Petreczanka (kamienisto-piaszczyste brzegi Seretu).
326. *Circaea Lutetiana* L. Lasy cieniste: Rozwadów, Hliboka, Berhomet, Wyżnica.
327. *C. intermedia* Ehrh. Cieniste miejsca nad Czeremoszem koło Wyżnicy (kw. 30. lipca).
328. *C. alpina* L. Berhomet (las jodłowy w górach), Pietros. (kw. 22. lipca).

Cucurbitaceae.

329. *Bryonia alba* L. Koło płotów: Dublany, Sorock, Trembowla, Tarnopol.

Umbelliferae.

330. *Eryngium campestre* L. Suche wzgórza, przy drogach: Sorock, Wyżnica, Suczawa, Trembowla, Zaleszczyki, Czortków, Kosów.
331. *E. planum* L. Wzgórza trawiaste, suche łąki, zarośla: Suczawa, Sieciechów (koło Dublan), Petreczanka, Hrycowce, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Halicz.
332. *Astrantia major* L. W lasach cienistych: Ostapie, Ławoczne, Dublany, Zbaraż, Hliboka, Synowódzko.
333. *Sanicula Europaea* L. W lasach cienistych: Dublany, Małechów, Berhomet, Ostapie, Zbaraż, Hliboka, Halicz.

334. *Cicuta virosa* L. Brzegi błotniste, rowy: Dublany, koło Sorocka, Zbaraż.
335. *Berula angustifolia* (L.) Koch. Na tortie w kanale koło Dublan (dość obf.).
336. *Sium latifolium* L. Łąki nad Dniestrem koło Rozwadowa.
337. *Falcaria Rivini* Host. (L.). Wzgórza suche: Zaleszczyki, Dublany, Suczawa, Tarnopol.
338. *Trinia Henningii* Hoffm. (Schmalhausen, Flora sred. i jużn. Rossii I. p. 338). Tu zapewne należy *T. vulgaris* Auct. Galiciae (DC.): Rehman, Przegł. roślin Tarnopol. Czortk. 1873 r. str. 22 i 1874 r. str. 18; Knapp — p. 250. *Trinia vulgaris* DC. jest nazwą zbiorową zawierającą dwa odrębne gatunki: *T. glaberrima* Hoffm. (formę zachodnią, rosnącą niemal w całej Europie zachodniej w pasie umiarkowanym; *T. vulgaris* DC. u Kocha — *Syn. Fl. germ.* i wielu innych autorów) i *T. Henningii* Hoffm.¹⁾ (formę wschodnią, rosnącą w stepach Rossyi południowej, w Besarabii, na Podolu, Ukrainie, Wołyniu do Krzemieńca i Żytomierza, w Krymie, na Kaukazie, w Rumunii, Bułgarii, a jak się pokazuje, we wschodniej Galicyi. Zapewne także na Bukowinie i w Siedmiogrodzie²⁾). Knapp (*loc. cit.*), przytaczając *T. vulgaris* DC. dla Galicyi i Bukowiny, podaje jako synonimy nie tylko rzeczywiste synonimy *T. vulgaris* (*T. glaberrima* Hoffm.), ale i *T. Henningii* Hoffm., która, jak tylko co powiedziałem, stanowi odrębny gatunek. Ta ostatnia różni się wybitnie od *T. glaberrima* Hoffm. liśćmi podzielonymi na nitkowate długie listeczki (dług. 10—30 mm.) i większymi owocami (na moich okazach do 4 mm. dł.³⁾).
Step w Miodoborach o milę na północ od Skalata (owoce 23. lipca⁴⁾).
339. *Bupleurum falcatum* L. Step w Miodoborach o milę na północ od Skalata, Suczawa (wzgórza trawiaste), Zaleszczyki (zarośla na urwistym brzegu Dniestru — obficie). Kwitnie w lipcu i w sierpniu.
340. *Aegopodium Podagraria* L. Lasy, miejsca cieniste: Dublany, Zbaraż, Ostapie.

¹⁾ *Trinia Henningii* u Kocha (*Syn.* p. 318 — *pro var. T. vulgaris*) = *T. Kitaibeli* MB.

²⁾ Z opisów Herbicha (*Flora der Bukowina*), Baumgartena (*Enum. Transsilv.*) i Fussa (*Fl. Transsilv.*) żadnego wniosku wysnuć nie można. U Simonkaia (*Enum. fl. Trans.* p. 250) *T. glauca* (L.).

³⁾ Porówn. także Beck — *Flora von Nieder-Oesterreich* pag. 618.

⁴⁾ Kwestye, czy prawdziwa *T. glaberrima* Hoffm. rośnie w Galicyi, muszę wskutek braku materyałów zostawić bez odpowiedzi.

341. *Pimpinella Saxifraga* L. Suche łąki, wzgórze, zarośla: Rozwadów, Kosów, Trembowla, Dublany, Suczawa, Ławoczne, Zbaraż, Halicz, Tarnopol, Synowódzko.
342. *Carum Carvi* L. Łąki: Dublany (obf.), Suczawa, Zbaraż. Kwitnie w maju.
343. *Oenanthe aquatica* (L.) Lam. Dublany, Rozwadów, Tarnopol.
344. *Seseli Hippomarathrum* L. Wzgórze o glebie kamienistej koło Zaleszczyk (kw. i owoce 22. sierpnia).
345. *S. annuum* L. Wzgórze, zarośla: Halicz, Rozwadów, Zaleszczyki.
346. *Libanotis montana* All., Crantz. Skały w Miodoborach o milę na północ od Skałata, skaliste zarośla koło Zaleszczyk (kw. 23. lipca).
347. *Aethusa Cynapium* L. Po ogrodach, koło płotów: Trembowla, Rozwadów, Zbaraż (kw. 24. lipca), Suczawa.
348. *Meum Mutellina* (L.) Gärtn. Łąki alpejskie na Howerli (kw. 25. lipca).
349. *Selinum Carvifolia* L. Zarośla: Ostapie, Rozwadów, Trembowla.
350. *Angelica silvestris* L. Zarośla i łąki mniej lub więcej wilgotne: Halicz, Ławoczne, Ostapie, Rozwadów.
351. *Peucedanum Chabraei* (Jacq.) Rehb. Wzgórze trawiaste koło Suczawy (pęczki kwiat. 28 lipca).
352. *P. palustre* (L.) Moench. Na łące trawiastej koło Dublan.
353. *P. Alsaticum* L. Zarośla nad Dniestrem koło Zaleszczyk (rzadko — kw. 22. sierpnia).
354. *P. Oreoselinum* (L.) Moench. Zarośla na wzgórzach koło Rozwadowa.
355. *P. Cervaria* L. Zarośla: Zaleszczyki, Rozwadów (kwitnie 22. sierpnia).
356. *Pastinaca sativa* L. Grzybowice (kw. 17. lipca), Suczawa, Tarnopol, Zbaraż, Synowódzko.
357. *Heracleum Sibiricum* L. Dublany, Hrycowce, Rozwadów, Zaleszczyki, Halicz.
358. *H. Spondylium* L. Przy drogach, w zaroślach na łąkach w Karpatach: Ławoczne, Synowódzko W., Klauzura Kośmieska (kw. 22. lipca).
359. *Laserpitium latifolium* L. Hrycowce (w lesie dębowym), Zaleszczyki (zarośla nad Dniestrem).
360. *L. Prutenicum* L. Halicz (zarośla — kw. 20. sierpnia).
361. *L. alpinum* W. K. Pietros (w pasie alp. — kw. i nied. owoce 22. lipca).
362. *Daucus Carota* L. Dublany, Rozwadów, Suczawa, Zbaraż, Zaleszczyki, Halicz.
363. *Torilis Anthriscus* (L.) Gmel. Zarośla: Dublany, Rozwadów, Trembowla, Suczawa, Zbaraż, Ostapie, Tarnopol.

364. *Anthriscus silvestris* L. Hrycowce.
 365. *A. nitida* (Wahlenb.) Garcke. Lasy cieniste i wilgotne w Karpatach — dość obficie: Klauzura Kośmieska, Ławoczne, Berhomet.
 366. *Chaerophyllum temulum* L. Dublany.
 367. *Ch. bulbosum* L. Zarośla suche: Dublany (nie często), Grzybowice, Ostapie, w Miodoborach o milę na północ od Skalata, Rozwadów.
 368. *Ch. aromaticum* L. Lasy cieniste: Dublany, Ostapie, Suczawa.
 369. *Ch. Cicutaria* Vill. (*Ch. hirsutum* L. β . *umbrosum* Jordan. Beck, Fl. von Nieder-Oesterreich p. 630). Łąki alpejskie na Pietrosie (kw. 22. lipca).
 370. *Conium maculatum* L. Suczawa, Tarnopol, Hliboka.

Araliaceae.

371. *Hedera Helix* L. W lasach liściastych cienistych, rosnących na wzgórzach: Czortków (las grabowy), Malechów, Zaleszczyki (zarośla na urwistym brzegu Dniestru), Rozwadów (las bukowy).

Loranthaceae.

372. *Viscum album* L. Berhomet (na jodle w lesie górskim).

Cornaceae.

373. *Cornus Mas* L. Zarośla na wysokim brzegu Dniestru koło Zaleszczyk — dość obficie (nied. owoce 21. sierpnia).
 374. *C. sanguinea* L. Lasy, zarośla: Dublany, Berhomet, Grzybowice, Ostapie, Czortków, Zaleszczyki, Halicz, Suczawa.

Caprifoliaceae.

375. *Adoxa Moschatellina* L. W gaju cienistym — Dublany. Kwitnie w maju.
 376. *Sambucus Ebulus* L. Wzgórze, przy drogach, na polach miejscami obficie: Zbaraż, Wyżnica, Grzybowice, Trembowa, Czortków, Zaleszczyki, Hliboka, Halicz, Tarnopol, Kosów, Suczawa.
 377. *S. nigra* L. Wyżnica (dziko?), Synowódzko W. (w górach koło skał), Dublany (w lasku zdziczały, a także koło płotów i po ogrodach), Suczawa (w lesie — dziko?).
 378. *S. racemosa* L. W lasach górskich: Klauzura Kośmieska, Ławoczne nad strumykiem).
 379. *Viburnum Opulus* L. Hrycowce, Rozwadów, Zaleszczyki, Halicz, Synowódzko W., Suczawa, Petreczanka.
 380. *V. Lantana* L. Brzegi lasów, zarośla, wzgórze: Czortków, Zbaraż, Halicz, Zaleszczyki. Odmiana *b. Tyraicum* Rehm.

(Przeł. roślin. zebr. w obw. Tarnopol. i Czortków. w roku 1873 — str. 17) roślinie w lasach w miejscach więcej zacienionych: Czortków, Trembowla, Suczawa.

381. *Lonicera Xylosteum* L. Lasy, zarośla: Halicz, Zbaraż, Trembowla, Suczawa, Ławoczne, Czortków, Zaleszczyki.
382. *L. nigra* L. W cienistych górskich lasach nad strumykami: Ławoczne, Woronienka.

Rubiaceae.

383. *Asperula cynanchica* L. Suche wzgórza trawiaste: Dublany (kw. 22. czerwca), Trembowla, Zbaraż (na skałach dość często przytrafiają się okazy małe, przypominające nieco *A. supina* MB.), Zaleszczyki, Rozwadów, Suczawa, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Halicz, Tarnopol.
384. *A. glauca* (L.) Bess. (*A. galioides* MB.). Na skałach: Rozwadów, w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Zaleszczyki.
385. *A. odorata* L. Lasy cieniste: Rozwadów, Dublany (kwitnie 30. maja), Ostapie, Berhomet, Zbaraż, Suczawa.
386. *A. Aparine* MB. Zarośla w miejscach wilgotnych koło drogi — Synowódzko W. (nied. owoce 14. sierpnia).
387. *Galium Cruciatum* (L.) Scop. Dublany (w lasku obficie — kw. w końcu maja i w czerwcu), Sroki.
388. *G. verum* Scop. W lasach, gajach, zaroślach — często: Malechów, Dublany, Grzybowice, Trembowla, Skole, Berhomet, Wyżnica, Ostapie, Zbaraż, Synowódzko W., Suczawa.
389. *G. Aparine* L. Koło płotów w zaroślach: Wyżnica, Dublany, Suczawa, Tarnopol.
390. *G. Vaillantii* DC. Tarnopol.
391. *G. uliginosum* L. Hliboka, Dublany.
392. *G. palustre* L. Suczawa, Dublany.
393. *G. Mollugo* L. Dublany, Suczawa, Zbaraż.
394. *G. verum* L. Dublany, Grzybowice (*var. ochroleucum*), Kosów, Trembowla, Suczawa, Tarnopol, Halicz.
395. *G. silvaticum* L. (*G. Schultesii* Vest). W lasach i zaroślach: Dublany, Ostapie, Suczawa, Zaleszczyki, Synowódzko W., Halicz, Ławoczne, Trembowla, Czortków, Wyżnica, Berhomet. Według Becka (Fl. von Nieder-Oesterreich p. 1124) jest nieznaczną odmianą *G. silvaticum* L. Okazy z Dublan i Ostapia (w Miodoborach) odznaczają się wyraźniej czworokątną łodygą i bardzo wązkimi liśćmi; taka forma podawana była zazwyczaj pod nazwą *G. aristatum*, odpowiadają one zapewne odmianie *G. Schultesii* Vest. Liście niektórych okazów (np. z Ławocznego, Halicza i t. d.) posiadają od-

cień modrawy. Wogóle co do drobnych cech morfologicznych *G. silvaticum* L. jest rośliną dość zmienną.

396. *G. boreale* L. Na wzgórzach i skałach koło Rozwadowa.

Valerianaceae.

397. *Valeriana officinalis* L. Hrycowce, Dublany, Synowódzko W., Klauzura Kośmieska, Tarnopol.
 398. *V. dioica* L. Miejsca wilgotne w górach: Woronienka, Ławoczne. Kwitnie w maju i czerwcu.
 399. *V. polygama* Bess. (*V. simplicifolia* Kabat). Rośnie obficie na torfach w Dublanach (okazy stale o liściach całych, łodygi bez rozłogów). Skole (tamże okazy przejściowe do poprzedzającego gatunku — wilgotne miejsca nad strumykiem). Forma ta właściwie jest odmianą poprzedniego gatunku. Kwitnie w maju i w czerwcu.
 400. *V. tripteris* L. Pietros (kw. i owoce 22. lipca).
 401. *Valerianella dentata* Poll. (*V. Morisonii* DC.). Dublany (w zbożu miejscami obficie), Rozwadów.
 402. *V. Auricula* DC. Dublany (w zbożu rzadziej od poprzed.).

Dipsaceae.

403. *Dipsacus silvestris* L. Przy drogach, po ugorach, w zaroślach: Dublany (rzadko), Berhomet (obf.), Zaleszczyki, Wyżnica, Trembowla, Czortków, Hliboka, Halicz, Synowódzko W.
 404. *D. laciniatus* L. W podobnych miejscach jak i poprzedni gatunek, często nawet z nim razem: Zbaraż, Suczawa, Ostapie, Trembowla (i pośrednie okazy, u których jedne liście są całe, drugie pierzaste — razem z *D. silv.*), Hliboka.
 405. *D. pilosus* L. Przy drogach (najczęściej zacienionych), w zaroślach: Suczawa, Halicz, Rozwadów, Zbaraż.
 406. *Knautia arvensis* (L.) Coult. Dublany, Suczawa, Ławoczne.
 407. *Succisa pratensis* Moench. Łąki, zarośla: Dublany (na torfie — obf.), Hliboka, Synowódzko W., Ostapie. Kwitnie w sierpniu.
 408. *S. inflexa* (Kluk) Jundz. (*Scabiosa australis* Wulf.). Zarośla na łąkach nad Dniestrem (nie rzadko — kw. 12. sierpnia).
 409. *Scabiosa ochroleuca* L. Dublany (wzgórza trawiaste i na torfie), Synowódzko W., Suczawa, Petreczauka, stęp w Miobodorach o milę na północ od Skałata, Halicz, Zaleszczyki.

Compositae.

410. *Eupatorium cannabinum* L. Berhomet, Dublany, Wyżnica.
 411. *Solidago Virga aurea* L. Zaleszczyki, koło Howerli, Halicz, Synowódzko W., Zbaraż.

412. *Bellis perennis* L. Pastwiska, miejsca trawiaste, zarośla, wzgórze — pospol. i obficie: Rozwadów, Berhomet, Dublany, Grzybowice, Skole, Wyznica, Zbaraż, Halicz, Kosów, Synowódzko W., Tarnopol. Kwitnie od maja przez całe lato.
413. *Erigeron acer* L. Berhomet, Trembowla, Dublany, Hliboka, Tarnopol, Halicz, Synowódzko W.
- *414. *E. Canadensis* L. Dublany, Suczawa, Tarnopol.
415. *Aster Amellus* L. Zarośla na urwistym brzegu Dniestru koło Zaleszczyk. (Kw. 22. sierpnia).
- * *A. salicifolius* Scholl. Zdzieżały po ogrodach w Dublanach.
- *416. *Stenactis annua* (L.) Nees ab Essenb. Dublany (na torfie miejscami obficie, rzadziej na polach), Rozwadów (łąki nad Dniestrem, zarośla — nie często), Ostapie, Trembowla (przy drodze). Roślina ta u nas stanowczo należy już do flory.
417. *Linosyris vulgaris* Cass. W zaroślach nad Dniestrem koło Zaleszczyk (rzadko — rozkwitające okazy 22. sierpnia).
418. *Filago arvensis* L. Na polach: Zbaraż (pospol.), Tarnopol, Suczawa.
419. *F. minima* Fr. (*Gnaphalium montanum* L.). Synowódzko W. (kamienisty brzeg rzeki), Hliboka (na pastwisku — obficie).
420. *Antennaria dioica* (L.) Gaertn. Grzybowice (pastwiska na wzgórzach), Malechów, Dublany (na torfie), Synowódzko W., Berhomet.
421. *Gnaphalium silvaticum* L. Lasy, zarośla: Trembowla, Zbaraż, Ostapie, Hliboka, Berhomet, Halicz, Synowódzko W., Czortków.
422. *G. Norvegicum* Gunn. W lesie koło Howerli (kłos u dołu przerywany i ulistniony, wskutek tego okaz mój zbliża się do poprzedniego gatunku), Ławoczne. Kwitnie w sierpniu.
423. *G. supinum* L. Kamieniste miejsca w alpejskim pasie na Pietrosie. Kw. 22. lipca.
424. *S. uliginosum* L. Wilgotne pola, brzegi i t. d: Dublany, Rozwadów, Kosów, Hliboka, Zbaraż, Ostapie, Synowódzko W.
425. *Helichrysum arenarium* (L.) DC. Suche wzgórze: Rozwadów, Grzybowice (kw. 17. lipca), w Miodoborach.
426. *Inula Helenium* L. Brzegi lasu i łączki śródleśne koło Ostapia w Miodoborach (kw. 23. lipca).
427. *I. salicina* L. Zarośla: Ostapie, Zaleszczyki, Rozwadów. Kw. w lipcu i w sierpniu.
428. *I. ensifolia* L. Zarośla nad Dniestrem koło Zaleszczyk. (Kw. 23. sierpnia).
429. *I. Britanica* L. Rozwadów, Dublany, Zbaraż, Tarnopol, Suczawa, Synowódzko W.

430. *Pulicaria vulgaris* Gärtn. Wyżnica, Zbaraż.
431. *Xanthium strumarium* L. Rozwadów, Suczawa, Halicz, Tarnopol, Wyżnica.
432. *X. spinosum* L. Zbaraż, Ostapie, Suczawa, Halicz.
433. *Telekia speciosa* (Schreb.) Baumg. W lasach cienistych koło Berhometu i w miejscach cienistych nad Czeremoszem koło Wyżnicy (kw. 30. lipca).
434. *Bidens tripartita* L. Dublany, Rozwadów, Tarnopol, Zbaraż, Suczawa, Synowódzko W.
435. *B. cernuus* L. Dublany, Tarnopol, Synowódzko.
436. *Carpesium cernuum* L. Nad Czeremoszem przy drodze koło Wyżnicy (niezupełnie rozkw. 30. lipca).
- *437. *Galinsoga parviflora* Cav. Jako roślina dziczała po ogrodach i przy drogach w Rozwadowie. Koło Kosowa 1 egzempl. przy drodze.
438. *Anthemis arvensis* L. Dublany (pola), Wyżnica (przy drodze).
439. *A. tinctoria* L. Wzgórza suche, zarośla: Zaleszczyki, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata (kw. 23. lipca), Dublany (kw. 2. lipca).
440. *A. tinctoria* L. subsp. *discoidea* Willd. (sp.) (Beck, Fl. von Nieder-Oesterreich p. 1193)¹⁾. Wzgórza trawiaste koło Suczawy (rzadko — kw. 28. lipca).
441. *A. Cotula* L. Pospol.: Rozwadów, Tarnopol, Dublany.
442. *Matricaria inodora* L. Pospol.: Dublany, Trembowla.
443. *M. Chamomilla* L. Na pastwisku przy drodze koło Rozwadowa (rzadko).
444. *Achillea Pannonica* Scheele. (*A. collina* β. *Pannonica* Beck, Fl. Nied. Oester., *A. Millefolium* γ. *lanata* Koch, Syn. p. 410). Kamienisty brzed Dniestru, między krzakami — Zaleszczyki (kw. 22. sierpnia).
445. *A. tanacetifolia* All. γ. *stricta* Koch. Łąki alpejskie na Howerli (kw. bladoróżowe — 25. lipca).
446. *A. Millefolium* L. Trembowla, Dublany, Rozwadów, Hliboka.
447. *Artemisia vulgaris* L. Dublany, Rozwadów, Tarnopol, Suczawa.
448. *A. Absinthium* L. Tarnopol, Suczawa
449. *A. campestris* L. Zaleszczyki, Rozwadów, Dublany (β. *sericea* Fr. — gliniaste stoki pagórków).
450. *A. Austriaca* Jacq. Czortków (nagie kamieniste wzgórza), Suczawa, (pastwiska i łąki suche miejscami obficie; okazy różniące się od typowych większym wzrostem).
451. *Tanacetum vulgare* L. Trembowla, Rozwadów, Hliboka.

¹⁾ O ile mi wiadomo, podgatunek ten dla Bukowiny nie był jeszcze wskazany. W Galicyi, Siedmiogrodzie i w Rosyi nie odnaleziony.

452. *Chrysanthemum Leucanthemum* L. Łaki, wzgórze, zarośla: Grzybowice, Dublany, Hliboka, Zbaraż, Suczawa, Ławoczne, Synowódzko.
453. *Ch. rotundifolium* W. K. (*Tanacetum Waldsteini* Schultz. Bip.). Rośnie w lasach górskich cienistych przeważnie nad strumykami: koło Howerli, Klauzura Kośmieska, Ławoczne (miejscami obficie).
454. *Ch. corymbosum* L. Zarośla suche, brzegi lasów: Zaleszczyki, Tłuste + Zaleszczyki, Ostapie, Hrycowce.
455. *Tussilago Farfara* L. Dublany, Ławoczne (obf.), Skole (obf.), Zbaraż, Suczawa.
456. *Petasites albus* (L.) Gärtner. Wilgotne brzegi strumyków górskich: Skole, Ławoczne (kw. 4. maja).
457. *P. officinalis* Moench. Brzeg rzeczki koło Ławocznego (kw. 5. maja).
458. *Homogyne alpina* (L.) Cass. W pasie alpejskim w miejscach kamienistych na Howerli i Pietrosie (kw. 22. lipca).
459. *Adenostyles alpina* (L.) Döll. (z. *viridis* Döll.)¹. Pietros (kw. 22. lipca).
460. *Arnica montana* L. W krainie kosodrzewiny na Howerli (rzadko — kw. 25. lipca).
461. *Doronicum Austriacum* Jacq. (Rehb. XVI tab. CMLVII). W lasach górskich: Worochta, Körösmezö, Howerla (w krainie kosodrz.), Ławoczne. Kwitnie w lipcu i w sierpniu.
462. *Aronicum Carpathicum* Grisb. (pro var. *A. scorpioides*). W pasie alpejskim na Howerli (kw. 25. lipca). Podobny do rysunku *A. scorpioides* Rehb., Icon. fl. geran. XVI tab. CMLIII). Cała roślina jednak wysmuklejsza, wyższa, liście mniejsze, korzeniowe liczne; ogonki ich znacznie dłuższe niż u *A. scorpioides*. Od podobnego *Doronicum cordifolium* Sternb. różni się tem, że moja roślina jest *Aronicum*, a więc posiada puch na wszystkich owocach. W Galicyi po raz pierwszy przeze mnie odszukany. Rośnie w Siedmiogrodzie (*Simonk.* p. 322).
463. *Senecio vulgaris* L. Dublany (pospol.), Grzybowice, Suczawa, Berhomet, Zaleszczyki (na kamienisto-piaszczystym brzegu Dniestru rośnie odmiana niby mąką obsypauna).

¹) Okazy moje różnią się jednak od z. *viridis* Döll. cokolwiek gęściej kulentrowatymi liśćmi na dolnej powierzchni i obecnością uszek przy nasadzie liści łodygowych. Wskutek tego zbliżają się one do *A. canescens* Sennh., t. j. do mieszańca *A. alpina* z. *viridis* z *A. alpina* β. *albifrons* Döll. Simonkai dla Siedmiogrodu wskazuje tylko *A. Kernerii* Simonk., która różni się od *A. alpina* Döll. 5—6 kwiateczkami tworzącymi główkę kwiatową. U moich okazów w każdej główce znajdują się 3, rzadziej 4 kwiatki. *A. Kernerii* nie jest właściwie samodzielnym gatunkiem, ale tylko lekką odmianą.

464. *S. vernalis* W. K. Na polach, przy drogach: Dublany (nawet i na torfie), Ostapie, Suczawa, Kosów.
465. *S. silvaticus* L. Rozwadów (poręby leśne 1 egz.), Synowódzko W. (rumowiska skał wśród lasu — rzadko). Kw. 13. sierpnia.
466. *S. Jacobaea* L. Dublany, Ostapie, Zbaraż, Trembowła, Zaleszczyki (odmiana wielkokwiatowa — *var. grandiflorus* Turcz.), Hliboka, Suczawa, Halicz.
467. *S. subalpinus* Koch. Klauzura Kośmieska (kw. 21. lipca).
468. *S. paludosus* L. Zarosła na łąkach nad Dniestrem koło Rozwadowa (kw. 12. sierpnia).
469. *S. Sarracenicus* L. (Koch, Synop. p. 431)¹). Zarosła łąziny nad rzeką koło Synowódzka W. (obf.) i w podobnychże miejscach nad Dniestrem koło Halicza (obf. — kw. 14. sierpnia).
470. *S. nemorensis* L. Gatunek wielopostaciowy: liście już to węższe już to szersze, grubsze lub cieńsze, głębiej lub mniej głęboko uzębione; łodyga już to niższa już to wyższa i t. d. Rośnie dość obficie w lasach górskich, rzadziej w lasach na równinie: Berhomet, Rozwadów, Halicz, Hrycowce, Ławoczne, Synowódzko W., Worochta, Wyznica, Klauzura Kośmieska, Woronienka. Kwitnie w lipcu i w sierpniu. W lasach górskich wogóle przeważają formy wązkolistne (zapewne *S. Fuchsii* Gmel.).
471. *S. palustris* (L.) DC. (*Cineraria palustris* L.). Wyrósł na dnie spuszczonego stawu w Dublanach (kw. 20. czerwca).
472. *Echinops sphaerocephalus* L. Zaleszczyki (w zaroślach skalistych nad Dniestrem — kw. 22. sierpnia). Według Simonkaia nasza forma powinna się nazywać *E. paniculatum* Jacq. (*E. sphaerocephalus* Auct. non L.), z tego powodu że Linneusz swoją formę opisał jako „foliis spinosis supra nudis“ (Simonk. p. 331), nasza zaś roślina posiada liście z wierzchu omszone.
473. *Carlina vulgaris* L. Rozwadów (zarosła — kw. 6. sierpnia). Halicz.
474. *C. acaulis* L. Wzgórza trawiaste koło Ławocznego, razem z następną odmianą miejscami obficie.

¹) Według Becka (*Fl. Nied. Oester.* p. 1220) i Simonkaja (p. 330) były to *S. fluvialis* Wallr. (*S. Sarracenicus* Auct., *S. salicetorum* Gren.). Prawdziwy *S. Sarracenicus* według tych autorów jest to forma powszechnie znana jako *S. Fuchsii* Gmel. a więc lekka odmiana *S. nemorensis* L. (niektórzy *S. Fuchsii* uważają wprost za synonim *S. nemorensis*). Nie wiem, o ile ten podział powszechnie zostanie przyjętym, więc wolę zostawić utartą nazwę *S. Sarracenicus* Linneusza miał obejmować dwie formy (*S. fluvialis* i *S. Fuchsii*). Powszechnie przyjęta synonimika postępuje jednak odwrotnie niż Beck (porów. Nyman, *Consp.* p. 353).

475. *C. acaulis* L. var. *simplex* W. K. (sp.). Rośnie z poprzed. koło Ławocznego (kw. 9. lipca). Tamże rosną formy przejściowe, a więc bez łodyg, z krótkimi i dłuższymi łodygami.
476. *Lappa major* Gaert. Rozwadów, Tarnopol.
477. *L. subracemosa* Simonk. (Enum. fl. Trans. p. 340; *L. major* × *L. minor* Nitschke). Rośnie koło Wyżnicy. Sądzę jednak, że prędzej jest to prosty mieszaniec, a nie odrębny gatunek.
478. *L. minor* (Schkuhr) Gaertn. Tarnopol.
479. *L. tomentosa* Lam. Ostapie, Dublany, Suczawa, Tarnopol.
480. *Carduus acanthoides* L. Rozwadów, Dublany, Zbaraż, Tarnopol, Suczawa, Wyżnica.
481. *C. crispus* L. Dublany, Zbaraż.
482. *C. Personata* Jacq. Lasy cieniste górskie: Klauzura Kośmieska, Ławoczne (cieniste miejsca nad strumykiem). Kwitnie w lipcu i w sierpniu.
483. *Cirsium lanceolatum* (L.) Scop. Kosów, Tarnopol, Dublany, Wyżnica.
484. *C. eriophorum* (L.) Scop. Na wzgórzu przy drodze koło Petreczanki. Kwitnie w sierpniu.
485. *C. palustre* (L.) Scop. Dublany (na łące torfiastej — nie rzadko), Hliboka, Ławoczne. Kw. w czerwcu i w lipcu.
486. *C. rivulare* Link. (Jacq.) Dublany (na łąkach miejscami bardzo obficie).
487. *C. oleraceum* (L.) Scop. Wilgotne miejsca nad strumykiem: Ławoczne, Klauzura Kośmieska¹⁾.
488. *C. pauciflorum* (W. K.) Spreng. W lesie koło Woronienki (kw. w lipcu).
489. *C. arvense* (L.) Scop. Trembowla, Dublany, Zbaraż, Wyżnica, Suczawa.
490. *Onopordon Acanthium* L. Tarnopol, Zbaraż, Dublany, Suczawa.
491. *Serratula tinctoria* L. Lasy, zarośla: Rozwadów, Laszki, Ostapie.
492. *Jurinea mollis* (L.) Rehb. Kamieniste miejsca nad Dniestrem koło Zaleszczyk (przekw. okazy 22. sierpnia).
493. *Centaurea Cyanus* L. Wszędzie w zbożu pospolita.
494. *C. montana* L. W lasach górskich koło Klauzury Kośmieskiej i Körösmezö (kw. 21. lipca). (*C. mollis* W. K.).
495. *C. Jacea* L. Dublany, Kosów, Zaleszczyki, Trembowla, Suczawa, Hliboka, Halicz, Rozwadów.
496. *C. stenolepis* Kern. Ostapie (w zaroślach nie rzadko), Halicz (zarośla), Synowódzko W. (okazy nie zupełnie typowe, niz-

¹⁾ Koło Dublan nie rośnie; w wielkiej jednak ilości można go widzieć na łąkach pod samym Lwowem (za rogatką żółkiewską).

kie, przypominające wogóle szerokolistną formę *C. Jaceae* L., główki kwiatowe (nieliczne) jednak zupełnie podobne są do *C. stenolepis*; może jest to mieszaniec?). Gatunek ten różni się od następnego końcami łusek okrywających główkę dłuższymi, silniej ku dołowi odgiętymi i jaśniej zabarwionymi (a następ. prawie czarne). *C. stenolepis* w Galicyi dotąd odróżnioną nie była. Rośnie na Węgrzech, w Austrii, w Siedmiogrodzie i w Rosyi południowej (na północ nie zachodzi tak daleko jak następny).

497. *C. Phrygia* L. W zaroślach i na łąkach: Worochta, Ławoczne, Synowódzko. Kwitnie w lipcu i w sierpniu.
498. *C. Biebersteini* DC. (*C. maculosa* Auct., *C. rhenana* Boreau?). Suche wzgórze, zarośla: Dublany, Treimbowl, Halicz, Zbaraż, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata. Kwitnie w czerwcu, w lipcu i w sierpniu.
499. *C. Besseri* DC. (Ledeb. Fl. Ross. II p. 705; *C. arena-ria* MB. var. *Besseri* Schmalh.) Łodyga wzniesiona, cienka, kańczasta, razem z liśćmi pajęczyną okryta, prawie do 40 cm. wysoka, w górze rozgałęziona. Liście dolne i środkowe pierzaste, o działkach równowazko lancetowatych, nie licznych, daleko jedna od drugiej osadzonych, górne liście (na gałęziach) całe, u nasady jednym, rzadziej dwoma ząbkami opatrzone (dług. do 25 mm., szerok. $1\frac{1}{2}$ —2 mm.), równowazkie. Główki kwiatowe mniejsze niż u *C. Biebersteini* (kwitn. dług. do 18 mm.), więcej cylindryczne. Łuski kielichokrywy ściśle przytulone, mniej lub więcej wyraźnie 3 nerwowe (u *C. Bieberst.* bardzo wyraźnie 5 nerwowe), dolne krótsze, górne wydłużone prawie lancetowate; wierzchołki ich suchobłonkowate, mniej lub więcej bure (nie posiadają tak wyraźnej plamy trójkątnej czarniawej jak *C. Biebersteini* DC.), grzebieniasto-frenzlowane, pajęczym puchem okryte. Kwiatki blado-różowe. Główki kwiatowe pojedyncze, osadzone na dość długich gałązkach rzadko ulistnionych.
- Suczawa (wzgórze trawiaste — kw. 28. VII). Na Bukowinie *C. Besseri* DC. znaleziona po raz pierwszy. W Galicyi nie rośnie. Dla Siedmiogrodu nie wskazana (roślina, która pod tą nazwą była wskazana dla Siedmiogrodu, jest to *C. tenuiflora* DC. — u Ledeb. odmiana *C. ovinae* Pall. — porów. Simonk. p. 350). Rośnie w Rosyi południowej.
500. *C. Scabiosa* L. Dublany, Zaleszczyki, Suczawa.
501. *Lapsana communis* L. Dublany (kw. 11. lipca), Tarnopol, Czortków, Synowódzko W., Suczawa, Zbaraż.

502. *Aposeris foetida* (L.) Less. Lasy cieniste w górach, lub na wzgórzach: Suczawa, Rozwadów, Skole (obf.), Malechów (obf.), Grzybowice (obf.)¹⁾, Howerla (powyżej krainy koso-drzewu — rzadko), Hliboka, Halicz, Synowódzko. Kwitnie w maju.
503. *Cichorium Intybus* L. Dublany, Tarnopol, Kosów, Suczawa.
504. *Hypochaeris radicata* L. Dublany (kw. 13. czerwca), Hliboka, Tarnopol, Rozwadów (łodyga nawet przy nasadzie zupełnie naga, nóżki kwiatowe na górze bardzo silnie zgrubiałe, koszyczki cokolwiek mniejsze; przypomina nieco *H. glabra* L. — niezupełnie rozkw. 12. sierpnia).
505. *H. uniflora* Vill. Pietros (w pasie alp. — kw. 22. lipca).
506. *Leontodon autumnalis* L. Dublany (łąki — kw. 11. czerwca). b. *monocephalus* Neilr. Łąki alpejskie na Pietrosie (kw. 22. lipca) i Howerli.
507. *L. hispidus* L. Dublany, Trembowla, Suczawa (wzgórza, suche łąki — często). b. *glabratus* (*L. hastilis* L.) Dublany (wzgórza trawiaste — kw. 22. czerwca), Berhomet (past. viska górskie — obf.).
508. *L. croceus* Haenke. (*L. Pyrenaicus* Auct. Trans. non Gouan — secund. *Simonkai* p. 352). Łąki alpejskie i miejsca kamieniste na Howerli i Pietrosie (kw. 22. lipca).
509. *Taraxacum officinale* Wigg. Bardzo pospolita roślina.
510. *Picris hieracioides* L. Zarośla i wzgórze przeważnie o glebie wapiennej: Czortków, Podliski (koło Dublan), Grzybowice, Zaleszczyki.
511. *Tragopogon major* Jacq. W zaroślach koło Zaleszczyk.
512. *T. orientalis* L. Łąki górskie koło Körösmező, Suczawa, (wzgórza — kw. 21. lipca).
513. *Scorzonera purpurea* L. (forma *rosea* W. K. sp.). Łąki alpejskie na Pietrosie i Howerli. (Kw. 22. lipca).
514. *Prenanthes purpurea* L. Cieniste miejsca koło skał — Synowódzko W. (kw. i owoce 14. sierpnia), Klauzura Kośmieszka (lasy górskie).
515. *Lactuca muralis* (L.). Rozwadów, Berhomet, Ostapie, Dublany, Hliboka, Ławoczne, Synowódzko W., Wyźnica.
516. *L. Scariola* L. Tłuste + Zaleszczyki (zarośla dębowe), Tarnopol, Suczawa.
517. *L. saligna* L. Kamienisty brzeg Dniestru koło Zaleszczyk (owoce 22. sierpnia). Knapp (str. 160) powątpiewał o znajdowaniu się tej rośliny w Galicyi.

¹⁾ W lasach dublańskich nie rośnie, gdyż leżą one na równinie. Jednak na wzgórzach w okolicach Dublan (Grzybowice, Malechów) rośnie obficie. Wogóle *A. foetida* występuje w tych lasach, w których rośnie bluszcz.

518. *Mulgedium alpinum* (L.) Less. Lasy górskie w miejscach cienistych nad strumykami: Klauzura Kośmieska, Worochta (kw. i owoce 20. lipca), Ławoczne.
519. *Sonchus oleraceus* L. Pospolity: Rozwadów.
520. *S. asper* Vill. Pospol. — Dublany.
521. *S. arvensis* L. b. *glaber*. Na torfie w Dublanach (kw. 11. lipca).
522. *Crepis paludosa* (L.) Moench Dublany (w gaju błot. olchowym — obf.; czerwiec, lipiec), Ławoczne (w lesie świerkowym nad strumykiem).
523. *C. succisaefolia* Tausch. (= *C. mollis* β. *submollis* Beck Fl. Nied. Oester. p. 1275). Łodyga tylko w dole cokolwiek gęściej omszona, zresztą wraz z liśćmi prawie naga. Koszyczki i nóżki koszyczkowe gęsto krótkimi szczecinkami gruczołkowatymi okryta. Dublany (na torfie obf. — kw. 20. czerwca). Okazy moje od *C. mollis* β *submollis* Beck. Fl. exs. polonica Nr. 200 właściwie niezem się nie różnią.
524. *C. biennis* L. Zarośla, łąki: Suczawa, Dublany (kw. 26. czerwca).
525. *C. tectorum* L. Rozwadów, Dublany.
526. *C. virens* L. Pastwiska w górach koło Berhometu (obf.) i Kosowa (kw. i owoce 30. lipca).
527. *C. grandiflora* Tausch. Łąki górskie koło Ławoczno (kw. 9. sierpnia).
528. *Hieracium alpinum* L. W pasie alpejskim na Howerli i Pietrosie (kw. 22. lipca).
529. *H. Pilosella* L. Dublany (kw. 30. maja), Tarnopol, Petreczanka, Trembowla.
H. Pilosella × *praealtum*. Dublany.
530. *H. praealtum* Vill. Zbaraż, Trembowla, Ławoczne, Dublany. var. *Bauhini* Bess. (sp.) Dublany (obf.) Grzybowice.
H. praealtum × *aurantiacum*. Worochta.
531. *H. aurantiacum* L. Worochta, Klauzura Kośmieska. Razem z formą typową rosną odmiany (hybrydy) o kwiatach prawie zupełnie żółtych. Kw. 20. lipca.
532. *H. cymosum* L. Dublany (na łące — kw. 23. czerwca), Rozwadów (var.).
533. *H. umbellatum* L. Suczawa, w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Rozwadów, Zaleszczyki, Synowódzko.
534. *H. Sabaudum* L. (*H. boreale* Fr.) Halicz (poręby leśne) Rozwadów (kw. 13. sierpnia).
535. *H. murorum* L. W lasach: Synowódzko W., Rozwadów.
536. *H. vulgatum* Fr. Grzybowice (zarosła), Dublany (w lesie), Ławoczne, Berhomet (las jodłowy). Kwitnie w czerwcu i w lipcu.

537. *H. sp.* Podobne do *H. pratense* Tausch, lecz bez rozłogów, koszyczki osadzone na długich nóżkach. Rośnie w lasach górskich na Pokuciu: Woronienka, Worochta, Klauzura Kośmieska (kw. 20. lipca). Może być, że jest to *H. rozolanicum* Rehm. albo *H. pleiophyllum* Schur., których nie znam.

Campanulaceae.

538. *Jasione montana* L. Wzgórza pod lasem koło Rozwadowa (razem z wrzosem — kw. 13. sierpnia).
539. *Phyteuma spicatum* L. Lasy: Dublany nie rzadko — (kw. 14. czerwca), Grzybowice, Skole.
540. *P. Vagneri* Kern. (*P. nigra* Auct. non Pohl.). W krainie kosodrzewiny i po łąkach alpejskich na Howerli i Pietrosie (kw. 22. lipca).
541. *Adenophora liliifolia* (L.) Bess. Zarośla dębowe między Tłustem i Zaleszczykami (kw. 21. sierpnia).
542. *Campanula alpina* Jacq. Kamieniste miejsca u szczytu Howerli i Pietrosa (kw. 22. lipca).
543. *C. Sibirica* L. Suche wzgórze (przeważnie o glebie wapiennej): Zaleszczyki, Dublany (kw. 22. czerwca), Suczawa, Grzybowice, w Miodoborach o milę na północ od Skałata.
544. *C. cervicaria* L. Na torfie — Dublany, nie rzadko — (kw. 10. lipca).
545. *C. glomerata* L. W zaroślach, po łąkach: Zbaraż, Dublany (kw. 23. czerwca), Suczawa, Synowódzko.
var. *farinosa* Rochel. (Koch, Synopsis p. 542; Beck, Fl. Nied. Oester. p. 1100). Kamieniste miejsca na Howerli powyżej lasów (kw. 25. lipca).
546. *C. Trachelium* L. W lasach i zaroślach: Rozwadów, Suczawa, Halicz, Berhomet, Zbaraż.
547. *C. rapunculoides* L. Trembowla, Wyżnica (cieniste miejsca nad Czeremoszem), Zbaraż, Dublany. Roślina dość polimorfna. U Knappa tego gatunku nie ma, co nastąpiło zapewne przez nieuwagę, gdyż jest to gatunek pospolity.
548. *C. Bononiensis* L. Suczawa (wzgórza trawiaste — kw. 28. lipca).
549. *C. persicifolia* L. Dublany, Hrycowce, Czortków, Suczawa, Zbaraż, Ostapie, Synowódzko W.
550. *C. patula* L. Łąki, zarośla: Dublany (obf.), Ostapie, Hliboka, Trembowla, Ławoczne, Halicz, Suczawa, Synowódzko W., Berhomet.
551. *C. Scheuchzeri* Vill. Łąki alpejskie na Pietrosie i Howerli (kw. 22. lipca). Okazy tej rośliny zebrane przeze mnie są dość różne. Łodygi niższe lub wyższe, pojedyncze lub od dołu na 2 lub 3 rozdzielone, o liściach węższych lub szerszych, długoogonkowych (lancetowatych lub prawie jajowa-

tych), krótkoogonkowych lub bezogonkowych ledwie cokolwiek u dołu zwężonych. Kwiaty duże pojedyncze na wierzchołku łodygi, lub 3—4 w kątach liści na długich nożkach. Działki kielicha 3—4 razy od rurki kielichowej dłuższe, sztywno-lancetowate, zazwyczaj przewyższające połowę korony, podniesione do góry, rzadziej cokolwiek odgięte. Określając według Becka (*Fl. Nied. Oester.*), okazy o długoogonkowych liściach należałoby nazwać *C. rotundifolia* z. *Hostii* Beck. (p. 1105). Jednak *C. Hostii* Baumg. według opisu Fussa jest rośliną gałęzistą wielokwiatową o liściach całobrzegich (Beck twierdzi, że *C. Scheuch.* różni się od odmian *C. rotundif.*, a więc i od *C. Hostii* u Beck'a liśćmi dolnymi łodygi pozbawionymi długich ogonków), tymczasem nasza forma jest przeważnie rośliną jednokwiatową (w każdym razie nie gałęzistą) posiadającą przytem dolne liście nie tylko całobrzegie lecz i mniej lub więcej wyraźnie ząbkowane. Sądzę z tego wszystkiego, że zupełnie słusznie zaliczam moją roślinę do *C. Scheuchzeri* Vill. wbrew dyagnozom Becka. Z dwunastu okazów tej rośliny, które posiadam z Czarnej Hory, niektóre niczem się nie różnią od rysunków *C. Scheuchz.* (moje okazy jednak zapewne wskutek niedbałego zebrania pozbawione są płonnych rozłogów z charakterystycznymi dla całej grupy *Linophyllum* liśćmi). Tu zapewne należy *C. lanceolata* Auct. Galiciae et Transsylv., którą Wołoszczak zalicza (określając zapewne według Beck'a) do *C. Hostii* Baumg.

552. *C. rotundifolia* L. var.? *Caulis adscendens, flexuosus uniflorus. Folia linearia. Calycis lacinae linearisetaceae, reflexae, corollam subaequant.* Tu zaliczam roślinę odpowiadającą opisowi *C. carnica* Fussa (p. 417). U Simonkai'a (p. 385) *C. carnica* auct. Transsylv. jest to *C. consanguinea* Schott. Według zaś Beck'a (p. 1105) *C. consanguinea* Schott. jest nazwą zbiorową i odpowiada po części *C. Hostii* Baumg. Roślina moja jednak wcale tej ostatniej nie odpowiada. Wobec tej wątpliwości, nie mogąc rozstrzygnąć, po czyjej stronie jest słuszność, zostawiam moją formę bez nazwy i zaliczam do *C. rotundifolia* L., chociaż prawdopodobnie stanowi ona odrębny gatunek. Jest to roślina dość charakterystyczna. Łodyga niska, zgięta, podnosząca się. Dolne liście wązko-lancetowate, górne równowazkie. Działki kielicha odgięte, do pięciu razy od rurki dłuższe i prawie koronie równe. Kwiat pojedynczy. Rośnie koło Klauzury Kośmieskiej (kw. 21. lipca).

Vacciniaceae.

553. *Vaccinium Myrtillus* L. Koło Dublan w lesie żydatyckim (rzadko — kw. 30. maja), Skole (obf.), Ławoczne, Synowódzko W.
 554. *V. Vitis Idaea* L. Skole.

Ericaceae.

555. *Calluna vulgaris* (L.) Salisb. Wzgórza pod lasem koło Rozwadowa (kw. 13. sierpnia), Malechów (wzgórza), Synowódzko W.
 556. *Azalea procumbens* L. W pasie alpejskim na Howerli i Pietrosie.
 557. *Rhododendron Kotschyi* Simonk. (*R. ferrugineum* Auct., *R. myrtifolium* Schott et Kotschy non Lodd. secund. Simonk.). Kamieniste miejsca w pasie alpejskim, miejscami obficie na Howerli i Pietrosie (kw. i owoce 22. lipca).

Pirolaceae.

558. *Pirola secunda* L. W lasach: Ławoczne, Woronienka, Rozwadów (las liściasty), Hliboka (las bukowy), Berhomet.
 559. *P. minor* L. Dublany (las liściasty — kw. 14. czerweca), Rozwadów (cienisty las liściasty), Berhomet (las jodłowy).
 560. *P. uniflora* L. W lasach wilgotnych i cienistych koło Klauzury Kośmieskiej.
 561. *Monotropa Hypopitys* L. Hliboka (las bukowy; kw. 28. lipca).

Primulaceae.

562. *Primula officinalis* Jacq. Gaje, zarośla: Dublany (obf.), Grzybowice, Zaleszczyki, Zbaraż, w Miodoborach o milę na północ od Skalata, Ostapie. Kwitnie w końcu kwietnia i w maju.
 563. *P. elatior* (L. pro var.) Jacq. Dublany (obficie na łąkach, rzadziej w zaroślach), Grzybowice, Ławoczne, Skole, Pietros. Kwitnie w kwietniu i w maju. W r. 1896 powtórnie zakwitła w Dublanach na łące torfiastej w końcu października i zamrożona została 5. listopada.
 564. *Lysimachia nemorum* L. Lasy cieniste na Pietrosie (rzadko; kw. 22. lipca).
 565. *L. Nummularia* L. Gaje, zarośla, łąki; pospolita.; Hliboka, Wyżnica, Halicz, Dublany.

566. *L. vulgaris* L. Dublany, Hliboka, Rozwadów, Petreczanka, Synowódzko W.
567. *Trientalis Europaea* L. W lesie koło Dublan nie często (kw. 22. maja).
568. *Anagallis arvensis* L. var. *phoenicea* Scop. (*sp.*) Dublany, Rozwadów, Halicz, Zbaraż, Suczawa, Synowódzko W.
569. *Soldanella montana* Willd. W lasach cienistych koło Howerli i Klauzury Kośmieskiej (nied. owoce 25. lipca).
570. *S. alpina* L. (*S. Hungarica* Simonk.). Powyżej lasów aż do szczytu na Howerli i Pietrosie (kw. i nied. owoce 22. lipca). Gatunek Simonkai'a (p. 199) prawie niczem nie różni się od typowej *S. alpina* L. i jak sądzę, nie zasługuje na wyróżnienie. Kwiaty posiada wogóle nie mniejsze jak *S. alpina* z Tatr (Fl. exs. polon. Nr. 381). Jeden okaz posiadam z trzema głąbikami, na każdym z nich znajduje się do 6 kwiatków. Stanowi on przejście do poprzedniego gatunku.

Oleaceae.

571. *Fraxinus excelsior* L. Zbaraż (lasy), Zaleszczyki (zarośla na urwistym brzegu Dniestru — rzadko).

Apocynaeae.

572. *Vinca minor* L. Koło Dublan w lesie żydatyckim (kw. 26. kwietnia), Halicz (w lesie).

Asclepiadaceae.

573. *Vincetoxicum officinale* Moench. Zarośla, brzegi lasów: Rozwadów, koło Hrycowiec, Zaleszczyki, w Miodoborach o milę na północ od Skalata, Trembowla.

Gentianeae.

574. *Menyanthes trifoliata* L. Dublany (miejsca błotniste na torfie), Rozwadów (łąki błotniste nad Dniestrem).
575. *Erythraea Centaurium* (L.) Pers. Rozwadów (łąki nad Dniestrem), Grzybowice, Dublany, Trembowla, Zbaraż, Berhomet, Synowódzko W., Kosów, Hliboka. Koło Berhometu i Kosowa po pastwiskach górskich rosną obficie okazy *E. Centaurium*, które przez niewprawnych botaników łatwo mogą być wzięte za *E. linariifolia* Pers. Okazy te znacznie są niższe od typowych i wogóle szczuplejsze. Liście

- mniejsze i węższe (górne na okazach z Berhometu lancetowate lub prawie równo-wązkie), kwiatki w kwiatostanach nie liczne (1—7). Cała roślina na pierwszy rzut oka robi wrażenie odmiennego gatunku. Nie wątpię jednak, że nie stanowi ona nawet odrębnej odmiany.
576. *E. pulchella* Fr. Miejsca wilgotne koło brzegów: Dublany (kw. 4. lipca — *typica et specimina subuniflora*), Rozwadów, Synowódzko W.
577. *Swertia perennis* L. Dublany (na torfie, b. rzadko).
578. *Gentiana asclepiadea* L. Lasy górskie: w pasie Czarnej Hory (pospol.), Synowódzko W., Ławoczne (obf.), Berhomet. Na równinie w lesie cieniastym koło Rozwadowa (miejscami dość obf.; kw. 13. sierpnia).
579. *G. excisa* Presl. (*typica — foliis obtusis*). W pasie alpejskim na Pietrosie bardzo rzadko (1 egz. kw. 22. lipca)¹⁾.
580. *G. Pyrenaica* L. W pasie alpejskim na Pietrosie (kw. 22. lipca). Od rysunku Reichenbacha Icon. fl. germ. XVII, 1050. II. różni się dłuższymi skłódkami kielicha, które są równe z działkami tego ostatniego. Wskutek tego korona wydaje się być 10 działkowa. Dobrze zgadzają się moje okazy z dyagnozą podaną u Knappa (p. 188).
581. *G. Cruciata* L. Trawiaste stoki pagórków koło Suczawy (rzadko — kw. 28. lipca).
582. *G. Germanica* Willd. (Beck. Fl. Nied. Oester. p. 940). Łąki górskie w Karpatach: Ławoczne (obf.), Körösmező + Klauzura Kośmieska (typ. i z białawymi kwiatami — 21. lipca). Drobnych form podanych jako gatunki (u Becka jako odmiany) nie różróżniam, gdyż różnice między niemi są zbyt białe i niestałe.

Boragineae.

583. *Cynoglossum officinale* L. Tarnopol, Wyżnica.
584. *Echinosperrum Lappula* Lehm. Przy drogach, ugorach, wzgórzach kamienistych we wschodniej części pospolite: Zbaraż, Suczawa, Zaleszczyki, Tarnopol, Trembowla, Czortków, Halicz, Berhomet (skały na wierzchołku góry).

¹⁾ Kuzniecowa (Podrod Eugentiana... S. Petersburg. 1894. p. 296) w liczbie rysunków *G. excisa* Presl. przytacza Reichenbacha (Icon. fl. germ. XVII t. MLIII. f. III — pod nazwą *G. acaulis* L. var. *vulgaris*). Zauważyć muszę, że rysunek Rehb. nie przedstawia bynajmniej *G. excisa* Presl., gdyż na tym rysunku ząbki kielicha nie są u dołu zwężone, jak tego wymaga dyagnoza p. Kuzniecowa: „calycis dentibus.... e basi contracta“ i co rzeczywiście jest charakterystyczną cechą, a naodwrot rozszerzone. Prócz tego rysunek Reichenbacha posiada zbyt małe liście.

585. *Asperugo procumbens* L. Malechów (kw. 23. maja).
586. *Symphytum officinale* L. Rozwadów, Dublany, Tarnopol, Suczawa.
587. *S. cordatum* W. K. W lasach cienistych górskich przeważnie w miejscach wilgotnych nad strumykami: Skole (kw. 4. maja), Ławoczne, Worochta.
588. *Anchusa officinalis* L. Dublany (pospol.), Zbaraż, Halicz, Tarnopol, Petreczanka, Suczawa, Synowódzko W. Kwitnie od końca maja przez całe lato.
589. *Lycopsis arvensis* L. Dublany (na polach i w zasiewach miejscami obf.).
590. *Nonnea pulla* (L.) DC. Zaleszczyki, Tarnopol.
591. *Pulmonaria officinalis* L. (*P. obscura* Du Mort.). W lasach: Dublany (obf.; kw. 26. kwietnia), Grzybowice, Ławoczne, Skole, Halicz, Suczawa, Ostapie, Hliboka.
592. *Myosotis palustris* Roth. Dublany (na torfie kw. 20. czerwca), Rozwadów, Sorock, na Pietrosie.
593. *M. nemorosa* Bess. W gajach wilgotnych: Dublany, Malechów (nie rzadko — kw. 18. maja), Hliboka (łąka w lesie brzożowym), Wyźnica. Odróżnia się od poprzedniego gatunku, którego właściwie tylko jest podgatunkiem, prawie nagą lśniącą łodygą. Włoski na górnej powierzchni liści są przytulone i zwrócone ku wierzchołkowi, na dolnej zaś naodwrot zwrócone są ku nasadzie. Cecha ta jednak nie jest tak stałą, żeby na niej tylko można było opierać definicyę. *M. nemorosa* Bess. jest formą przejściową do następnego gatunku; przytrafiają się też między niemi formy pośrednie.
594. *M. caespitosa* Schultz. Łąki wilgotne — Dublany (kw. i owoce 14. czerwca), Halicz.
595. *M. alpestris* Schmidt. Łąki alpejskie na szczycie Pietrosa (kw 22. lipca).
596. *M. intermedia* Lnk. Dublany (pola; pospol.), Zbaraż, Trembowla.
597. *M. stricta* Lnk. (*M. arenaria* Schrad.). Dublany (pola — obf.). Maj, czerwiec.
598. *M. sparsiflora* Mikan. Lasy, zarośla: Dublany, Skole (5. maja — kw.).
599. *Lithospermum arvense* L. Dublany (kw. i nied. owoce 30. maja), Grzybowice (kw. 9. maja).
600. *L. officinale* L. W zaroślach na urwistym brzegu Dniestru — Zaleszczyki (owoce 22. sierpnia).
601. *L. purpureo-coeruleum* L. Zaleszczyki — w takichże miejscach jak i poprzedni gatunek (owoce 22. sierpnia).
602. *Echium vulgare* L. Dublany, Tarnopol, Suczawa, Halicz.

603. *Cerintho minor* L. Wzgórza, zarośla przeważnie w miejscach kamienistych wapiennych: Grzybowice, Suczawa, Trembowła, Zaleszczyki, Tarnopol, Czortków.

Convolvulaceae.

604. *Calystegia sepium* (L.) R. Br. Dublany (kw. 10. lipca), Zaleszczyki, Berhomet.
 605. *Convolvulus arvensis* L. Dublany, Zbaraż, Tarnopol, Suczawa.
 606. *Cuscuta europaea* L. Ławoczne, Wyżnica, Dublany, Zbaraż, Boryczówka, Synowódzko.
 607. *C. Epithymum* L. (*C. planiflora* Ten.). Halicz, Zaleszczyki (kw. 20. sierpnia).
var. Trifolii Babing. Na polach konicyzny: Petreczanka (kw. 29. lipca), Dublany.
 608. *C. Epilinum* Weihe. Berhomet (na łące).

Solaneae.

609. *Solanum Dulcamara* L. Dublany, Ławoczne, Halicz, Synowódzko W., Berhomet, Zaleszczyki.
 610. *S. nigrum* L. Dublany, Rozwadów, Halicz, Suczawa, Zbaraż, Kosów, Synowódzko W.
 611. *Lycium barbarum* L. Koło płotów, przy drogach — zdziczałe: Rozwadów, Dublany, Tarnopol, Suczawa, Zbaraż, Czortków.
 612. *Datura Stramonium* L. Dublany, Zbaraż, Suczawa.
 613. *Hyoscyamus niger* L. Dublany, Zbaraż, Suczawa.
 614. *Physalis Alkekengi* L. Zarośla nad Czeremoszem przy drodze koło Wyżnicy (obf.; nied. owoce 30. lipca).
 615. *Atropa Belladonna* L. Miejsca cieniste w górach koło Berhometu (nie często — owoce 30. lipca).

Scrophularineae.

616. *Verbascum nigrum* L. Zarośla, zręby leśne, wzgórza trawiste: Trembowła, Ostapie, Zaleszczyki, Hrycowec, Ławoczne, Suczawa, Synowódzko W.
 617. *V. Lychnitis* L. Zaleszczyki, Tarnopol, Czortków.
 618. *V. phlomooides* L. Rozwadów, Trembowła, Czortków, Zbaraż, Suczawa, Halicz.
 619. *V. Thapsus* L. Skały na szczycie góry koło Berhometu (kw. 30. lipca), Synowódzko W. (kamieniste stoki).

620. *V. Blattaria* L. Rozwadów (pastwiska nad Dniestrem), Synowódzko (przy drodze), Dublany (pola wilgotne), Halicz. Kw. w czerwcu i lipcu.
621. *Linaria vulgaris* Mill. Dublany, Zbaraż, Tarnopol, Suczawa.
622. *L. minor* (L.) Desf. Pola, wzgórze: Rozwadów, Synowódzko W., Zbaraż (skały), Berhomet (piaszcz.-kamienisty brzeg rzeki), Czortków (często).
- * *Antirrhinum orontium* L. W ogrodzie botanicznym dublańskim jako chwast.
623. *Scrophularia alata* Gilib. (*S. aquatica* Auct. et L. ex parte), W miejscach wilgotnych i błotnistych: Czortków, Suczawa. Dublany (kw. 13. lipca), Synowódzko W.
624. *S. nodosa* L. Synowódzko W., Dublany, Zbaraż.
625. *S. Scopoli* Hoppe. (*S. glandulosa* W. K.). Przy drogach w miejscowościach górskich i podgórskich: Suczawa, Wyżnica, Körösmező (kw. i owoce 21. lipca).
626. *Digitalis ambigua* Murr. W zaroślach, po zrębach leśnych: Zbaraż, Zaleszczyki, Dublany.
627. *Limosella aquatica* L. Wilgotne miejsca nad Seretem koło Petreczanki (29. lipca).
628. *Veronica Anagallis* L. Brzegi błotniste i wilgotne: Dublany (obf. — kw. 13. czerwca), Rozwadów, Zbaraż, Suczawa, Petreczanka, Czortków, Synowódzko W.
629. *V. Beccabunga* L. Wilgotne i błotniste miejsca nad strumykami, przeważnie, gdzie występują źródła: Dublany (obf.), Petreczanka, Suczawa, Czortków, Berhomet. Kw. w maju i w czerwcu.
630. *V. scutellata* L. Dublany (łąka wilgotna, rzadko — kw. 8. lipca), Kosów (bagienko górskie), Petreczanka.
631. *V. Chamaedrys* L. Dublany (obf. — kw. 11. maja), Zaleszczyki, Ostapie, Suczawa, Hliboka, Zbaraż, Wyżnica.
632. *V. urticaefolia* Jacq. (*V. latifolia* L. non auct.). Berhomet (na skałach w lesie górskim), Klauzura Kośmieska (lasy górskie — owoce 22. lipca).
633. *V. officinalis* L. Dublany, Skole, Ławoczne, Hliboka, Czortków, Synowódzko, Berhomet. Kw. w czerwcu i w lipcu.
634. *V. montana* L. Berhomet (w lesie górskim nie często — kw. i owoce 30. lipca).
635. *V. Austriaca* L. var. *dentata* Schmidt. (*sp.*). Wzgórze trawiaste i suche łąki: Suczawa, Tarnopol, w Miodoborach o milę na północ od Skałata.
636. *V. Teucrium* L. (*V. latifolia* Auct. non L.). Zaleszczyki (zarośla), Hrycowce (las dębowy).
637. *V. spicata* L. Wzgórze, łąki suche: Rozwadów, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata. (Kw. 23. lipca).

638. *V. orchidea* Crantz. (Boiss. Fl. orient. IV. p. 455). Dublany (wzgórza trawiaste i koło lasu żydatyckiego nie rzadko — kw. 11. lipca). Według mego zdania jest to dobry gatunek, uważany jednak najczęściej jako odmiana *V. spicatae* L. Roślina w dolnej części zupełnie lub prawie naga, również jak i dość grube liście, w górnej części krótko omszona. Listki korony bardzo długie (3—4 razy od kielicha dłuższe), ostre, często skrzycone. Cała roślina od *V. spicata* większa. Gatunek ten nierównie rzadszy jest od poprzedniego. W przeciągu kilkunastu lat, t. j. odkąd herboryzuję, widziałem *V. orchidea* (prócz Dublan) tylko w lesie sosnowym koło Chojników (pow. rzeczycki na Litwie) i koło Kamionki (pow. horodnieński gub. czer-nihowskiej), gdzie także rosła w lesie sosnowym.
639. *V. longifolia* L. Rozwadów (w zaroślach na łąkach nad-dniestrzańskich), Dublany (łąka torfiasta — kw. 10. lipca).
640. *V. serpyllifolia* L. Dublany (pola wilgotne, łąki, zarośla obf.). Kw. w maju i w czerwcu.
var. Magis foliosa, floribus majoribus saturate coeruleis. In pratis alpinis — Pietros. Może jest to *V. nivalis* Schur. (*V. alpestris* Schur., *V. serpyllifolia* var. *major* Baumg.)? Jednak u Becka (Fl. von Nieder-Oester. p. 1056) *V. ni-valis* Schur. zaliczona jest do *V. serpyllifolia* var. *typica*. Moje zaś okazy nie tylko posiadają kwiaty większe i ciem-niej zabarwione lecz i cały wygląd cokolwiek odmienny, wskutek czego żadną miarą nie mogą być zaliczone do *V. serpyllifolia* var. *typica*.
641. *V. Baumgarteni* R. et Sch. (Rehb. icen. fl. germ. XX. tab. 86. fig. I). Na skałach i w miejscach kamienistych na Howerli i Pietrosie (kw. 22. lipca).
642. *V. arvensis* L. Kosów, Dublany (obf. — maj), Grzybowice, Zbaraż.
643. *V. triphyllos* L. Dublany (na polach zwłaszcza piaszczy-stych miejscami obf.). Kwiecień, maj¹⁾.
644. *V. Tournefortii* Gmel. (*V. Buxbaumii* Ten.). Dublany, Wyżnica, Trembowa, Rozwadów, Synowódzko W. (piaz-czysto-kamienisty brzeg rzeki), Zbaraż, Tarnopol.
645. *V. polita* Fr. Dublany (pola — często), Grzybowice (kw. 7. maja).
646. *V. opaca* Fr. Dublany (na polach — często — kw. i owoce 18. maja).
647. *V. hederifolia* L. Dublany (na polach rzadko; kw. 9. maja).

¹⁾ *V. verna* L., chociaż uchodzi za roślinę pospolitą i rzeczywiście w wielu miejscowościach jest takową, nie znajdowałem.

648. *Euphrasia officinalis* L. Zebrane przeze mnie okazy wszystkie należą według mego zdania do *E. nemorosa* Pers. (z wyjątkiem okazów z Howerli, które należą do *E. officinalis* δ . *alpestris* Koch, jakkolwiek nazwa Kocha zdaje się być zbiorową). Suczawa, Halicz, Dublany (okazy z łąki torfiastej zupełnie są podobne do *E. pratensis* Fr., lecz różnią się od tej ostatniej brakiem gruczołków), Synowódzko (łąki po stokach gór — obf.), Ławoczne (obf.), Klauzura Kośmieska, Berhomet (las jodłowy), Zaleszczyki, Trembowla.
649. *Odontites rubra* Pers. Dublany (na polach, w zbożu — obf.), Synowódzko W., Halicz, Rozwadów (łąki nad Dniestrem = *b. serotina* Rehb.).
650. *Pedicularis palustris* L. Dublany (łąki błotniste obf. — kw. 27. maja).
651. *P. verticillata* L. Łąki i kamieniste miejsca w pasie alpejskim na Howerli i Pietrosie (kw. i owoce 22. lipca).
652. *Rhinanthus major* Ehrh. Łąki mniej lub więcej wilgotne: Dublany (obf.), Ławoczne (łąki górskie, obf.), Petreczanka. Suczawa.
653. *R. minor* Ehrh. Dublany (łąki wilgotne — kw. 26. czerwca).
654. *Melampyrum arvense* L. W zaroślach koło Zaleszczyk (nie często — kw. 22. sierpnia).
655. *M. nemorosum* L. W lasach i zaroślach cienistych: Trembowla, Ostapie, Dublany, Rozwadów, Czortków, Synowódzko W., Halicz, Zaleszczyki, Suczawa.
656. *M. silvaticum* L. (Według Wołoszczaka miałyby to być *M. Herbichii* Woł.)¹⁾ Howerla, Pietros (kw. 22. lipca).
657. *Lathraea Squamaria* L. Lasy cieniste: Grzybowice, Skole. Kwitnie w maju.
658. *Orobancha ramosa* L. Rozwadów (na konopiach nie często — kw. 6. sierpnia).
659. *O. alba* Steph. Suczawa (wzgórza dość często).
660. *O. sp.* Koło Dublan. Kwiaty niebieskie. Bliżej określić nie mogłem.

Lentibulariaceae.

661. *Utricularia vulgaris* L. Dublany (w wodzie stojącej).
662. *Pinguicula vulgaris* L. Dublany (łąka torfiasta nie rzadko — kw. 25. maja), Pietros (koło strunyka powyżej lasów; kw. 22. lipca).

¹⁾ *M. Herbichii* jest to nieznaczną odmiana = *M. silvaticum* L. *f. dentatum* Schur.

Verbenaceae.

663. *Verbena officinalis* L. Przy drogach po wsiach pospolita: Dublany, Rozwadów, Wyżnica, Ostapie, Zbaraż, Synowódzko W., Berhomet, Czortków, Kosów, Suczawa, Halicz.

Labiatae.

664. *Mentha silvestris* L. (*M. longifolia* Beck.). W miejscach wilgotnych pospolita: Zaleszczyki, Dublany (rzadko), Suczawa (przy drodze), Berhomet (przy drodze — obf.), Rozwadów, Petreczanka, Czortków, Wyżnica (obf.), Ławoczne, Halicz. Odmiany oparte na owłoszeniu liści nie mają poważniejszego znaczenia.
665. *M. arvensis* L. Dublany, Ławoczne, Rozwadów, Halicz, Trembowla, Petreczanka.
666. *M. verticillata* Roth. Synowódzko Wyżne (miejsca wilgotne — kw. 14. sierpnia).
667. *M. Pulegium* L. Pastwiska nad Dniestrem koło Rozwadowa, miejscami obficie. Kwitnie w sierpniu i w wrześniu.
668. *Lycopus Europaeus* L. Petreczanka, Halicz, Ławoczne, Zbaraż.
669. *Origanum vulgare* L. Rozwadów, Ostapie, Grzybowice, Dublany, Synowódzko W., Berhomet, Zbaraż, Halicz.
670. *Thymus Chamaedrys* Fr. (*T. montanus* W. K., *T. ovatus* Mill., *T. praecox* Opitz.). Wogóle zaliczam tu wszystkie okazy: „*caulibus ad angulos pilosis, lateribus omnibus vel duobus oppositis glabris*“, gdyż podział na gatunki według cech Kerner'a uważam za chybiony i czysto sztuczny. Grupa *Marginati* Kern., według mego zdania, nie ma wcale racji bytu. Zgrubiałe brzeg liści (właściwie wewnątrz skrzycony) i wydatniejsze nerwy są cechami bardzo niestałymi nawet na jednym i tym samym okazie, a nawet na jednym i tym samym listku (połowa często ma brzeg zakrzycony, druga zaś płaski). Nawet w masie, biorąc pod uwagę liście całej rośliny, często nie można zdecydować się, do której grupy zaliczyć dany okaz. O chwytliwości tej cechy można się przekonać z tego, że gdy Beck *T. pulcherrimus* Schur. zalicza do grupy *Marginati*, to Simonkai do grupy „*foliis non marginatis*“. Niestalność tej cechy powtarza się i w grupie *T. Serpyllum* L. a nawet u *Calamintha Acinos* Clairv., u której nerwy bywają także mniej lub więcej wydatne. Zresztą wydatniejsze nerwy powstają do pewnego stopnia od sposobu suszenia. Gdy liście nie są silnie przyciśnięte, wtedy brzegi ich zakrzywiają się i nerwy występują wyra-

źniej. Okazy należące do *T. Chamaedrys* (w moim zakresie) różnią się pomiędzy sobą już to łodygami płozącemi się, już to podnoszącemi się, już to prawie zupełnie prostemi; liście posiadają mniejsze lub większe, szersze lub węższe; kwiatostany kłosowate (przerywane lub nieprzerywane), lub główkowate i t. d. Mimo to wszystkie te postacie tworzą jedną naturalną grupę, którą tylko sztucznie można podzielić na mniejsze oddziały, nie mające jednak dla geografii botanicznej (a jak sądzę i dla systematyki) poważniejszego znaczenia.

W północnej części kraju, jak również w górach i na podgórzu jest to najpospolitszy z *Thymus'ów*. Rośnie po łąkach, wzgórzach, pastwiskach i zaroślach: Dublany, Kłauzura Kośmieska, Grzybowice, Ławoczne, Berhomet, Halicz, Kosów, Wyźnica, Synowódzko W.

671. *T. Serpyllum* L. (*T. angustifolius* Pers. = forma *foliis angustioribus*). Suche wzgórza we wschodniej części kraju: Czortków, Zaleszczyki, Tarnopol, Trembowla. Chociaż nie ulega wątpliwości, że rośnie i w zachodniej części, lecz musi być tam rzadki, skoro go tam nie znalazłem.
672. *T. Marshallianus* Willd. (*T. lanuginosus* Mill.). Wzgórza trawiaste: Suczawa, Tarnopol, Zbaraż (skały). Jest to wschodnia (przeważnie) forma obficie rosnąca w Rosyi południowej.
673. *Calamintha Acinos* (L.) Clairv. Wzgórza, pola: Suczawa, Zaleszczyki, Zbaraż, Dublany (wzgórza gliniaste i na torfie), Tarnopol, Synowódzko W., Halicz.
674. *Clinopodium vulgare* L. Zarośla: Dublany, Grzybowice, Ostapie, Synowódzko W., Zbaraż, Wyźnica, Suczawa, Halicz.
675. *Salvia pratensis* L. Wzgórza trawiaste, łąki suche: Suczawa, Dublany (kw. 27. maja).
676. *S. silvestris* L. Wzgórza suche we wschodniej części: Skałat, Zaleszczyki, Czortków, Suczawa. Kwitnie w lipcu i w sierpniu.
677. *S. glutinosa* L. Lasy, zarośla cieniste: Ostapie, Zbaraż (rzadko), Rozwadów, Ławoczne (miejscami obficie), Synowódzko W., Körösmezö, Berhomet, Wyźnica. Kwitnie w lipcu i w sierpniu.
678. *S. verticillata* L. Grzybowice, w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Tarnopol, Synowódzko W., Zaleszczyki, Zbaraż, Czortków, Kosów, Suczawa, Halicz.
679. *Nepeta Cataria* L. Rozwadów, Tarnopol, Zbaraż, Halicz, Suczawa, Wyźnica.

680. *N. nuda* L. Halicz (na górze zamkowej — obf.), Suczawa (kw. 28. lipca), Wyżnica (brzeg lasu), Hrycowce, Petreczanka.
681. *Glechoma hederacea* L. Zarośla, miejsca uprawne — pospol.: Dublany, Grzybowice, Tarnopol, Suczawa.
682. *G. hirsuta* W. K. Wzgórza krzakami porośnięte: Skole, Ławoczne (dość obf. — kw. 5 maja).
683. *Scutellaria galericulata* L. Dublany (łąka torfiasta — kw. 21. czerwca), Synowódzko W., Petreczanka, Zbaraż, Ławoczne.
684. *S. altissima* L. W zaroślach koło Zaleszczyk.
685. *Brunella (Prunella) grandiflora* L. Wzgórza trawiaste, zarośla: Suczawa, Dublany (rzadko — kw. 22. czerwca).
686. *B. vulgaris* L. Pospol.: Dublany (kw. 14. czerwca), Zbaraż, Hliboka, Wyżnica.
687. *Marrubium vulgare* L. Przy drogach, po pustych placach w miastach: Zbaraż, Czortków, Suczawa.
688. *Galeopsis Ladanum* L. Pola: Zbaraż, Czortków.
689. *G. Tetrahit* L. Dublany, Wyżnica.
690. *G. pubescens* Bess. Zarośla, przy drogach, koło płotów: Dublany, Rozwadów, Hrycowce, Berhomet, Czortków, Halicz.
691. *G. speciosa* Mill. (*G. versicolor* Curt.). Zręby leśne, zarośla, przy drogach w miejscach wilgotnych: Ławoczne (*var. sulphurea* Jord — *sp.*), Synowódzko W., Wyżnica, Rozwadów.
692. *Leonurus Cardiaca* L. Tarnopol, Zbaraż, Suczawa.
693. *L. marrubiastrum* L. Przy drogach po wsiach: Rozwadów, Hliboka, Wyżnica. Kwitnie w lipcu i w sierpniu.
694. *Lamium Galeobdolon* (L.) Crantz. W lasach i zaroślach cienistych: Dublany (obf.), Grzybowice, Skole, Czortków, Suczawa, Rozwadów.
695. *L. purpureum* L. Dublany (miejsca uprawne — obf.).
696. *L. maculatum* L. Wyżnica (cieniste wilgotne miejsca nad Czeremoszem — nie rzadko), Klauzura Kośmieska (lasy wilgotne).
697. *L. album* L. Koło płotów, w ogrodach, przy drogach: Dublany (kw. 11. maja), Rozwadów, Zbaraż, Tarnopol, Synowódzko W., Wyżnica, Kosów, Suczawa, Halicz, Trembowla.
698. *L. amplexicaule* L. Dublany (miejsca uprawne), Zbaraż.
699. *Stachys Germanica* L. Wzgórza kamieniste, przy drogach, na polach, w zaroślach: Dublany (rzadko — kw. 13. lipca), Petreczanka, Zbaraż, Czortków, Halicz, Suczawa.

700. *S. silvatica* L. W lasach i zarosłach cienistych: Zbaraż, Trembowla, Rozwadów, Halicz, Dublany (kw. 26. czerwca), Grzybowice, Ostapie, Berhomet, Suczawa.
701. *S. palustris* L. Dublany pola (wilgotne, obf.), Rozwadów, Tarnopol, Synowódzko W.
702. *S. annua* L. Na polach: Zaleszczyki, Czortków, Suczawa.
703. *S. recta* L. Zarośla suche, wzgórze trawiaste: Suczawa, Zaleszczyki.
704. *Betonica officinalis* L. Dublany, Trembowla, Synowódzko W., Zbaraż, Suczawa.
705. *Ballota nigra* L. Rozwadów, Tarnopol, Zbaraż, Suczawa.
706. *Ajuga reptans* L. Gaje, zarośla, łąki: Dublany (obf.), Grzybowice (kw. 9. maja), Skole, Synowódzko W., Berhomet, Suczawa, Hliboka, Rozwadów.
707. *A. Genevensis* L. Pola, zarośla: Dublany (kw. 18. maja).
708. *Teucrium Chamaedrys* L. Suche wzgórze trawiaste i kamieniste: Rozwadów, Kosów, Zbaraż (dość obf.), Grzybowice, Dublany (rzadko — kw. 11. lipca), Trembowla, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Suczawa, Czortków, Wyżnica.
709. *T. montanum* L. Skały nad Dniestrem koło Zaleszczyk (kw. 22. sierpnia).

Plantagineae.

710. *Plantago major* L. Pospol.: Dublany, Rozwadów, Tarnopol.
711. *P. media* L. Dublany, Tarnopol, Suczawa.
712. *P. lanceolata* L. (dwie formy: *typica* i *sphaerostachya* Wim. et Grab). Dublany, Tarnopol.

Paronychiaceae.

713. *Herniaria glabra* L. Rozwadów (piaszczyste miejsca nad Dniestrem), Petreczanka (wilgotne piaszczysto-kamieniste brzegi Seretu).
714. *Scleranthus annuus* L. Rozwadów (pola — obf.), Dublany, Suczawa, Synowódzko W.

Chenopodiaceae.

715. *Amarantus retroflexus* L. Suczawa, Synowódzko W., Zbaraż.
716. *Chenopodium polyspermum* L. Rozwadów (pola), Dublany.
717. *Ch. album* L. Pospolity chwast.
718. *Ch. glaucum* L. Rozwadów, Petreczanka, Tarnopol.

719. *Ch. vulvaria* L. Nagie kamieniste wzgórza koło drogi — Czortków (rzadko — 21. sierpnia).
720. *Ch. hybridum* L. Czortków, Zaleszczyki.
721. *Ch. urbicum* L. Rozwadów.
722. *Ch. Botrys* L. Kamienisto-piaszczysty brzeg Dniestru koło Zaleszczyk (kw. 22. sierpnia).
- * *Ch. foetidum* Schrad. (Ledeb. Fl. ross. III. p. 705). Jako chwast rośnie w ogrodzie botan. dublańskim. Zapewne w wielu spisach roślin galicyjskich podawane jako poprzedni gatunek.
723. *Ch. Bonus Henricus* L. Przy drogach: Kosów, Zbaraż + Skalat, Zbaraż, Synowódzko W., Skole (pierwsze kwiaty 5. maja). Kwitnie do jesieni.
724. *Atriplex patulum* L. Pospolite.
725. *A. roseum* L. Rozwadów, przy drodze nie często.
726. *Kochia scoparia* (L.) Schrad. Zaleszczyki (kamienisty brzeg Dniestru), Ostapie (ogrody), Suczawa (ogrody),

Polygonaceae.

727. *Rumex maritimus* L. Dublany (na wsi, brzeg stawu), Rozwadów (miejsca błotniste, nie często; 1 egzempl. na zrębie leśnym). Kwitnie w lipcu i w sierpniu.
728. *R. crispus* L. Dublany, Tarnopol.
729. *R. Hydrolapathum* Huds. Brzegi i rowy błotniste koło Rozwadowa.
730. *R. confertus* Willd. Na łąkach koło Dublan (nied. owoce 20. czerwca). U Knappa (str. 105) *R. confertus* wskazany jest tylko dla dalej na wschód posuniętych miejscowości. W okolicach Lwowa roślina ta jeszcze obserwowana nie była.
731. *R. alpinus* L. Kolo szałasów na Pietrosie (obf. — kw. 22. lipca).
732. *R. obtusifolius* L. Przy drogach w zaroślach: Wyźnica, Dublany, Zbaraż.
733. *R. conglomeratus* L. Petreczanka (kamienisto piaszczysty brzeg Seretu).
734. *R. acetosa* L. Dublany (łąki, obf.), Berhomet.
735. *R. Acetosella* L. Dublany, Synowódzko W., Suczawa.
736. *Polygonum viviparum* L. Łąki alpejskie na Pietrosie (kw. i nied. owoce 22. lipca).
737. *P. Bistorta* L. Dublany (na torfie obf., kw. 1. czerwca), na Pietrosie.
738. *P. amphibium* L. var. *natans* Moench. W stawie dublańskim (obf., kw. 22. czerwca).
739. *P. Persicaria* L. Dublany (pospol.).

740. *P. lapathifolium* L. Pospolite.
 741. *P. Hydropiper* L. Wilgotne miejsca obf.: Rozwadów, Halicz, Synowódzko W.
 742. *P. minus* Huds. Wilgotne zarośla i brzegi lasów: Rozwadów, Halicz.
 743. *P. convolvulus* L. Dublany, Petreczanka, Synowódzko, Zbaraż.
 744. *P. dumetorum* L. Rozwadów, Czortków.
 745. *P. aviculare* L. Pospolite.

Aristolochiaceae.

746. *Asarum Europaeum* L. Lasy liściaste cieniste: Grzybowice, Dublany (obf.), Skole, Rozwadów, Czortków, Halicz.
 747. *Aristolochia Clematitis* L. Zaleszczyki (w zaroślach — kw. 22. sierpnia).

Thymelaceae.

748. *Daphne Mezereum* L. W lasach cienistych: Malechów, Dublany, Grzybowice, Skole, Ławoczne, Rozwadów, Halicz.

Euphorbiaceae.

749. *Euphorbia Helioscopia* L. Na polach, po ogrodach, przy drogach: Dublany (nie często), Trembowla, Wyżnica, Rozwadów, Ostapie, Tarnopol, Synowódzko W., Zbaraż.
var. —? Po ulicach w Suczawie i Kosowie rośnie odmiana odznaczająca się kolorem więcej ciemno-zielonym, gęściej ulistnioną i gęściej owłoszoną łodygą, a także liśćmi silniej zwężonymi ku nasadzie. Dolne liście zazwyczaj z bardzo wyraźnym i dość długim ogonkiem, górne na wierzchołku lekko wcięte. Kwitnie znacznie później od typowej (ledwo rozkwitłe okazy 28. i 31. lipca). Może jest to odrębna odmiana albo podgatunek, jednak dla braku owoców nie decyduję w tej kwestyi i nazwy nie daję.
 750. *E. platyphyllos* L. Przy drogach po wsiach i miastach: Dublany, Malechów, Grzybowice, Trembowla, Ostapie, Rozwadów, Wyżnica, Halicz, Suczawa.
 751. *E. stricta* L. Hliboka (polanka leśna), Kosów (przy drodze).
 752. *E. angulata* Jacq. W lasach: Dublany (kw. 13. maja), Hliboka.
 753. *E. Carniolica* Jacq. Lasy górskie koło Klauzury Koźmieskiej (nied. owoce 22. lipca).
 754. *E. amygdaloides* L. W lasach cienistych: Zaleszczyki, Berhomet, Suczawa, Halicz, Ławoczne, Rozwadów, Skole.

755. *E. lucida* W. K. Zarośla łożyny i łąki nad Dniestrem koło Rozwadowa (dość obf.)
756. *E. procera* MB. (*E. villosa* W. K.). Zarośla w miejscach kamienistych koło Zaleszczyk, miejsca wilgotne kamieniste koło Ławocznego (kw. 5. maja).
757. *E. Cyparissias* L. Dublany, Grzybowice, Hrycowce, Trembowla, Suczawa, Berhomet, Zaleszczyki, Halicz.
758. *E. Gerardiana* Jacq. Suche wzgórze koło Suczawy (obf.; nied. owoce 28. lipca).
759. *Mercurialis perennis* L. Lasy cieniste: Dublany (kw. 30. kwietnia), Ławoczne, Rozwadów, Suczawa.
760. *M. ovata* Sternb. et Hoppe. W lesie dębowym — Ostapie.

Urticaceae.

761. *Urtica urens* L. Dublany, Rozwadów, Tarnopol, Suczawa.
762. *U. dioica* L. Ostapie, Rozwadów, Dublany, Grzybowice, Tarnopol, Wyżnica, Suczawa.
763. *Humulus Lupulus* L. Rozwadów, Petreczanka, Synowódzko W., Zaleszczyki.
764. *Ulmus campestris* L. Rozwadów (typ. i var. *suberosa* Ehrh.), Halicz (*suber.*), Zaleszczyki (*suber.*).

Fagaceae.

765. *Fagus sylvatica* L. W lasach górskich, a na równinie przeważnie w miejscowościach wzgórzami pokrytych: Skole, Malechów, Grzybowice, Rozwadów (lasy bukowe), Synowódzko W. (rzadko), Hliboka (lasy bukowe), Halicz, Berhomet, Wyżnica.
766. *Quercus pedunculata* Ehrh. W lasach pospolity, a na Podolu tworzy lasy dębowe. Koło Suczawy znalazłem (prócz typowych) odmianę o liściach bardzo wydłużonych i o gałęziach zwieszonych (młody okaz).
767. *Q. sessiliflora* Sm. Zaleszczyki (zarośla), Czortków (brzeg lasu grabowego). Pomimimo że owoców nie widziałem, nie wątpię, że zebrane przeze mnie okazy należą mianowicie do tego gatunku.

Betulaceae.

768. *Corylus Avellana* L. W lasach pospolita: Dublany (las żydajski), Synowódzko W., Suczawa, Zbaraż, Wyżnica.

769. *Carpinus Betulus* L. W lasach i tworzy lasy na Podolu: Suczawa, Zaleszczyki, Rozwadów, Trembowla (tworzy obszerne lasy), Wyżnica, Czortków (tworzy lasy).
770. *Betula alba* L. var. *verrucosa* Ehrh. (*sp.*). W lasach, a w północnej części tworzy lasy: Dublany, Ostapie (w lasach gdzieniegdzie), Synowódzko W. (w lasach górskich), Berhomet, Wyżnica, Halicz, Zbaraż (dość często).
771. *B. alba* L. var. *pubescens* Ehrh. (*sp.*). Dublany, na torfie.
772. *Alnus glutinosa* (L. *pro var.*) Gaertn. Dublany, Berhomet (w lesie górskim nad strumykiem), Synowódzko W. (stoki gór, razem z następnym gatunkiem), Tarnopol, Hliboka.
773. *A. incana* (L. *pro var.*) DC. Wyżnica nad Czeremoszem, (obf.), Berhomet, Halicz (brzeg lasu obf.), Synowódzko W. (tworzy obszerne zarośla w górach).
774. *A. viridis* DC. Kamieniste stoki w pasie kosodrzewiny na Pietrosie i Howerli (obf.).

Salicineae.

775. *Salix fragilis* L. Przy drogach i koło stawów po wsiach sadzona. Wyżnica (nad strumykiem, dziko?), Rozwadów (nad Dniestrem).
776. *S. alba* L. Przy drogach sadzona (na przykład: Suczawa).
777. *S. amygdalina* L. Petreczanka (brzeg Seretu; var. *discolor*), Dublany (var. *concolor*), Rozwadów (nad Dniestrem obf.).
778. *S. purpurea* L. Rozwadów (brzeg Dniestru obf.), Ławoczne (nad rzeczką — obf.), Petreczanka, Synowódzko W. (brzeg rzeki), Suczawa (nad rzeką obf.), Halicz (brzeg Dniestru).
779. *S. viminalis* L. Rozwadów (nad Dniestrem obf.), Dublany (parę krzaków we wsi nad stawem), Halicz.
780. *S. repens* L. var. *rosmarinifolia* L. (*sp.*). Dublany, na torfie rzadko.
781. *S. aurita* L. Malechów (w lesie — nied. owoce 23. maja), Hliboka, Halicz (w lesie).
782. *S. cinerea* L. Rozwadów (obf.).
783. *S. Caprea* L. W lasach: Dublany, Grzybowice, Skole, Ostapie, Suczawa, Hliboka, Zbaraż.
784. *S. livida* Wahlg. Dublany (brzeg wilgotnego lasu).
785. *S. arbuscula* L. z. *Waldsteiniana* W. W pasie alpejskim na Pietrosie¹⁾.

¹⁾ Sądząc ze słów p. Wołoszczaka (Pokucie przycz. 3. str. 10) można byłoby sądzić, że to jest *S. bicolor* Ehrh. (*S. phyticifolia* L.). Okazów z Pietrosa żadną miarą nie mogę jednak zaliczyć do tego gatunku, lecz do *S. arbuscula* L.

786. *Populus alba* L. Brzeg strumyka koło Suczawy (młode okazy).
P. nigra L. Widziałem tylko sadzone.
787. *P. tremula* L. W lasach miejscami obf.: Dublany, Synowódzko W., Halicz, Zbaraż.

Ceratophyllaceae.

788. *Ceratophyllum submersum* L. W stawie we wsi obf. — Dublany (owoce 10. lipca).

Monocotyledoneae.

Hydrocharideae.

789. *Hydrocharis Morsus ranae* L. W wodzie — Dublany, Tarnopol.
790. *Stratiotes Aloides* L. Rozwadów (w jeziorkach nad Dniestrem obf.), Dublany (w jeziorku na torfie).

Orchideae.

791. *Neottia Nidus avis* W lasach cienistych: Dublany, Suczawa, Rozwadów.
792. *Listera ovata* (L.) R. Br. W lesie cienistym koło Dublan (rzadko; kw. 14. czerwca).
793. *Epipactis palustris* (L. *pro var.*) Crantz. Na torfie koło Dublan niezbyt często.
794. *E. atrorubens* Crantz. W lesie nad strumykiem koło Ławocznego (kw. 9. sierpnia).
795. *Orchis Morio* L. Dublany (łąki suche; kw. 18. maja), Małechów (wzgórza; obf.).
796. *O. coriophora* L. Miejsca trawiaste — Dublany (rzadko; kw. 5. lipca).
797. *O. globosa* L. Łąki górskie koło Ławocznego — rzadko; (liście węższe, kwiaty drobniejsze).
798. *O. maculata* L. Rozwadów (w lesie cienistym).
799. *O. incarnata* L. Dublany, na łące torfiastej nie rzadko (kw. 27. maja).
800. *Gymnadenia conopsea* (L.) R. Br. Łąki górskie koło Ławocznego.
801. *Platanthera bifolia* (L.) Rich. Dublany (kw. 14. czerwca), Hliboka.

Irideae.

802. *Gladiolus imbricatus* L. Dublany, zręby leśne (las żydatycki; nied. owoce i kw. 13. lipca).
 803. *Iris Pseudacorus* L. Dublany, Rozwadów.
 804. *I. Sibirica* L. Łąki nad Dniestrem koło Rozwadowa.

Amaryllideae.

805. *Galanthus nivalis* L. W lesie liściastym koło Ławocznego (kw. i nied. owoce 5. maja).

Liliaceae.

806. *Asparagus tenuifolius* Lam. Zarośla cieniste koło Zaleszczyk (nie często).
 807. *Streptopus amplexifolius* (L.) DC. W lasach górskich koło Ławocznego i Klauzury Kośmieskiej (nied. owoce 22. lipca).
 808. *Polygonatum verticillatum* (L.) All. Cieniste miejsca koło skał: Synowódzko W.
 809. *P. officinale* All. Dublany (w lesie cienistym; kw. 18. maja), Zaleszczyki.
 810. *P. multiflorum* (L.) All. W lasach: Dublany (kw. 27. maja), Ostapie.
 811. *Convallaria majalis* L. W lasach i zaroślach: Dublany, Zaleszczyki, Ostapie.
 812. *Majanthemum bifolium* (L.) Sm. W lasach: Dublany (obf.; kw. 30. maja), Zbaraż, Rozwadów, Berhomet, Synowódzko W., Halicz.
 813. *Paris quadritolia* L. W lasach cienistych: Rozwadów, Ławoczne, Skole, Grzybowice, Dublany.
 814. *Anthericum ramosum* L. Suczawa, (wzgórza trawiaste), Hrycowce (las dębowy), Zaleszczyki (zarośla), step w Miodoborach o milę na północ od Skałata.
 815. *Scilla bifolia* (L.) W lesie koło Skolego (kw. i nied. owoce 6. maja).
 816. *Gagea lutea* (L.) Schultz. Gaje, zarośla: Dublany, Skole.
 817. *G. minima* (L.) Schultz. Dublany (miejsca cieniste — obf.).
 818. *Lilium Martagon* L. Koło Dublan (w lesie żydatyckim — owoce 13. lipca).
 819. *Allium acutangulum* Schrad. Łąki nad Dniestrem koło Rozwadowa (obf.). Kwitnie w lipcu i w sierpniu.
 820. *A. fallax* Don. Skały nad Dniestrem koło Rozwadowa (kw. 6. sierpnia) i Zaleszczyk.

821. *A. rotundum* L. Skały nad Dniestrem koło Zaleszczyk (owoce 22. sierpnia).
822. *A. paniculatum* L. Na skałach w Miodoborach o milę na północ od Skałata (kw. 23. lipca) i koło Zaleszczyk.
823. *A. oleraceum* L. Zarośla koło Zbaraża (*β latifolium* Koch.), Suczawa (wzgórza — *z. angustifolium* Koch.).
824. *Veratrum album* L. (*typicum*). Na Howerli aż do kr. koso-drzewu (kw. 25. lipca).

Juncaceae.

825. *Luzula pilosa* (L.) Willd. (*L. vernalis* DC.). Lasy cieniste: Dublany (dość obf.), Grzybowice, Ławoczne, Skole (często), Halicz.
826. *L. spadicea* (All.) DC. Łąki alpejskie na Howerli i Pietrosie (kw. 22. lipca). Okazy z Pietrosa zapewne należą do *L. glabrata* Desv., gdyż kłoski są osadzone na długich nóżkach pojedynczo, lub prawie pojedynczo. Liście zaś tylko na brzegu pochwy z nielicznymi długimi włosami.
827. *L. pallescens* Bess. Na torfie koło Dublan nie zbyt często; kw. 13. maja. (Jest to prawdziwa *L. pallescens* Bess., a nie *L. multiflora* *ε. pallescens* Koch.).
828. *L. multiflora* Lej. Suche łąki koło Dublan (kw. 12. maja), Malechów. Przytrafia się odmiana o kłosach jaśniejszych — jest to odmiana *ε. pallescens* Koch.
829. *L. campestris* (L.) DC. Zarośla, łąki, miejsca trawiaste; pospol.: Dublany (kw. 7. maja), Rozwadów, Grzybowice, Skole.
830. *L. nigricans* Desv. (*L. multiflora* *γ. nigricans* Koch.). Łąki alpejskie na Howerli i Pietrosie (owoce 22. lipca).
831. *L. albida* W lasach i zaroślach górskich: Klauzura Kośmieska, Ławoczne, Synowódzko W. (obf.). Berhomet (skały na szczycie góry). Na równinie koło Rozwadowa (po urwiskach koło skał w lesie).
β. rubella Hopp. Howerla, Pietros.
832. *L. maxima* DC. W lasach górskich koło Ławoczno (kw. 5. maja) i Klauzury Kośmieskiej.
833. *Juncus effusus* L. Zbaraż, Kosów (obf.), Berhomet, Petreczanka.
834. *J. diffusus* Hoppe. (*J. glaucus* × *J. effusus*). Ostapie koło Skałata. Zupełnie podobny do *J. conglomeratus*, lecz rdzeń nieprzerywany.
835. *J. glaucus* Ehrh. Ławoczne, Kosów (obf.), Suczawa, Berhomet.

836. *J. conglomeratus* L. var. *Leersii* Mars. (sp.). Hliboka (łąka w lesie brzozowym).
837. *J. compressus* Jacq. Przy drogach, brzegi wilgotne: Dublany, Wyżnica, Ławoczne, Kosów, Tarnopol, Synowódzko W.
838. *J. bufonius* L. Dublany (obf.), Zbaraż, Petreczanka.
b. *fasciculatus* Koch. Piaszczyste miejsca nad kanałem koło Dniestru — Rozwadów.
839. *J. trifidus* L. Na szczycie Pietrosa i Howerli (obficie, kw. 22. lipca).
840. *J. lamprocarpus* Ehrh. (*J. articulatus* L. ex parte). Kosów (obf.), Suczawa (piaszczysty brzeg rzeki), Berhomet, Petreczanka.
841. *J. alpinus* Vill. ¹⁾ Kosów (bagienko — owoce 31. lipca), Dublany (na torfie). Okazy z Kosowa należą do *J. carpaticus* Simonk., lecz ten ostatni jest bardzo lichym gatunkiem. Posiadam z Litwy *J. alpinus* niczem nie różniący się od karpackiego. Jak wiadomo, *J. alpinus* jest rośliną zmienną. U Rehb. (Ic. fl. germ. CCCCIII) wyrysowano pięć postaci tego gatunku.
842. *J. atratus* Krock. Na łące wilgotnej — Dublany (kw. 22. czerwea).
β. *Bukowinensis*. *Inflorescentia densa congesta, perigonii phyllis pallidioribus subviridibus seu subfuscis. In pratis silvaticis prope Hliboka (fl. et fruct. 29. Julii)*. Kwiatostan gęsty, czasem prawie główkowaty (niby z kilku odrębnych główek). Okrywy kwiatowe gdzieniegdzie zielonawe, przeważnie zaś koloru ciemnego, lecz nie czarnego, jak u formy typowej. Z ogólnego wyglądu do *J. atratus* nie bardzo podobny.
843. *J. castaneus* Sm. (Koch, Synop. fl. germ. II. p. 840; Rehb., Icon. fl. germ. IX. fig. 868). Przy strumyku powyżej lasów na Howerli (w jednym miejscu dość obf. — nied. owoce 25. lipca).

Typhaceae.

844. *Typha latifolia* L. Dublany, Suczawa.
845. *T. angustifolia* L. Dublany, Tarnopol.
846. *Sparganium ramosum* Huds. Sorock.
847. *S. simplex* Huds. Rozwadów.

¹⁾ Knapp łączy *J. alpinus* Vill. z *J. lamprocarpus* Ehrh., co jest wielkim błędem.

Araceae.

848. *Acorus Calamus* L. Dublany (łąki meliorowane, nie licznie), Rozwadów.

Lemnaceae.

849. *Lemna trisulca* L.
 850. *L. minor* L.
 851. *L. polyrrhiza* L. Wszystkie trzy gatunki są pospolite w wodach stojących na równinie.

Alismaceae.

852. *Alisma Plantago* L. Dublany, Zbaraż, Suczawa, Ostapie.
 853. *Sagittaria sagittifolia* L. Rozwadów (obficie), Dublany.
 854. *Butomus umbellatus* L. Rozwadów, Dublany (kw. 7. czerwca), Czortków, Tarnopol.

Najadaceae.

855. *Triglochin palustre* L. Łąki wilgotne mszyste: Dublany, Tarnopol, Czortków.
 856. *Potamogeton natans* L. Dublany, Rozwadów (obf.).
 857. *P. lucens* L. Dublany (w kanale, niezbyt często).
 858. *P. perfoliatus* L. Tarnopol.
 859. *P. crispus* L. Dublany, Czortków.
 860. *P. acutifolius* Link. Rozwadów, w wodzie stojącej (obf.; owoce 6. sierpnia).
 861. *P. pusillus* L. W rowie z wodą stojącą obf. koło Dublan.
 862. *P. pectinatus* L. Dublany (w stawie we wsi — obf.), Czortków.

Cyperaceae.

863. *Cyperus flavescens* L. Miejsca mszyste wilgotne po brzegach błot: Dublany, Berhomet.
 864. *C. fuscus* L. Błotniste brzegi: Synowódzko W., Czortków.
 865. *Heleocharis palustris* (L.) R. Br. Dublany (kw. 27. maja), Tarnopol, Petreczanka.
 866. *H. acicularis* (L.) R. Br. Brzegi jeziorzek nad Dniestrem — Rozwadów (miejscami obf.).
 867. *Scirpus lacustris* L. Pospolite.
 868. *S. Tabernaemontani* Gmel. Dublany (brzed stawu, prawie razem z poprzednim gatunkiem — obf.) i łąka między Dublanami a Malechowem (kw. 23. czerwca).

869. *S. silvaticus* L. Koło rowu w błotnistych zaroślach olszyny — Dublany (kw. 21. czerwca), Suczawa (brzeg strumyka).
870. *Blysmus compressus* Panz. Dublany (pastwiska wilgotne, miejscami dość obf. — kw. 21. czerwca), Ławoczne (łączka nad strumykiem).
871. *Schoenus ferrugineus* L. Na torfie w Dublanach (obf. — kw. 25. maja).
872. *Eriophorum latifolium* Hoppe. Łąki piaszczyste wilgotne i błotniste: Dublany (na torfie miejscami obf. — kw. 13. maja; w r. 1896 niektóre okazy zakwitły powtórnie w końcu października), Ławoczne.
873. *E. vaginatum* L. Łąki torfiaste powyżej lasów na Howerli i Pietrosie (22. lipca).
874. *Carex Davalliana* Sm. Na torfie w Dublanach (obf.; kw. w maju).
875. *C. curvula* All. W pasie alp. na Howerli (kw. 25. lipca).
876. *C. brizoides* L. Małachów (w lesie miejscami obf. — kw. 23. maja), Rozwadów.
877. *C. vulpina* L. Dublany (miejsca błotniste, obf.; kw. 13. maja), Berhomet.
878. *C. muricata* L. Zarośla, zręby leśne: Dublany, Trembowla, Zbaraż, Ostapie.
879. *C. leporina* L. Dublany (łąki pod lasem i w lasku brzozym), Berhomet, Ostapie (zręby leśne).
880. *C. remota* L. W lasach wilgotnych i cienistych: Hliboka, Rozwadów, Berhomet.
881. *C. canescens* L. Przy strumyku powyżej lasów na Howerli (nied. owoce 25. lipca).
882. *C. stellulata* Good. Bagienko w górach koło Berhometu (ow. 30. lipca).
883. *C. paradoxa* Willd. Dublany na torfie (nie często — owoce 1. czerwca).
884. *C. vulgaris* Fr. Dublany (na torfie obf.), Howerla (powyżej lasów nad strumykiem).
885. *C. stricta* Good. Dublany, na torfie (nied. owoce 1. czerwca).
886. *C. atrata* L. Na Howerli (nied. owoce 25. lipca).
887. *C. praecox* Jacq. Wzgórza trawiaste koło Grzybowie (kw. 9. maja).
888. *C. montana* L. Skole (kw. 5. maja).
889. *C. digitata* L. W lasach cienistych: Dublany (dość obf.), Grzybowice (kw. 30. kwietnia), Skole.
890. *C. glauca* Scop. Wilgotne miejsca pod wzgórzem, z którego wychodzą źródła — Dublany (dość obf. — nied. owoce 27. maja).
891. *C. pallescens* L. W lasach i zaroślach cienistych: Hliboka, Trembowla, Ostapie, Małachów (kw. 23. maja), Synowódzko W., Halicz, Berhomet. Dziwnie zmieniony okaz

- tej turzycy posiadam z Rozwadowa (las — nied. owoce 13. sierpnia). Łodyga 6 kłosowa, wszystkie kłosa żeńskie, najniżej osadzony (wychodzący z pochwy liści korzeniowych) osadzony jest na nadzwyczaj długiej nóżce (koło 70 mm.), drugi także posiada dość długą nóżkę (koło 45 mm.) i wychodzi z pochwy następnego liścia, trzeci ma nóżkę koło 15 mm., czwarty na krótkiej nóżce, piąty (małeńki nierozwinięty kłos) osadzony tuż pod wierzchołkowym. Kłosa wogóle od typowych dłuższe, lecz również gęste. Owoce normalne, tylko plewy dłuższe, bardzo ostro zakończone. Liście dolne liczne długie (niektóre od łodygi wysokiej 30 cm. dłuższe), szerokie (7 mm.), przeważnie na dolnej powierzchni i po brzegach ostro-szorstkie, z wydatnymi nerwami, przypominające liście *C. pilosa* Scop. Okaz tej rośliny posiadam tylko jeden (niestety w swoim czasie nie zwróciłem uwagi, czy był on unikatem czyli też było ich więcej). Prawdopodobnie jest to mieszańiec z *C. pilosa* Scop., od której odziedziczył rozmieszczenie kłosów i liście.
892. *C. panicea* L. Dublany (na torfie i łąkach wilgotnych — kw. 13. maja), Skole.
893. *C. Pseudocyperus* L. Dublany (koło rowu na torfie — nied. owoce 20. czerwca).
894. *C. pendula* Huds. Miejsca wilgotne w cienistym lesie bukowym: Hliboka (owoce 29. lipca).
895. *C. silvatica* Huds. W lasach cienistych: Rozwadów, Ławoczne, Dublany, Malechów (kw. 23. maja), koło Howerli (lasy górskie), Zbaraż (nierzadko, zarośla), Halicz, Berhomiet, Hliboka.
896. *C. pilosa* Scop. Lasy cieniste, zarośla: Rozwadów, Skole (kw. 5. maja), Grzybowice, Czortków, Halicz, Suczawa, Hliboka.
897. *C. frigida* All. Tu zaliczam turzycę rosnącą na Howerli i Pietrosie (łąki alpejskie, dość obf.; kw. i owoce 25. lipca), która, według mego zdania, prawie niczem nie różni się od typowej. Rehman (Karpaty wschod. str. 7) odpowiednią turzycę czarnohorską określił jako *C. ferruginea* Scop., również postąpił Müller (*Verzeichn. der in der Marmaros gesam. Pflanz.*) z okazami z Pietrosa. Janka i Simonkai zaliczają *C. ferruginea* autorów flory siedmiogrodzkiej do *C. tristis* MB., bardzo zbliżonej do *C. sempervirens* Vill (porówn. Boissier, Fl. orient. V p. 421). Moje okazy w żaden sposób nie mogą jednak być zaliczone ani do *C. tristis* MB., ani do uznawanych przez niektórych autorów, jako rosnące w Siedmiogrodzie: *C. sempervirens* Vill. i *C. ferruginea* Scop. (Simonkai wskazówki auto-

torów dla Siedmiogrodu tych dwu turzyc zalicza do *C. tristis* MB.), a to dla następnych powodów: *C. tristis* MB. (również jak i bardzo bliska *C. semperv.*) odznacza się tem, iż jest: „*caespitosa, radice von stolonifera*“, moje zaś okazy posiadają gruby płożący się korzeniak. Dalej *C. sempervirens* Vill. (*C. ferruginea* Schk. non Scop.) posiada owoce: „*utriculis ovato-lanceolatis parce nervatis dorso subpapillosis*“. (Boiss. Fl. Orient. V. p. 423 — to samo u Kocha, Synop. p. 881 i 882, i bardzo wyraźnie na rysunku Reichenbacha, Icon. fl. germ. VIII. fig. 611). Podobne owoce posiadają *C. ferruginea* Scop. (Rehb. Icon. fl. germ. fig. 613) i *C. tristis* MB. (*utriculis oblongo-trigonis superne parce puberulis glabris...*). Moja zaś turzyca posiada owoce lancetowate, nagie, dzióbkiem dwudzielnym po brzegach mniej lub więcej wyraźnie zabkowanym opatrzone. Nie mogę też okazów moich zaliczyć i do *C. fuliginosa* Schk. — *C. frigida* All. i *C. fuliginosa* Schk. różnią się wogóle nie znacznie (porów. Koch, Syn. p. 881). Pierwsza z nich ma korzeniak włóknisty darnisty, druga korzeniak gruby płożący się, często horyzontalny. Nie wiem, o ile te cechy dotyczące korzeniaka są stałe w danym wypadku, lecz dla mnie są one decydujące i głównie ukośny lub horyzontalny korzeniak zmusza mię do zaliczenia turzycy czarnohorskiej do *C. frigida* All., a nie do pokrewnej *C. fuliginosa* Schk., jak to czynią inni autorowie. Białe obrzeżenie dzióbka, podawane jako cecha wyróżniająca *C. fuliginosa* od *C. frigida*, na moich okazach albo wcale nie istnieje, albo jest bardzo niewyraźne. Być może, że cecha dotycząca korzeniaka nie jest stałą (co jest prawdopodobne ze względu na zaplątaną synonimikę tych turzyc) i że lepiej byłoby zaliczyć moją formę do *C. fuliginosa* Schk., lecz kwestyi tej nie decyduję. Tu zostawiam nazwę *C. frigida* All., ponieważ okazy moje więcej zbliżone są do rysunku Reichenbacha (Icon. germ. VIII, fig. 616) *C. frigida*, niż do *C. fuliginosa*, ostrzegam jednak, że wskutek braku materiału nie mam pretensyi do nieomylności. Pewny jednak jestem, że moje okazy żadną miarą nie mogą być zaliczone do *C. tristis* MB., jakby to można było sądzić ze wskazówek innych autorów. Całe podobieństwo do *C. sempervirens* Vill. (*C. ferruginea* Schk.) polega na tem, że niektóre okazy posiadają dolny kłos osadzony na bardzo długiej nóżce (koło 15 cm), jak to widać na rysunku *C. sempervirens* Rehb. (Ic. fl. germ. loc. cit. fig. 611). Jednak jest to cecha zbyt błaha¹⁾.

¹⁾ W spisach p. Wołoszczaka z Pokucia żadnej z turzyc tej grupy niema.

898. *C. distans* L. var. *Hornschuchiana* Hopp. (*sp.*) Dublany (na torfie dość obf.; nied. owoce 25. maja).
899. *C. flava* L. Pietros (koło strumyka w pasie alp.), Dublany (na torfie obf.). Forma rosnąca na torfach w Dublanach zdaje się być *C. lepidocarpa* Tausch., która jest nieznaczną odmianą *C. flavae*.
900. *C. Oederi* Ehrh. Berhomet (bagienko wśród lasu górskiego; owoce 30. lipca).
901. *C. Michelli* Host. Grzybowice (w zaroślach — kw. 9. maja).
902. *C. ampullacea* Good. Dublany (brzeg stawu, obf. — kw. 21. maja).
903. *C. vesicaria* L. Dublany (miejsca błotniste, obf. — kw. 13. maja).
904. *C. paludosa* Good. (*C. acutiformis* Ehrh) Dublany (koło rowu na torfie; nied. owoce 1. czerwca).
905. *C. riparia* Curt. Błotniste brzegi rowu: Dublany (obf.; kw. 21. maja).
906. *C. filiformis* L. Moczar kępiasty koło Petreczanki (owoce 29. lipca).
907. *C. hirta* L. Ostapie, Dublany (obf.), Suczawa (piaszczysty brzeg rzeki), Ławoczne, Tarnopol.
b. *hirtaeformis* Pers. Na łące wilgotnej koło Malechowa (kw. 23. maja).
908. *C. sp.* Na stepie w Miodoborach o milę na północ od Skalata znalazłem w końcu lipca jeden okaz turzycy (bez liści, z dojrzał. owocami, lecz źle rozwiniętymi), który przypomina mi *C. nutans* Host, obficie rosnącą w stepach Rosyi południowej. *C. nutans* Host. w Galiyi dotąd obserwowaną nie była. Zwracam więc niniejszem uwagę przyszłych badaczy flory podolskiej na tę formę.

Gramineae.

909. *Andropogon Ischaemum* L. Zaleszczyki, Czortków (wzgórza, miejscami obf.), Suczawa (suche łąki po stokach wzgórz, obf.; kw. 28. lipca).
910. *Anthoxanthum odoratum* L. Dublany (obf.), Grzybowice (kw. 9. maja), Zbaraż (zarośla), Ławoczne, Kosów, Suczawa, Halicz, Synowódzko, Berhomet, Hliboka.
911. *Alopecurus pratensis* L. Rozwadów (łąki nad Dniestrem, obf.), Dublany (łąki, obf. — kw. 13. maja).
912. *A. fulvus* Sm. Rozwadów (łąki nad Dniestrem — łodygi i pochwy liści modre), Dublany (na torfie i po łąkach wilgotnych), Petreczanka.

913. *A. geniculatus* L. Malechów (koło rowu — kw. 23. maja),
Dublany.
914. *Phalaris arundinacea* L. Łąki błotniste i wilgotne, brzegi
rowów i stawów: Dublany (obf. — kw. 21. czerwea), Roz-
wadów, Zbaraż (zarośla suche), Suczawa.
915. *Panicum Crus galli* L. (var. *submuticum* Neilr. i var. *ari-
statum* Rchb.). Rozwadów, Dublany, Zbaraż, Suczawa.
916. *P. glabrum* Gaud. (*P. lineare* Krock.). Synowódzko W.
(piaszczysto-kamienisty brzeg rzeki), Rozwadów (piaszczyste
miejsca nad kanałem koło Dniestru — kw. 12. sierpnia),
Halicz (przy drodze), Zaleszczyki (piaszczysto-kamienisty
brzeg Dniestru).
917. *P. sanguinale* L. Zaleszczyki, razem z poprzednim gatunkiem.
918. *Setaria glauca* (L.) P. B. Rozwadów, Zbaraż, Halicz, Su-
czawa, Dublany.
919. *S. viridis* (L.) P. B. Rozwadów, Zbaraż.
920. *Phleum pratense* L. Dublany (pospol.), Ławoczne, Suczawa,
Zbaraż, Tarnopol.
921. *P. Boehmeri* Wibel. W Miodoborach o milę na północ od
Skałata, Dublany (suche wzgórze — kw. 13. czerwea),
Suczawa.
922. *P. alpinum* L. var. *commutatum* Gaud. (*sp.*). Howerla i Pie-
tros (od granicy lasów po łąkach alp. — kw. 22. lipca).
923. *Leersia oryzoides* (L.) Sw. Rozwadów (miejsca błotniste — kw.
13. sierpnia), Dublany (brzeg stawu), Sorock (na Podolu).
924. *Agrostis alba* L. Pospolita na łąkach, polach i t. d. Można
rozdzielić następujące odmiany.
a. *coarctata* Hoffm. (*sp.*). Dublany (kw. 21. czerwea)
b. *diffusa* Host. (*sp.*). Suczawa (wzgórze — kw. 28. lipca).
c. *gigantea* Roth. (*sp.*). Suczawa (brzeg strumyka — kw.
28. sierpnia).
925. *A. vulgaris* With. Na połoninach koło Pietrosa (kw. 22. li-
pca), jako *A. pumila* L. (wysok. od 3 do 7 cm.), która,
zdaniem nowszych autorów, jest formą uszkodzoną przez
„*Tilletia*“. Okazy moje zupełnie podobne są do rysunku
Reichenbacha (Pl. crit. XI. fig. 1425), tylko liście do
kwiatostanu nie są tak zbliżone.
926. *Apera Spica venti* (L.) P. B. Dublany (w zbożu — kw.
4. lipca), Zbaraż.
927. *Calamagrostis epigeios* (L.) Roth. Dublany (kw. 8. lipca),
Trembowla (zarośla), Zaleszczyki.
928. *C. neglecta* Ehrh. (*C. stricta* Nutt.) Dublany, na torfie (kw.
21. czerwea).

929. *C. arundinacea* Roth. (L.) (*Calamagr. silvatica* DC.). W lasach i zaroślach: Ławoczne, Ostapie, Klauzura Kośmieska, (kw. 22. lipca), Synowódzko W.
930. *C. littorea* DC. (*C. glauca* MB.). Petreczanka (kamienistopiaszczysty brzeg Seretu — obf.), Suczawa (piaszczysty brzeg rzeki — kw. 28. lipca). Roślina ta nie była dotąd znajdowana na Bukowinie. Rośnie w Siedmiogrodzie, Rumunii, zachodniej Galicyi i t. d.
931. *Stipa capillata* L. Kamieniste miejsca na wysokim brzegu Dniestru koło Zaleszczyk (kw. 22. sierpnia).
932. *Milium effusum* L. Lasy i zarośla cieniście: Suczawa, Zbaraż, Dublany (kw. 25. maja), Malechów, Rozwadów.
933. *Aira caespitosa* L. Łąki, zarośla: Trembowla (nie często). Dublany, Ostapie, Ławoczne, Suczawa, Synowódzko, Haliicz, Berhomet, Hliboka.
934. *Holcus lanatus* L. Dublany (łąki, zwłaszcza na torfiejscami obficie — kw. 7. czerwca), Rozwadów.
935. *H. mollis* L. Ławoczne (łąki wilgotne), Dublany (w zaroślach — rzadko — kw. 13. lipca), Synowódzko W.
936. *Avena pubescens* L. Step w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Dublany (łąki, niezbyt często — kw. 25. maja; dublańska forma jest to *var. glabrescens* Rehb.).
937. *A. elatior* L. Dublany (łąki obficie — kw. 13. czerwca).
938. *A. flavescens* L. Dublany (łąki — kw. 11. czerwca; pochwy prawie nagie, liście omszone), Suczawa (miejsca trawiaste przy drodze; pochwy omszone).
939. *A. versicolor* Vill. W pasie alpejskim na Howerli i Pietrosie (kw. 22. lipca).
940. *Phragmites communis* (L.) Trin. Pospolita roślina po brzegach rzek, stawów i po łąkach kwaśnych.
941. *Molinia coerulea* (L.) Moench. Na łące torfiastej koło Dublan.
942. *Triodia decumbens* (L.) P. B. Berhomet (pastwiska górskie — obf.), Grzybowice (pastwiska — owoce 17. lipca), Ławoczne, Kosów, Synowódzko W.
943. *Sesleria coerulea* (L.) Ard. Powyżej granicy lasów na Howerli i Pietrosie (kw. 22. lipca).
944. *S. Heuffleriana* Schur. Skały w zaroślach nad Dniestrem — Zaleszczyki (owoce 22. sierpnia).
945. *Poa annua* L. Dublany (kw. 27. kwietnia), Skole, Rozwadów, Kosów, Tarnopol, Suczawa.
946. *P. trivialis* L. Dublany (koło rowu z wodą; kw. 1. czerwca).
947. *P. pratensis* L. Dublany (łąki, obf. — *var. latifolia* i *b. angustifolia* L. — sp.).
948. *P. compressa* L. Zbaraż (na murach), w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Berhomet (skały na szczycie góry).

949. *F. nemoralis* L. Lasy, zarośla cieniste: Dublany (obf.), Trembowla, Malechów (kw. 23. maja), Wyżnica, Suczawa, w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Zbaraż, Halicz.
950. *P. sterilis* MB.? Tu zaliczam Wyklinę (*Poa*) rosnącą na skałach w zaroślach koło Zaleszczyk (kw. 22. sierpnia), chociaż nie jestem pewien, czy dla różnic, jakie zachodzą między moimi okazami i typową *P. sterilis*, postępuję właściwie. Od opisów *P. sterilis* MB. (u Boissier Fl. orient. V p. 608) okazy moje różnią się dłuższymi liśćmi, z których łodygowe często znacznie od swych pochw dłuższe, prócz tego gałązki kwiatostanu jak i sam kwiatostan są długie; języczki liści wydłużone i ostre (*Poa sterilis* MB. według Boissier: *foliis anguste linearibus, brevibus, culmeorum laminis vaginis sua brevioribus, ligulis quadrato-oblongis laceris, paniculae... ramis brevissimis, panicula 1½—2 pollicaris* i t. d.). Okazy moje wogóle podobne są do *P. nemoralis* L., lecz posiadają bardzo wyraźne języczki, większe kłoski, bardzo szorstkie liście i gałązki kwiatostanu (Boissier robi uwagę, że *P. sterilis* różni się od pokrewnych: *A formis panicula contracta depauperata, P. nemoralis ligula protracta, a P. scrotina inflorescentia distincta*). Nie mam okazów *P. sterilis* MB. do porównania z moimi, wskutek tego nie mogę sądzić, czy mam do czynienia ze zmienioną formą *P. sterilis*, czy też może z nowym gatunkiem lub odmianą. P. Rehman (Przeegl. roślin Tarnopol. i Czortk. 1873 r.) mówi, że na Podolu *P. nemoralis* L. (z wyjątkiem 2 stanowisk w Miodoborach) zastąpioną jest przez wschodnią formę *P. sterilis* MB. i między innymi stanowiskami wymienia tę ostatnią dla Zaleszczyk.
951. *P. palustris* L. (*P. fertilis* Host.) Dublany (na łące i w zbożu).
952. *P. Chalcii* Vill. (*P. sudetica* Haenke). Pietros (kw. 22. lipca).
953. *P. alpina* L. Howerla (łąki alpejskie — kw. 25. lipca). Forma z Howerli zdaje się należeć do *P. subalpina* Schur. (właściwie odmiana *P. alpinae*), różniące się większymi kłoskami i płożącym się korzeniakiem (porówn. Simonkai p. 579).
954. *Eragrostis poaeoides* P. B. (*Poa Eragrostis* L.). Kamienistopiaszczysty brzeg Dniestru koło Zaleszczyk (kw. i owoce 22. sierpnia), Rozwadów (koło dworca kolei „Mikołajów-Drohowyże“). Ostatnie stanowisko jest przypadkowe i zawdzięcza swą egzystencję kolei żelaznej, pierwsze zaś łą-

- czy się z południowo-rosyjskiem, gdzie *Eragr. poaeoides* jest pospolitą rośliną¹⁾.
955. *Dactylis glomerata* L. Dublany (obf.), Ostapie, Suczawa, Halicz, Synowódzko W.
956. *Melica altissima* L. Zarośla między skałami nad Dniestrem koło Zaleszczyk (owoce 22. sierpnia).
957. *M. ciliata* L. Miejsca kamieniste w Miodoborach o milę na północ od Skałata (owoce 23. lipca).
958. *M. nutans* L. Lasy, zarośla: Dublany, Grzybowice, Skole (kw. 5. maja), Trembowla, Suczawa, Zaleszczyki, Halicz.
959. *Catabrosa aquatica* (L.) P. B. Miejsca błotniste: Dublany (obf. — kw. 1. czerwca), Suczawa.
960. *Briza media* L. Łąki, zarośla: Ostapie (nie rzadko), Trembowla, Suczawa, Dublany (i na torfie; prócz typowej i *var. elatior* Sibth.), Ławoczne, Kosów.
961. *Cynosurus cristatus* L. Trembowla (w zaroślach nie często), Dublany (łąki — kw. 23. czerwca), Wyżnica, Ławoczne, Kosów, Suczawa, Halicz, Synowódzko, Berhomet, Hliboka.
962. *Glyceria fluitans* (L.) R. Br. Dublany (koło rowów obf. — kw. 13. czerwca).
963. *G. plicata* Fr. Suczawa (bagienko przy strumyku), Ostapie, Dublany (brzeg stawu — typowe i formy przejściowe do poprzedniego). Kwitnie w czerwcu i w lipcu.
964. *G. spectabilis* M. et K. (*Poa aquatica* L.). Brzegi stawów i wogóle wód stojących, obficie: Zbaraż, Sorock, Dublany, Rozwadów, Suczawa.
965. *Festuca ovina* L. Czortków, Zbaraż, Dublany, na Howerli i Pietrosie (powyżej lasów).
966. *F. heterophylla* Lam. Dublany (w lesie żydatyckim — kw. 14. czerwca), Ostapie (w lesie dębowym).
967. *F. rubra* L. Dublany, Ostapie.
968. *F. gigantea* Vill. W lasach i zaroślach cienistych: Synowódzko W., Zbaraż, Dublany, Wyżnica, Halicz, Ostapie.
969. *F. elatior* L. (*F. pratensis* Huds.) Dublany (łąki obf.), Suczawa (wzgórza trawiaste), Ostapie, Zbaraż, Tarnopol, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata.
970. *F. arundinacea* Schreb. Brzeg strumyka koło Suczawy (owoce 28. lipca).
971. *F. silvatica* Vill. (*F. latifolia* Host.) Powszechnie przyjętem jest mniemanie, że we wschodnich Karpatach rośnie tylko *F. montana* MB. (*F. Drymeja* M. K.) Simonkai (p. 592) wskazówki *F. silvatica* dla Siedmiogrodu zalicza do *F. mon-*

¹⁾ W ogrodzie botan. dublańskim rośnie *Eragrostis* (jako chwast dość obficie) podobna do *E. pilosa* P. B. lecz stanowczo różniąca się od tej ostatniej brakiem włosków w kątach pochwy liści. Zapewne jest to jakiś egzotyczny gatunek.

tana MB., Wołoszczak (Pokucie, 3 przyczyn. str. 7) wskazuje tylko *F. montana* itd. Wbrew tym mniemaniom okazy moje zaliczam do *F. silvatica* Vill, a to dla następujących powodów: Okazy moje posiadają korzeń włóknisty (nie płożący się), kwiatostan dość rzadki rozpięchły, gałązki kwiatostanu najczęściej bardzo wyraźnie powyginane (*flexuosi*), kwiatki w kłoskach luźnie ułożone (według dyagn. Boissier Fl. orient V p. 626 *F. montana* MB. jest: *longe stolonifera, spiculis... densiuscule 3—5 floris, rachide scabra subflexuosa*). Koch. (Syn. II. p. 942) mówi: *Festuca Drymeja „simillima quidem antecedenti (t. j. F. silvatica Vill.), sed panicula florente nutante, floribus minus attenuatis, vix scabris, praesertim autem, stolonibus elongatis, pedalis, bipedibus, squamatis, crassitie et forma stolonum Caricis hirtae, diversa est speciemque valde insignem exhibet“*. Moje okazy zupełnie są podobne do rysunku Reichenbacha (Pl. crit. cent. XI. fig. 1563 — sub *F. latifolia* Host.). Od opisu u Boissier różnią się tem, że nie są „*laminis... margine antrorsum aculolatis*“ lecz po prostu „*margine scabris*“ (jak opisuje Koch.). Co się tyczy różnic w budowie kwiatów, to nie są one stałe, i dla tego o nich nie wspominam.

W lasach górskich koło Pietrosa i Klauzury Kośmieskiej (kw. 23. lipca).

972. *Koeleria cristata* (L.) Pers. Wzgórza, miejsca trawiaste: Dublany, Czortków, Zaleszczyki. Kwitnie w czerwcu i w lipcu.
973. *Bromus inermis* Leyss. Zaleszczyki, step w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Suczawa, Tarnopol, Trembowla, Halicz.
974. *B. asper* Murr. W lesie cienistym koło Suczawy (pochwy gęsto omszone — kw. 28. lipca).
975. *B. tectorum* L. Suczawa (przy drodze).
976. *B. arvensis* L. Dublany (na polach obf. — kw. 3. czerwca), Suczawa, Wyżnica, Zbaraż, Trembowla (przy drodze).
977. *B. patulus* M. K.? Zaleszczyki (nied. owoce 22. sierpnia).
978. *B. secalinus* L. Suczawa (przy drodze), Dublany (w życie, rzadziej w pszenicy) (kw. 22. czerwca), Zbaraż (przy drodze).
979. *B. mollis* L. Rozwadów, Dublany, Suczawa, Tarnopol.
980. *Brachypodium silvaticum* (Huds.) P. B. Lasy, zarośla cieniste: Synowódzko W., Ostapie, Zaleszczyki, Dublany (kw. 11. lipca).
981. *B. pinnatum* (L.) P. B. W zaroślach: Zaleszczyki, Rozwadów, Dublany (kw. 26. czerwca), Suczawa (wzgórza trawiaste).

982. *Lolium perenne* L. Dublany (obf.), Wyżnica, Suczawa, Halicz, Zbaraż, Tarnopol, Synowódzko W.
983. *L. remotum* Schrank. (*L. linicola* A. Br.). Koło Hrycowiec (w lesie dość obficie).
984. *L. temulentum* L. Hliboka (w owsie miejscami obf.), Dublany (w owsie miejscami obf. — kw. 13. lipca).
* *L. multiflorum* Lam. Dublany (koło cegielni kilka okazów niewątpliwie przypadkowych (kw. 13. czerwca).
985. *Triticum intermedium* Host. (*T. glaucum* Desf.). Suczawa. (wzgórza, obf.), Halicz (wzgórza gliniaste), Hrycowce (zarośla dębowe), step w Miodoborach o milę na północ od Skalata, Zaleszczyki.
986. *T. repens* L. Pospolite: Dublany, Suczawa, Tarnopol.
987. *T. caninum* L. W lasach i zaroślach: Ławoczne, Synowódzko W., Berhomet, Wyżnica, Klauzura Kośmieska (kw. 21. lipca).
988. *Hordeum murinum* L. Suczawa (po ulicach w mieście — kw. 28. lipca).
989. *Nardus stricta* L. Malechów (wzgórza kw. 23. maja), Kosów, Synowódzko W.

Gymnospermae.

Coniferae.

990. *Juniperus communis* L. Skole (nie często), Synowódzko W., Dublany (na torfie jeden maleńki krzak, który wyrósł zapewne przypadkowo, gdyż nigdzie więcej w okolicy Dublan nie widziałem jałowca), Kosów (wzgórza i pastwiska górskie obficie), Berhomet (na wierzchołku góry obficie). Knapp (str. 80) i Rehman (Karpaty wschodnie str. 10) utrzymują, że na Bukowinie zwykły jałowiec nie rośnie (u Herbicha, Fl. der Bucovina niema go także). Ponieważ rośnie koło Berhometu obficie, można więc sądzić, że i w innych miejscowościach zachodniej Bukowiny da się odszukać. Zauważyć jednak muszę, że jałowiec z Berhometu (a także i z Kosowa) nie zupełnie jest typowym. Różni się mianowicie krótszymi liśćmi (do 14 mm. dług.); na młodych owocujących gałązkach (30. lipca), liście są jeszcze krótsze (koło 8 mm. długości) i mało co od owoców są dłuższe. Wskutek tego zbliżają się moje okazy do *J. intermedia* Schur., który rośnie w Siedmiogrodzie i jest formą przejściową między *J. communis* i następnym gatunkiem (u Simonkaia jako odmiana *J. nanae*). Jałowiec Schur'a odpowiada zapewne *J. communis* var. *montana* Ait. (*J. Si-*

- birica* z. *montana* Beck.). Okazy moje, według mego zdania, znacznie więcej są zbliżone do zwykłego jałowca niż do *J. nana* Willd., gdyż od pierwszego różnią się tylko długością liści. Sądzę, że mam do czynienia z górską formą *J. communis*, do czego skłania mnie i wysoki wzrost krzewu i stanowisko niżej granicy lasów¹⁾.
991. *J. nana* Willd. (*J. Sibirica* β. *imbricata* Beck.) Powyżej granicy lasów na Howerli obficie.
992. *Picea excelsa* Link. (*Abies excelsa* Poir.). Tworzy obszerne lasy w Karpatach. Na równinie tylko sadzone świerki dają się widzieć i chociaż czasem pozornie wyglądają niby dzikie, nie ulega jednak kwestyi, że takimi nie są. Na Podolu widziałem grupę starych świerków w lesie niedaleko od Trembowli. Takie sadzone świerki znajdują się w lasu za Myszkowicami (w stronę Tarnopola). W miejscowościach bogatszych w lasy sadzone świerki napotykamy częściej (naprz. koło Rozwadowa itd.).
993. *Abies alba* Mill. (*A. pectinata* DC.). Tworzy lasy górskie koło Berhometu, Skole (w lasach górskich).
- * *Larix decidua* Mill. Sadzone koło Skolego. Jedno młode drzewko widziałem w lesie górskim koło Ławocznego (na granicy węgierskiej).
994. *Pinus silvestris* L. Dublany (na torfie i w laskach pojedyncze drzewa), Grzybowice (w lesie dość obf.), Skole (sadzona). Na Podolu sadzone sosny widziałem między Sorokiem i Trembowlą, a także za Myszkowicami (przy drodze do Tarnopola w lasu).
995. *P. Pumilio* Hänke. Po kamienistych stokach powyżej granicy lasów i u granicy w miejscach błotnistych na Howerli.
996. *P. nigra* Arnold. (*P. nigricans* Host., *P. Austriaca* Höss.). W roku 1895 znalazłem jedno młode drzewko w lesie górskim koło Ławocznego (na granicy węgierskiej), w roku zaś 1896 znalazłem kilkadziesiąt okazów krzaczastych, które rosły po urwiskach i pastwiskach górskich koło Kosowa (razem z *P. nigra* rosły tam krzaczaste świerki, jałowiec zwykły i *Crataegus*). Okazy moje z Kosowa odznaczają się nadzwyczaj długimi igłami dochodzącymi 17 cm. długości (Beck, Die Nadelhölzer Niederösterreichs — długość igieł *P. nigra* podaje na 6—11 cm., a dla *P. Laricio* Poir. 11—16 cm.) Okaz z Ławocznego posiada igły do 10 cm. długości. Ze względu jednak na anatomiczną budowę liści okazy z Kosowa niezem nie różnią się od *P. nigra* (autentyczne okazy przysłane były dla porównania

¹⁾ W miejscach wymienionych wyższych gór niema.

z Wiednia). Okaz z Ławocznego anatomicznie więcej jest zbliżony do *P. Laricio* Poir. Prócz tego posyłałem moje okazy do znanego florysty P. Ascherson'a i on uznał je za należące do *P. nigra*. Chociaż szyszek nie miałem, nie można jednak wątpić, że jest to prawdziwa *P. nigra*. Dziwnem jednak jest, że rośnie ona koło Kosowa w stanie dzikim (co do okazu z Ławocznego nie można tego twierdzić), gdyż dla sąsiednich miejscowości Węgier nie jest wskazana. W Siedmiogrodzie rośnie według Fuss'a *P. Laricio* Poir (zapewne zamiast *P. nigra*) „*in subalpinis*“ (p. 602), a u Nymana (Conspect. p. 674) *P. nigricans* Host. wprost przytoczoną jest dla Siedmiogrodu. Jednak u Simonkai'a (p. 598) *P. nigra* przytoczona jest tylko jako drzewo uprawiane: „*sat frequens colitur*“.

Cryptogamae.

Lycopodiaceae.

997. *Lycopodium annotinum* L. W lasach szpilkowych górskich: Ławoczne, Klauzura Kośmieska (owoce 21. lipca).
998. *L. clavatum* L. W lasach szpilkowych, rzadziej w liściastych: Skole, Ławoczne, Berhomet, Halicz (las liściasty — rzadko), Rozwadów (las liściasty), Synowódzko W.
999. *L. alpinum* L. Powyżej granicy lasów na Howerli i Pietrosie.
1000. *L. Selago* L. Kamieniste miejsca na Howerli i Pietrosie, Synowódzko W. (skały w lesie).
β. *recurvum* Kit. (*sp.*). W lesie świerkowym koło Skolego.

Equisetaceae.

1001. *Equisetum arvense* L. Dublany, na polach nie rzadko.
1002. *E. Telmateja* Ehrh. (*E. maximum* Lam.). Rozwadów (wilgotne miejsca w lesie cienistym), Kosów (bagienko i zarośla), Berhomet (w lesie jodłowym).
1003. *E. pratense* Ehrh. Zarośla: Grzybowice, Dublany (owoce 30. kwietnia).
1004. *E. silvaticum* L. W lasach i zaroślach: Skole, Grzybowice, Pietros, Berhomet (las jodłowy).
1005. *E. limosum* L. Brzegi jezior koło Rozwadowa obf. (*var. fluviatile* L. *sp.*).
1006. *E. palustre* L. Dublany (łąki wilgotne — obf.).
1007. *E. hyemale* L. Ławoczne.
1008. *E. ramosissimum* Desf. Mniej lub więcej wilgotne stoki wzgórz koło Suczawy.

1009. *E. variegatum* All. var. *caespitosum* Döll. (Ascherson, Synop. der Mitteleurop. Flora I. p. 146). Piaszczysto kamienisty brzeg Seretu — Berhomet (okazy odznaczają się modrawo zielonym kolorem).

Polypodiaceae.

- 1010 *Polypodium vulgare* L. Skały śródleśne: Skole, Synowódzko W., Rozwadów, Berhomet, Zaleszczyki (zarośla po skałach nad Dniestrem).
1011. *Pteris aquilina* L. Dublany (brzeg lasu żydatyckiego, nie rzadko), Ławoczne, Kosów, Synowódzko W., Berhomet.
1012. *Asplenium Trichomanes* L. Rozwadów (skały w lesie), Zaleszczyki (skały w zaroślach), Berhomet (skały w górach), Wyżnica (skały nad Czeremoszem), skały w Miodoborach o milę na północ od Skałata, Zbaraż (szczeliny nagich skał).
1013. *A. viride* Huds. Howerla (na skałach).
1014. *A. Ruta muraria* L. Rozwadów (skały), skały w Miodoborach o milę na północ od Skałata.
1015. *Blechnum Spicant* (L.) With. W lasach koło Howerli.
1016. *Aspidium Thelypteris* (L.) Sw. Na torfie koło Dublan (miejscami obf.).
1017. *A. Filix mas* (L.) Sw. W lasach — pospolita: Dublany, Halicz, Wyżnica, Synowódzko W.
1018. *A. Filix femina* (L.) Sw. W lasach cienistych: Rozwadów (obf.), Ostapie, Trembowla, Zbaraż, Halicz, Dublany, Hliboka, Synowódzko W., Wyżnica.
1019. *A. aculeatum* (L.) Döll. Skole.
1020. *A. spinulosum* Sw. Synowódzko W. (lasy cieniste).
1021. *Phegopteris Dryopteris* (L.) Fée. Lasy cieniste: Grzybowice, Ławoczne, Rozwadów, Berhomet, Klauzura Kośmieska, Synowódzko W.
1022. *Ph. polypodioides* Fée. (*Polypodium Phegopteris* L.). W lasach: Rozwadów, Synowódzko, Ławoczne, Berhomet, Grzybowice.
1023. *Cystopteris fragilis* (L.) Bernh. Lasy cieniste, skały zacienione: Skole, Grzybowice, Dublany, Berhomet, Zbaraż (szczeliny nagich skał).

Ophioglossaceae.

1024. *Botrychium Lunaria* Sw. Zacienione miejsca między kamieniami na Howerli (owoce 25. lipca).

Spis nazw rodzajowych.

	Str.		Str.
Abies	98	Arabis	32
Abutilon	40	Arenaria	37
Acer	42	Aristolochia	80
Achillea	58	Arnica	59
Aconitum	29	Aronicum	59
Acorus	87	Artemisia	58
Actaea	29	Aruncus	45
Adenophora	65	Asarum	80
Adenostyles	59	Asparagus	84
Adoxa	54	Asperugo	70
Aegopodium	52	Asperula	55
Aethusa	53	Aspidium	100
Agrimonia	47	Asplenium	100
Agrostemma	37	Aster	57
Agrostis	92	Astragalus	43
Aira	93	Astrantia	51
Ajuga	78	Atragene	27
Alchemilla	47	Atriplex	79
Alisma	87	Atropa	71
Alliaria	32	Aurinia	33
Allium	84	Avena	93
Alnus	82	Azalea	67
Alopecurus	91		
Alsine	37	Ballota	78
Alyssum	33	Barbarea	31
Amarantus	78	Bellis	57
Anagallis	68	Berberis	30
Anchusa	70	Berteroa	33
Andropogon	91	Berula	52
Anemone	28	Betonica	78
Angelica	53	Betula	82
Antennaria	57	Bidens	58
Anthemis	58	Blechnum	100
Anthericum	84	Blysmus	88
Anthoxanthum	91	Botrychium	100
Anthriscus	54	Brachypodium	96
Anthyllis	42	Brassica	33
Antirrhinum	72	Briza	95
Apera	92	Bromus	96
Aposeris	63	Brunella	77

	Str.		Str.
Bryonia	51	Coronilla	43
Bunias	34	Coronopus	33
Bupleurum	52	Corydalis	30
Butomus	87	Corylus	81
Calamagrostis	92	Cotoneaster	48
Calamintha	76	Crataegus	49
Callitriche	50	Crepis	64
Calluna	67	Cucubalus	37
Caltha	29	Cuscuta	71
Calystegia	71	Cynoglossum	69
Camelina	33	Cynosurus	95
Campanula	65	Cyperus	87
Capsella	33	Cystopteris	100
Cardamine	31	Cytisus	42
Carduus	61	Dactylis	95
Carex	88	Daphne	80
Carlina	60	Datura	71
Carpesium	58	Daucus	53
Carpinus	82	Delphinium	29
Carum	53	Dentaria	31
Catabrosa	95	Dianthus	35
Centaurea	61	Digitalis	72
Cerastium	38	Diplotaxis	33
Ceratophyllum	83	Dipsacus	56
Cerithe	71	Doronicum	59
Chaerophyllum	54	Draba	33
Chelidonium	30	Echinops	60
Chenopodium	78	Echinospermum	69
Chrysanthemum	59	Echium	70
Chrysosplenium	49	Epilobium	50
Cichorium	63	Epipactis	83
Cicuta	52	Equisetum	99
Cimicifuga	29	Eragrostis	94
Circaea	51	Erigeron	57
Cirsium	61	Eriophorum	88
Clematis	27	Erodium	40
Clinopodium	76	Eryngium	51
Cochlearia	31	Erysimum	32
Comarum	46	Erythraea	68
Conium	54	Eupatorium	56
Convallaria	84	Euphorbia	80
Convolvulus	71	Euphrasia	74
Cornus	54		

	Str.		Str.
Evonymus	41	Hordeum	97
Fagus	81	Humulus	81
Falcaria	52	Hydrocharis	83
Festuca	95	Hyoscyamus	71
Ficaria	28	Hypericum	39
Filago	57	Hypochoeris	63
Filipendula	45	Impatiens	41
Fragaria	46	Inula	57
Fraxinus	68	Iris	84
Fumaria	30	Isopyrum	29
Gagea	84	Jasione	65
Galanthus	84	Juncus	85
Galeobdolon	77	Juniperus	97
Galeopsis	77	Jurinea	61
Galinsoga	58	Knautia	56
Galium	55	Kochia	79
Genista	42	Koeleria	96
Gentiana	69	Lactuca	63
Geranium	40	Lamium	77
Geum	46	Lampsana	62
Gladiolus	84	Lappa	71
Glechoma	77	Larix	98
Glyceria	95	Laserpitium	53
Gnaphalium	57	Lathraea	74
Gymnadenia	83	Lathyrus	44
Gypsophila	36	Lavatera	39
Hedera	54	Leersia	92
Heleocharis	87	Lemna	87
Helianthemum	34	Leontodon	63
Helichrysum	57	Leonurus	77
Heliosperma	37	Lepidium	33
Helleborus	29	Libanotis	53
Hepatica	28	Lilium	84
Heracleum	53	Limosella	72
Herniaria	78	Linaria	72
Hibiscus	39	Linosyris	57
Hieracium	65	Linum	40
Hippuris	50	Listera	83
Holeus	93	Lithospermum	70
Holosteum	37	Lolium	97
Homogyne	59		

	Str.		Str.
Lonicera	55	Odontites	74
Lotus	43	Oenanthe	53
Luzula	85	Oenothera	51
Lychnis	37	Onobrychis	43
Lycium	71	Ononis	42
Lycopodium	99	Onopordon	61
Lycopsis	70	Orchis	83
Lycopus	75	Origanum	75
Lysimachia	67	Orobanche	74
Lythrum	50	Orobus	44
		Oxalis	41
Majanthemum	84	Oxytropis	44
Malachium	38		
Malva	39	Panicum	92
Marrubium	77	Papaver	30
Matricaria	58	Paris	84
Medicago	42	Parnassia	49
Melampyrum	74	Pastinaca	53
Melandryum	37	Pedicularis	74
Melica	95	Petasites	59
Melilotus	42	Peucedanum	53
Mentha	75	Phalaris	92
Menyanthes	68	Phegopteris	100
Mercurialis	81	Phleum	92
Meum	53	Phragmites	93
Milium	93	Physalis	71
Moehringia	37	Phyteuma	65
Molinia	93	Picea	98
Monotropa	67	Pieris	63
Mulgedium	64	Pimpinella	53
Myosotis	70	Pinguicula	74
Myosurus	28	Pinus	98
Myricaria	39	Pirola	67
Myriophyllum	50	Pirus	49
		Pisum	44
Nardus	97	Plantago	78
Nasturtium	31	Platanthera	83
Neottia	83	Poa	93
Nepeta	76	Polygala	35
Neslia	34	Polygonatum	84
Nigella	29	Polygonum	79
Nonnea	70	Polypodium	100
Nuphar	30	Populus	83
Nymphaea	30	Potamogeton	87

	Str.		Str.
Potentilla	46	Senecio	59
Poterium	47	Serratula	61
Prenanthes	63	Seseli	53
Primula	67	Sesleria	93
Prunella	77	Setaria	92
Prunus	44	Silene	36
Pteris	100	Sinapis	33
Pulicaria	58	Sisymbrium	32
Pulmonaria	70	Sium	52
Pulsatilla	28	Solanum	71
		Soldanella	68
Quercus	81	Solidago	56
		Sonchus	64
Ranunculus	28	Sorbus	49
Raphanus	33	Sparganium	86
Rhamnus	41	Spergula	37
Rhinanthus	74	Spergularia	37
Rhodiola	50	Spiraea	45
Rhododendron	67	Stachys	77
Ribes	49	Staphylea	42
Rosa	48	Stellaria	37
Rubus	45	Stenactis	57
Rumex	79	Stipa	93
		Stratiotes	83
Sagina	37	Streptopus	84
Sagittaria	87	Succisa	56
Salix	82	Swertia	69
Salvia	76	Symphytum	70
Sambucus	54		
Sanguisorba	47	Tanacetum	58
Sanicula	51	Taraxacum	63
Saponaria	36	Telekia	58
Saxifraga	49	Teucrium	78
Scabiosa	56	Thalictrum	27
Schoenus	88	Thlaspi	33
Scilla	84	Thymus	75
Scirpus	87	Tilia	40
Scleranthus	78	Torilis	53
Scorzonera	63	Tragopogon	63
Scrophularia	72	Trientalis	68
Scutellaria	77	Trifolium	43
Sedum	49	Triglochin	87
Selinum	53	Trinia	52
Sempervivum	50	Triodia	93

	Str.		Str.
Triticum	97	Veratrum	85
Trollius	29	Verbascum	71
Turritis	31	Verbena	75
Tussilago	59	Veronica	72
Typha	86	Viburnum	54
		Vicia	44
Ulmus	81	Vinca	68
Urtica	81	Vincetoxicum	68
Utricularia	74	Viola	34
		Viscaria	37
Vaccaria	36	Viscum	54
Vaccinium	67		
Valeriana	56	Xanthium	58
Valerianella	56		

Sprostowania i uzupełnienia.

Str. 8 w. 7 od dołu zamiast często ma być nie często.

Str. 12 w. 18 i 19 zam. *Oxyacantha* ma być *monogyne*.

Uwaga do str. 13 w. 1—4: Stosuje się to do letniej pory. Na wiosnę widziałem po zaroślach na łąkach nad Dniestrem koło Rozwadowa (w r. 1897, już po napisaniu tej pracy) *Scilla bifolia*, *Galanthus nivalis* i *Fritillaria Meleagris*, które na Polesiu nie rosną.

Str. 16 w. 18 zam. *Ischaemum* ma być *Ischaemum*.

Str. 29 w. 12 opuścić: *Pietros*.

Str. 34 w. 27—29 opuścić: Ze Skolego posiadam.. *V. Riviniana*. (Porównawszy staranniej okazy ze Skolego, przekonałem się, że ich nie można zaliczyć do *V. arenaria* DC).

Uwaga do str. 35 w. 11: Koło Dublin rośnie także forma typowa *Pol. amarae* L.

Str. 73 w. 1 i 2 od dołu: Na wiosnę r. 1897 znalazłem *V. verna* L. w niewielkiej ilości na polach piaszczystych między Dublinami i Grzybowicami.

Str. 84 w. 8 dodać: Zarośla na łąkach nad Dniestrem koło Rozwadowa.

Tamże w. 9 od dołu, dodać: Zarośla nad Dniestrem koło Rozwadowa.

Str. 90 w. 4 zamiast *von* ma być *non*.

Str. 97 w. 4 „ w lesie „ w lnie.

KILKA UWAG

z powodu VII zeszytu Atlasu geologicznego Galicyi

przez

Dr. W. Teisseyre'go.

W tekście do VII zeszytu Atlasu autor, Prof. M. Łomnicki, przypisuje mi niesłusznie pewne mylne spostrzeżenia oraz zapatrywania na geologię Podola. Tak n. p. miałbym poczynić jakieś zagadkowe spostrzeżenia o tektonicznym powstaniu znanego zjawiska t. zw. asymetrii dolin na Podolu. Prof. M. Łomnicki wskazując te moje rzekome spostrzeżenia kładzie nacisk na rażące ich przeciwieństwo względem całej dotychczasowej literatury geologicznej, i o tyle ma słuszość. Sama bowiem myśl o tektonicznej a nie erozyjnej genezie pomienionego zjawiska — na Podolu (!) — jest tak dalece w sobie sprzeczną, że ani ja, ani też w ogóle, o ile mi wiadomo, nikt tego nielogicznego zapatrywania nie wygłaszał i spostrzeżeń celem uzasadnienia takowego z natury rzeczy przedsiębrać nie mógł. Sprostowanie tych i podobnych błędów w tekście VII zeszytu Atlasu uważam za rzecz konieczną, choćby ze względu na zasadę: qui tacet, consentire videtur. Przyczem pozwałam sobie nadmienić, że analogiczne, a nawet po części identyczne, omyłki Prof. M. Łomnickiego poprzednio już dwukrotnie zmuszony byłem prostować¹⁾.

¹⁾ Kilka uwag krytycznych o morfologii Podola podał Dr. W. Teisseyre. Kosmos. Lwów 1895 zeszyt VI.

W sprawie „Odpowiedzi“ p. prof. M. Łomnickiego na moje „Uwagi krytyczne o morfologii Podola“ podał Dr. W. Teisseyre. Lwów 1895 (nakładem autora). Prof. M. Ł. twierdził, jakoby „Uwagi“ moje były tendencyjne, skierowane przeciw jego osobie (Kosmos 1895. p. 311—313). Jest to zarzut

I. Na str. 68 wymienionej publikacji mówi prof. M. Łomnicki:

„Kierunek krawędzi lwowsko-brodzkiej jest“... „przeważnie wschodni, chociaż więcej skłania się ku wdpd“... „Kierunek ten zgodny z osią wschodnich Karpat“... „usiłował Dr. T. połączyć z niezbadaną jeszcze dotychczas tektoniką północnego Podola“.

Punktem wyjścia rozpatrywań moich nie była nieznaną jeszcze tektoniką Podola, ale było niem spostrzeżenie, że najważniejsze wysoczyzny Gołogór i Złoczowski (Kamuła, Poręby, Wysoki Kamień etc.) szeregują się (podług map w rozmiarze 1:75000), prostolinijnie. Kwestya co do tektonicznego znaczenia tej linii prostej postawiona była na zasadzie, że czynniki erozyjne nie mogą objaśniać nigdy prostolinijnego kierunku rozmieszczenia wysoczyzn a nie na zasadzie domysłów co do tektoniki północnego Podola.

Przez pominięcie faktu, że kierunek rozmieszczenia powyższych wysoczyzn jest prostolinijny, odbiera Prof. M. Ł. poruszonej przeze mnie kwestyi powyższej, wszelką podstawę realną, jakoteż znaczenie naukowe.

II. Na str. 77 czytamy:

Znaczna średnia wysokość kredy „na Woroniakach, pomiędzy Jasienowcami a Kobilnaczyzną“... przemawiałaby „za tektonicznym wydzwignieniem całego tego utworu kredowego w okolicy Gołogór, Złoczowa i Brodów (ale nie w takiej mierze, by to wydzwignienie zakryte młodszymi utworami przebijało się w dzisiejszej rzeźbie Podola, a przedewszystkiem w myśl Teisseyre'go na samejże jego krawędzi“).

W otoczeniu Gołogór właściwych wydzwignienie kredy wcale nie przypada podług mojej publikacji¹⁾ na samą krawędź wyżyny, położoną po północnej ich stronie. Raczej stanowi kreda w pasie rzeczonoj (zygzakowatej!) krawędzi, przejście łagodne²⁾ od najwyższych wypuklin kredowych dołujących pod najznaczniejszymi wypiętrzeniami Gołogór ku głębokim zakłębłościom kredy nizinowej“. (Teisseyre odbitka p. 5).

w wysokim stopniu mnie krzywdzący i niesłuszny. Prof. M. Ł. n. p. upominał się o pierwszeństwo naukowe co do jakiejś tektonicznej predyspozycyi dolin podolskich (Kosmos 1894. p. 225—226), gdy tymczasem w odnośnej publikacji (Sprawozd. Komisji fizyogr. XXIX) wysnułem wprost przeciwne pojęcie erozyjnej predyspozycyi dolin („Uwagi“ odbitka p. 10—11). A zatem mój zarzut, że prof. M. Ł. stawiając kwestyę pierwszeństwa naukowego nie zrozumiał, o co chodziło w mojej pracy, nie był ani tendencyjny, ani też go nie można było uniknąć.

¹⁾ Grzbiet gołogórsko-krzemieniecki. Kosmos. 1893.

²⁾ A zatem nie rozchodziło się o „uskok gwałtowny“, jakto miałbym orzec podług wielokrotnych zapewnień.

III. Na str. 83—84 pisze Prof. Łomnicki.

„U podnóża krawędzi wyżynowej, w okolicy Gołogór wznosi się, już wśród obszaru przyległej niziny górnego Bugu, odosobniony pagórek 284 m („za Kizią“, obok Słowity). Na wzgórzu tem występuje „dyluwialne żwirowisko“ złożone z wapieni „lito-tamniowych“ i t. d. Hilber opisał to wzgórze, jako złożone z trzeciorzędu wrosłego. Spostrzeżenie to Hilbera jest błędem. „Spostrzeżenie to wyzyskał Dr. W. T. dla swojej teorii tektonicznego zaburzenia krawędzi podolskiego płaskowyzu, szukając tu gwałtownego uskoku we warstwach kredowych, względnie trzeciorzędnych“. Ponieważ trzeciorząd na wzgórzu wzmiankowanym nie jest wrosły, przeto „i hipoteza Dr. W. Teisseyrego o wrzeko-nym zapadzie warstw trzeciorzędnych u podnóża krawędzi nie ma najmniejszej podstawy“.

Z porównania pracy mojej o Gołogórach wynika, że:

1) Nie znam żadnego „uskoku“, któryby towarzyszył Gołogórom i objaśniać miał niskie położenie warstw trzeciorzędnych u podnóża ich, na granicy względem niżu, na jaw występujących. Objaśniam to niskie położenie trzeciorzędu na kresach niziny górnego Bugu, nie „gwałtownym uskokiem“, ale wspomnianemu już powyżej lekkim pochyleniem powierzchni kredowej zasłanej wrosłym trzeciorzędem. To pochylenie „zdaje się“ (odbitka p. 5) oznaczać pas fleksury. „Pas fleksury“ jest tylko nazwą, która „zdaje się być całkiem trafną“. Hypotetyczną jest więc tylko ta nazwa, pochylenie zaś rzeźbione kredy zasłanej trzeciorzędem podaję nie jako hipotezę, ale jako fakt naocznie przeze mnie stwierdzony.

Fakt ten uważam i teraz jeszcze za jeden z najgłówniejszych rezultatów moich długoletnich badań na Podolu.

Wyraźnie w mojej publikacyi nadmienilem, że wrosły trzeciorząd zaścielający powyższą pochyłość powierzchni kredowej dosięga miejscami do 100 m. miąższości¹⁾. Ani lekkiego pochylenia powierzchni kredy, ani też istnienia w jej stropie trzeciorzędu wrosłego w tych razach nie podobna przeoczyć. Ale badać trzeba rozwój pionowy kredy przy pomocy mapy w rozmiarze 1:25000, a nie z mapą mniejszą (1:75000) w ręku. Słowem nie rozchodziło się jedynie o „żwirowisko trzeciorzędne“ na drugorzędnym dyluwialnym złożu, jakto mylnie twierdzi prof. Łomnicki. Ponadto faktem jest, że istnieją przecieź miejscami wrosłe warstwy trzeciorzędu¹⁾ w pasie niziny sąsiadującej z brzegiem płaskowyzu. Grubość tych znowu warstw jest bardzo nieznaczna¹⁾, ale z tego nie wynika, aby można je nazwać „żwirowiskiem trzecio-

¹⁾ Grzbiet gołogórsko-krzemieniecki. Kosmos. 1893. odbitka p. 3.

rzędnem“ na dyluwialnem złożu, jako uznaje za stosowne Prof. M. Łomnicki. W tej mierze zgadzają się spostrzeżenia Tietze'go¹⁾ Hilber'a i moje. Według przedstawienia rzeczy przez p. Łomnickiego ani ci autorowie²⁾, ani też ja nie umielibyśmy rozróżnić trzeciorzędu wrosłego od złoża trzeciorzędu przełamionego dyluwialnego.

2) Nadmienając, że kreda, w pasie rzeczonoego pochylenia swej powierzchni, od Gologór, aż po kresy niziny górnego Bugu, jest zasłana trzeciorzędem wrosłym, nie opierałem się na spostrzeżeniach Hilbera w okolicy Słowity, jak podaje prof. Łomnicki, ale na spostrzeżeniach *własnych* poczynionych na obszarze „wszystkich półwyspów wyżynowych“ gologórskich, ku zachodowi aż po Hryniów, koło Starego Siola, a przeto nie na pomniejszych wzgórzach już wśród niziny położonych (l. c. odbitka p. 4).

IV. Na str. 72 mowa jest o przytoczonej powyżej na wstępie asymetrii dolin, która na Podolu zaznacza się przeważnem rozmieszczeniem stromych stoczystości po wschodniej stronie rzek i potoków. Zachodnie stoki dolin i jarów są lekko pochylone.

„W jednym tylko punkcie zgadzają się wszyscy dotychczasowi badacze, że asymetria ta jest wyłącznie tylko dziełem erozyi (Tietze, Hilber, Uhlig, Rucktäschel), a nie jakiegokolwiek tektonicznego zaburzenia. Odrębne stanowisko zajmuje Dr. W. Teisseyre“.

W odpowiedzi na ten zarzut oświadczam, zgodnie z tem, co nadmieniłem powyżej już, na wstępie, że we wszystkich moich publikacjach dotyczących się Podola znajduje się jedna tylko wzmianka o asymetrii dolin (O budowie okolicy Tarnopola i Zbaraża, Sprawozd. Kom. fizyogr. 1894. odbitka p. 11). Podatłem tamże kilka swoich spostrzeżeń, przyczem wyraźnie zaznaczyłem, że „n a j z u p e ł n i e j s t w i e r d z a j ą“ one trafność poglądu, który o przyczynie asymetrii wysnuł Hilber (t. j. że asymetria jest wynikiem wpływu, jaki na sposób działania czynników złojących wywiera zjawisko ogólnego pochylenia wyżyny ku południowemu wschodowi).

Wywód Prof. Łomnickiego o asymetrii dolin kończy się następującym cytatem z mojej publikacji o ogólnych stosunkach kształtowych i genetycznych Podola.

Stwierdzając zjawisko asymetrii, że „zawsze jeden stok jest bardziej stromy (międzyrzecznych części wyżyny czyli według niego (t. j. Teisseyrego) „grzbietów wyso-

¹⁾ Jahrbuch geol. R-A. 1882. p. 40 (Kamienopol). Mowa tu o piaskach i piaszkowcach wrosłych, trzeciorzędnych.

²⁾ Oprócz powyższego wywodu w zeszytach VII Atlasu (p. 83 i p. 84) porów. należy Sprawozd. Komisji fizyogr. Akad. Umiej. t. XXXI. 1896. p. 7. (Kamienopol).

czynn wyżynowych“) i zajmuje obszar znacznie węższy aniżeli stok drugi, tak że linia najwyższych wypuklin grzbietu nie przypada na sam jego środek, ale zbliża się bardziej do granicy całego obszaru wypiętrzonego“, mówi dalej (Teisseyre) — „niepodobna przypuszczać, żeby te prostolinijne stoczystości powierzchni mogły być dziełem wypłókania“, a wreszcie „stoczystości te przypominają nam w różnych krajach bardzo znamionujące kształty, które przybierają dyslokacje pokładów“.

„Widzimy stąd że usiłowano asymetrią tak dolin, jak wzgórz międzygletych wyjaśnić bądź erozyją eoliczną (Tietze), bądź działaniem wód deszczowych i stale płynących (Hilber, Rucktäschel), a nawet tektoniką (Teisseyre)“...

Cytat ten jest całkiem mylnie objaśnionym i niewłaściwie zrozumianym, i głównie też jest on powodem pojawienia się obecnych sprostowań. Rzecz przedstawia się, jak następuje:

1) W powołanej pracy mojej niema żadnej w ogóle wzmianki o asymetrii dolin, oraz ich międzyrzeczy. Natomiast rozchodziło się w tej pracy o nieumiarowość stoków, która znamionuje „grzbiety wysoczyzn wyżynowych“. Ta nazwa odnosi się w pracy mojej do (1) Gołogór, (2) Miodoborów, (3) do wysoczyzn „przemysłańsko-czerneckich“ i (4) „bobrecko-mikołajowskich“. Cała niemal treść publikacji tej koncentruje się w tym fakcie, że wymienione cztery pasma wysoczyzn są przecięte rzekami nawskróś poprzecznie. Na tej zasadzie wyłania się dopiero pojęcie grzbietów wysoczyzn“, które w dawniejszej literaturze Podola nie istniało, lub też było chwiejne: Grzbiety wysoczyzn są *przecięte* dolinami rzecznicami, zaś „części międzyrzeczne wyżyny leżą przeciw *między* dolinami rzecznicami“. (Por. Sprawozd. Kom. fizyogr. t. XXIX. Rycina na str. 8 w odbitce).

2) Porównanie ze zjawiskami tektonicznymi różnych krajów odnosiło się do prostolinijnego kierunku niektórych grzbietów wysoczyzn (t. j. z wyjątkiem Miodoborów), do ich wzajemnego położenia i do ich stosunku względem rzek, które je nawskróś poprzecznie przecinają. A zatem nie odnosiło się to porównanie do międzyrzeczy, jak przypuszcza p. prof. M. Ł.

3) Charakteru tektonicznego nikt nie przypisywał ani asymetrii dolin, ani też asymetrii międzyrzeczy.

Wyrażonego dawniej (w r. 1884) zapatrywania, że asymetria dolin jest jednym ze specjalnych objawów co do sposobu działania czynników złośliwych, nigdy później nie odwoływałem, ani też żadnych innych zapatrywań o tym przedmiocie nie wygłaszałem.

Zarzut, jakoby „asymetryę dolin“ objaśniał tektoniką, nie zgadza się z prawdą i jest tem dziwniejszy, że już raz mylność jego wykazałem (Uwagi krytyczne o morfol. Podola, odbitka p. 8. wiersz 13 i nast. od dołu).

V. Na str. 125 jest mowa o zagłębieniu tektonicznym obejmującym część dzisiejszej wierzchołki podolskiej, tak na górnym biegu pierwszorzędnych dopływów dniestrowych, jak całego Nadbuża i styrowego dorzecza, daleko na północ ku ziemi lubelskiej i Podlesia.

Powinno być: „O zagłębieniu tektonicznym“ i t. d. jednak z dopiskiem (Teisseyre)¹⁾, o ile że mowa tu jest o zagłębieniu tektonicznym po raz pierwszy przeze mnie udowodnionem. Jeżeli p. prof. M. Łomnicki zamilcza i ten znowu ważny fakt co do pierwszeństwa naukowego moich spostrzeżeń, to uderza ta pozornie obojętna okoliczność dlatego, bo w licznych wzmiankach o moich Podola dotyczących publikacjach rozchodziło się rzekomo panu prof. Łomnickiemu o k r y t y k ę tychże publikacyj.

---

¹⁾ Kosmos 1893. zeszyt VIII i IX.

O nowych i mało znanych gatunkach Motyli fauny Galicyjskiej.

Napisał

Dr. Stanisław Klemensiewicz.

Jakkolwiek od lat już blisko czterdziestu¹⁾, zwłaszcza od czasu powstania Komisji fizyograficznej w łonie c. k. Towarzystwa naukowego Krakowskiego, można zauważyć żywsze zainteresowanie się miłośników przyrody zajmującym światem motyli krajowych, niewielki stosunkowo przejawia się postęp co do znajomości geograficznego rozsiedlenia motyli, a już bardzo skromny pod względem wykrywania nowych gatunków dla obfitej fauny krajowej. Zwłaszcza znajomość zajmującego działu motyli drobnych (*Microlepidoptera*), niewielu liczącego zwolenników, dużo jeszcze pozostawia do życzenia.

Wobec tak szczupłych wiadomości faunistycznych, oraz w przeświadczeniu, że praca ta będzie użytecznym przyczynkiem do znajomości fauny i geograficznego rozsiedlenia motyli krajowych, postanowiłem obfity materiał, jaki w ciągu lat dwudziestu kilku w różnych stronach kraju (zwłaszcza koło Nowego Sącza, Rzeszowa, Lwowa i Brodów) zebrałem, zużytkować na razie w jego części najbardziej interesującej i podać do wiadomości gatunki, jakie w kraju dotąd były mało znane lub wcale nieznanne. Celem kontroli posłużywałem się wykazami wszystkich znanych mi faunistów i zbierających w Galicyi oraz w krainach sąsiednich; jeżeli mimo to zakradł się tu i owdzie błąd niezawiniony, przyjmę z wdzięcznością

¹⁾ Prace Kluka, Jundziła, Leśniewskiego, Witowskiego i niewielu innych z czasów dawniejszych, o ile dotyczą lepidopterologii, zasługują na wzmiankę tylko ze względów historycznych i jako dowód, na jak niskim stosunkowo stopniu znajduje się u nas jeszcze ta nauka.

wszelkie sprostowania rzeczowe, odnoszące się mianowicie do pierwszeństwa odkrycia w kraju. Przy każdym gatunku podałem wszystkie, znane mi z własnej i innych praktyki, daty, odnoszące się przede wszystkim do miejsca i pory pojawu motyla, urozmaicając je tu i owdzie wiadomościami biologicznymi i morfologicznymi według własnych doświadczeń. Rzymskie liczby ujęte w nawias wskazują prace, z których czerpałem, a które poniżej zestawiam w porządku chronologicznym.

Przy oznaczeniu obfitego materiału mego korzystałem niejednokrotnie, zwłaszcza w wypadkach wątpliwych, ze światłej pomocy Dr. H. Rebela przy c. k. nadwornym Muzeum przyrodniczym w Wiedniu, A. Rogenhofera, kustosa już niestety zmarłego tamże, i Dr. Hofmanna, rady medycynalnego w Regensburgu, za jaką mnie do wielkiej zobowiązali wdzięczności. Również wyrażam na tem miejscu serdeczne podziękowanie p. Fr. Schillemu, zarządcy lasów w Ryrtrze, którego uprzejmej ofiarności mam do zawdzięczenia niejedną mozolną, zwłaszcza nocną wycieczkę z lampami, przynętą i całym tak skomplikowanym aparatem, służącym do zbierania motyli.

We Lwowie, w listopadzie r. 1897.

Część ogólna.

I.

Wobec licznych publikacyj odnoszących się do fizyografii różnych części kraju naszego, oraz ze względu na cel niniejszej pracy, byłoby zbyt zbytecznym zapuszczać się w szczegółowe opisy okolic przeze mnie badanych; natomiast uważam za pożyteczne poświęcić kilka słów zewnętrznej fizyognomii takich miejscowości, w których najwięcej zbierałem, a które pod względem fizyograficznym są stosunkowo mało znane.

Miasto Nowy Sącz leży w przedgórzu Karpat zachodnich, przy północnym krańcu obszernej doliny Dunajca, w romantycznym otoczeniu gór, wznoszących się w południowym łańcuchu do znacznej wysokości (1200 m). Malowniczy charakter doliny potęgają trzy dopływy Dunajca, mianowicie Poprad, Kamienica i Łubinka. Góry, zwłaszcza w stronie południowej, są pokryte przeważnie ciemnymi, w strumienie obfitującymi borami świerkowymi; w dalszej odległości napotykamy tu i owdzie lasy bukowe (Żbyszycze, Rytro). Sosna i jodła są rzadsze, dąb wyjątkowy. Pochyłości i urwiska nad brzegami rzek pokrywają gęste zarośla tarniny, głogu, ostreżyny, dzikiej róży i innych krzewów, oraz bujne kobierce roślin zielnych. W samej dolinie niema lasów, nato-

miast żyzne role i ogrody, a wzdłuż rzek gęste zarośla olszowe i wierzbowe (wikliny). — Z miejsc najbliższych Nowego Sącza wymieniam szczególnie miejski ogród strzelecki, lasek w Gołąbkowicach i Naściszowy, gdyż tam wiele zbierałem. Ogród strzelecki zajmuje równe i bardzo wilgotne miejsce przy lewym brzegu rzeki Kamienicy, w sąsiedztwie gęstych zarośli olszowo-wierzbowych i rozległych ról siewnych. Główny zasób drzew i krzewów tworzą starsze olsze, świerki, bzy i tarnina. Ogród obejmuje niewielki staw i kilka strumyków (odnóg Kamienicy). — Gołąbkowice, wieś odległa o 2 km. na południowy wschód od Nowego Sącza, na prawym brzegu Kamienicy, obejmuje niewielki lasek dębowy i grabowy, urozmaicony gęstem zaroślem krzewów leszczykowych, świerkowych, tarninowych, oraz bujną roślinnością zielną. Po urwistych, do słońca zwróconych pochyłościach uwijają się w dni letnie gromady Dniowców (*Rhopalocera*), Kraśników (*Zygaena*) i motyli drobnych. — We wschodniej stronie miasta, w odległości mniej więcej 4 km., rozlega się na znacznym wzniesieniu obszerny borek sosnowy o skąpem podszyciu roślinnym, przynależny do wsi Naściszowy.

Na południowym krańcu doliny Nowo-Sądeckiej, w miejscu ujścia Popradu do Dunajca leży miasto Stary Sącz, oparte są południową granicą o stopy wysokich gór, pokrytych rozległymi lasami, wśród których obok dębu, jodły, modrzewia i sosny, przeważają świerki; liczne zręby i łąki leśne ukrywają nader zajmujący świat motyli. Dolina Popradu ze swą koleją Tarnowsko-Leluchowską należy pod względem krajobrazowym do najładniejszych okolic Galicyi. Rzeka wali swe nurty wśród pysznych, bądź gęsto zalesionych, częstokroć skalistych pochyłości górskich, bądź małych ku rzece łagodnie skłaniających się pól i pastwisk. Do tej olbrzymiej doliny, przerzynającej na poprzek łańcuch Karpat zachodnich, uchodzą liczne drugorzędne dolinki potoków górskich w formie dziko zalesionych, niekiedy urwistych wąwozów, ukrywających między innymi rzadkościami *Habrynthis scita* Hb. i *Plusia chryson* Esp. Tworzą je najznacześnie wyniosłości Karpat zachodnich, olbrzymie stożki, to znowu łagodnie pochylone szczyty, ulubione miejsca pobytu górskiego Dniowca *P. apollo* L.¹⁾

Zupełnie odmienny świat odkrywa się oczom w okolicy Brodów. To miasto leży na północnym niżu, przy północno-wschodniej granicy Galicyi w miejscu, gdzie ów niż w stronie południowej styka się stromym brzegiem z wyżyną Podolską. Okolice Brodów, jak w ogóle cała północna część Galicyi wschodniej, jest krainą nizinną, równą, obfitującą w pola piaszczyste, zbioro-

¹⁾ Dokładniejszy opis tych okolic podaje Schille w „Faunie lepidopterologicznej doliny Popradu etc.“; Kraków 1894.

wiska wód stojących, zabagnione strumyki oraz wilgotne, moczarowate łąki. Ciemne, równe, niemal wyłącznie sosnowe (*Pinus silvestris*) bory, pozbawione wszelkiego podszycia, o gruncie częstokroć piaszczystym i moczarowatym, zajmują do około rozległe obszary. Wśród nich napotykamy znaczne zręby starsze (Lipki, Folwarki Wielkie) o nader żyznej wegetacji krzewów dębowych, lipowych, osikowych, wierzbowych (*Salix caprea*), jarzębinowych, lipowych, czeremchowych, krzaków malinowych, tarninowych i bardzo bujnej roślinności zielnej. Po brzegach lasów w najbliższym sąsiedztwie miasta, (na cmentarzu, za dworcem kolei, w Dytkowcach) znajdują się suche, piaszczyste łąki przyleśne, porośnięte bylicą (*Artemisia campestris*), krwawnikiem (*Achillea millefolium*), dziewanną (*Verbascum*), nocną świecą (*Oenothera*), macierzanką, roślinami baldachowemi i wielu innymi; łąki te obfitują w stepowe formy motyli drobnych, głównie z grup *Chilonidae*, *Crambidae*, *Phycidae*. Jakkolwiek dość ostra jest granica między stepem podolskim o klimacie więcej kontynentalnym, a nizkiem północno-wschodnim królestwem borów sosnowych i moczarów, uwydatnia się w okolicy Brodów wyraźnie sąsiedztwo owego stepu zarówno we florze (*Aster amellus* L., *Senecio umbrosus* W. K., *Serratula heterophylla* Desf., *Aposeris foetida* Less., *Adonis vernalis* L., *Hyperis tristis* L., *Erisium orientale* R. Br., *Physalis alkekengi* L., *Euphorbia gerardiana* Jacq., *Astragalus onobrychis* L. i t. d.), jak i we faunie motyli (*Dianthoecia luteago* Hb., *Taeniocampa mintosa* F., *Cleoceris viminalis* F., *Lygris testata* L. i i.). Obok wielu gatunków właściwych Brodom (n. p. charakterystycznego dla okolic piaszczystych *Nola togatulalis* Hb., dość pospolitego *Ocneria detrita* Esp., *Simyra nervosa* F., *Cidaria blomeri* Curt., północnego *Cidaria lapidata* Hb.), znajdujemy także gatunki więcej południowe: *Thecla acaciae* F., *Dianthoecia luteago* Hb., *Eriopus purpureofasciata* Piller, nawet *Paida rufeola* Rbr.

W okolicy Rzeszowa, gdzie tylko przez jeden rok bawiłem, odwiedzałem najczęściej Łysą Górę, stromą pochyłość na lewym brzegu Wisłoka, porośniętą gęsto liściowemi drzewami i krzakami tarniowymi. Bliżej rzeki rozlegają się bujne wikliny wierzbowe na błotnistym gruncie.

Fizyografię Lwowa i okolicy pomijam jako dobrze znane¹⁾.

II.

W skromnej liczbie lepidopterologów i miłośników motyli krajowych pierwsze miejsce zajmuje nasz nestor M. Nowicki, którego fundamentalne prace „*Enumeratio lepidopterorum Haliciae*

¹⁾ W Nowickiego „*Enumeratio*“ i Garbowskiego „*Materialien*“ znajduje się rzecz przedstawiona w formie interesującej przedewszystkiem lepidopterologa.

orientalis“, „Motvle Galicii“ (systematyczny opis Dniowców), oraz kilka cennych wykazów faunistycznych, nie tylko znajomość fauny motyli krajowych znakomicie podniosły, lecz dały podnetę do dalszych bardziej uniejętnych studyów na tem polu. Niepoślednią zasługę położył również T. Żebrawski przez wydanie opisowego dzieła „Owady łuskoskrzydłe czyli motylowate z okolic Krakowa“ i trzech wykazów faunistycznych.

Z późniejszych prac zasługują na uwagę wykazy motyli Garbowskiego, Schillego (z doliny Popradu), Viertla (z okolicy Brodów i Stanisławowa), i Werchratskiego (dwa wykazy, z całego kraju i okolicy Stanisławowa). Rozprawa Garbowskiego „*Materia-
lien zu einer Lepidopterenfauna Galiziens, nebst systematischen und biologischen Beiträgen*“, o obszerniejszym zakroju, należy zwłaszcza w swej części fizyograficznej i historycznej do cenniejszych zabytków naszej nader skromnej jeszcze literatury lepidopterologicznej, jakkolwiek nie brak w niej zbyt śmiałych, często na domysłach opartych i nie wszędzie jasnych wniosków; w części szczególnie zawiera ona niektóre błędne daty¹⁾. Wykazy Schillego,

¹⁾ Szczególnie objęta trzecią częścią rozprawy autora kwestya „teoretycznego sposobu nabywania“ wiadomości o geograficznym rozszedzeniu, porze pojawu i ilości generacji różnych gatunków, zawiera zapatrywania, na które nie wszędzie godzić się można. Autor uznając, iż egzystencya pewnego gatunku w pewnej krainie zależy od jej stosunków geologicznych, florystycznych i klimatycznych, wprowadza w swe teoretyczne obliczenia mimo to tylko wpływ temperatury i próbuje zapomocą zwyczajnej formułki matematycznej (zrównania o dwóch niewiadomych) prorokować przyszłość, lub tłumaczyć rzeczy doświadczeniem już stwierdzone. Zapomina o tem, że badanie przyrody powinno się opierać wszędzie tylko na szerokiej podstawie spostrzeżeń i doświadczeń, z wykluczeniem wszelkich demonstracyj wypływających z kosmologicznych prawideł i apriorystycznych założeń. Zjawiska życia zwierząt, a szczególnie kwestye przez autora poruszone są wpływem tylu i tak rozmaitych warunków, że ich za pomocą prostej formułki matematycznej obliczyć nie jesteśmy w stanie; jest to zawikłany wniosek łańcuchowy, zrównanie nie o dwóch, lecz o wielkiej ilości niewiadomych. Autorowi widocznie nie dość były znane zjawiska, o jakich tylko drogą mozolnej hodowli *ex ovo* przekonać się można. Jak często zdarza się, że z gąsienic pochodzących z tej samej samicy, mimo zupełnie jednakich warunków życia, jedne o wiele prędzej się rozwijają, przepoczwarczają i motyla wydają, aniżeli drugie! Doświadczenie uczy, że jedne z takich gąsienic w jesieni już się zamieniły w poczwarkę, podczas gdy inne nie dojrawszy należycie, zimują. Z gąsienic znalezionych na tem samym miejscu i o tym samym czasie, powstają motyle częścią w tym samym roku, częścią dopiero w roku następnym. Jedne poczwarki zimują jeden raz, inne pochodzące z tego samego pokolenia dwa, a nawet trzy razy. Często znaleźć można na tem samym miejscu o jednej porze gąsienicę, poczwarkę i motyla tego samego gatunku. Wyjątkowe okazy, wylęgające się w nienaturalny sposób zbyt późno w jesieni, niezawodnie giną bezpotomnie, jak jabłoń drugi raz zakwitła, owocu nie wydaje. Powodu takich objawów szukać należy nie tylko we wpływie światła zewnętrznego na osobniki, lecz w nich samych, w ich szczególniejszem jakimś usposobieniu organicznem. Te i tym podobne zjawiska, sztydzące z wszelkich obliczeń teoretycznych, dowodzą, że badanie przyrody nie powinno nigdy opuszczać niezawodnej drogi empiryzmu. — Nie-

Viertla i Werchratskiego, zawierające wiele wiadomości biologicznych a opracowane gruntownie, przyczyniły się nie mało do wyświecenia geograficznego rozszedlenia motyli już znanych lub nawet dla fauny krajowej nowych. Prócz wyżej wymienionych znajdujemy w pierwszych 31 rocznikach Sprawozdań Komisji fizyograficznej krakowskiej jeszcze tylko 6 ważniejszych wykazów, przeważnie ze zachodniej części kraju.

Przy opracowaniu tego sprawozdania uwzględniono następujące dzieła i wykazy faunistyczne, zestawione chronologicznie:

- I. M. Nowicki; *Enumeratio lepidopterorum Haliciae orientalis*. Leopoli, 1860.
- II. T. Żebrawski; *Owady łuskoskrzydłe czyli motylowate z okolic Krakowa*. Kraków, 1860.
- III. M. Nowicki; *Projekt polskiej nomenklatury motylów krajowych*. Rocznik c. k. Tow. nauk. krakowsk.; poczet trzeci, T. VIII, Kraków 1864.
- IV. M. Nowicki; *Beitrag zur Lepidopterenfauna Galiziens*. Verhandl. d. k. k. zoolog. botan. Gesell. in Wien; XV Bd. 1865; p. 175—192.
- V. T. Żebrawski; *Spis owadów łuskoskrzydłych z okolic Krakowa i niektórych odleglejszych miejscowości*. Sprawozdania Komisji fizyograficznej c. k. Towarz. nauk. krakowsk.; T. I, 1867. p. 144—158.
- VI. A. Wierzejski; *Zapiski z wycieczki podolskiej*. W tychże Sprawozdaniach; T. I, 1867. p. 165.
- VII. M. Nowicki; *Wykaz motylów tatrzańskich według pionowego rozszedlenia*. W tychże Sprawozdan.; T. II, 1868. p. 121.
- VIII. T. Żebrawski; *Dodatek do spisu owadów motylowatych*. W tychże Sprawozd.; T. II, 1868, p. 127.
- IX. L. Muszyk; *Zapiski o motylach z okolic Krakowa*. W tychże Sprawozd.; T. II, 1868 p. 130.

jasnym jest także pojęcie słowa „forma“, które Garbowski uważa widocznie za równorzędne z pojęciami aberacyi i odmiany. Słowo „forma“ jest pojęciem ogólnem, oznaczającym właściwą, od innych różniącą się postać, bez względu czy ona jest w zapatrywaniu systematyka tak zwanym dobrym gatunkiem, czy odmianą lub aberacją. — W części szczególnej, ze względu na cel pracy ważniejszej, znajdują się tu i owdzie błędne, gdyż zawcześnie powzięte wnioski co do jakości, rozszedlenia, rzadkości, miejsca pobytu i innych właściwości biologicznych odnośnych gatunków. Nie wszędzie też słusznie przypisuje sobie autor pierwszeństwo odkrycia form, oznaczonych gwiazdką w jego pracy. Błędy te, o ile dotyczą wykazu niniejszego, sprostowano w swem miejscu. Zresztą porówn. M. Grochowskiego „Ocena pracy“ „*Materialien zu e. Lepidopt.-fauna etc.*“ Garbowskiego. Kosmos XX, p. 89.

- X. Wagner; (podaje krótką wiadomość o motylach z górzyskiej okolicy Makowa). W tychże Sprawozdan.; T. II, 1868. p. 156.
- XI. W. Hedemann; Przyczynek do motylicznej fauny krakowskiej. W tychże Sprawozdan.; T. III, 1869. p. 43—49.
- XII. J. Werchratski; Przyczynek do krajowej fauny motylej. W tychże Sprawozdan.; T. III, 1869. p. 50.
- XIII. M. Nowicki; Zapiski fauniczne (Wiadomości z Pienin). W tychże Sprawozdan.; T. IV, 1870. p. 20—22.
- XIV. I. Schaitter; Motyle i chrząszcze z okolic Rzeszowa. W tychże Sprawozdan.; T. IV, 1870. p. 30—33.
- XV. J. Werchratski; Dodatek do fauny motylej. W tychże Sprawozdan.; T. IV, 1870. p. 263—264.
- XVI. A. Viertl; Przyczynek do fauny Galicyi. W tychże Sprawozdan.; T. VI, 1872. p. 57.
- XVII. Boehm; Spostrzeżenia pojawów w świecie zwierzęcym z okolic Krakowa. W tychże Sprawozd.; T. VII, 1873. p. 179.
- XVIII. F. Wachtel; Wiadomości entomologiczne z Galicyi zachodniej; (przełożył z niemieckiego W. Kulczyński). Sprawozdania Komisji fizyograficzn. Akad. Umiejętn. w Krakowie; T. X, 1876. p. 40.
- XIX. T. Żebrawski; Drugi dodatek do spisu owadów motylowatych z okolic Krakowa i niektórych odleglejszych. W tychże Sprawozdan.; T. XII, 1878. p. 61.
- XX. S. Klemensiewicz; Wykaz motyli (Lepidoptera) z okolic Nowego Sącza. W tychże Sprawozd.; T. XVII, 1883.
- XXI. T. Garbowski; Materialien zu einer Lepidopterenfauna Galiziens, nebst systematischen und biologischen Beiträgen. Sitzungsber. d. k. k. Akad. d. Wiss. in Wien. Mathem. naturw. Classe; Bd. CI. 1892.
- XXII. S. Klemensiewicz; Verzeichnis einiger für Galizien neuer Schmetterlingsarten. Societas entomologica; Jahrg. VIII, 1893. Nr. 18.
- XXIII. S. Klemensiewicz; Beiträge zur Lepidopterenfauna Galiziens. Verhandl. d. k. k. zool. botan. Gesell. in Wien; 1894. p. 167—190.
- XXIV. J. Werchratski; Motyle większe Stanisławowa i okolicy. Sprawozd. Komis. fizyograf. Akad. Umiej. w Krakowie; T. XXVIII, 1893. p. 167.
- XXV. F. Schille; Fauna lepidopterologiczna doliny Popradu i jego dopływów. W tychże Sprawozd.; T. XXX, 1894.
- XXVI. A. Viertl; Beiträge zur Lepidopterenfauna der österreichisch-ungarischen Monarchie. Entomologische Zeitschrift; XI Jahrgg. 1897. Nr. 9 i dalsze.

XXVII. C. v. Hormuzaki; Die Schmetterlinge (Lepidoptera) der Bukowina. Verhandl. d. k. k. zool. botan. Gesell. in Wien; Bd. XLVII, 1897 p. 70.

III.

Przy kontrolowaniu wykazów faunistycznych zebrałem kilka dat dotyczących się ilości wszystkich dotychczas znanych gatunków motyli galicyjskich wraz z odmianami i aberacyami¹⁾. Okazało się iż (po odliczeniu form, jakie jeszcze dawniej dla fauny krajowej nowo odkryłem) takowa wynosiła dotychczas 2182. Doliczywszy do tego 12 form przeze mnie nowo opisanych, oraz 169 dla fauny krajowej nowo odkrytych, uzyskamy pokąźną sumę 2363. (Żebrawski opisuje z okolic Krakowa 600, Nowicki wykazuje z Galicji wschodniej 1474, Garbowski domyśla się dla całego kraju przybliżonej liczby 2200). — W następującej tabelce zestawiam grupami ilość form przeze mnie nowo opisanych i dla fauny

Systematyczne grupy	Formy nowo opisane		Formy dla fauny Galicji nowe		Wszystkie znane formy Galicji		
	Główne formy gatunk.	Odmiany i aberacje	Główne formy gatunk.	Odmiany i aberacje	Główne formy gatunk.	Odmiany i aberacje	Suma
Rhopalocera	—	1	—	2	155	39	194
Sphinges	—	—	1	1	54	11	65
Bombyces	—	—	6	—	157	19	176
Noctuae	—	1	9	4	319	41	360
Geometrae	—	5	17	8	311	55	366
Pyralidina	—	2	6	1	169	79	248
Tortricina	—	1	17	10	310	33	343
Tineina et Micropterygina	2	—	78	3	564	11	575
Pterophorina	—	—	5	1	35	1	36
Suma	12		169		2074	289	2363

¹⁾ Zbiory moje z dwóch ostatnich lat, dla braku czasu jeszcze nie oznaczone, zawierają obfity materiał, który ogłaszę przy najbliższej sposobności.

krajowej nowo odkrytych; ostatni dział uwidocznia sumę wszystkich form dotąd w kraju znalezionych¹⁾.

Zważywszy jak znaczną ilość gatunków nowych dla fauny udało mi się odkryć w czasie stosunkowo krótkim, oraz że bardzo wiele dawniej wykazanych znaleziono tylko w pojedynczych okazach, pojmiemy jak mało dotychczas zwracano uwagi na niektóre grupy motyli (zwłaszcza Microlepidoptera), oraz jak dużo pod tym względem niezawodnie jest jeszcze do zrobienia. Tem tłumaczy się wielka stosunkowo liczba gatunków, które jako mało znane, choćby w rzeczywistości wcale nie rzadkie, w tem sprawozdaniu umieszczam. Z tego też samego powodu nie można było na razie poczynić ogólnych wniosków o ich geograficznem rozsiędzeniu w kraju i innych właściwościach biologicznych, lecz trzeba się było ograniczyć do krótkiej częstokroć wzmianki o miejscu i porze pojawu.

Z porównania fauny Galicyi wschodniej i zachodniej wynika, że we wschodniej żyje więcej gatunków, oraz że dużo gatunków rozprzestrzenionych w całym kraju, pojawia się w Galicyi wschodniej w większej ilości. Powodem tego zjawiska są, obok znacznie większego obszaru wschodniej części kraju, korzystniejsze tamże dla rozwoju motyli warunki klimatyczne, florystyczne i topograficzne, (gorące lata, obfitość lasów liściowych, stepy, obszary piaszczyste, moczary i t. p.); przedewszystkiem na Podolu i w dziale Czarnohorskim Karpat wschodnich, (w krainach mało jeszcze zbadanych), rozwinął się obfity i nader zajmujący świat motyli.

IV.

Zanim przystąpię do części szczególnej określam bliżej niektóre wyrażenia, skrócenia i znaki tamże użyte:

Garb. = Garbowski.

Klem. = Klemensiewicz.

Now. = Nowicki.

Werch. = Werchratski.

N. Sącz = Nowy Sącz.

St. Sącz = Stary Sącz.

Radł. Górn. = Radłowice Górne, wieś nad Dniestrem, o 5-6 km. w kierunku połudn.-wschodnim od Sambora odległa.

pow. = powiat.

ex l. = ex larva, t. j. wyhodowany w domu z gąsienicy.

na pocz. = na początku.

przy końcu. = przy końcu.

¹⁾ Zestawienie cyfrowe w załączonej tabelce daje tylko o tyle dokładny obraz obecnego stanu rzeczy, o ile rzetelne są wiadomości czerpane z wykazów.

do lampy = złapany wieczór przy świetle lampy.
 na jabłka = złapany wieczór na przynętę jabłkowa.

Gatunki oznaczone w części szczególnej liczbami 40, 54, 72, 77, 128, 142, 157, 160, 162, 171, 185, 186, 189, 200, 203, 205, 212, 222, 254, 269, 291, 325, 328, 341, 343, 349, 360, 374, 458 — wymieniono po raz pierwszy w moim „Wykazie motyli z okolic Nowego Sącza“; Sprawozd. Komisji fizyogr. Akad. Umiej. w Krakowie, T. XVII.

Gatunki pod liczb. 15, 22, 35, 43, 76, 79, 83, 86, 143, 156, 175, 179, 198, wykazałem nasamprzód w „*Societas entomologica*“, rocznik VIII, Nr. 18.

Nazwy gatunków pod liczb. 210, 236, 260, 272, 284, 290, 320, 324, 334, 342, 347, 362, 436, 472, zestawia Garbowski gołosłownie w osobnym dodatku swej pracy (XXI), bez jakiegokolwiek daty.

Do oznaczenia grup nazwą polską użyłem gdzie była potrzeba nomenklatury T. Żebrowskiego, jako najdawniejszej.

Gatunki zestawilem i nazwałem według katalogu Staudingera i Wockego.

Gatunki wykazane z Galicyi nasamprzód przeze mnie oznaczono gwiazdką(*), zaś przeze mnie nowo opisane, dwoma gwiazdkami(**).

Rhopalocera.

Papilionidae.

Papilio L.

1. *Machaon* L. W V. roczniku dwutygodnika entomologicznego „*Societas entomologica*“ p. 154 i dalsze, opisuje T. Garbowski bardzo szeroko nową rzekomo aberacyę tego zwyczajnego u nas motyla, nazywając ją „czemś niebywałem“ i obdarzając niestety odrębną nazwą *ab. Watzkai*. Już ze samej dyagnozy „*alarum anticarum angulis posterioribus ex longo rotunde excisis ciliatisque*“ należało się domyśleć, iż ta nowa aberacya jest chorobliwym zбочeniem, które u motyli, jak wiadomo, w podobny sposób często się zdarza¹⁾. W późniejszej pracy prostuje autor swoje zapatrywanie zamieniając „*ab.*“ na „*monstr.*“ bez względu na to, iż zbyt czynnem jest motyle ułomne osobno nazywać; formy chorobliwe nie należą bowiem do kategorii systematycznego podziału.

¹⁾ Porówn. S. Klemensiewicz, *Zur Teratologie der Schmetterlinge*; *Societas entomolog.*; V, Jahrgg. Nr. 10.

Pieridae.

Colias F.

2. *Myrmidone* Esp. *ab. alba* Str. Tę rzadką abarację napotkałem między okazami formy zwyczajnej na łące leśnej w Brodach (Lipki) przy końcu maja; według Viertla i Garbowskiego pojawia się niekiedy w gorących latach koło Brodów, tudzież Lwowa od połowy lipca do końca sierpnia.

Lycaenidae.

Thecla F.

3. *Acaciae* F. Daleko rozsiedlony, jednak tylko lokalny i przeważnie bardzo rzadki. Klęczany przy N. Sączu w lipcu; Brody (Lipki) w kilku okazach wyhodowanych *ex l.* w drugiej połowie czerwca (Klem.). Zresztą wymieniony tylko ze Lwowa (IV) i z Podola, gdzie mianowicie koło Stanisławowa ma należeć do najpospolitszych gatunków swego rodzaju (XXIV). — Gąsienica jasno zielona, stonogowata, żyje na *Prunus spinosa*. (Krótki opis poczwarki podaje Werch. w Sprawozd. Kom. fizyogr. krakow. T. XXVIII. p. 179).

Lycaena F.

4. *Baton* Berg. Bardzo rzadki; zauważany pojedynczo na łąkach przyleśnych w okolicy Gródka (Romanówka) 12. czerwca (I) i Brodów przy końcu maja (Klem.).

Nymphalidae.

Vanessa F.

*5. *C. album* L. *v. Hutchinsonii* Robs. Jeden okaz w Bieczu 13. lipca 1894 (Klem.). Odmiana horadimorficzna, należąca do generacji letniej; odznacza się większym rozmiarem, tłem jasno-brunatno-żółtym i mniej ostrymi kątami skrzydeł¹⁾.

6. *Xanthomelas* Esp. Kilka okazów wyhodowałem przy końcu czerwca w Brodach z gąsienic, znalezionych na krzakach wierzbowych, porastających moczary. Wogóle rzadki, znany z niewielu miejsc przeważnie wschodniej części kraju; Szkło, Krzywezyce koło Lwowa (XXI), okolica Stanisławowa. W r. 1891 wy-

¹⁾ Opisana w r. 1881 przez Robsona (*Young Naturalist*, Vol. II, p. 110) oraz powtórnie pod nazwą *var. lutescens* przez Harcourt-Bath'a (*Entom.* 1896, p. 257).

kryty także w okolicy Rzeszowa przez Werchratskiego (XXIV), który tamże na Łysej Górze w łożynie nad Wisłokiem napotkał w początku czerwca gniazdo gąsienic. Pojawia się przy końcu czerwca i w lipcu, zaś po przezimowaniu pojedynczo w kwietniu i maju.

7. *Jo L. ab. Ioides* O. Bardzo mały okaz złapałem na wysokim grzbiecie Radziejowej (1265 m) nad Popradem 19. sierpnia; inny pochodzi z kamieniołomu Janowskiego (XXI). Drobny rozmiar tej formy jest nie zawodnie skutkiem mniej korzystnych warunków rozwoju, zwłaszcza na wysokich górach; także jej gąsienica ma się różnić od zwyczajnej czerwoną główką¹⁾.

Melitaea F.

*8 *Athalia* Rott. *ab. Corythalia* Hb. Dwa okazy tej wybitnie jasnej aberacji otrzymałem w Brodach *ex l.* 4. lipca i 1. sierpnia.

Argynnis F.

**9. *Latonia L. v. ? Valdensis* Esp. Należy dla charakterystycznie zlanych plam srebrzystych na spodzie skrzydeł tylnych, w istocie do grupy form *v. Valdensis* Esp., jakkolwiek zgadza się raczej z ilustracją Freyera Tab. 671, aniżeli *Espera*. Z powodu oryginalnego ugrupowania znamion czarnych, podaję dokładny jej opis:

„*Alae infuscatae, supra linea limbali una, maculis nigris confluentibus, ante limbum ovatis luteo cinctis. Subtus alae anteriores in area basali mediaque maculis confluentibus, in area limbali nullis; alae posteriores maculis argenteis confluentibus, limbo ochraceo latissimo, speculis nullis*“.

Z wierzchu tło zupełnie zaciemnione, jakby zakopcone; strzępina biała, linia krańcowa pojedyncza (zewnątrzna), za nią zwykły pasek barwy tła, poprzerzynany żyłkami czarnymi, jednak o wiele szerszy niż u formy zwyczajnej. Część nasadowa jak zwykle zielonawo-brunatna. Na skrzydłach przednich pole krańcowe jednostajnie czarnobrunatne bez jasnożółtych plamek przy wierzchołku, o szeregu wielkich, ku wierzchołkowi malejących owalnych plam czarnych w obwódkach barwy tła, (ułożonych poniekąd niż u *P. Achine* Scop.); plamy te czyli oczka odpowiadają drugiemu od krańca rzędowi okrągłych plam formy zwykłej. Reszta skrzydła z wyjątkiem części nasadowej, jest skutkiem zlania się i wydłużenia pozostałych plam całkiem czarna; barwa tła ukazuje się tylko wzdłuż żyłek 2, 3, 4, tylnej środko-

¹⁾ Seba, Thes. Tom. IV, Tab. I, fig. b. 1. 2. 3.

wej, oraz w formie dwóch plam na żyłce poprzecznej i za nią w komórce 4; plamy czarne przy brzegu ramiennym zlewają się w jeden wielki nieregularny płat, sięgający od oczek przykranicowych po esowate znamię blisko nasady, jaśniej żółte od reszty tła. Na skrzydłach tylnych jest połowa zewnętrzna z wyjątkiem żyłki 7, czarna, o szeregu bardzo wydłużonych plam owalnych, żółto obwiedzionych (jak na skrzydłach przednich); jej granica wewnętrzna między żyłkami promienisto powycinana.

Na spodzie tło wszystkich skrzydeł brunatno żółte, jaśniej-sze niż z wierzchu. Na skrzydłach przednich w komórce środkowej trzy plamy nierówne, częściowo złane; przed krańcem, w miejscu owalnych oczek wierzchu, znajdują się w komórkach 1b, 2, 3 i 4 mglisto czarne oczka o drobnej srebrnej żreniczce, zaś w dalszych po wierzchołek dwie większe plamki srebrne; przez środek skrzydła przebiega poprzecznie szeroka czarna wstęga wygięta, podzielona żółtymi żyłkami na 6 podłużnych, ku nasadzie zaostrzonych plam. Na skrzydłach tylnych wypełniają srebrne plamy całą przestrzeń komórek z wyjątkiem szeroko żółtych żyłek, części środkowej komórki 5 i brzegu bocznego; tenże jest między kątem tylnym a żyłką 5 dwa razy, zaś dalej po brzeg ramienny 4 razy szerszy, jak u formy zwyczajnej. Plamy srebrne od strony krańca ograniczone brunatnym cieniem. Zwierciadełek zupełny brak; w miejscu ich jasno żółty nalot o drobnutkich czarnych kropczkach.

Aberacja melanotyczna, znaleziona w gorącym lipcu r. 1895 w okolicy Lwowa przez akademika Kobylańskiego.

Hesperidae.

Syrichthus B.

10. *Serratulae* Rbr. Dotychczas znany z niewielu okolic, jakoto ze Lwowa (IV), Janowa, Hołoska (XXI), Rytra (XXV); w maju. Niezawodnie rzadki, atoli prawdopodobnie nieraz poczytany za *Alveus* Hb., do którego bardzo jest podobny. Zauważyłem go także w Brodach w połowie czerwca.

Heterocera.

A. Sphinges L.

Sphindigae B.

Deilephila O.

11. *Livornica* Esp. Tego rzadkiego u nas zmierzchnikowca znalazłem po raz pierwszy 31. sierpnia 1876 w Gruszowie (pow.

dąbrowski), zaś w r. 1893. obfitującym w ten gatunek¹⁾, kilkakrotnie zmierzchem nad kwiatami w Brodach na początku września. Zresztą znany w pojedynczych okazach z okolicy Liska (Stoposiany), Stryja (Podhorodec) (I) i Lwowa (XII).

Sesiidae HS.

Sciapteron Stgr.

12. *Tabaniforme* Rott. Bardzo rzadki; napotkałem go w początku sierpnia w Chełmcu przy N. Sączu. Nadto znaleziony w pojedynczych okazach w Samborze (I), Drohobyczu (XV) i Stanisławowie (XXIV) w czerwcu.

Sesia F.

13. *Myopaeiformis* Bkh. Pod korą starej, samotnej jabłoni w Bieczu znalazłem na wiosnę kilka dojrzałych gąsienic, które po łatwej hodowli wydały w drugiej połowie czerwca tyleż pięknych motyli. Białe gąsieniczki robią pod korą chodniki, następnie sporządzają celem zapoczwarczenia się oprędy, zmieszane z trocinami kory. Także w Rzeszowie jeden okaz w końcu czerwca. Zresztą znany ze Lwowa, w czerwcu (I) i Leżajska, w początku sierpnia, z czego wnosić można o bardzo nierównoczesnym rozwoju gąsienic, dwukrotnie zimujących.

14. *Culiciformis* L. Podegrodzie przy N. Sączu, w końcu czerwca dwa okazy (Klem.); prócz tego znany tylko Nowickiemu z Radłowic Gór., Lwowa i Tatr, gdzie krainy Regli dosięga (1500 m.).

Bembecia Hb.

*15. *Hylaeiformis* Lasp. Odkryty 17. sierpnia 1883 na gałęzi śliwy w Siedliskach koło Grybowa (Klem.); zresztą nie napotkany nigdzie w kraju w stanie doskonałym. Garbowski donosi (XXI), jakoby gąsienice tego gatunku wystąpiły szkodliwie na malinach ogrodu jego we Lwowie; ponieważ się hodowla nie udała, wymaga ta relacja wobec trudności rozeznania gąsienic grupy *Sesiidae*, sprawdzenia²⁾.

¹⁾ Porówn. W. Weissmantel, über *Deilephila Livornica* Esp.; Societ. Entomol. VIII. Jahrg. Nr. 3.

²⁾ Wykazany przez Nowickiego (IV) *Sesia vespiformis* L. = *Asiliformis* Rott.; podobnie podany przez Werchratskiego (XII, p. 263) *Bembecia apiformis* L. odnosi się niewątpliwie do gatunku *Trochilium apiforme* Cl.

Zygaenidae B.

Zygaena F.

*16. *Pilosellae* Esp. *ab. Interrupta* Stgr. „*Macula media latius interrupta*“. Tę rzadką aberacyę udało mi się znaleźć w okolicy Nowego Sącza.

17. *Cynarae* Esp. Brody w lipcu *ex l.* w kilku okazach. Gąsienica jeszcze mało znana, jasnożółta, niemal biała, o drobnych kropkach brunatnych; również oprzęd poczwarki bardzo jasny (Klem.). Motyl też koło Lwowa (Hołosko) (XII).

B. Bombyces.

Lithosidae HS.

Nola Leach.

18. *Togatulalis* Hb. Dotychczas znany tylko z Brodów (XVI). W r. 1890 wyhodowałem w ostatnich dniach czerwca tę nadzwyczaj rzadką prządkę, żyjącą przeważnie w okolicach piaszczystych, w kilku okazach z gąsienic strząśniętych z niskich krzaków dębowych w okolicy Brodów (Lipki). Gąsienice (zapewne zimujące) zjawiają się w czas na wiosnę, skoro tylko dęby zieleńić zaczynają, i zjadają wierzchnią powłokę liści, szkieleтуюc takowe. Dojrzała gąsienica dochodzi do 2 cm. długości, ma 14 nóg, jest brudno żółtawo popielata, porośnięta dość rzadko długim włossem tej samej barwy; tarczka karkowa czarna. Gąsienica odznacza się szczególną właściwością, jaką zauważyłem u wszystkich moich okazów bez wyjątku. Owłoszona pokrywa główki oddzielająca się podczas wylinki od reszty powłoki ciała, zaczepia się silnie o włoski świeżej pokrywy główkowej, nie odpadając nawet przy dalszych wylinkach; tak można zauważyć n. p. po trzeciej wylince wysoki niby pióropusz na głowie, złożony z trzech kuszczytowi malejących, gdyż coraz dawniejszych okrywek głowowych. Ten pióropusz pozostaje nawet po zapoczwazaniu się gąsienicy, przyczepiony do krawędzistej wyniosłości twardego oprzędu, kształtu czółenka lub trumienki. Zjawisko to tłumaczy się szorstkowieścią włosów głowowych, podobnych pod powiększeniem do ości kłosa, które usidlają się z łatwością przy każdej wylince w świeżych włosach głowy. Gąsienice zapoczwarczają się przy końcu maja; oprzęd bardzo tęgi, wydłużony, wzdłuż słabo brózd-kowany, utworzony z drobno rozartych cząstek kory gałązki, do której silnie przylega.

19. *Confusalis* HS. Przebywa głównie w mieszanych lasach liściowych przy końcu kwietnia i w maju, gdzie go z gałęzi bu-

ków i grabów płoszyć można. Znajdywałem go w Brodach, oraz częściej koło Lwowa (Lesienice, Krzywezyce). — Wykazany także z okolicy Stanisławowa (Uhrynów Górny) (XXIV) i jako wielka rzadkość z Rytra (XXV).

*20. *Centonalis* Hb. Brody, kilka okazów przeważnie do lampy, między 8. a 18. lipca (Klem.); zresztą nieznan.

*21. *Cristatula* Hb. Trzy okazy na jeżynie w mieszanym lesie liściowym koło Bochni, 25. kwietnia (Klem.) — Jeden okaz wychowany w połowie lipca z gasienicy znalezionej na *Mentha aquatica* nad brzegiem Bystrzycy koło Wołczyńca (w Stanisławowskiem) (XXIV).

Paida HS.

*22. *Rufeola* Rbr. Ta nadzwyczaj rzadka południowo europejska¹⁾ prządka przyleciała do lampy, wystawionej w oknie mego piętrowego mieszkania w Brodach, 13. lipca 1892. Trudno przypuścić, aby to był okaz burzą tak daleko zagnany, gdyż dostał się do rąk moich w zupełnie dobrym stanie.

Nudaria Sph.

23. *Mundana* L. Bardzo rzadki; żyje przeważnie w górskich okolicach, chowając się za dnia w szczelinach skał. Rytro, na skalistym brzegu Popradu na pocz. lipca (Klem.); Pieniny w końcu lipca (IV). Także w równinie przy Jarosławiu (XXI).

Arctiidae Sph.

Emydia B.

24. *Cribrum* L. Dotychczas był znany w pojedynczych okazach tylko z Galicji zachodniej, mianowicie z Borku przy Krakowie, w połowie czerwca (VIII) i Rytra, w lipcu (XXV). W Galicji wschodniej odkryłem go w dwóch okazach na sosną zarosłym cmentarzu brodzkim, na pocz. sierpnia.

Spilosoma Sph.

25. *Urticae* Esp. Odkryty w r. 1853 w jednym okazy przez Nowickiego w Pawłówce koło Sambora (I) i dopiero po latach 40. odszukany w okolicach Stanisławowa (XXIV) i Brodów (Klem.). Pojawia się w czerwcu, czasem też do lampy. Niezawodnie bar-

¹⁾ Ojczyzną tego gatunku mają być według Staudingera Korsyka i Włochy.

dziej rozpowszechniony, lecz zapoznany z powodu wielkiego podobieństwa do *Menthastris* Esp.

Cossidae HS.

Zeuzera Latr.

26. *Pyrina* L. Daleko rozprzestrzeniony, lecz wszędzie bardzo rzadki. Znany w niewielu okazach z różnych stron kraju; Stanisławów (XXIV), Sambor, Lwów (I), Rzeszów (XIV), N. Sącz (Klem.), Kraków (II). W Brodach znalazłem go dwa razy, w końcu czerwca i połowie lipca; drugi okaz zaledwie wylęgły, przyniesiony do domu z nierozwiniętymi jeszcze skrzydłami, rozwinął się wkrótce w pyszną samicę, która na drugi dzień zniosła mnóstwo jaj, niestety płonych, ułożonych w formie nieregularnej bryłki. Jajo podługne, woskowo żółte.

Psychidae B.

Psyche Schrk.

27. *Hirsutella* Hb. Jeszcze mało znany, najłatwiej do nabycia przez hodowlę. Brody i N. Sącz w czerwcu *ex l.* (Klem.); okolica Sambora (Lwowiec) (I), Lwowa (XXI)¹⁾ i Stanisławowa (Pasiczna) (XXIV).

Fumea Hb.

28. *Nudella* O. Na polanach górskich koło Rytra (w dolinie potoku Rzyczanowskiego) znalazłem 6. lipca 1894 bardzo liczne woreczki z gąsienicami na różnych ziołach, oraz dwa świeżo wylęgłe okazy samców; z wielu gąsienic przewiezionych do Brodów wylęgły się w drugiej połowie lipca zaledwie 2 ♂♂ i kilka ♀♀. W okolicy Lwowa pojawiają się samce w połowie czerwca co roku dość często, zmierzchem na piaszczystych wzgórzach.

Formy grupy *Fumea* Hb. w stanie doskonałym do siebie wiele podobne, wymagają celem ustalenia gatunków ściślejszych badań. Odnosi się to zwłaszcza do form objętych w katalogu Staudingera główną nazwą *Nudella* O. Okazy moje, pochodzące czę-

¹⁾ Jak powierzchownie postępywał Garbowski w swoich „*Materialien*“, dowiódł między innymi zaliczeniem do fauny Galicji gatunku *Psyche Wockei* Stdfs., który dotychczas tylko z Włoch jest znany. Autor wymienia go z uwagą: „*das Exemplar im Wiener Hofmuseum trägt die Etikette: Centralgalizien 1883*“, gdy tymczasem ów okaz zaopatrzony jest znakiem „*Rom.*“, a tylko na karteczce z nazwą motyla napisano nieco niewyraźnie „*Ital. c.*“; Garbowski wziął tę datę bez skrupułu za „*Hal. c.*“ i umieścił wymieniony gatunek w swym spisie.

ścią z piaszczystych miejsc koło Lwowa, częścią z wilgotnych łąk górskich Rytra, oznaczone przez Dr. Rebelę w Wiedniu jako *Epichnopteryx Plumella* HS. (w katal. Stauding.: *Fumea Plumella* Hof. = *Nudella* O.), obejmują niezawodnie dwie różne formy, z których jedna, latająca koło Lwowa w czerwcu, większa (długość skrzydł. przedn. 8—9 mm), o skrzydłach więcej przezroczystych, zgadza się z dyagnozą gatunku *Nudella* O.: „*major, albido cinerea*“; druga pojawiająca się w lipcu koło Rytra, mniejsza (dług. skrzydł. przedn. 7 mm), o gęściejszym pokryciu skrzydeł, odpowiada raczej dyagnozie Herrich-Schäffera, podanej dla gatunku *Plumella* SV. (HS. V. p. 62): „*minor fusco cinerea*“. Tę drugą oznaczył także Dr. Hoffmann z Regensburgu (XXV) jako *v. Suriens* Heylaerts (zapewne = *Suriens* Mill.), uznaną w katal. Stauding. za synonim formy *Plumella* Hof.

Aby wybrnąć z zamieszania, pozostawiam na razie obie formy zbioru mego pod wspólną nazwą *Nudella* O., ograniczając się do powyższych uwag.

29. *Intermediella* Brd. (= *Crassiorella* Brd.). Brody i Lwów w kilku okazach przeważnie *ex l.* w czerwcu i lipcu (Klem.); gąsienica na leszczynie i dębie. Zresztą znany tylko Nowickiemu (I).

*30. *Affinis* Rentti. Jeden okaz, oznaczony przez Dr. Rebelę. Z powodu zatracenia etykiety nie jestem niestety w możności podać bliższych szczegółów o tym gatunku; prawdopodobnie znalazłem go koło Brodów lub Lwowa.

31. *Betulina* Z. Posiadam w zbiorze kilka okazów (♂♂ i ♀♀) wyhodowanych *ex l.* z N. Sącza, Rzeszowa i Lwowa. Woreczki z gąsienicami pojawiają się w maju po pniach pokrytych porostami, różnych drzew liściowych, zwłaszcza brzoź; motyle lęgą się w czerwcu, według Schillego (XXV) w lipcu.

32. *Sepium* Spr. Dotychczas znane dwa okazy, tylko ze Lwowa; samca znalazł Garbowski, samicę wyhodowałem *ex l.* przy końcu czerwca.

Liparidae B.

Pentophora Stph.

33. *Morio* L. Bardzo rzadki, właściwy Podolu; Czerniejów, Dąbrowa Sinkowska, Poznanka Gniła, okolica Stanisławowa (IV, VI, XII, XXIV); w czerwcu. W Galicyi zachodniej znalazłem jeden okaz w Nawojowej koło N. Sącza, w drugiej połowie maja.

Dasychira Stph.

34. *Selenitica* Esp. Gatunek ograniczony do okolic Lwowa, gdzie w jesieni po suchych piaszczystych łąkach słonecznych gą-

sienice co roku w niezliczonej ilości się pojawiają. Gąsienice pożerają gromadnie liście przeróżnych ziół i krzaków, przedewszystkiem koniczyny; zimują pod mchem i tamże się przepoczwarczają w drugiej połowie kwietnia. Motyle legły się u mnie między 11. maja a 6. czerwca. O ile gąsienice w jesieni pospolite, rzadki jest motyl w roku następnym, widocznie ginie największa część gąsienic w czasie zimy. Chów bardzo trudny.

Ocneria HS.

*35. *Detrita* Esp. Specjalność Brodów, gdzie ją zwłaszcza w stanie gąsienicy co roku mniej lub więcej często, na młodych krzakach dębowych znaleźć można. Gąsienice dorosłe dają się w końcu maja i w czerwcu z łatwością strząsać. Motyle legną się przez cały lipiec. Dziwnem jest, że gatunku tego dotychczas nikt w kraju nie zauważył, nawet Viertl, który w Brodach przez dłuższy czas zbierał.

Bombycidae B.

Bombyx B.

36. *Catax* L. Daleko rozsiedlony lecz rzadki. Okolice Lwowa (IV), Rzeszowa (XIV), Rytro (XXV); we wrześniu i pierwszej połowie października. Moje okazy pochodzą z N. Sącza i okolicy (Rożnów nad Dunajcem); w sierpniu.

Lasiocampa Latr.

37. *Lunigera* Esp. *ab. Lobulina* Esp. Nadzwyczajnie rzadka, odkryta w jednym okazy ♀ w lesie Kobierzyńskim (koło Krakowa), w połowie sierpnia przez Hedemanna (XI); drugi okaz złapałem w świerkowym lesie przy Czarnym Dunajcu 26. lipca, latający o zachodzie słońca. Zresztą nie znana.

Drepanulidae B.

Drepana Schrk.

38. *Binaria* Hufn. Rozrzucony w kraju i rzadki. Jeden okaz spłoszyłem za dnia w Biesny przy Bobowej w połowie sierpnia; zjawia się jednak także w czerwcu. Zresztą wykazany z okolicy Lwowa, Sambora (I) i z Podola (VI, XXIIV).

Notodontidae B.

Notodonta O.

39 *Trimacula* Esp. Kilka okazów wyhodowałem *ex l.* w Brodach i Lwowie; prządki legły się wskutek sztucznie przyspieszonego rozwoju już od połowy marca. Jeden okaz w Rytrze (XXV), kilkanaście w okolicy Stanisławowa (XXIV); zdaje się być przeto we wschodniej części kraju bardziej rozpowszechniony.

Lophopteryx Sph.

*40. *Carmelita* Esp. Prządka ta należy u nas do pierwszorzędných rzadkości; odkryłem ją jeszcze w r. 1870 dn. 14. maja koło N. Sacza nad brzegiem Dunajca, siedzącą na trawie w wilklinie, w której prócz gęstych zarośli wierzbowych w pobliżu żadnej nie zauważyłem brzozy; od tego czasu nikt jej nie znalazł.

Carmelita Esp. jest typowym północno bałtyckim gatunkiem; brak jej we Węgrzech i w południowej Rosyi, natomiast sięga wzdłuż Karpat wschodnich znacznie dalej ku południu, aniżeli gdzie indziej we wschodniej Europie. W Rumunii jest miejscami dość pospolity. (XXVI).

Gluphisia B.

41. *Crenata* Esp. Lokalny i bardzo rzadki; dotychczas wykazany w kilku okazach tylko z Galicyi wschodniej. Cztery okazy koło Sambora w czerwcu (I); dwa okazy w Brodach w drugiej połowie lipca przy lampie (Klem.).

Ptilophora Sph.

42. *Plumigera* Esp. Rozsiedlony głównie we wschodniej Galicyi; okolica Lwowa (XXI), Sambora (Radł. Górn) (I) i Stanisławowa (XXIV). Przeważnie bardzo rzadki, liczniejszy w Stanisławowskiem. Samice bardzo zmienne; Werchratski opisuje trzy formy tychże, mianowicie o tle rdzawo żółtem, rdzawo czerwonym i rdzawo brunatnym. Pojawia się od połowy września. Jeden okaz złapałem 19. listopada na najgłośniejszej ulicy Lwowa przy lampie elektrycznej, w chłodny mglisty wieczór, przy temperaturze 0° C., mimo iż poprzednio dochodziły mrozy — 8° C.

C. Noctuae.

Simyra O.

*43. *Nervosa* F. Bardzo rzadki. W Brodach wyhodowałem jedną samicę z gąsienicy, na którą niestety wobec wielu innych mie-

szczących się w tej samej skrzynce, nie zwróciłem uwagi. Poczwaraka przezimowała i wydała motyla 30. maja roku następnego. Inny okaz wylął się w N. Sączu z gąsienicy, jaką z Wiednia przywiozłem, w połowie sierpnia, tedy o zwyczajnym czasie pojawu tej Nocnicówki. Rozwój poprzód wymienionego okazu albo był nie-normalny, albo wskazuje na podwójne pokolenie.

Acronycta O.

44. *Aceris* L. *ab. Candelisequa* Esp. Odmiana ciemna ¹⁾, zdarzająca się czasem między okazami zwyczajnymi; okolica Lwowa (XXI) i Sambora (I). Mój okaz *ex l.* w połowie czerwca, pochodzi z Brodów.

45. *Alni* L. Daleko rozprzestrzeniony, jednak wszędzie bardzo rzadki. Nieliczne okazy przeważnie *ex l.* znane z okolicy Sambora (I), Lwowa (VI), Stanisławowa (XXIV), Rytra (XXV), Żegestowa i N. Sącza (Klem.). Motyl w maju i czerwcu.

46. *Strigosa* F. Ta rzadka gdzieindziej Nocnicówka należy u nas niemal w całym kraju do zjawisk stosunkowo dość częstych. Znajdywałem ją i hodowałem z gąsienic w N. Sączu i Brodach od połowy czerwca niemal do końca lipca. Nadto wykazana z okolic Sambora, Lwowa (I), Stanisławowa (XXIV), Rytra (XXV). — Okazy galicyjskie są wogóle ciemniejsze od tych, jakie w muzeum nadwornem w Wiedniu widziałem.

Odmianę całkiem ciemną opisał Hormuzaki (na Bukowinie) pod nazwą *v. Bryophiloides*.

Bryophila Tr.

47. *Fraudatricula* Hb. Rzadki; kilka okazów przy lampie w Brodach w pierwszej połowie lipca (Klem.). Pojawia się też koło Lwowa (I) i Stanisławowa (XXIV).

Agrotis O.

48. *Obscura* Brahm. Rozsiedlony na całym obszarze, jednak wszędzie rzadki; okolice Lwowa (I, XXI), Stanisławowa (XXIV) w końcu maja i w czerwcu; koło Krakowa (VIII) w początku września; moje okazy z Rytra i Brodów od połowy lipca do końca sierpnia; bez wątplenia dwie generacje.

49. *Orbona* Hufn. Bardzo rzadki. Jeden okaz w Szczawnicy 30. lipca 1883 (Klem.); zresztą tylko w Poznance Gniłej na Podolu (XII).

¹⁾ Gatunki rodzaju *Acronycta* okazują u nas w ogóle wielką skłonność do melanizmu.

*50. *Collina* B. Tę alpejską nocnicówkę odkryłem 22. lipca 1887 w Czarnym Dunajcu na cmentarnym murze.

51. *Triangulum* Hufn. Wykazany dotychczas szczególna rzecz tylko w pojedynczych okazach ze Sambora (I) i Lwowa (XXI). W rzeczywistości jest zwłaszcza w Galicyi wschodniej miejscami wcale nie rzadki; koło Lwowa co roku w jesieni liczne gąsienice, łatwe do przezimowania w domu. Z takich gąsienic (wystawionych przez zimę na działanie mrozu) otrzymywałem motyle od końca maja do połowy czerwca. W Brodach łapałem je na jabłka dopiero w lipcu, z czego wnosić można o nieregularnym rozwoju gatunku.

52. *Baja* F. W całym kraju, lecz nieliczny; pojedynczo znany ze Lwowa (I), okolicy Stanisławowa (Zagwóddź) (XXIV), Rytra (XXV). W Brodach jawiły się dość często na przynętę między 10. a 25. sierpnia; prócz tego łapałem je w Rytrze przy końcu lipca, w N. Sączu we wrześniu.

53. *Ditrapezium* Bkh. Znaleziony w jednym egzemplarzu w końcu czerwca przy Lwowie (I), oraz w nielicznych okazach w lipcu w Rytrze (XXV). Koło Lwowa gąsienice w jesieni nie rzadkie; po przezimowaniu w niewoli wydają motyla w pierwszej połowie czerwca. U nas niezawodnie nie rzadki, lecz z powodu wielkiego podobieństwa do *Triangulum* Hufn. niedokładnie znany.

*54. *Cuprea* Hb. Bardzo rzadki. Znalazłem go pierwszy raz w r. 1872 przy końcu lipca w Krynicy; inny okaz po 23 latach o tym samym czasie przy lampie w Rytrze; w tem drugim miejscu ma się pojawiać na kwitnących ostach i przy świetle nie bardzo rzadko (XXV). Zdaje się u nas przebywać tylko w górskich okolicach zachodniej części kraju.

55. *Lucipeta* F. Odkryty w kraju przez Now. koło Lwowa w jednym okazie (VI); dwa egzemplarze w Podegrodziu koło N. Sącza zmierzchem na kwiatach (Klem.); w lipcu. Zresztą nie znany.

56. *Fugax* Fr. Gatunek górski; pojedynczo w Tatrach (do 2110 m.) w sierpniu (IV), w Rytrze i N. Sączu na pocz. lipca (Klem.).

57. *Birivia* Hb. Mało znany; przeważnie w górach. Kilka okazów w N. Sączu i Rytrze (Klem.); także w Samborze (I), Pasicznej koło Stanisławowa (XXIV) i Młodowie nad Popradem (XXV). W lipcu i sierpniu.

58. *Tritici* L. Wykryty przez Werch. r. 1869 w Poznance Gnilej na Podolu; drugi okaz w N. Sączu 2. sierpnia (Klem.). — Odmianę *v. Aqualina* Hb. znalazł kilka lat wcześniej Nowicki (I).

59. *Obelisca* Hb. Gatunek bardzo zmienny i systematycznie jeszcze nie zupełnie ustalony. Pojawia się u nas dość rzadko i nie wszędzie, w lipcu i sierpniu; Janów (IV), Brody (XVI), N. Sącz (Klem.).

60. *ab. Ruris* Hb. złapałem na przynętę jabłkową 12. sierpnia w Brodach; trzy egzemplarze znane też ze Lwowa, w lipcu (XXI).

61. *Vestigialis* Rott. Bardzo lokalny, znany z niewielu okolic Galicji; Lwów (I), Lanckorona koło Wadowic (XXI), Brody (Klem.). W ostatnim miejscu zebrałem w sierpniu w ciągu trzech lat koło 20 okazów tej pięknej Nocnicówki na jabłka, przy lampie, także *ex l.*

62. *Praecox* L. Znany pojedynczo przeważnie z piaszczystych okolic wschodniej części kraju, aż do przedgórzy Karpat; Radł. Gór., Wołcze w Turczańskim (I), Kraków (V), Brody (XVI), Dora koło Nadwórny (XXI), Lwów (Klem.). Pojawia się od połowy lipca do połowy września.

Neuronia Hb.

63. *Cespitis* F. Rozrzucony i rzadki. W Brodach dwa okazy do lampy w końcu sierpnia (Klem.); zresztą wykazany z okolic Stanisławowa (Mykietyńce) (XXIV), Krakowa (XI) i Rytra (XXV).

Mamestra Tr.

64. *Tincta* Brahm. Bardzo rzadki; znany pojedynczo ze Lwowa (I), Pienin (XIII) i Czarnego Dunajca (Klem.); w lipcu.

65. *Persicariae* L. *ab. Unicolor* Stdgr. Aberacya rzadka z przyciemnioną plamą nerkowatą, zdarzająca się między okazami formy głównej. Koło Lwowa (XXI), Stanisławowa (XXIV); cztery okazy zbioru mego złowiłem przy lampie w ostatnich dniach lipca w Brodach, piąty wychowałem *ex l.* we Lwowie.

66. *Reticulata* Vill. Zjawia się tu i owdzie zmierzchem po piaszczystych pochyłościach i urwiskach, najchętniej na kwitnącem *Echium*; koło Lwowa (Now., Klem.), Kołomyi (Peczeniżyn) (I), Stanisławowa (Wołczyniec); w czerwcu, rzadziej w sierpniu.

67. *Serena* F. Rzadki; znany w pojedynczych okazach z Poznanki Gniłej (koło Skałata) (XII), Stanisławowa (XXIV), Lwowa i Brodów (IV, Klem.); w ostatniej miejscowości ma być częstszy. Lata przy końcu czerwca i w lipcu.

Dianthoecia B.

68. *Luteago* Hb. Ten południowo europejski gatunek znachodzi się na najdalszym wschodzie obszaru. W Brodach zjawiało się co roku po kilka okazów przy świetle lampy, wystawionej w oknie piątrowego mieszkania mego; zresztą wykazany w jednym okazie z Poznanki Gniłej na Podolu (XII). Lata w czerwcu i lipcu.

69. *Compta* F. Bardzo rzadki, odkryty przez Now. we Lwowie; później znaleziony pojedynczo w N. Sączu (Klem.), Tyśmieniczanych (pow. stanisławowski) (XXIV) i w Rytrze (XXV); przy końcu maja i w czerwcu.

70. *Irregularis* Hufn. Znany tylko ze Lwowa (I) i Brodów (XVI). Na piaszczystych wzgórzach okalających Lwów znajdują co roku kilka okazów tej lokalnej Nocnicówki, uwijających się nad kwiatami *Echium* w ciepłe wieczory czerwcowe; także *ex l.*

Ammoconia Ld.

71. *Caecimacula* F. Odkryty przed 40 laty przez Now. na murze ogrodu botanicznego we Lwowie, w połowie lipca¹⁾ (I); w ostatnich latach udało mi się ten rzadki gatunek odnaleźć w Brodach w czterech okazach, z których trzy z gąsienicy wychowałem, czwarty na jabłka złapałem; wszystkie w drugiej połowie września.

Polia Tr.

72. *Chi* L. Nadzwyczajnie rzadki, dotychczas znaleziony w pojedynczych okazach przez Viertla w Brodach 19. sierpnia (XVI) i przezemnie koło N. Sącza 29. lipca (XX).

Luperina B.

73. *Matura* Hufn. Dotychczas tylko dwa okazy, złowione na jabłka w dwóch bardzo odległych krainach obszaru, mianowicie w Lipkach przy Brodach 10. sierpnia (Klem.) i w Rytrze 1. sierpnia (Schille).

Hadena Tr.

74. *Porphyrea* Esp. Wielka rzadkość, zauważana dotychczas tylko w Galicji zachodniej: przy Krakowie (XI) i w Rytrze (XXV, Klem.); w sierpniu.

*75. *Adusta* Esp. Odkryłem go w jednym okazie 1. lipca 1893 na cmentarzu w Brodach; gdzieindziej nie znany.

*76. *Sublustris* F. Dwa okazy tej rzadkiej Nocnicówki, uważanej przez Lederera za aberację gatunku *Lithoxylea* F., złowiłem w Brodach przy końcu czerwca i w pocz. lipca 1893, uwi-

¹⁾ Data podana przez Now. nie zgadza się ze zwyczajną porą pojawu tego gatunku, która z reguły przypada na koniec sierpnia i wrzesień.

jające się wieczorem na kwiatach leśnej łąki. — Po silnej przy-
mieszce barwy rdzawo czerwonej łatwo ją odróżnić od pokrewnej
Lithoxylea F.

*77. *Rurea* F. *ab. Alopecurus* Esp. Bardzo rzadki, wykryty
koło N. Sącza w trzech okazach w połowie czerwca 1879 (Klem.);
prócz tego wykazuje go Schille z Rytra.

78. *Didyma* Esp. *ab. Leucostigma* Esp. Między licznymi aber-
racjami tej zmiennej Nocnicówki zasługuje na uwagę rzadka *ab.*
Leucostigma Esp.: „*alis anterior. nigricantibus, albo maculatis*“,
jaką posiadam w dwóch okazach z Rytra i Brodów; wzmiankę
o niej znajduję tylko u jednego zbieracza ze Lwowa (XXI).

*79. *Ophiogramma* Esp. Nadzwyczaj rzadki; odkryty w je-
dnym okazy 22. lipca 1887 w Czarnym Dunajcu na murze emen-
tarnym (Klem.); zresztą nie znany.

80. *Strigilis* Cl. *ab. Aethiops* Hw. Aberacja o skrzydłach
niemal jednostajnie czarnych, łącząca formę zwyczajną z *ab. La-*
truncula Lang. Znany mi tylko z okolicy Lwowa (Klem., XXI)
i Stanisławowa (XXIV); w końcu czerwca i w lipcu.

Eriopus Tr.

81. *Purpureofasciata* Piller. Dotychczas znaleziono w kraju
tylko trzy okazy tej pięknej i rzadkiej Nocnicówki, wszystkie
w Galicyi wschodniej; na wzgórzach Mostki koło Lwowa 9. czerwca
(I), koło Brodów 2. lipca (XVI) i tamże w dzień latająca 11. lipca
(Klem.). W roku zeszłym znalazłem na *Pteris aquilina* L. przy
Lwowie w jesieni dwie młode gąsienice, które niestety były przez
pasożyty nakłute.

Helotropha Ld.

*82. *Leucostigma* Hb. *ab. Fibrosa* Hb. Jeden okaz w Dit-
kowcach koło Brodów 14. sierpnia 1896 (Klem.); indziej nie znana.

Hydroecia Gn.

*83. *Micacea* Esp. Rozprzestrzeniony w całej Galicyi lecz
rzadki. Posiadam kilka okazów z N. Sącza, Biecza i Brodów,
które wieczorem na kwiatach i przy lampie, lub w dzień latające
łowilem; pojawia się przeważnie na mokrych łąkach lub w po-
bliżu stawów, od połowy lipca do końca sierpnia.

Gortyna O.

84. *Ochracea* Hb. Przed 20 laty znalazłem koło N. Sącza
dwa okazy tej rzadkiej Nocnicówki; dwa dalsze zjawiły się w Bro-

dach przy lampie 13. i 18. sierpnia 1895. Nadto jeden okaz w okolicy Stanisławowa (XXIV).

Leucania O.

*85. *Impura* Hb. Jeden okaz w wiklinie nad Popradem, koło St. Sącza 21. sierpnia, inny do lampy w Brodach 10. czerwca (Klem.).

*86. *Pallens* L. ab *Ectypa* Hb. Między licznymi okazami formy zwyczajnej, jakie w Brodach w drugiej połowie sierpnia przy lampie i na ponętę łapałem, znalazły się trzy, należące do tej wybitnie rdzawo-żółtej, u nas jeszcze nie znanej aberacji.

87. *Obsoleta* Hb. Bardzo rzadki; znany w dwóch okazach z okolicy Winnik (I) i z Brodów (Klem.). Pojawia się w czerwcu.

88. *Turca* L. Rzadki, dotychczas tylko w Galicyi wschodniej; Sambor (I), Lwów (XXI), Stanisławów (XXIV); w Brodach kilka okazów przy lampie (Klem.) w czerwcu i w lipcu.

Caradrina O.

*89. *Quadrupunctata* F. ab *Menetriesii* Kretschmar. Jeden okaz tej jednostajnie ciemnopopielatej odmiany znalazł się na przynęcie z jabłek w moim ogrodzie w Brodach 12. sierpnia 1895, drugi przyleciał do lampy we Lwowie w połowie września (Klem.).

90. *Taraxaci* Hb. Rozsiedlony w całym kraju, lecz wszędzie rzadki. Pojedynczo znany ze Lwowa, Brodów (IV) i Bilcza na Podolu (XXII); w Galicyi zachodniej znalazłem go w Rytrze przy lampie 5. sierpnia.

Taeniocampa Gn.

91. *Miniosa* F. Lokalny i dość rzadki, zauważany dotychczas tylko koło Brodów (XVI. Klem.) i Stanisławowa (XXIV), w kwietniu.

92. *Cpima* Hb. Rzadki i tylko w Galicyi wschodniej; okolice Lwowa (I), Stanisławowa (liczniej w Uhrynowie) (XXIV) i Brodów (Klem.), w kwietniu i pocz. maja. Lubi, jak w ogóle wszystkie *Taeniocampae*, bujać wieczorami nad baziami kwitnącej iwy (*Salix caprea*). Gąsienica na dębie.

Dicycla Gn.

93. *Oo* L. Wykazany poprzód przez Garb. w jednym okazy gąsienicy, znalezionej koło Jarosławia; drugi okaz *ex l.* otrzymał Werch. we Woleczyńcu koło Stanisławowa. Równocześnie wy-

hodowałem w Brodach w pierwszej połowie lipca trzy egzemplarze z gąsienic, żyjących w zwiniętych liściach młodych krzaków dębowych.

Cosmia O.

94. *Paleacea* Esp. Tę rzadką Nocnicówkę złapałem w Po-degrodziu przy N. Sączu na pocz. lipca zmierzchem nad kwiatami; zresztą zauważana w pojedynczych okazach koło Kałusza (I) i Stanisławowa (Tyśmieniczany) (XXIV), w sierpniu.

Cleoceris B.

95. *Viminalis* F. Bardzo rzadki, wyhodowany *ex l.* przeze mnie 16. czerwca w Brodach, oraz przez Werch. w Pawełczu koło Stanisławowa w połowie lipca.

Orthosia O.

96. *Lota* Cl. Rzadki; odkryty przez Now. w Samborze (I); także w okolicy Lwowa (Klem.) i Rytra (Schille). We wrześniu i październiku.

97. *Litura* L. N. Sącz, Brody (Klem.), Lwów w czerwcu (XXI), Rytro (XXV), przeto znacznie rozprzestrzeniony; liczniejszy tylko koło Brodów, gdzie go Viertl w stanie gąsienicy na dębach często znajdował. Zwyczajna pora pojawu: sierpień i wrzesień.

Xanthia Tr.

98. *Flavago* F. Po raz pierwszy wykazany przez Now.¹⁾ w dwóch okazach z lasó ~ okolicy lwowskiej (Krzywczyce, Zubrza); w Stanisławowskiem wszędzie dość zwyczajny (Pasiczna, Uhrynów Górny, Pawełcze, Czerniejów, Wołczyniec) (XXIV). Należy u nas w całym kraju do gatunków dość pospolitych od połowy lipca do końca września. Posiadam liczne okazy zebrane lub w domu *ex l.* wyhodowane z Bochni, Krakowa, Brodów i Lwowa; zwłaszcza we Lwowie jest ta Nocnicówka w stanie gąsienicy na baziach wierzby iwy wcale nie rzadka. Garbowski widział ją tylko raz, przyczem niesłusznie twierdzi, jakoby jej przed nim nikt nie był zauważył.

99. *Fulvago* L. *ab. Flavescens* Esp. Aberacja jednobarwna, pozbawiona z wyjątkiem czarnej kropki na plamie nerkowej, niemal zupełnie reszty znamion ciemnych; zdarza się rzadko między

¹⁾ Patrz „Enumeratio etc.“ p. 143. pod synonimem *X. Silago* H.

okazami formy zwyczajnej. N. Sącz, Brody (Klem.), Rytro (XXV), Drohomirzany koło Bohorodezan (XXIV); w sierpniu.

100. *Gilvago* Esp. Wykazany poraz pierwszy z Bednarówki koło Lwowa (I) zresztą znany tylko z Krakowa (V), gdzie go już 7. września znalazłem; zwykła pora pojawu w październiku.

Hoporina B.

101. *Croceago* F. Dotychczas znany tylko ze wschodniej części kraju, mianowicie z okolicy Brodów (XVI), Lwowa (I) i w większej liczbie z okolicy Stanisławowa (IX). Pojawia się we wrześniu i październiku; w Brodach strząsałem z dębu jeden okaz już w pocz. sierpnia. Niekiedy zdarzają się w kwietniu okazy przezimowane, latające na baziach iwy. Wyjątkowo poczwarka zimuje, wydając motyla na wiosnę roku następnego (XXIV).

Orrhodia Hb.

Grupa form tego rodzaju wymaga jeszcze ściślejszych badań, połączonych z hodowlą gąsienic *ex ovo*, celem należytego ustalenia gatunków. Formy tu należące odznaczają się wielką skłonnością do tworzenia różnych odmian, których ujęcie w ścisłe ramy gatunku pozostanie bez doświadczeń hodowlanych zawsze rzeczą dowolnego zapatrywania. W okolicy Lwowa miałem sposobność na kilku nocnych wycieczkach zebrać na przynętę jabłkową bardzo liczny materiał, przyczem przekonałem się o nadzwyczajnej zmienności form tego rodzaju. Po sumiennem porównaniu moich okazów z najlepszymi opisami ustalonych po dziś dzień gatunków i ich odmian, zasięgnąwszy nadto porady biegłego lepidopterologa wiedeńskiego Dr. Rebelą, oznaczyłem mój zbiór *Orrhodii*, z których najmniej znane poniżej podaję, wzbogacając znajomość fauny krajowej jedną wybitnie odmienną, jeszcze nie opisaną aberacją gatunku *Vaccinii* L.

102. *Erythrocephala* F. *ab. glabra* Hb. Jeden okaz w liściastych lasach koło Lwowa 12. października (Klem.); inny z tego samego miejsca wykazuje Garb., w kwietniu ¹⁾; także w Rytrze (XXV).

103. *Vaccinii* F. *ab Mixta* Stgr. Wykazany ze Stanisławowa (XXIV), i w kilku egzemplarzach (zakład?) przez Garb. Należy u nas do bardzo rozpowszechnionych odmian tej najpospolitszej swego rodzaju Nocnicówki; posiadam wiele okazów z Rytra, Rzeszowa i Lwowa, częścią wyhodowanych w domu, częścią łapanych wolno między 24. sierpnia a 13. listopada, także w kwietniu.

¹⁾ Wiele okazów rodzaju *Orrhodia* Hb. zimuje i pojawia się znowu na wiosnę roku następnego.

104. *Vacciniï* F. ab *Spadicea* H. Okolice Lwowa (Klem.), Jarosławia (XXI) i Rytra (XXV); równocześnie z poprzednią, lecz mniej częsta.

Między wieloma formami grupy *Vacciniï* F. posiadam jedną (z Krzywczyc koło Lwowa 1. października), która zdaje się należeć do ab. *Spadicea* Hb., jakkolwiek pozbawiona jest najważniejszej cechy „*al. ant. nigrofasciatae*“. Oto jej opis:

„Przy nasadzie znajduje się czarna plamka; plama okrągła całkiem zaczerniona, nerkowata wewnątrz także od nasady czarno ograniczona; rysy poprzeczne w częściach ku sobie zwróconych wybitne, brunatno-czarne, tożsamo znamiona w polu krańcowem i na strzępinie“.

**105. *Vacciniï* ab. *Signata* m.

„*Alis anterioribus unicoloribus castaneis, puncto basali, maculis ambabus late interruptis punctisque magnis submarginalibus nigerrimis; strigis subnullis, cetera signatura obsoletissima*“.

Skrzydła przednie jednostajnie kasztanowo-brunatne o ledwo dostrzegalnych smugach ciemniejszych w miejscu obu rys poprzecznych i bardzo słabym cieniu środkowym; obwódki plam zanikłe; plama okrągła czarna, w środku wzdłuż skrzydła na dwie równe części przzerwana; plama nerkowata barwy tła bez obwódki, od strony brzegu pachowego w zwykły sposób czarno wypełniona, w części górnej ograniczona czarnym łukiem. Przy nasadzie tuż za rysą przykróconą czarna plamka. W miejscu linii falistej szereg wielkich jaskrawo czarnych kropek. W ogóle wszystkie wymienione znamiona ostro czarne; nakreślenie krańca i strzępiny niewyraźne. — Znalazona na jabłkach w liściastych lasach koło Lwowa (dolina Maruńki) 4. października 1896; nie ma go c. k. nadworne muzeum przyrodnicze w Wiedniu.

106. *Ligula* Esp. Rozsiedlony w całym kraju lecz nie pospolicie. Łowiłem go w październiku i kwietniu na jabłka lub strząsałem z krzewów koło Rzeszowa i Lwowa; nadto znany z okolicy Stanisławowa (XXIV) i Rytra (XXV).

107. *Ligula* Esp. ab. *Polita* Hb. Rzadki. Dwa okazy w liściastych lasach koło Lwowa w październiku (Klem.); także w Rytrze (XXV) i Pasiecznej koło Stanisławowa (XXIV).

108. *Ligula* Esp. ab. *Subspadicea* Stdgr. Dość rzadki; koło Lwowa (Klem. XXI), Stanisławowa (XXIV) i Rytra (XXV).

109. *Rubiginea* F. Rozprzestrzeniony lecz przeważnie rzadki. Radł. Gór. (I), okolica Lwowa (Klem.), Rytra (XXV), Stanisławowa (Pasieczna); w Borku i Słocinie koło Rzeszowa liczniejszy (XXIV).

Xylina O.

110. *Furcifera* Hufn. Przeważnie rzadki, choć znacznie rozprzestrzeniony. Okolice Lwowa, Sambora (I), Stanisławowa (XXIV) i Rytra (XXV); moje okazy pochodzą z Brodów, gdzie je we wrześniu oraz po przezimowaniu w marcu na jabłka wabiłem.

Calocampa Stph.

111. *Vetusta* Hb. Zdaje się być w Galicji zachodniej częstszy. Rytro co roku na jabłka (Schille, Klem.), Rzeszów (XIV). Ze wschodniej części kraju wykazany w jednym okazie z Pasicznej koło Stanisławowa (XXIV) i Brodów, gdzie go w połowie września w kilku okazach na jabłka złowiłem. Pojawia się też po przezimowaniu w kwietniu.

Xylomyges Gn.

112. *Conspicillaris* L. Rzadki zwłaszcza w Galicji zachodniej. Nieliczne okazy w okolicy Lwowa (I, XXI, Klem.), Brodów *ex l.* (Klem.), Stanisławowa i Rzeszowa (XXIV); w kwietniu.

Asteroscopus B.

113. *Nubeculosus* Esp. Rozprzestrzeniony, lecz wszędzie rzadki. We Lwowie strzasłem z brzożki 21. marca samca, zaś na drugi dzień znalazłem na grobowcu cmentarza samicę; także w okolicy Sambora (I), Rytra (XXV) Stanisławowa i Rzeszowa (XXIV). Pojawia się w marcu i kwietniu ukryty po pniach i gałęziach brzoż.

114. *Sphinx* Hufn. Wykazany w nielicznych okazach z Hołska przy Lwowie (I), Brodów (XVI) i Stanisławowa (XXIV). W Krakowie znalazłem parkę *in copula* na pniu drzewa na pocz. października, w Brodach jeden okaz 31. października. Pojawia się późną jesienią; według Rogenhofera niektóre okazy motyla zimują.

Cucullia Schrk.

115. *Prenanthis* B. Kilka egzemplarzy w N. Sączu i Krynicy przy końcu maja i w czerwcu (Klem.); nadto koło Rytra (w pocz. lipca) (XXV), Sambora, Lwowa (I), Stanisławowa i Drohobycza (XXIV); przeważnie rzadki.

116. *Argentea* Hufn. Dwa okazy zmierzchem na kwiatkach, trzeci *ex l.* w drugiej połowie lipca w Brodach (Klem.); prócz tego znany mi tylko jeden egzemplarz ze Lwowa (I).

Plusia O.

117. *Moneta* F. Zdaje się być częstszy w niektórych latach tylko koło Sambora i Lwowa w czerwcu (I). W N. Sączu znalazłem na *Aconitum* gąsienicę, zamieszkującą komorę utworzoną ze sprężonych liści szczytowych; zamieniła się w obszernym, siarkowożółtym oprzędzie w poczwarkę białawo-zieloną, z czarnymi pręgami na grzbiecie i wydłużoną pokrywą ssawkową; motyl wyłęgł się 15. lipca. Werch. (XXIV) zauważył go w okolicy Stanisławowa w sierpniu i pocz. września, w Olesku koło Brodów przy końcu lipca.

118. *Chryson* Esp. Ta piękna i nadzwyczajnie rzadka Nocnicówka znana mi jest tylko z uroczych, gęsto zalesionych gór Rytra, gdzie ją zarządca lasów Schille 13. sierpnia 1886 odkrył; odtąd udało nam się na wspólnych wycieczkach ułoić kilka dalszych okazów przy świetle lampy między 10. lipca a 18. sierpnia. Szczególniejszego doznaje się wrażenia w nocnej samotności lasu na widok tych, od czasu do czasu przy świetle lampy jakby iskry przelatujących błyszczynek. — Gdzieindziej nie znana.

Heliothis Tr.

119. *Ononis* F. Bardzo rzadki chociaż rozprzestrzeniony. Odkryty w jednym okazie przez Now. koło Lwowa 15. maja (IV); później znaleziony również w pojedynczych okazach w Olszy przy Krakowie w czerwcu (XI) i Folwarkach Wielkich przy Brodach 21. lipca (Klem.).

120. *Armiger* Hb. Dotąd wykazany pojedynczo z Radł. Górn. (I), N. Sącza (Klem.) i Lwowa (XXI); w sierpniu i wrześniu.

Erastria O.

121. *Venustula* Hb. Mało znany; okolica Brodów (IV, Klem.), Lwowa (Hołosko) (XII) i Krakowa (XIX). W czerwcu i pocz. lipca.

Catephia O.

122. *Alchymista* Schiff. S. V. Bardzo rzadki lecz daleko rozsiadłony. Wykryty przez Now. w Samborze jeszcze w r. 1858; od tego czasu zauważany przeważnie pojedynczo koło Lwowa (XXI), Rytra *ex l.* (XXV) i Brodów (Klem.); w miejscu ostatniem złowiłem na jabłka jeden okaz 2. czerwca, inny jeszcze świeży dopiero 20. sierpnia, z czego wnosić można o bardzo nieregularnym rozwoju tego gatunku.

Catocala Schrk.

123. *Promissa* Esp. Pojawia się pojedynczo i rzadko tylko w okolicach obfitujących w lasy dębowe Galicji wschodniej, od połowy lipca do pocz. września. Brody (XVI), Zagwózdź (pow. stanisławowski), Poznanka Gniła (pow. skałacki) (XXIV); we Lwowie złapałem jeden okaz obok wielu innych Wstęgówek zmierzchem na brzozie, broczącej sokiem.

124. *Electa* Bkh. Tę u nas mało znaną Nocnicówkę znajdowałem oraz wyhodowałem z gąsienicy dość często w okolicy N. Sącza, od końca lipca do połowy września; w Galicji zachodniej wykazana jeszcze z Rytra (XV) i Rzeszowa (XIV), we wschodniej pojedynczo ze Sambora (przy końcu czerwca!) i Lwowa (I).

Toxocampa Gn.

125. *Craccae* F. Rzadki i nie wszędzie. Wykazany pojedynczo ze Lwowa (IV), Czerniejowa (koło Stanisławowa) (XXIV) i Krakowa (Klem.). W końcu czerwca i w lipcu; przy Krakowie znalazłem jeden okaz jesz ze 17. września.

126. *Viciae* Hb. Rzadszy od poprzedniego; odkryty przez Now. jeszcze przed r. 1860 w Radł. Górn., następnie znaleziony w Mnikowie przy Krakowie (V), w Janowie (XV), Lwowie (XXI)¹⁾ i Brodach (Klem.).

Helia Gn.

127. *Calvaria* F. Gatunek południowo-europejski, u nas bardzo rozprzestrzeniony, jednak wszędzie rzadki. W Brodach złowiłem dwa okazy przy końcu czerwca i w połowie lipca: nadto znany z okolicy Sambora (I), Krakowa (II), Rzeszowa (XIV), Stanisławowa (Tyśmieniczany) i Drohobycza (XXIV). Pojawia się od czerwca do pocz. sierpnia.

Zanclognatha Ld.

*128. *Tarsipennalis* Tr. Odkryłem go w Gołębkwicach przy N. Sączu 8. lipca 1881, poczem jeszcze dwa egzemplarze znalazłem w Brodach 25. czerwca i 8. lipca; jeden okaz we Lwowie (XXI).

¹⁾ Niesłusznie twierdzi Garb. (XXI, p. 106), jakoby ten gatunek przed nim nie był w kraju znany.

D. Geometrae.

Geometra B.

129. *Vernaria* Hb. Rzadki. Dotychczas tylko w Galicyi wschodniej; Radł. Górn. na pocz. września (I), Wołczyniec koło Stanisławowa (XXIV) i Brody, w dwóch okazach przy lampie w końcu czerwca (Klem.).

Acidalia Tr.

130. *Herbariata* F. Tego ładniutkiego Miernikowca, znanego do niedawna tylko ze Lwowa w dwóch okazach (IV, XXI), znalazłem w kilku egzemplarzach w N. Sączu, Krakowie i Lwowie; wszystkie znalezione w pokojach mieszkalnych, które to zjawisko tłómaczy się sposobem życia gąsieniczki, żyjącej różnymi suchymi odpadkami roślinnymi. Gartner¹⁾ znajdował całe gniazda gąsienic w starym zielniku. Pojawia się od połowy czerwca do połowy lipca.

131. *Inornata* Hw. Bardzo rzadki, jednak daleko rozprzestrzeniony; dotychczas tylko dwa okazy, koło Sambora 6. lipca (IV) i w Gołąbkowicach przy N. Sączu 10. sierpnia (Klem.).

132. *Marginepunctata* Göze. Koło Krakowa (Czatkowice, Przegorzały) (II), Sambora (Radł. Górn., Czaple), Lwowa (I) i Stanisławowa (Bileze, Poznanka Gniła) (XXIV); w Brodach jeden okaz do lampy dopiero 28. sierpnia (Klem.); zwykle w czerwcu i lipcu.

133. *Umbelaria* Hb. Daleko rozsiedlony lecz wszędzie rzadki; Kraków (V), Rytro (XXV), Gołąbkowice przy N. Sączu (Klem.). Pojawia się przy końcu maja i w czerwcu.

Zonosoma Ld.

134. *Annulata* Schulze. Rozprzestrzeniony lecz przeważnie dość rzadki; koło Sambora (Radł. Górn.) (I), Żaleszczyk (Bileze), Stanisławowa (Wołczyniec) (XXIV), Lwowa i Rzeszowa (Klem.). Lata w dwóch pokoleniach od końca kwietnia do połowy sierpnia.

135. *Punctaria* L. v. *Suppunctaria* Z. Rzadka odmiana, różniąca się od formy zwyczajnej mniejszym rozmiarem, jaśniejszym tłem, wąską pręgą poprzeczną i brakiem szeregu kropek za środkiem skrzydeł. Jeden okaz 7. sierpnia w N. Sączu (Klem.); także w okolicy Stanisławowa (XXIV).

¹⁾ Fauna von Brünn, p. 27.

Timandra Dup.

**136. *Amata* L. *ab. Effusaria* Klem. Piękna aberacya, odkryta przy N. Sączu w olszynie nad brzegiem Kamienicy, 16. sierpnia 1893 (Klem.). Tu podaję krótki jej opis¹⁾.

„*Alis dense griseo pulverulentis, fascia purpurea marginem versus latissime effusa, striga exteriore distinctissima*“.

Aberacya zostająca w podobnym stosunku do formy głównej, co *ab. Infuscata* Stdgr. do *Quercinaria* Hufn. Odznacza się przede wszystkim tem, że pręga ciemnopurpurowa jest na zewnątrz szeroko rozlana, na skrzydłach tylnych w połowie pachowej nawet po tylną rysę poprzeczną, ostro uwydatnioną; także dalsza część skrzydła aż po strzępinę jest znacznie przyrumieniona.

Abraxas Leach.

137. *Sylvata* Sc. Ograniczony dotąd do okolic Lwowa (I, XXI) i Brodów (XVI, Klem.). Pojawia się pojedynczo w czerwcu i lipcu.

Ellopia Tr.

**138. *Prosapiaria* L. v. *Cinereostrigaria* Klem. Szczególną tę formę otrzymałem po raz pierwszy w jednym okazie ♀ w Brodach 31. maja 1890 z gąsienicy, na którą niestety uwagi nie zwróciłem. Oto jej dyagnoza:

„*Alae subangustae, anteriores apice acuto, margine externo arcuato, postice subrecto, sub apice parum flexuoso; posteriores margine externo in costa 4 paullulum fracto. Roseo-carnea, capitis vertex albus, frons fusco ochracea; alae posteriores una, anteriores duabus strigis transversalibus cinereis, contra se convexis, quarum posterior in cellula 6 introrsum angulo recto fracta. 21 mm.*“.

Motył na pierwszy rzut oka wielce podobny do samicy *Himera Pennaria* L., jest bardzo zbliżony do czorwonobrunatnej odmiany gatunku *Prosapiaria* L.; różni się jednak wybitnie większym rozmiarem, szczególnym krojem skrzydeł i znamionami barwnymi. Mianowicie skrzydła są znacznie wydłużone, kraniec przednich w połowie pachowej niemal prosty, kąt wewnętrzny wyraźny. Pręgi poprzeczne są czysto popielate, ich przebieg i forma odmienne. Wreszcie kałdun jest tak dalece i tak jednostajnie gruby, a przy tem stosunkowo tak długi, jak u żadnego ze znanych mi osobników wyżej wymienionej odmiany. To spowodowało mnie swego czasu do uznania tej formy za odrębny gatunek, który też po przestudyowaniu najnowszych dzieł opisowych i porozumieniu się

¹⁾ Patrz „Verhandl. der kk. zool. botan. Gesell. in Wien“; Jahrg. 1894, p. 18.

z jednym z biegłych lepidopterologów zagranicznych, opisałem w „Verhandl. d. k. k. zool. botan. Gesell. in Wien“; Bd. XLII, p. 67—69.

Zeszłego roku znalazłem również w Brodach na sosnie (*Pinus sylvestris* L.) dwie gąsienice, z których dalsze dwa okazy tej samej formy motyla, w pierwszej połowie czerwca uzyskałem. Ponieważ u rzeczonych gąsienic zauważyłem parę nóg na 8 pierścieniu ciała zmarniałą, co przedewszystkiem cechuje gąsienicę jedynego z rodzaju *Ellopiä* na kontynencie europejskim znanego gatunku *Prosapiaria* L., widzę się spowodowanym uznać tę formę za rzadką, krainie lasów sosnowych koło Brodów właściwą odmianę lokalną gatunku *Prosapiaria* L., nie wykluczając atoli możliwości, iż jestto gatunek, z powodu odrębnych warunków życia nowo się tworzący (*species Darwiniana*).

Eugonia Hb.

139. *Quercinaria* Hufn. ab. *Infusata* Stdgr. Między okazami formy zwyczajnej, lecz rzadki; Rytra 11. lipca (Klem.), Stanisławów *ex l.* 25. sierpnia (XXIV).

*140. *Quercinaria* Hufn. ab. *Carpinaria* Hb. Bardzo rzadki; dotychczas jeden egzemplarz *ex l.* 8. lipca w Brodach (Klem.).

*141. *Alniaria* L. Bardzo rzadki; wykryty na Woli Justowskiej przy Krakowie 11. września (Klem.); później pojedynczo w Pasiecznej koło Stanisławowa (*ex l.* 8. czerwca!) (XXIV) i w pobliżu Rytra w sierpniu (XXV).

*142. *Fuscantaria* Hw. Nadzwyczaj rzadki, znaleziony przeziemnie w jednym okazie 13. września 1881 przy N. Sączu, zresztą nigdzie nie wykazany. — Tem dziwniej brzmi uwaga Garb., dotycząca rozsiedlenia tego gatunku w kraju (XXI, p. 114. „Durch ganz Galizien zerstreut, fliegt zweimal im Jahre, Ende Juli, Anfangs August und im September“); autor zamienił go zapewne z innym.

Selenia Hb.

*143. *Tetralunaria* Hufn. v. *Aestiva* Stdgr. Rzadka odmiana jesienna, dotąd mało znana. Jeden okaz w Brodach 15. lipca (Klem.); równocześnie niemal wykazana z okolicy Stanisławowa (XXIV) i Rytra w lipcu (XXV).

Pericallia Stph.

144. *Syringaria* L. Bardzo rzadki, dotychczas tylko w Galicyi wschodniej. Odkryty przez Now. w Krzywezycach przy

Lwowie (I); nadto znany w kilku okazach ze Stanisławowa i okolicy (Wołczyniec) (XXIV) i Brodów (XVI). W czerwcu i pocz. lipca; w Brodach wypłoszony z krzaków bzu dopiero 22. sierpnia (Klem.)

Hypoplectis Hb.

145. *Adpersaria* Hb. Znany w stanie doskonałym tylko Nowickiemu z okolicy Janowa (IV). W Brodach znajdowałem go po łąkach leśnych co roku wcale nie rzadko, zwłaszcza w pierwszej generacji przy końcu kwietnia i w maju; także *ex l.* — Jej odmiana jesienna:

*146. *Adpersaria* Hb. v. *Sylvanaria* HS. pojawiająca się o wiele rzadziej w lipcu, odznacza się grubszym naprószeniem i bardziej związłymi, wybitnymi pręgami poprzecznymi.

Hybernia Latr.

147. *Defoliaria* Cl. Wśród licznych aberacji tego, w rodzaju męskim bardzo zmiennego Miernikowca zasługują na uwagę:

*148. *Defoliaria* Cl. ab. *Albida* Gumpfb., o bardzo bladym, niemal biało-żółtym tle skrzydeł przednich, na którym obie rysy poprzeczne znacznie rozszerzone, uwydatniają się na kształt szerokich, wyraźnie ograniczonych wstęg czarnych. — Jeden okaz *ex l.* 5. listopada (Klem.).

149. *Defoliaria* Cl. ab. *Ferruginea* Gumpfb., od poprzedniej częstsza, o tle cynamonowo brunatnym; zdarza się czasem w bukowo-grabowych lasach koło Lwowa w połowie października (Klem.).

Anisopteryx Stph.

150. *Aceraria* Schiff. S. V. Gatunek ten znany do niedawna w jednym okazie, wyhodowanym *ex l.* przez Now. we Lwowie przed r. 1865, jest w okolicy tego miasta w lasach liściastych (grabowo-bukowych) co roku pospolity; nieco rzadziej pojawia się koło Stanisławowa (XXIV). Samice bardzo trudno znaleźć, gdyż są pozbawione skrzydeł. Od połowy października niemal do końca listopada.

Boarmia Tr.

151. *Secundaria* Esp. Tylko w Galicyi zachodniej, pojedynczo i przeważnie w górach; przy końcu lipca i w pierwszej połowie sierpnia zebrałem w ciągu lat kilka okazów w Chelmcu koło N. Sącza, St. Sączu, Krynicy, Czarnym Dunajcu i Myślenicach. Wykazany też z Rytra (XXV) i Bielan koło Krakowa (IX).

152. *Abietaria* Hb. Znaleziony po raz pierwszy w okolicy Radł. Gór. (I). Przebywa głównie w górskich lasach szpilkowych Galicji zachodniej: Rytró (XXV), Szczawnica, Pieniny, Czarny Dunajec (Klem.), od końca maja, wyjątkowo do początku lipca (Schille). Jeden okaz wychowałem we Lwowie, jako wielką rzadkość dla tej krainy, z gąsienicy znalezionej na buku, którego liśćmi aż do przepoczwarzenia się żywiła.

153. *Repandata* L. ab. *Conversaria*. W górach rytrzańskich nad Popradem (jeszcze powyżej 1000 m) między formą zwyczajną, rzadka. Przy końcu lipca i na pocz. sierpnia (Klem., Schille); gdzieindziej nie znana.

154. *Roboraria* Schiff. S. V. ab. *Infusata* Stdgr. Aberacya rzadka o zupełnie ciemnych skrzydłach. Przytrafia się czasem między okazami zwyczajnymi w okolicy N. Sącza, zwłaszcza w Rytrze od końca maja do połowy lipca (XXV, Klem.). W r. 1895 wychowałem w Rytrze z jaj złożonych przez taką ciemną samicę wiele okazów, należących wyłącznie do ab. *Infusata* Stdgr.; samice były bez porównania liczniejsze. — Dwa okazy także we Lwowie (Watzka, Klem.).

**155. *Crepuscularia* Hb. ab. *Schillei* Klem. Tę rzadką aberacyę, różniącą się wybitnie od innych, otrzymałem *ex l.* w Krakowie 1889; z powodu sztucznie przyspieszonego rozwoju wylął się motyl już 3. lutego. Oto jej cechy¹⁾.

„*Alae ubique aequaliter caryophylleo pulverulentae, linea undulata distincte albicante, basin versus paullum adumbrata, viz conspicuis vestigiis strigae posterioris; capite et thorace alis concoloribus, abdomine crineo, ♂.*”

Różni się od innych ciemnych odmian na pierwszy rzut oka zupełnie jednostajnym tłem i niemal całkowitym brakiem nakreśleń czarnych. Rysa poprzeczna zewnętrzna, której nigdy nie brak, jest tu ograniczona do ledwie dostrzegalnych trzech znaczków na żyłkach w środku skrzydeł; również kropki krańcowe są niemal całkiem zanikłe. Linia falista biała od wewnątrz jednostajnie i bardzo nieznacznie ciemniej ograniczona. Rozmiar mniejszy od przeciętnego²⁾.

Gnophos Tr.

*156. *Pullata* Tr. Odkryłem go w Rytrze 12. lipca 1888; zresztą nie znajduję o nim wzmianki, może z powodu podobieństwa do *Dilucidaria* Hb., od którego go trudno odróżnić.

¹⁾ Opisana w „Soc. entomol. Jahrg. VIII, Nr. 3^a.”

²⁾ Twierdzenie Garb., jakoby ab. *Schillei* była identyczną z syn. *Defesaria* Fr. jest zupełnie błędne, gdyż ta ostatnia, u nas zwłaszcza na wiosnę bardzo pospolita, nie różni się z wyjątkiem ciemnego tła, zresztą niczem od formy zwyczajnej, przedewszystkiem zaś posiada wszystkie jej właściwe nakreślenia czarne.

Diastictis Hb.

*157. *Artesiaria* F. Rzadki; pierwszy okaz otrzymałem w N. Sączu 15. września 1878 *ex l.*, dalsze w okolicy Rytra (skąd go także Schille wykazuje) i w Krakowie od połowy sierpnia do połowy września. Ma się pojawiać także w czerwcu i na pocz. lipca w pokoleniu pierwszym (XXI).

Lythria Hb.

158. *Purpuraria* L. *v. gen. I. Rotaria* F. Odmiana wiosenna, mniejsza, ciemniejsza, bardziej zielona, wymieniona tylko w jednym okazie z okolicy Lwowa (Helowszczyzna) (XXI). Pojawia się mniej licznie, aniżeli w pokoleniu drugim. Koło Brodów po leśnych łąkach dość częsta od końca kwietnia do pocz. czerwca (Klem.).

Lobophora Curt.

159. *Viretata* Hb. Bardzo rzadki, odkryty przez Now. koło Radł. gór. w kwietniu 1855, zresztą znany w kilku okazach z okolicy Krakowa (II, XI) i N. Sącza (Klem.). Pojawia się u nas w dwóch pokoleniach, mianowicie w kwietniu i maju oraz we wrześniu i pocz. października.

Lygris Hb.

*160. *Reticulata* F. Tego pięknego i bardzo rzadkiego Miernikowca odkryłem przed laty 20 w gęstych lasach świerkowych koło Krynicy, przy końcu lipca; później znaleziono go także w Perenówce (koło Rohatyna) (XXI) i Rytrze (XXV) w czerwcu.

161. *Testata* L. Gatunek czysto podolski, pojawiający się nielicznie koło Stanisławowa w Drohomirzanach, Pasiecznej, Zagwózdziu, Wołczyńcu, w pierwszej połowie września (XXIV). Dwa okazy znalazłem także w Brodach przy lampie 11. i 30. sierpnia.

*162. *Populata* L. *ab. Musauaria* Fr. Aberacya typowo górską. Kilka okazów odkryłem w Tatrach przy Morskiem Oku w ostatnich dniach sierpnia 1872; później napotkałem ją także w równinie Nowotarskiej, w okolicy Czarnego Dunajca przy końcu lipca. *Populata* L. ma w krainie wysokich gór wielką skłonność do melanizmu.

163. *Associata* Bkh. Wykazany nasamprzód przez Żebrawskiego z Krakowa w r. 1867 (V); nadto w Rzeszowie (XIV), Stanisławowie (Pasieczna, Zagwózdź) (XXIV) i Brodach (Klem.); w tem ostatniem miejscu znajdowałem co roku gąsienice na po-

rzeczce; przeobrażają się w sprzędzonych liściach i wydają motyla w czerwcu i w pierwszej połowie lipca.

Cidaria Tr.

164. *Variata* Schiff. S. V. *ab. Stragulata* Hb.

„*Alis anter. virescent. cel albidis, basi, macula costali et macula exteriore nigricantibus*“.

Bardzo rzadka, właściwa okolicom górskim; Czarny Dunajec 15. lipca (Klem.), Rytro *ex l.* 18. maja (XXV). Garb. wymienia jeden okaz bez daty.

165. *Truncata* Hufn. Głównie w Karpatach zachodnich (do 1500 m) w lipcu i sierpniu; w Zubrzy (koło Lwowa) w połowie września (I). Między wieloma aberacyami, jakie w ciągu lat zebrałem zasługuje na szczególniejszą uwagę jedna, znaleziona w dwóch jednakowych okazach. Ponieważ nie zgadza się z opisem żadnej znanej aberacyi (nie wyjmując *ab. Perfusata* Hw.), podaje jej dyagnozę:

**166. *Truncata* Hufn. *ab.*

„*Alarum anteriorum fascia media unicolore atrofusca, non albo limbata, marginem versus macula costali magna, dilute ochracea*“.

167. *Vittata* Bkh. Daleko rozprzestrzeniony, lecz bardzo rzadki. Sciborzycze koło Olkusza (w Król. Polsk.) w końcu lipca (XIX), Helowszczyzna (pow. lwowski) w czerwcu (XXI); z moich trzech okazów pochodzi jeden z N. Sącza, dwa z Brodów, w sierpniu; wreszcie wspomina Werch. o jednym wątpliwym, gdyż zlatanym z Czerniejowa koło Stanisławowa.

168. *Dilutata* Bkh. *ab. Autumnata* Gn. Aberacya biała, zdarzająca się nierzadko wśród formy zwyczajnej, pospolitej po lasach liściastych koło Lwowa.

169. *Dilutata* Bkh. *ab. Obscurata* Stdgr. Jednostajnie ciemnopopielata, od poprzedniego o wiele radsza. Krzywczyce koło Lwowa (Klem.), Rytro (Schille) w październiku.

*170. *Caesiata* Lang. *ab. Glaciata* Germ. Forma północna, nadzwyczaj rzadka, znaleziona dopiero w jednym okazy w Tatrach (Kościeliska) 28. lipca 1888 (Klem.).

*171. *Infidaria* Lah. Jeden okaz tego alpejskiego Miernikowca znalazłem w Tatrach (Kościeliska) 23. sierpnia. Zresztą niezany.

172. *Picata* Hb. Rzadki. Pojedynczo koło Sambora (Pawłówka, Radł. Górny) (I), Stanisławowa (Wołczyniec) (XXIV) i Zaleszczyków (Bilcze) (XII); w Galicyi zachodniej jeden okaz do lampy w Rytrze (Klem.). W czerwcu i lipcu.

173. *Picata* Hb. Mało znany. Zubrzy koło Lwowa (Now.), Bilcze na Podolu (XII), Rytro (XXV); kilka okazów znalazłem

także w N. Sączu i okolicy (Kłęzany) oraz w Brodach. Lata od pocz. czerwca do pocz. sierpnia.

**174. *Sociata* Bkh. *ab.* Na uwagę zasługuje ciemna aberacya tego wszędzie pospolitego Miernikowca, znaleziona w Brodach 26. sierpnia 1892 (Klem.):

„*Minor; area limbali alarum latissime griseo fusca, area media anteriorum perangusta in 2 albo interrupta, fascia alba exteriore lata, obliterata, mediam alam percurrenti*“.

Odznacza się przedewszystkiem polem środkowym skrzydeł przednich, które jest nadzwyczaj zwężone, ku brzegowi pachowemu niemal zaostrome, w komórce 2 białawo przerwane. Nadto cień, ograniczający od wewnątrz linię falistą jest na wszystkich skrzydłach bardzo szeroki i ku ich nasadzie rozlany, wskutek czego zewnętrzna wstęga biaława, ograniczająca pole środkowe, przesunięta jest niemal do środka skrzydeł; na skrzydłach tylnych jest ona bardzo szeroka i zarówno z innymi nakreśleniami całkiem zamazana. Na spodzie jest zewnętrzna połowa skrzydeł silnie przyciemniona i zamazana o niewyraźnej linii falistej; zresztą prócz kropek środkowych niema śladu innych znaków.

*175. *Blomeri* Curt. Znamienita rzadkość, odkryta przezemnie w Brodach r 1892; w przeciągu dwóch lat nadleciały do lampy wystawionej w oknie mieszkania mego trzy okazy, przy końcu czerwca i w lipcu. Zresztą nie znany.

176. *Trifasciata* Bkh. Daleko rozsiedlony, jednak przeważnie rzadki. Pojedynczo znany z okolicy Lwowa (Lesienice, Biłohorszcze) (IV), Stanisławowa (Tysmieniczany) (XXIV), Rytra *ex l.* (XXV), Krakowa (Klem.); w N. Sączu zjawia się w krzakach olszy nowych (n. p. w ogrodzie strzeleckim) w maju wcale często (Klem.).

177. *Capitata* HS. Wymieniony tylko przez Garb. (XXI); należy w Rytrze od połowy czerwca do pocz. września do częstych zjawisk przy lampie (Klem., Schille).

178. *Rubidata* F. Rozsiedlony na całym obszarze, lecz przeważnie rzadki. Koło Sambora (Radł. Górn.) (I), Lwowa (Lesienice) (XII), Stanisławowa (Wolezyniec) (XXIV), — wszędzie w czerwcu; w N. Sączu, Podegrodziu i Brodach zauważyłem go od końca maja do połowy lipca.

*179. *Lapidata* Hb. Tego rzadkiego północno europejskiego Miernikowca wykryłem w bujnym zrebie leśnym przy Brodach (Lipki) 30. września 1890; gdzieindziej w kraju nieznan.

180. *Polygrammata* Bkh. Bardzo rzadki, znaleziony pojedynczo w N. Sączu (Klem.), Stanisławowie i Zarubińcach koło Tarnopola (XXIV); w sierpniu.

Collix Gn.

181. *Sparsata* Tr. N. Sącz r. 1879 (Klem.); prócz tego, o ile mi wiadomo, jeszcze tylko trzy okazy, znalezione w Lwowie (przy Samborze) (I) i Drohomirczanach (koło Stanisławowa) (XXIV). Lata w czerwcu.

Eupithecia Curt.

182. *Subnotata* Hb. Brody, w lipcu częsty przy lampie (Klem.); koło Lwowa (XXI), Stanisławowa (XII, XXIV), Rzeszowa (XIV), Rytra (XXV) rzadki.

183. *Linariata* F. Dwa okazy tego pięknego Miernikowca złapałem przy lampie w Brodach; zresztą pojedynczo w okolicy Janowa (I), Krakowa (II) i w Rytrze (XXV). Od czerwca do końca sierpnia.

184. *Abietaria* Göze. Jeden okaz przy końcu maja w Radł. Gór. (I), drugi w Czarnym Dunajcu 22. lipca (Klem.); gdzieinziej dotąd nieznan.

*185. *Togata* Hb. Jedyny okaz, wykryty przezemnie w jodłowo-świerkowych lasach St. Sącza 19. czerwca 1881 r.

*186. *Debiliata* Hb. Bardzo rzadki, znany tylko z Gołębkwic przy N. Sączu i Czarnego Dunajca (Klem.); w lipcu.

187. *Chloerata* Mab. Mało znany z powodu wielkiego podobieństwa do *Rectangulata* L. Pojawia się w całym kraju; w Rzeszowie wyhodowałem kilka okazów *ex l.* w połowie maja, nadto przy Lwowie (Klem.) i w Rytrze (XXV) w czerwcu.

188. *Scabiosata* Bkh. Bardzo zmienny. Tylko we wschodniej Galicyi, miejscami dość częsty; Radł. Gór. (I), Wołczyniec i Pasiczna (koło Stanisławowa) (XXIV). We Lwowie znajdowałem go po suchych, piaszczystych wzgórzach okolicznych w czerwcu; tamże *ex l.* wiele okazów, które się zaczęły wylęgać wskutek sztucznie przyspieszonego rozwoju już od 1. marca począwszy. Należy do gatunków za granicą bardzo poszukiwanych.

*189. *Succenturiata* L. Dotychczas nie znajduję, dziwną rzeczą, nigdzie wzmianki o tym daleko u nas rozprzestrzenionym i nierzadkim Miernikowcu. N. Sącz, Czarny Dunajec, Brody (Klem.); w lipcu.

190. *Subfulvata* Hw. Rzadki. Kraków (V), Hołosko przy Lwowie (XII), Rytro (Klem.), Tyśmieniczany koło Stanisławowa (XXIV); w lipcu i pocz. sierpnia.

191. *Subfulvata* Hw. *ab. Oxydata* Tr. Odkryty przez Żebrowskiego w okolicy Krakowa (II); zresztą pojedynczo w Brodach (Klem.) i Helowszczyźnie przy Lwowie (XXI). W lipcu.

*192. *Frazinata* Crewe. Jeden okaz *ex l.* 2. maja 1896 (Klem.).

193. *Tenuiata* Hb. Dotychczas był znany tylko Now. z Radł. Górn. i Lwowa (I); w Rzeszowie i Lwowie *ex l.* (Klem.); pojawia się u nas w czerwcu i pocz. lipca. (W Karlsbadzie zbierałem całkiem świeże okazy jeszcze w pocz. sierpnia).

*194. *Denotata* Hb. (w katal. Staud. *Campanulata* HS.). Jeden okaz *ex l.* w Brodach r. 1893. Poczwarzka przeniesiona w styczniu do ogrzanego pokoju wydała motyla 30. maja (Klem.).

*195. *Albipunctata* Hw. N. Sącz *ex l.* 1. sierpnia 1887 (Klem.); zresztą nieznany.

*196. *Assimilata* Gn. Kilka okazów zebrałem przeważnie przy lampie w Rzeszowie, Lwowie i Brodach; jawiły się w połowie maja i na pocz. czerwca, w Brodach od połowy lipca do połowy sierpnia, niezawodnie w dwóch pokoleniach.

197. *Pimpinellata* Hb. Pierwszy okaz w Hołosku przy Lwowie (I); zresztą znany z N. Sącza, w połowie sierpnia i w kilku okazach *ex l.* z Brodów, przy końcu maja i w lipcu (Klem.).

*198. *Indigata* Hb. Bardzo rzadki; pojedynczo w Naściszowej (przy N. Sączu), Bieczu i Lwowie, w pierwszej połowie maja (Klem.); zresztą nie znany.

*199. *Dodoneata* Gn. Jedyne okazy w Ditkowicach koło Brodów 19. maja 1895 (Klem.).

*200. *Sobrinata* Hb. Tego górskiego Miernikowca odkryłem jeszcze w r. 1880 w Podegrodziu koło N. Sącza; przebywa też w Bieczu, Czarnym Dunajcu i Ryrze (chętnie przy lampie) w lipcu i sierpniu.

E. Pyralidina.

Pyralididae.

Scoparia Hw.

201. *Centuriella* Schiff. S. V. Karpaty zachodnie. Dolina Strażysk w Tatrach 1. sierpnia (Klem.), Rytro, na stokach potoków górskich w maju (XXV).

202. *Frequentella* Stt. Mało znany; Naściszowa i Gołąbkowice koło N. Sącza (Klem.), Rytro (Klem., Schille). W lipcu i sierpniu.

Botys Tr.

*203. *Falcatalis* Gn. Zauważany dotychczas tylko w okolicy N. Sącza i Rytra (Klem.). Gąsienica w oprzędzie między łądogami *Salvia glutinosa*, poczwarzka zimuje (XXV).

204. *Sanguinalis* L. Po miejscach piaszczystych Galicji wschodniej. Odkryty przez Now. w większej ilości koło Janowa r. 1859 (I); zresztą tylko koło Brodów (Klem.). W czerwcu i na pocz. lipca.

*205. *Palustralis* Hb. Tę wszędzie nader rzadką Cómówkę odkryłem w okolicy N. Sącza przed r. 1882 w jednym okazie (ofiarowanym muzeum nadwornemu we Wiedniu), poczem jej ślad zaginął. Dopiero przed dwoma laty otrzymałem pismną o niej wiadomość od em. kapitana Viertla, który przebywając przez dłuższy czas w Brodach i Stanisławowie, tamże ją w stanie gąsienicy odnalazł. Gąsienica jest według Lederera¹⁾ brunatno-popielata, o czarnobrunatnej rogowatej głowie, tarczce karkowej i pokrywie kuprowej, oraz o wielkich rogowo lśniących brodawczkach, umieszczonych wzdłuż grzbietu po dwie pary na każdym pierścieniu; kropki przedniej pary więcej do siebie zbliżone niż tylnej; prócz tego kilka podobnych brodawczek nad nogami. Z każdej brodawczki wyrasta delikatny włoszek. — Korzystając z uprzejmości kap. Viertla podaję kilka uwag, odnoszących się do biologii tej rzadkiej gąsienicy. Gąsienica żyje w łodygach Szczawiu wielkiego (*Rumex hydrolapathum*), rosnącego na moczarach i wgryza się od wierzchołka ku korzeniom rośliny; zimuje w komorze, jaką sobie w bulwie wyżera poniżej powierzchni zamrzniętej wody, zasklepiwszy poprzednio szczelnie otwór wchodowy okruciami rośliny, przędzą spojonymi. Roślina ukrywająca gąsienicę jest w miejscu otworu wchodowego przegięta, jakby złamana. Przy końcu kwietnia przepoczwarzają się gąsienice w niejednakowym oddaleniu od otworu wchodowego. Motyl wylęga się w maju.

*206. *Accolalis* Z. Bardzo rzadki; dotychczas tylko jeden okaz na Łysej Górze koło Rzeszowa 8. maja 1894 (Klem.).

207. *Terrealis* Tr. Znalazł go Now. przy Lwowie 13. sierpnia (I); nadto dwa egzemplarze w Gołąbkowicach przy N. Sączu (Klem.). W lipcu i sierpniu.

208. *Fulvalis* Hb. Daleko rozsiedlony lecz dość rzadki. Sambor, Dobrowolany (koło Drohobycza), Wołcze (okol. górską koło Turki) (I), Bilecze (pow. zaleszczycki), Poznanka Gniła (pow. skałacki) (XII); Brody, Kraków (Klem.). Lata w drugiej połowie czerwca i w lipcu.

Eurycreon Ld.

209. *Palealis* Schiff. S. V. Znany był tylko Now. w jednym okazie z okolicy Lwowa (Czartowska Skała) (I). W Brodach co-

¹⁾ Opis gąsienicy i poczwarki wraz z czarną ilustracją podaje Jul. Lederer w „Wiener entom. Monatschrift“; VII, 1893. p. 42.

rocznie w wielkiej ilości zwłaszcza przy lampie, przy końcu czerwca i w lipcu. Gąsienica żyje w sierpniu i wrześniu na miejscach piaszczystych, w koszyczkach dojrzałych roślin baldachowych, zwłaszcza takich, których baldachy są gęste (*Daucus*, *Peucedanum*); przebywa samotnie na dnie koszyczka silnie sprężonego, w podłużnym tęgim woreczku utworzonym z przędzy, na obu końcach otwartym. Jest naga, barwy białawej, z każdej strony o dwóch szeregach szeroko rozlanych czarnych plamek okrągłych, wewnątrz białawych; nad nogami również szereg plamek; są to brodaweczki zaopatrzone samotnym włoskiem. Głowa żółtawo-biała, upstrzona czarnymi kropkami różnej wielkości. Gąsienica wydobyta z przędzy biega rączko. Celem przeobrażenia się w poczwarkę wchodzi do ziemi, gdzie w tęgim podłużnie owalnym kokonie, ulepionym z ziemi i przędzy, zimuje. Przeobraża się w poczwarkę z reguły na wiosnę roku następnego, niekiedy w jesieni tego samego roku; przy sposobności hodowli przekonałem się, iż gąsienica przebywa wyjątkowo przez dwa, a nawet trzy lata we wspomnianym kokonie. Być może, że powodem tego nader powolnego dojrzewania jest brak odpowiedniej wilgoci, jakiego gąsienica hodowana w pokoju nieraz doznaje¹⁾.

Parapoynx Hb.

*210. *Candidata* F. Dwa okazy tego samego wieczora przy lampie w Brodach 16. lipca (Klem.).

Chilonidae.

Schoenobius Dup.

211. *Mucronellus* Schiff. S. V. Przebywa tylko w okolicach bagnistych. Dotychczas znany tylko z Brodów, gdzie się co roku pojawia się przy lampie w nielicznych okazach od końca czerwca do końca sierpnia (IV, Klem.). Gąsienica żyje i zimuje w łodygach *Poa aquatica*.

Crambidae.

Crambus F.

*212. *Hamellus* Thub. Znalazłem go w trzech okazach w Gruszowie (pow. Dąbrowa) 27. sierpnia 1892, zaś w roku bież. w Brodach 31. sierpnia. Zdaje się być u nas rzadki.

213. *Verellus* Zk. Bardzo rzadki. Znany tylko Now. z okolicy Lwowa (I); także koło N. Sącza i Brodów w lipcu (Klem.).

¹⁾ Podobne spostrzeżenie zrobiłem między innymi na poczwarkach *Sphinx ligustri* L. i *Saturnia pavonia* L., z których motyle uległy się częścią tego samego roku, częścią dopiero w roku następnym, chociaż pochodziły od jednej i tej samej samicy.

214. *Fulgidellus* Hb. Rzadki. Po suchych piaszczystych miejscach koło Janowa (IV), Brodów i Dąbrowy (Gruszów), w drugiej połowie sierpnia (Klem.).

215. *Tristellus* F. Wszędzie pospolity i liczny po suchych łąkach i murawach od lipca do pocz. września. Bardzo zmienny; Zincken¹⁾ rozróżnia pięć grup aberacyj, których wybory opis uzupełnienia Nolken²⁾. Do tych pięciu aberacyj pojawiających się także u nas, dołączam dwie wybitnie odmienne (f, g):

a. Skrzydła przednie brudno-żółte o srebrzystej prędze środkowej.

b. Pręga środkowa skrzydeł przednich cytrynowo-żółta bez połysku, przyczem tło brudno-żółte, mniej lub więcej blade.

c. Skrzydła przednie nieczysto blade lub słomiano żółte, bez pręgi środkowej, natomiast o brunatnym nalocie, ograniczającym jej miejsce (*Paleella* Hb. fig. 51).

d. Skrzydła przednie brunatne o jaśniejszych promieniach wzdłuż żyłek 2, 3 i 4, bez pręgi środkowej (*Aquilella* Hb fig. 52).

e) Skrzydła przednie jednostajnie wątrobowo-brunatne bez wszelkich nakreśleń.

**f. ab. *Brivittellus* m.

„*Palpis, capite thoraceque supra albis; ciliis metallicis. Alae anteriores subangustae, luridae, margine antico, vitta media antrorsum fusco adumbrata costique 4, 5 usque ad ciliias late argenteis; costis 1, 2, 3 subargenteis*“.

Otułki, głowa i tułów z wierzchu białe, łopatki barwy przednich skrzydeł. Skrzydła przednie dość wązkie, złocisto ochrowe, w połowie zewnętrznej między żyłkami brunatno naprószone, o metalicznie połyskującej strzępinie. Na skrzydłach przednich brzeg ramienny, z wyjątkiem samego żółto-brunatnego kraju, srebrzysty. Podłużna pręga środkowa wraz z żyłkami 4 i 5 po sam kraniec szeroko srebrzyste; również żyłki 2 i 3 od swej nasady w znacznej długości delikatnie srebrzyste; żyłka 1 i część nasadowa brzegu pachowego srebrzysto połyskujące. Pręga środkowa jest ograniczona ostro brunatnym nalotem w całej długości z przodu, oraz w środku z tyłu, podobnie srebrzysta smuga przyramienna przed wierzchołkiem z dołu³⁾.

¹⁾ Germar u. Zincken, Magaz. d. Entomol. II, 88.

²⁾ Faunawelt p. 322.

³⁾ Dr. Rebel oznaczył przesłany mu okaz jako ab. *Culmella* Hb. (należąca do pierwszej grupy). Gdy atoli krótka dyagnoza aberacyi *Culmella* Hb. „*alis superioribus ubilibet hepaticis*“, (której odnośna ilustracja Hübnera fig. 404 zupełnie odpowiada), ani też żadna z wyżej opisanych grup z moimi okazami się nie zgadza, byłem zmuszony uznać je za nową formę. Szczególnie biała barwa otułek, głowy i pleców, podwójna pręga srebrzysta i metalicznie połyskująca strzępina, cechują tę formę tak wybitnie, iżby ją właściwie za odrębny gatunek uważać należało.

Znaleziona w czterech zupełnie jednakowych okazach w drugiej połowie sierpnia w Brodach (Klem.).

**g. Skrzydła przednie niemal jednostajnie i bardzo wąskie, brzeg boczny bardzo skośny, wskutek czego wierzchołek ostry, kąt wewnątrz znacznie rozwarty. Tło skrzydeł przednich czyste, jasno żółte, nieco lśniące; w miejscu pręgi środkowej cienka, lśniąco biaława rysa, dosięgająca wzdłuż żyłki 5 krańca, ograniczona dołem od nasady do połowy skrzydła, zaś z przodu z wyjątkiem nasady w całej długości, ostrą żółto-brunatną kresą; kresa przednia w środku gruba, zwęża się i zanika ku nasadzie zupełnie. Żyłka 6 od krańca lśniąco biała, z przodu brunatno ocieniona. Brunatna smuga znajduje się nadto w połowie zewnętrznej brzegu pachowego, oraz poniżej żyłki 2, jako dalszy ciąg dolnej granicy białawej rysy środkowej. — Aberacja zbliżona najwięcej do grupy c. (*Paleella* Hb.), odznacza się przedewszystkiem szczególną formą i połyskiem skrzydeł przednich, ponieważ też ich znakami barwnymi.

Dwa okazy do lampy na suchej piaszczystej łące przylesnej koło Brodów, 20. sierpnia (Klem.).

216. *Selasellus* Hb. Pierwszy znany okaz znaleziono koło Lwowa 11. lipca (I), dalsze dwa w Brodach na pocz. sierpnia po łąkach wilgotnych (Klem.).

Phycideae.

Pempelia Hb.

217. *Hostilis* Stph. Daleko rozprzestrzeniony lecz rzadki. Kraków *ex l.* w maju (XI); Rzeszów *ex l.* w połowie maja, Brody przy końcu czerwca (Klem.). Gąsienica w późnej jesieni na wierzbach.

218. *Fusca* Hw. W okolicach górskich, rzadki. Pierwsze dwa okazy odkrył Now. w krzakach brzoźowych Lwowiec (koło Sambora) 30. czerwca 1853 (I) dwa dalsze znalazłem w szpilkowych lasach Czarnego Dunajca w drugiej połowie lipca.

219. *Faecella* Z. Bardzo rzadki; pojedynczo koło Lwowa 11. lipca (IV) i Brodów 23. sierpnia (Klem.).

220. *Obductella* F. R. Rzadki. Koło Lwowa (IV) i N. Sącza (Kłęczany, Rytro) (Klem.); w lipcu.

Acrobasis Z.

221. *Tumidella* ZK. Dotychczas dwa okazy, pierwszy w dąbrowie Radł. Górń. (I), drugi koło Brodów na jabłku (Klem.); w lipcu.

Myelois Z.

*222. *Suavella* ZK. Odkryłem go w dwóch okazach w Szczawnicy 28. lipca 1875; zresztą nieznanymi.

223. *Tetricella* F. Rzadki. Wykazany w trzech okazach z okolicy Gródka (Próchnik-Szyp) (I) i Borku (pow. wielicki) (VIII); mój okaz z Brodów. Lata w maju.

Glyptoteles Z.

224. *Leucacrinella* Z. Kilka okazów przy końcu czerwca w Radł. Gór. Lwowcu (pow. sambor.) i Zapolu (pow. lwowski) (I); jeden egzemplarz w Gołąbkowicach przy N. Sączu 5. lipca (Klem.).

Euzophera Z.

225. *Terebrella* Zk. Odkryty przez Now. w Tatrach w pocz. sierpnia (IV); prócz tego w lasach sosnowych koło Brodów przy końcu lipca (Klem.).

Anerastia Hb.

226. *Lotella* Hb. Na suchych piaszczystych miejscach. Jedna para *in copula* 3. lipca koło Janowa (I); okolica Brodów i Lwowa (Klem.). Pojawia się przez cały lipiec.

*227. *Lotella* Hb. *ab. Miniosella* ZK. Jeden okaz w Brodach do lampy 8. lipca 1892 (Klem.).

Galleriae.**Melissoblaptēs Z.**

228. *Bipunctanus* Curt. Brody, przy końcu lipca na suchych piaszczystych miejscach. Samce o wiele liczniejsze, okrążają i obsiadają gromadnie kwiatostany dziewanny, poszukując samic (Klem.). Zresztą znany tylko Now. z okolicy Janowa (IV).

F. Tortricina.**Teras Tr.**

229. *Umbrana* Hb. Zubrza (koło Lwowa), w krzakach brzoźowych częsty w październiku i na pocz. listopada, także pojedynczo w marcu; samce bez porównania rzadsze (I). Jeden złotany okaz znalazłem w Brodach jeszcze 10. czerwca. Gdzieindziej w kraju dotąd nieznanymi.

230. *Hastiana* L. Rozsiedlony wszędzie i nie rzadki, w późnej jesieni oraz po przezimowaniu na pocz. wiosny. Między licznymi jego aberacjami zasługują na uwagę następujące, dotychczas niewykazane:

*231. *Hastiana* L. ab. *Coronana* Thub. Kraków *ex l.* 8. października 1889 (Klem.).

*232. *Hastiana* L. ab. *Buringerana* Hb. Rzeszów, wypłoszona z krzaków tarniny 8. października 1893 (Klem.).

*233. *Hastiana* L. ab. *Leprosana* Froel. Kilka okazów złapanych w kwietniu i wyhodowanych *ex l.* w październiku koło Brodów i Rzeszowa (Klem.).

*234. *Hastiana* L. ab. *Centrovittana* Stph. Jeden okaz tej pięknej i rzadkiej formy wychowałem *ex l.* we Lwowie 28. września 1894. (Brak jej c. k. muzeum nadwornemu w Wiedniu).

235. *Logiana* Schiff. S. V. W brzezynie Zubrza (koło Lwowa) we wrześniu i październiku liczny; bliżej Lwowa pojedynczo (I). W Brodach rzadki, przy końcu września (Klem.).

*236. *Variiegana* Schiff. S. V. ab. *Asperana* F. „Połowa nasadowa skrzydeł przednich jednostajnie biała“. Dwa okazy przy końcu września i w połowie października 1895 w Krzyweczach przy Lwowie (Klem.).

237. *Literana* L. v. *Squamana* F. Dwa okazy w dąbrowie Bednarówka (koło Lwowa) 15. września (I), trzeci w jodłowym lesie koło St. Sącza 29 lipca (Klem.).

**238. *Literana* L. ab. Prześliczną aberację wychowałem *ex l.* 5. sierpnia 1887 w N. Sączu. Ponieważ jej opisu nigdzie nie znajduję, nadto znany mikrolepidopterolog Dr. Hofmann z Regensburgu jej oznaczyć nie był w możności, podaję pokrótce jej cechy:

Na czysto białem tle o nader lekkim odcieniu zielonawym, przebiegają od nasady dwie rdzawo brunatnawe smugi, jedna wzdłuż środka skrzydła, druga do połowy brzegu ramiennego; reszta nakreślenia składa się częścią z jaskrawo czarnych kropek i krótkich kres, wyniosłych wskutek odstających łusek, częścią z jaśniejszych plam czarnawo popielatych, tworzących razem piękny rysunek marmurkowy. W brzegu ramiennym znajduje się około dziewięciu mniej lub więcej wyraźnych czarnych kreseczek poprzecznych. W środku skrzydła gruba czarna kresa strzałkowata, ostrzem ku nasadzie zwrócona, między nią a krańcem czarna kropka, na zewnątrz popielato rozlana. Nad oboma a w związku z nimi, dwie złane plamy czarnawo popielate, zajmujące przeważną część środkową brzegu ramiennego. Przy brzegu pachowym nieco za środkiem jego, czarna kreska skośna, ograniczona od zewnątrz czarnawo popielatym cieniem; kreska ta tworzy z wewnętrzną granicą popielatej plamy przyramiennej niby poprzeczną rysę łukowatą. Z nasady skrzydła bliżej brzegu pachowego wybiega

gruba, nierówna kresa czarna, sięgająca trzeciej części długości skrzydła; w jej środku odgałęzia się czarna rysa poprzeczna, ciągnąca się z małą przerwą do brzegu ramiennego; pod nią przy brzegu pachowym czarnawo popielata plama. Wreszcie przy brzegu pachowym kilka czarnych kropeczek. Strzępina o zielonawej przedziałce w środku, upstrzona w swej połowie nasadowej w przedłużeniu żyłek zielonawymi kropeczkami.

239. *Roscidana* Hb. Wykryty przez Now. w kilku okazach koło Lwowa (Lesienice, Zubrza) we wrześniu i październiku (I); jeden egzemplarz znalazłem też w Radgoszczu (pow. dąbrowski) 28. sierpnia 1875.

240. *Lipsiana* Schiff. S. V. Rzadki; pojedynczo w Krakowie i okolicy (Borek), w pocz. lipca i połowie października (V, XIX), dwa okazy także w okolicy Brodów w połowie września (Klem.).

241. *Schalleriana* L. Znany był tylko Now. z Radł. Górn. i Zubrzy koło Lwowa (I). Daleko rozsielony i zwłaszcza po krzakach olszowych i brzozowych, oraz na brzegach lasów szpilkowych nie rzadki. Znajdywałem go w Bochni i koło Brodów. Od połowy sierpnia do października.

242. *Aspersana* Hb. Rozprzestrzeniony od równin do krainy regli w Tatrach (do 1500 m.). Okolica St. Śącza, Brodów (Klem.), Tatry (VII). Przy końcu lipca i w sierpniu.

243. *Ferrugana* Tr. Wszędzie, zwłaszcza po dąbrowach, lasach bukowych i brzozowych miejscami bardzo pospolity. Pojawia się niemal przez cały rok, głównie w jesieni oraz po przezimowaniu na wiosnę. Odznacza się nadzwyczajną zmiennością ubarwienia. W okolicy Brodów i Lwowa zebrałem w ciągu kilku lat do 200 okazów, z których niemal każdy inny, jakkolwiek liczne przejścia wskazują na ich gatunkowe pokrewieństwo. Rozmiar skrzydeł przeważnie dość jednostajny, (długość skrzydła przedniego = 8 mm), jednak zdarzają się i pod tym względem wyjątki; posiadam dwa okazy, u których długość skrzydła przedn. wynosi zaledwie 6 mm, przeciwnie u największych dosięga 10 mm. Rozmaitość form polega głównie na barwie tła i jakości ciemnych nakreśleń na skrzydłach przednich. Barwa tła bywa w różnym stopniu żółta lub rdzawa od zupełnie biało ochrowej do ciemno czerwono żółtej, nawet czerwono brązowej; u niektórych jest jaśniejsze lub ciemniejsze popielata z czerwonym odcieniem. Ciemne nakreślenia bywają u okazów żółtych rdzawo żółte, rdzawo brązowe, nawet czarno brązowe, u popielatych ciemniejsze popielate. Powierzchnia skrzydeł najczęściej upstrzona delikatnymi rdzawymi lub brązowymi kreskami poprzecznymi nakształt kręteczki, niekiedy czarnymi kropeczkami.

Ze względu na wyżej wymienione znamiona, dają się rozróżnić następujące grupy aberacyj, pomiędzy którymi znowu liczne istnieją przejścia:

a) Tło złocisto ochrowe, częstokroć upstrzone brunatnymi kropczkami. Nakreślenie brunatno rdzawe lub brunatno czarne; znamię kątowe przy brzegu ramiennym rozciąga się szeroko po brzeg pachowy; rysa poprzeczna przednia wyraźna, przy brzegu pachowym rozlana; kąt wewnętrzny przedzielony wyrazistą linią, łączącą się ze znamieniem przy brzegu ramiennym. — Aberacya rzadka.

b) Tło jaśniej lub ciemniej ochrowe, albo żółtawo lub czerwono popielate, najczęściej o rdzawej lub czarnawej krateczce, znamię kątowe przy brzegu ramiennym rozciąga się tylko do środka skrzydeł; inne nakreślenia niewydatne. — Aberacya najpospolitsza.

*c) *ab. Tripunctana* Hb. Tło blade ochrowe lub czerwono ochrowe, upstrzone z rzadka brunatnym pyłkiem; znamię kątowe przy brzegu ramiennym wybitne, rozerwane na trzy mniej lub więcej odrębne plamki czworoboczne, barwy brunatno rdzawej lub czarnej. — Nie rzadka.

d) Tło jednostajnie ciemne, czerwono popielate nader drobno ciemniej naprószone, bez wszelkiego nakreślenia, co najwyżej o ciemniejszej chmurce w środku skrzydła. — Rzędka.

e) Tło najczęściej brunatnawo ochrowe o bardzo niewyraźnym znamieniu przy brzegu ramiennym, upstrzone pięknie czarnymi kropkami, ułożonemi zwłaszcza w środku i części krańcowej skrzydła w skośne, łukowato zgięte szeregi. — Bardzo rzadka.

244. *Lithargyrana* HS. Może także tylko aberacya poprzedniego; głównie w październiku, ukryty w zeschłym już o tej porze liściu dębowym; lasy koło Brodów, Gołąbkowice przy N. Sączu 30. sierpnia i 22. kwietnia (okaz przezimowany) (Klem.); Młodów koło Rytra w maju (XXV).

*245. *Contaminana* Hb. Dotychczas w formie typowej nie wykazany. W Brodach, zwłaszcza na tamtejszym cmentarzu po krzakach głogu i czeremchy co roku częsty, od końca sierpnia do pocz. października (Klem.).

246. *Contaminana* Hb. *v. Ciliana* Hb. Jak poprzedni, lecz rzadszy; także w Bednarówce koło Lwowa (I), oraz nieco liczniej *ex l.* w Rytrze (XXV).

Tortrix Tr.

247. *Piceana* L. W lasach szpilkowych okolic górskich St. Sącza i Czarnego Dunajca, rzadki (Klem.); zresztą wymieniony w jednym okazie z Jedliny (pow. samborski) (I). W lipcu i sierpniu.

*248. *Podana* Sc. v. *Sauberiana* Sorh. Odmiana wybitnie melanotyczna. Jeden piękny samczyk nadleciał do lampy w Brodach 21. czerwca 1895 (Klem.).

249. *Semialbana* Gn. Now. znajdował go głównie w dąbrowach koło Sambora (Radł. Górn., Czaple, Stupnica), Drohobycza (Rakowiec) i Lwowa (Lesienice) (I); kilka okazów złowiłem w Gołąbkowicach przy N. Sączu i w Krzywczycach przy Lwowie. Pojawia się w lipcu.

250. *Cinnamomeana* Tr. Rzadki; głównie po lasach liściastych. Kilka okazów wykazano z Radł. Górn. i Czartowskiej Skały przy Lwowie (I); także *ex l.* we Lwowie (Klem.). W czerwcu.

251. *Dumetana* Tr. Daleko rozsiedlony lecz wszędzie rzadki. Po łąkach leśnych w Myślenicach i Brodach (Klem.); nadto cztery okazy w dąbrowie Radł. Górn. (I). W lipcu.

*252. *Politana* Hw. Po łąkach lasów sosnowych koło Brodów w kwietniu dość częsty; także kilka okazów *ex l.* tamże. (Klem.). Gdzieindziej nie wykazany.

253. *Omatena* Schiff. S. V. Znany tylko Now. w dwóch okazach z Dąbrowy koło Drohobycza na pocz. sierpnia (I); w Brodach 26. czerwca i 20. lipca (Klem.).

*254. *Conwayana* F. Bardzo rzadki; pierwszy okaz w Podgrodziu koło N. Sącza 9. lipca 1881, dalsze w Czarnym Dunajcu 17. lipca oraz w Brodach 24. czerwca. Gdzieindziej nie znany.

255. *Loeflingiana* L. Znaleziony przez Now. w dwóch okazach w krzakach dębowych Zapole koło Hołoska (pow. lwowski) 9. czerwca (I), oraz przezemnie w Lipkach koło Brodów 5. lipca.

256. *Viburniana* F. Przeważnie rzadki. Radł. Górn. (I), Wola Justowska przy Krakowie na pocz. września (VIII); koło Brodów dość częsty, także *ex l.*, od połowy czerwca do końca lipca (Klem.).

*257. *Faleana* Hb. ab. *Icterana* Froel. Sorharen¹⁾ przypuszcza, iż ta forma jest odrębnym gatunkiem. — Odkryłem ją pojedynczo w ogrodzie strzeleckim N. Sącza 13. lipca 1883 i w Lipkach koło Brodów na pocz. lipca.

Sciaphila Tr.

258. *Wahlbomiana* Tr. v. *Incertana* Tr. Rzadki; jeden okaz w Gołąbkowicach koło N. Sącza 24. lipca 1877. (Klem.). Według Now. ma być pospolity w całej Galicyi wschodniej aż do przedgórzy w czerwcu i na pocz. lipca (I); niewątpliwie autor nie rozpoznał należycie tej aberacji, która jest do innych bardzo podobna.

¹⁾ Die Kleinschmetterlinge der Mark Brandenburg etc. Berlin 1886.

Cheimatophila Sph.

259. *Tortricella* Hb. Zdaje się być pospolitym tylko tu i owdzie w Galicyi wschodniej. Now. widział go w ogromnej ilości na pocz. wiosny 1856 w mieszanych lasach Radł. Górn., a w r. 1859 w dąbrowie Bednarówka koło Lwowa; dwa ♂♂ w dębowych krzakach koło Brodów 26. marca i 16. kwietnia (Klem.).

Cochylis Tr.

*260. *Zebrana* Hb. Jeden okaz w Ditkowicach przy Brodach 19. maja 1895 (Klem.).

261. *Dipoltella* Hb. Pojawia się dość licznie w czerwcu po piaszczystych nieużytkach wzgórczy okalających Lwów, najchętniej zmierzchem na krwawniku (*Achillea*), w którego kwiatostanach gąsienica żyje (I, Klem.); indziej nie zauważany.

262. *Kindermanniana* Tr. Na suchym piaszczystym gruncie, porośniętym bylicą (*Artemisia campestris*) koło Brodów (Klem.) i Lwowa (I); nierzadki w lipcu.

*263. *Heydeniana* HS. Dotychczas jeden okaz¹⁾ w Brodach (cmentarz) 6. maja 1890 (Klem.). Gatunek włoski.

*264. *Notulana* Z. Pierwszy okaz w Gruszowie (pow. Dąbrowa) 26. sierpnia 1875, dalsze w N. Sączu przy końcu maja i w sierpniu (Klem.); zresztą nie znany.

265. *Posterana* Z. Rzadki. Pojedynczo w okolicy Lwowa (Bednarówka) (I) i Krakowa (XI) w maju; w Gruszowie (pow. dąbrowski) 29. sierpnia (Klem.). Przebywa po suchych miejscach.

Retinia Gn.

266. *Duplana* Hb. Brody, na brzegach lasów sosnowych, w drugiej połowie kwietnia (Klem.); Hołosko koło Lwowa (XII).

267. *Turionana* Hb. W okolicy Brodów wszędzie po lasach sosnowych w maju nie rzadki (Klem.); zresztą znany tylko ze Swińki koło Lwowa (I).

268. *Margarotana* HS. Kilka okazów w lasach sosnowych koło Brodów przy końcu kwietnia i w maju (Klem.). Gąsienica żyje nasionami szyszek sosnowych (*Pinus sylvestris*), według Wachtla (XVIII) też jodłowych i świerkowych.

Penthina Tr.

*269. *Semifasciana* Hw. Okolica N. Sącza w czerwcu; pierwszy okaz w Załubinczu 12. czerwca 1880; także w Krakowie *ex l.* 27. maja (Klem.). Przebywa w pobliżu wierzb.

¹⁾ Oznaczył go Dr. Hofmann z Regensburgu.

270. *Betulaetana* Hw. Pojedynczo po krzakach brzoźowych i olszowych od końca czerwca niemal do końca września; Zabierzów (koło Krakowa) (XIX), Rytro *ex l.* (XXV), Załubince koło N. Sącza, Brody do lampy (Klem.).

271. *Dimidiana* Sodof. Nieliczny, w jednej generacji w maju i czerwcu; koło Sambora (Radł. Górn.) (I), Krakowa (Bielany) (VIII), (Wola Justowska) i Lwowa (Klem.).

*272. *Oblongana* Hw. Rzadki; pierwszy okaz w N. Sączu 27. sierpnia 1884, kilka dalszych w dziesięć lat później koło Brodów w lipcu i sierpniu (Klem.).

273. *Fuligana* Hb. Wszędzie rzadki; pojedynczo w leszczyźnie Radł. Górn. (I), w N. Sączu (Klem.) i Ryrtrze (XXV). W maju i czerwcu.

274. *Charpentierana* Hb. Głównie w Karpatach. W Tatrach dosięga krainy lasów (IV); góry Pikuj (pow. turczański) i Szypci (pow. kossow.) (I); dolina Strążysk w Tatrach 1. sierpnia (Klem.); Kraków (V). Pojawia się przeważnie w lipcu.

275. *Trifoliana* HS. Daleko rozsiedlony; pojawia się najczęściej pojedynczo po górskich łąkach, ogrodach, ziemniaczyskach, koniczach i zrębach leśnych koło Lwowa, Sambora (Radł. Górn.), Drohobycza (Modrycz), Turki (Wołcze), w Tatrach (I, IV) i Ryrtrze (Klem.). Od końca czerwca do pocz. sierpnia.

Aphelia Stph.

276. *Furfurana* Hw. Bardzo rzadki; wykazany dotychczas tylko z Krakowa (V); dwa okazy w N. Sączu, jeden koło Lwowa (Krzywezyce) (Klem.) Po wilgotnych łąkach w czerwcu.

Cymolomia Ld.

*277. *Hartigiana* Rtz. Dotąd jeden tylko okaz w Ryrtrze koło N. Sącza 12. lipca 1888 (Klem.).

Eccopsis Z.

278. *Latifasciana* Hw. Pojedynczo koło Sambora (Radł. Górn.), Gródka (Romanówka) (I), Krakowa (Przystań Zwierzyńska) (VIII); kilka okazów w lipcu i na pocz. sierpnia w jodłowym lesie przy St. Sączu (Klem.). Pojawia się u nas już od końca czerwca.

Grapholitha Tr.

279. *Expallidana* Hw. Po wilgotnych łąkach. Pierwszy okaz w Janowie (koło Gródka) 4. czerwca (IV), inny w N. Sączu 28. maja (Klem.).

280. *Caecimaculana* Hb. Tatry, w krainie lasów w sierpniu (IV); Kłęczany koło N. Sącza 8. lipca (Klem.).

281. *Graphana* Tr. Na suchych piaszczystych urwiskach koło Lwowa w czerwcu (Klem.); trzy okazy na wzgórzu Próchnik (koło Gródka) i w Radł. Górn. (I).

282. *Proximana* HS. Gołabkowiec przy N. Sączu, w krzakach jodłowych (Klem.); Rytro, czerpany z ziół (XXV). W czerwcu.

283. *Ophthalmicana* Hb. Pojawia się pojedynczo w październiku po gęstych zaroślach koło Lwowa (Krzywczyce) (Klem.), (Lesienice, Zubrza) (I) i koło Krakowa (Bielany) (XI).

*284. *Solandriana* L. Bardzo rzadki; jeden okaz znalazłem w Łyczanej koło N. Sącza 31. lipca 1880, drugi spłoszyłem z wierzby w Czarnym Dunaju 4. sierpnia 1891.

*285. *Solandriana* L. v. *Semimaculana* Hb. Piękna odmiana, odznaczająca się wielką rdzawo brunatną plamą przy brzegu pachowym skrzydeł przednich, która zajmuje całą połowę skrzydła od nasady do kąta wewnętrznego. Odkryłem ją w Czarnym Dunaju w wiklinie nad rzeką tejże nazwy 2. sierpnia 1891.

286. *Citrana* Hb. Znany dotychczas tylko z najbliższej okolicy Lwowa i Brodów, gdzie po urwiskach i nieużytkach piaszczystych w drugiej połowie czerwca i w lipcu co roku dość licznie się pojawia (I, Klem.).

287. *Servillana* Dup. Jedyne okazy 29. maja na brzegu górzystego lasu w Radł. Górn. (I); w tym samym dniu miesiąca 1894 jeden okaz w Rzeszowie *ex l.* (Klem.). Gąsienica od jesieni do kwietnia w młodych pędach wierzby. Należy u nas do rzadkich.

288. *Scopariana* HS. Po łąkach leśnych koło Brodów i Lwowa; lata w dni słoneczne w kwietniu i maju (Klem.); zresztą tylko w Janowie (pow. Gródek) (IV).

289. *Factolana* Z. Dotychczas tylko w Hołosku przy Lwowie 27. maja (IV) i N. Sączu 1. czerwca 1881 (Klem.).

*290. *Coronillana* Z. Pierwszy okaz w N. Sączu 18. maja 1880, kilka innych w Lipkach przy Brodach (Klem.). Przebywa po łąkach leśnych w maju i pocz. czerwca.

*291. *Aurana* F. ab. *Aurantiana* Kollar. Tę piękną i nader rzadką aberację odkryłem w wiklinie nad Dunajcem koło N. Sącza 13. lipca 1881; gdzieinziej nie znana.

Phthoroblastis Ld.

*292. *Spiniana* Dup. Bardzo rzadki, dotąd był u nas nie znany. Jeden okaz w Gruszowie (pow. dąbrow.) 31. sierpnia 1876, drugi w Biesny (koło Gorlic) 12. sierpnia 1884 (Klem.).

*293. *Ochsenheimeriana* Z. Jedyiny okaz w okolicy N. Sącza 3. czerwca 1879. (Klem.).

Tmetocera Ld.

294. *Ocellona* F. ab. *Laricana* Z. Aberacya ciemna, zdarzająca się rzadko między formą zwyczajną; N. Sącz 1. sierpnia 1885, Rzeszów *ex l.* 12. czerwca (Klem.), Rytro *ex l.* 20. maja 1892 (XXV). Gąsienica jej żyje szpilkami modrzewia, zaś gąsienica formy zwyczajnej na drzewach owocowych, dębie, olszy, jarzębinie, wierzbie i i.

Steganoptycha HS.

295. *Neglectana* Dup. Brody i Rzeszów, wyhodowany z gąsienic żyjących w baziach wierzby iwy; motyle legły się w maju i czerwcu; także wolno koło Brodów (Lipki); prócz tego wykazany tylko z Łucyanowic (koło Krakowa) (V).

296. *Ramella* L. Naściszowa przy N. Sączu 1. sierpnia 1877 (Klem.). Zdaje się być pospolitszy po zaroślach brzożowych koło Sambora (Radł. Górn.), Drohobycza (Modrycz, Dobrowlany) i Lwowa (Zubrza), w sierpniu i wrześniu (I).

297. *Oppressana* Tr. Podegrodzie w okol. N. Sącza 24. czerwca 1873. (Klem.). Według Now. dość częsty w czerwcu i lipcu po wierzbach i topolach wsi Koniuszki nad Strwiążem (pow. rudecki), zaś pojedynczo po lasach okolicznych Radł. Górn., Lwowa i Janowa (I).

*298. *Signotana* Dgl. Jeden okaz *ex l.* 16. maja 1894 (Klem.).

299. *Nanana* Tr. Zbierałem go na świerkach w lipcu, przezważnie w górskich okolicach Galicyi zachodniej, jakoto w Czarnym Dunajcu, Myślenicach, Ryrze (Klem., XXV); jeden okaz też koło Lwowa (Swinka) (I).

300. *Augustana* Hb. Zwyczajnie po torfiastych łąkach leśnych w pobliżu wierzb; górzysta okolica Sambora (Radł. Górn.) w lipcu (I); N. Sącz *ex l.* 24. czerwca (Klem.).

Phoxopteryx Tr.

*301. *Obtusana* Hw. Odkryłem go w liściastych zaroślach na Panieńskich Skałach koło Krakowa 25. maja 1889; indziej nie wykazany.

302. *Biarcuana* Stph. Rzadki. Kilka okazów w brzezynie Lwowiec koło Sambora (I); zresztą tylko w okolicy Brodów, zmierzchem po łąkach lasów mieszanych. Pojawia się od pocz. czerwca (Klem.).

303. *Comptana* Froel. Dotychczas tylko w okolicy Brodów po jasnych kniejach okolicznych (Lipki, Pieniaki), także zmierzchem (IV, Klem.); pojawia się w dwóch generacjach w maju i sierpniu.

Rhopobota Ld.

304. *Naevana* Hb. Hołosko przy Lwowie 27. maja (IV), Bochnia 16. sierpnia (Klem.); prawdopodobnie dwie generacje.

Dichrorampha Gn.

*305. *Sequana* Hb. Boratyn koło Brodów 1. sierpnia 1890; jedna para in copula na Łysej górze koło Rzeszowa. Lata na pocz. czerwca po łąkach obfitujących w *Achillea* i *Tanacetum* (Klem.).

Simpliciana Hw. Kraków i Krzeszowice w lipcu (V); N. Sącz przy końc. sierpnia. Na krwawnikach i pokrzywach (Klem.).

*307. *Saturnana* Gn. N. Sącz przy końc. maja 1881 (Klem.); gdzieindziej nie znany.

G. Tineina.

Choreutidae.

Choreutis Hb.

308. *Bjerkandrella* Thnb. W Karpatach zachodnich; Pieniny, Tatry do 1500 m. (Klem.), Rzyczanów koło Rytra na polanach górskich (Klem.). Pojawia się przez cały lipiec.

Talaeporidae.

Talaeporia Hb.

*309. *Politella* O. Jedynty znany okaz ♂ w Lipkach przy Brodach 19. maja 1894 (Klem.); niezawodnie bardziej rozpowszechniony.

Solenobia Z.

*310. *Pineti* Z. Dotychczas jeden egzemplarz *ex l.* w Brodach 26. kwietnia. Gąsienica na pocz. tegoż miesiąca na pnii

sosny; żywi się porostami, do których woreczek bardzo jest podobny; woreczek walcowaty, wierzchem kanciasty, pokryty szczątkami porostów (Klem.).

311. *Triquetrella* F. R. Okolice Lwowa w połowie maja (IV). Koło N. Sącza, Bochni, Brodów i Lwowa; wszędzie pospolicity zwłaszcza jako gąsienica; woreczki można często znaleźć na wiosnę po płotach, murach i pniach dębów. Gąsienica żywi się porostami. Motyle (przeważnie samice) lęgną się w kwietniu i maju (Klem.).

*312. *Wockii* Hein. Bardzo rzadki; jedyny okaz 4. maja 1895 w liściastym lesie Lesienic koło Lwowa (Klem.). Gdzieindziej nieznan.

Lypusidae.

Lypusa Z.

313. *Maurella* F. Cztery okazy wypłoszone z dębów w lasach Radł. Górn. koło Sambora, oraz Lesienic i Koryciny koło Lwowa (I); Brody 19. maja (Klem.). Czas pojawu maj i pocz. czerwca.

Tineidae.

Diplodoma Z.

*314. *Marginepunctella* Stph. Odkryty w lesie jodłowym koło St. Sącza 12. lipca 1887 (Klem.). Gąsienica żywi się porostami na pniach drzew, murów i skał, według Stange'go¹⁾ też trupami owadów. Woreczek składa się z dwóch połówek wsuniętych w siebie.

Blabophanes Z.

315. *Ferruginella* Hb. N. Sącz 15. lipca; przy Lwowie po krzakach i zaroślach pod płotami w połowie czerwca częsty (Klem.). Now. znajdował go pojedynczo od końca maja do lipca po cierniskach i na brzegach lasów koło Lwowa (I).

316. *Monachella* Hb. Bardzo rzadki; znaleziony przez Now. w dwóch okazach 30. maja i 3. czerwca na leśnej łączce w Radł. Górn. (I). W r. 1893 złapałem 18. lipca piękny okaz przy lampie w Brodach. Gąsienicę dotychczas mało znaną, zauważano według Büttnera w gniazdach małych ptaków, żyjącą między innymi ich kałem.

¹⁾ A. Stange, Verzeichniss der Schmetterl. von Halle.

Tinea Z.

317. *Fulvimitrella* Sodof. Jeden okaz 14. maja w brzezynie Krzywczyce przy Lwowie (I); drugi (♀) znalazł się w pokoju 1. czerwca w Brodach (Klem.).

318. *Lapella* Hb. Gołąbkowice przy N. Sączu 9. maja, St. Sącz 1. sierpnia, zapewne w dwóch generacjach (Klem.); prócz tego wykazany w trzech okazach znalezionych w brzezynie Lwowie (pow. sambor.) w czerwcu i w lipcu 1856 (I). Sorhagen znajdował gąsienice zimujące oraz w czerwcu w opuszczonych gniazdach małych ptaków; przebywają w rurkach utkanych z przędzy i żywią się szczątkami piór.

*319. *Semifulvella* Hw. Rzadki lecz daleko rozprzestrzeniony. Pojedynczo w okolicy N. Sącza (Chełmiec) 31. sierpnia 1873 i Brodów (Lipki) 2. września 1891 (Klem.).

Lampronia Stph.

*320. *Morosa* Z. Rzeszów *ex l.* 16. maja 1895. Gąsienica na róży, poważnie w paczkach kwiatowych (Klem.).

*321. *Redimitella* Z. Jedyny okaz w Krakowie 17. maja 1885 (Klem.).

322. *Rubiella* Bjerk. Zbierał go Now. po płotach i olszowych krzakach koło Lwowa i Sambora (Radł. Górny) (I); mój okaz w Krzywczycach przy Lwowie. Lata w maju i czerwcu.

Incurvaria Hw.

*323. *Tenuicornis* Stt. Odkryty na piaszczystych wzgórzach koło Lwowa 22. maja 1895 (Klem.). Gatunek bardzo rzadki; nie ma go w muzeum nadwornym w Wiedniu.

*324. *Rupella* Schiff. SV. Jeden okaz pod kopcem Kościuszki przy Krakowie 30. maja 1888 (Klem.).

Adelidae.

Adela Latr.

*325. *Rufimitrella* Sc. v. *Frischella* Hb. Odmiana z żółtą plamą przy brzegu pachowym skrzydeł przednich. Jakkolwiek jej nigdzie nie znajduję wykazanej, jest u nas bez porównania częstszą od formy pierwotnej. Okolica N. Sącza przy końcu maja i w czerwcu (Klem.).

*326. *Associatella* F. R. Bardzo rzadki; odkryty jeszcze w r. 1885 w jednym okazy ♀ przy N. Sączu 14. lipca (Klem.).

Ochsenheimeridae.

Ochsenheimeria Hb.

*327. *Vaculella* F. R. Gromadkę okazów tego bardzo rzadkiego Molowca znalazłem na polnej kapliczce otoczonej lipami, 10. sierpnia 1887, w Czarnym Dunajcu.

Acrolepidae.

Acrolepia Curt.

*328. *Granitella* Tr. N. Sącz 5. maja 1880 (Klem.). Zresztą nie znany.

Hyponomeutidae.

Swammerdamia Hb.

329. *Oxyacanthella* Dup. Wykazany tylko z okolicy Rytra (Obłazy) (XXV); pojawia się także koło Lwowa (Krzywezyce) (Klem.). W maju.

Prays Hb.

*330. *Curtisellus* Don. v. *Rustica* Hw. Odkryty na piaszczystych wzgórzach okolicy Lwowa 22. maja 1895 (Klem.). Formę pierwotną znalazł Now. również w jednym okazie w leszczynie Radł. Gór. (I).

Argyresthia Hb.

331. *Nitidella* F. v. *Ossea* Hw. Rzadka odmiana o żółtawo białych skrzydłach przednich i zanikłych znamionach ciemnych. Jeden okaz przy końcu maja w Samborze (I), drugi na krzakach głogowych w Rytrze, 5. lipca 1894 (Klem.).

*332. *Semitestacella* Curt. Bardzo rzadki; dotąd był u nas nieznan. Posiadam w zbiorze dwa okazy z zagubionymi niestety etykietami, pochodzące prawdopodobnie z Brodów.

333. *Abdominalis* Z. Tylko w górskich okolicach zachodniej części kraju; Tatry (kraina regli do 1500 m) (V), Gołabkowiec koło N. Sącza, dolina Wielkiej Rostoki przy Rytrze, Myslenice; w lipcu i pierwszej połowie sierpnia (Klem.). Gąsienica w liściach jałowca.

*334. *Pygmaeella* Hb. Lwów *ex l.* 3. czerwca 1895. Gąsienica w baziach wierzby iwy. (Klem.).

*335. *Aurulentella* Stt. Tylko w górach Galicyi zachodniej koło jałowca, w którego szpilkach gąsienica żyje; Czarny Dunajec i Rytro w sierpniu (Klem.).

Plutellidae.

Cerostoma Latr.

336. *Horridella* Tr. Wiele okazów na drzewach owocowych w Samborze i okolicy Turki (Wołcze) (I); Kraków *ex l.* 2. lipca (Klem.). Gąsienica na tarninie i jabłoni.

337. *Nemorella* L. Gatunek górski. Tatry w krainie regli (do 1500 m.) (I), Myślenice w zrębie leśnym, także do lampy; w lipcu (Klem.).

Gelechidae.

Psecadia Hb.

338. *Decemguttella* Hb. Gąsienice znajdowałem koło N. Sącza co roku we wrześniu dość licznie na spodniej stronie liści *Lithospermum arvense*, rosnącego w krzakach olszowych na brzegach rzeki Kamienicy; motyle lęgą się w roku następnym od końc. maja do połowy lipca. Zresztą wykazany w jednym tylko okazy z Krzywczyc koło Lwowa (I).

Depressaria Hw.

*339. *Flavella* Hb. Pierwszy okaz w Kłęczanach koło N. Sącza 15. lipca 1871, drugi w Rytrze 9. sierpnia 1889 (Klem.); gdzieindziej nie zauważany.

340. *Assimilella* Tr. Pojedynczo na wzgórzach Szyp koło Gródka i w Krzywczycach przy Lwowie (I); okolica Brodów i Lwowa, także *ex l.* Gąsienica sprzędza kwiatostany *Sarothamnus* gęstym białym oprzędem. Motyl w czerwcu i pierwszej połowie lipca (Klem.).

*341. *Atomella* Hb. Koło Brodów i Lwowa, od września do listopada, ukryty w zwiędłych już o tej porze liściach drzew i krzaków (Klem.); zimuje¹⁾.

*342. *Subpropinquella* Stt. N. Sącz 11. sierpnia 1882 (Klem.).

*343. *Ocellana* F. N. Sącz, ogród strzelecki 29. sierpnia 1882; Krynica, Lwów (Klem.), Rytro (XXV). Pojawia się od połowy lipca do końc. października.

¹⁾ Wiele okazów całego rodzaju *Depressaria* Hw. zimuje i pojawia się znowu na wiosnę roku następnego.

344. *Purpurea* Hw. Wykazany już przez Now. z Zubrzy koło Lwowa (I); Lipki przy Brodach, płoszony ze suchych już liści dębowych w połowie listopada; Krzywczyce przy Lwowie w połowie maja (Klem.).

*345. *Conterminella* Z. Dotąd znany tylko z przedgórza Karpat zachodnich, mianowicie z okolicy N. Sącza (także *ex l.*) i ze Szczawnicy (Klem.). Gąsienica w maju w sprzędzonych szczytach pędów wierzbowych; motyl od połowy czerwca.

**346. *Isabellina* m.

„*Saturate rubido-isabellina fusco irrorata, thorace, alarum anteriorum costa et basi purpurascens; harum punctis duobus obsolitis nigris oblique positis ante medium, maculis duabus albis longitudinaliter positis pone medium et striga obliqua fusca ab costa transversa ad angulum posteriorem pertingenti; palporum articulo ultimo innotato. 10 mm.*“

Nakreśleniem podobny do *Astrantiae* Hein.; różni się przede wszystkim tłem skrzydeł przednich, półkiem nasadowym, oraz barwą głowy i tułowia. Skrzydła przedni: dość wąskie o wierzchołku zaokrąglonym i niewiele skośnym krańcu, jednostajnie brunatnawo ochrowe z purpurowym odcieniem zwłaszcza na kraju brzegu ramiennego; tło brunatno nakropione, gęściej w połowie zewnętrznej, brzeg ramienny brunatnymi plamkami regularnie upstrzony. Półko nasadowe od tła jaśniejsze, purpurowo ochrowe, od zewnątrz niemal po brzeg ramienny brunatno ograniczone, w środku niewyraźnie przedzielone czarnawym znaczkami poprzecznym; tworzy ono na przedniej żyłce środkowej ząbek na zewnątrz zwrócony. Kropeczki skośne przed środkiem skrzydła bardzo drobne, pod niemi nieco bliżej krańca mała czarna kreseczka we faldziku skrzydeł. Kropki białe małe, jednak wyraźne, otoczone obwódką rdzawo czarną, z nich zewnętrzna nieco większa; z obwódką wewnętrznej kropki białej łączy się od strony brzegu ramiennego nieokreślona brunatna chmurka, zaś od zewnętrznej przebiega wyraźny cień brunatny ku kątowi wewnętrznemu. Krańiec obwiedziony czarnawymi kreseczkami, strzępina barwy tła, brunatno naprószone z popielatą przedziałką przy swej nasadzie i przed końcem. Skrzydła tylne jasno popielate o żółtawym połysku, w samym kącie przednim nieco jaśniejsze; linia krańcowa szeroka, czarnawa, poprzerywana; strzępina jaśniejsza, o nikłej ciemniejszej przedziałce. Głowa barwy tła skrzydeł przednich, lecz nieco jaśniejsza; tułów jak półko nasadowe, na plecach o dwóch czarnych kropeczkach. Rożki czarnawe; otutki długie jaśniejsze od tła skrzydeł przednich; ich członek środkowy o silnej purpurowej szczoteczce, po bokach popielato i czarno naprószone, członek końcowy nie wiele krótszy, zupełnie jednostajnie ubarwiony.

Odkryłem go w Rytrze 29. lipca 1895.

*347. *Depressella* Hb. W Brodach co roku liczne gąsienice w lipcu i pierwszej połowie sierpnia, w baldachach *Daucus carota* i roślin pokrewnych, rosnących na suchym gruncie wapienistym; żyją samotnie, rzadziej po dwie do czterech w poziomych rurkach z przędzy; żywią się nasionami. Gąsienica przepoczwarcza się w drugiej połowie sierpnia najczęściej w baldachu, rzadziej na ziemi i wydaje motyla w pierwszej połowie września, wyjątkowo w roku następnym (Klem.).

348. *Pimpinellae* Z. Brody, płożony z zarośli na tamtejszym cmentarzu i w okolicznych krzakach dębowych przy końcu marca i na pocz. kwietnia (Klem.); jeden okaz w Krzywczycach przy Lwowie na pocz. lipca (I).

*349. *Badiella* Hb. Bardzo rzadki; jedyny egzemplarz na górze Czorsztyńskiej 11. sierpnia 1875 (Klem.).

*350. *Heracliana* De Geer. Brody, przy świetle lampy 1. czerwca 1895 (Klem.).

*351. *Olerella* Z. Jeden okaz w okol. N. Sącza r. 1881, drugi w Lipkach przy Brodach 10. maja (Klem.).

352. *Albipunctella* Hb. Rzadki. W Brodach jeden okaz z gąsienicy na *Chaerophyllum spec.*; wylął się 15. lipca (Klem.); zresztą wykazany z okolicy Drohobycza (Modrycz w sierpniu), Lwowa (Zubrza przy końcu września) i ze Sambora (w sierpniu) (I).

Gelechia Z.

353. *Muscossella* Z. Pojedynczo w mieszanym lesie Radł. Górń. 19. czerwca (I) i w Borku koło Krakowa przy końcu sierpnia (VIII); w Brodach i Rzeszowie *ex l.* 4. czerwca i 16. maja. Gąsienica w maju w zwiniętych liściach *Populus alba* i *Salix caprea* (Klem.).

*354. *Cuneatella* Dgl. Dwa okazy wykryłem w okolicy N. Sącza w drugiej połowie lipca 1887. Siadają chętnie na ogrodzeniach deskowych.

*355. *Vepretella* Z. W krzakach koło Lwowa 6. lipca 1895 (Klem.).

356. *Distinctella* Z. Now. znajdował liczne okazy w odmianach po sosnach na wzgórzach Próchnik-Szyp (koło Gródka) między 12. czerwca a 3. lipca (I). Brody i okolica 28. czerwca i 2. sierpnia, także koło Lwowa na suchych miejscach piaszczystych w czerwcu (Klem.).

357. *Sororculella* Hb. Modrycz koło Drohobycza: jeden okaz w sadzie 11. sierpnia (I); Rytko 30. lipca (Klem.).

358. *Galbanella* Z. Rzadki; po lasach szpilkowych. Naćiszowa przy N. Sączu 1. sierpnia. Czarny Dunajec 19. lipca (Klem.), Tatry w dolnej krainie kosodrzewu w sierpniu (IV).

359. *Solutella* Z. Jedna ♀ 12. czerwca na wzgórzach Próchnik-Szyp koło Gródka (I); Brody, ementarz 6. maja (Klem.). Lata po suchych świetlistych miejscach najchętniej koło wrzosów (*Calluna vulgaris*).

*360. *Maculatella* Hb. Tego rzadkiego Molowca odkryłem w dwóch pięknych okazach 17. lipca 1873 w Kłęczanach koło N. Sącza, poczem go więcej nie znalazłem.

Bryotropha Hein.

361. *Decrepidella* HS. Lata po piaszczystych miejscach w połowie sierpnia koło Brodów (Klem.); w okolicy Rytra ma być w maju i czerwcu nie rzadki (XXV).

*362. *Affinis* Dgl. Umieszczony w „Projekcie nomenklatury“ Nowickiego (III), jednak, o ile mi wiadomo, nigdzie nie wykazany. Jeden okaz znalazłem w ogrodzie strzeleckim N. Sącza 5. lipca 1885.

363. *Umbrosella* Z. Pojawia się koło Brodów w lipcu i na pocz. sierpnia, zwłaszcza na piaskach, także przy lampie (Klem.); koło Lwowa w lasach przy końcu czerwca (IV).

Lita Tr.

364. *Isilella* HS. Koło Lwowa po piaszczystych pochyłościach wystawionych na skwar słońca, porośniętych bylicą (*Artemisia campestris*) w maju i czerwcu, niekiedy pospolity (IV, Klem.).

365. *Junctella* Dgl. W N. Sączu i okolicy nie rzadki w kwietniu i maju, pojedynczo też w lipcu (Klem.); Barcice koło Rytra (XXV). Gatunek za krajem poszukiwany.

*366. *Vicinella* Dgl. Dotychczas znany był tylko z „Projektu nomenklatury“ Nowickiego; znalazłem go w Gołąbkowicach koło N. Sącza 9. lipca 1894.

*367. *Fischerella* Tr. Dwa okazy w Brodach *ex l. 5.* i 17. lipca. Gąsienica w sprzędzonych liściach *Saponaria officinalis* (Klem.). Gdzieindziej nie zauważany.

Teleia Hein.

368. *Wagae* Now. Odkryty i opisany przez Nowickiego (I, p. 189); autor znalazł go w kilku okazach koło Sambora (Radł. Gór., Czaple) i Lwowa, w drugiej połowie maja i pierwszej czerwca. W r. 1895 odnalazłem go w Krzywczycach przy Lwowie, (mieszany las liściasty) 16. maja; inny okaz złapany w Bochni o tej samej porze r. 1885, oznaczony przez Dr. Rebelę we Wiedniu jako *T. Wagae* Now. zdaje mi się nie należeć do

tego gatunku. Według Żebrowskiego pojawia się także w Krakowie przy końcu maja¹⁾.

369. *Triparella* Z. W lasach liściastych, zwłaszcza dębowych, koło Brodów przy końcu kwietnia i na pocz. maja dość rzadki (Klem.); w okolicy Sambora i Lwowa przez cały czerwiec częsty (I).

370. *Dodecella* L. Pierwsze dwa okazy w krzakach sosnowych wzgórzy Szyp koło Gródka 12. czerwca (I); Brody *ex l.* 29. czerwca; gąsienicę znalazłem w maju w pączku pędu sosny (*Pinus sylvestris*).

Poecilia Hein.

371. *Nivea* Hw. Radł. Górn., Modrycz koło Drohobycza (I), St. Sącz (Klem.); w sierpniu, przeważnie pojedynczo w krzakach dębowych.

Parasia Dup.

*372. *Lappella* L. Brody i okolica, w końcu czerwca i pocz. lipca; przylatuje chętnie do lampy (Klem.).

Anacaupsis Curt.

*373. *Cincticulella* HS. Bardzo rzadki; odkryłem go latającego zmierzchem na piaszczystych pochyłościach przy Lwowie 1. lipca 1895.

*374. *Taeniolella* Z. Dotychczas tylko w okolicy St. Sącza i Rytra w lipcu (XX, XXV).

Acanthophila Hein.

375. *Alacella* Dup. Jeden okaz na wzgórzu Szyp koło Gródka (I), drugi wypłoszony z dębu w Folwarkach Wielkich przy Brodach (Klem.); w lipcu.

Ceratophora Hein.

*376. *Triannulella* HS. Rzadki, jedyny okaz w liściastym lesie koło Brodów 6. października 1892 (Klem.).

Cladodes Hein.

377. *Dimidiella* Schiff. S. V. Po suchych łąkach koło Gródka (Szyp) (I) i Lwowa (Krzywezyce) niekiedy częsty; w okolicy Brodów rzadki (Klem.). W czerwcu i lipcu.

¹⁾ Sorhagen l. c. wykazuje go z okolicy Szczęcina, Głogowa i Wrocławia.

Gonia Hein.

*378. *Pudorina* Wk. W r. 1894 wypłoszyłem 21. lipca w Folwarkach Wielkich koło Brodów z gałęzi dębu trzy piękne okazy tego nadzwyczajnie rzadkiego Molowca; gdzieindziej w kraju nie znalezione.

Cleodora Curt.

379. *Cytisella* Curt. Gatunek znany już Nowickiemu (I), daleko rozprzestrzeniony, jednak tylko gdzieśgdzie pospolitszy. W r. 1895 latał przy końcu czerwca w wielkiej ilości na brzegu lasu krzywezyckiego, koło Lwowa w miejscu paprocią gęsto zarosłym (Klem.); wykazany także z Zabieżowa koło Krakowa. Gąsienica na *Cytisus nigricans*, prawdopodobnie jednak także na paproci (*Pteris*); motyl lata do połowy lipca.

Ypsolophus F.

*380. *Limosellus* Schl. Bardzo rzadki; Brody, w jednym okazy *ex l.* 9. lipca 1893 (Klem.). Gąsienica w czerwcu w liściach poziomki, zwiniętych w rurkę. Indziej nie znany.

Nothris Hb.

381. *Verbascella* Hb. Koło Lwowa i Janowa w czerwcu (I), koło Brodów we wrześniu; po suchych piaszczystych łąkach i rowach przyleśnych porośniętych dziewanną, w dwóch generacjach. Gąsienice pochodzące z pierwszego pokolenia znajdowałem w Brodach co roku dość często na *Verbascum Thapsus*; przebywają w kątach szypulek kwiatowych i liści, ukryte w wyżartym rowku, obłożonym meszkiem rośliny. Przepoczwarczają się tamże i wydają motyla między 30. sierpnia a 10. września. Gąsienice z drugiego pokolenia zimują.

*382. *Sabinella* Z. Myślenice, 25. lipca 1895 na jałowcu (Klem.).

Sophronia Hb.

383. *Chilonella* Tr. Znany już Now. (I); koło Lwowa po piaszczystych wzgórzach porośniętych bylicą (*Artemisia campestris*), w drugiej połowie czerwca i w lipcu (Klem.).

384. *Humerella* Schiff. S. V. Zauważany koło Lwowa na piaszczystych łąkach i nieużytkach w czerwcu, oraz na polanach górskich w Rytrze w pierwszych dniach lipca; lata zmierzch. m (Klem.). Nadto wymieniony z Gródka (Szyp) (I).

*385. *Sicariella* Z. Dwa okazy w okolicy Brodów w połowie lipca 1893 (Klem.).

Anarsia Z.

386. *Spartiella* Schrk. Okolica Lwowa (Hołosko, plantacje miejskie) na suchych piaszczystych łąkach przy końcu maja i w czerwcu (IV, Klem.).

Hypercallia Stph.

387. *Citrinalis* Sc. Ten piękny Molowiec żyje w Ryttrze i okolicy na górskich łąkach leśnych w lipcu (Schille, Klem.).

Anchinia Hb.

388. *Cristalis* Sc. Now. wykazuje kilka okazów łowionych w krzakach dębowych koło Lwowa (Krzywczyce) i Sambora (Radł. Górny) w czerwcu i lipcu (I); znalazłem go także w Brodach i Kłęczanach koło N. Sącza w lipcu. Należy u nas do rzadszych.

Oecophora Z.

*389. *Fuscescens* Hw. Wykryty w Gołąbkowicach przy N. Sączu 3. sierpnia 1884 (Klem.).

Oegoconia Stt.

*390. *Quadripuncta* Hw. Przyleciał do lampy w Brodach 15. lipca 1895 (Klem.).

Hypatima HS.

391. *Binotella* Thnb. Gołąbkowice przy N. Sączu i Czarny Dunajec, w lipcu (Klem.); także w Hołosku koło Lwowa na świętkach, przy końcu czerwca (IV).

**392. *Haliciella* Hofmann *in liter.* W r. 1893 znalazłem w zrubie sosnowego lasu, porośniętym mieszanymi krzakami liściastymi koło Brodów (Lipki) w połowie maja, okaz Molowca z rodzaju *Hypatima*, którego oznaczyć nie zdołałem. Dr. Hofmann w Regensburgu określił go następnie jako gatunek zbliżony do *Inunctella* Z., jednak prawdopodobnie nowy; przy tej sposobności donosi, że w zbiorze Schillego z Rytra znalazła się podobna forma. Autor nazwał ją *Haliciella* bez poprzedniego porozumienia się ze mną.

Rzeczona forma różni się od *Inunctella* przedewszystkiem kształtem i barwą skrzydeł. Skrzydła wogóle nieco szersze, temsamem pozornie nieco krótsze, o bardziej tępych kątach przednich; barwa więcej brunatna, na skrzydłach przednich o słabym połysku fioletowawym (u *Inunctella* żółtawym).

Gdyby ta forma miała się okazać nowym gatunkiem lub nową aberacją gatunku *Inunctella*, oraz jeżeli jej Hofmann dotychczas drukiem nie ogłosił, korzystam z prawa odkrywcy i proponuję dla niej nazwę *Fuscella*.

Glyphipterygidae.

Glyphipteryx Hb.

393. *Fischeriella* Z. Rytro, czerpany z traw (XXV); pojawia się też koło Lwowa na brzegach i łąkach lasów liściastych (Lesienice, góra Kortumowa) (Klem.). W maju.

Gracilaridae.

Gracilaria Z.

*394. *Oneratella* Z. Bardzo rzadki; jeden okaz odkryłem w Myślenicach, w zrebie leśnym 25. lipca 1895.

395. *Hemidactylella* F. Przy Lwowie (tak zwany Kaiserwald) 6. maja (IV); mój okaz na cmentarzu w Brodach 17. kwietnia. Rzadki.

*396. *Fribergensis* Fritsche. Przebywa pojedynczo po krzakach obfitujących w klony i graby. Brody (cmentarz), Krzywczyce przy Lwowie, w końcu września (Klem.).

397. *Populetorum* Z. Pojedynczo w brzezynie Zubrza koło Lwowa, we wrześniu i październiku (I); w N. Sączu znalazłem jeden okaz 4. maja, niezawodnie przezimowany. Gąsienica na topoli i brzozie.

*398. *Juglandella* Mn. Gatunek południowo europejski, żyjący głównie w dolinach alpejskich. Dwa typowe okazy znalazłem 29. kwietnia 1878 w wiklinie nad Dunajcem przy N. Sączu, chociaż w tej okolicy orzech włoski (roślina żywnościowa gąsienicy) jest bardzo rzadki.

399. *Tringipennella* Z. Rytro, czerpany po łąkach w czerwcu (XXV); okolica Brodów (Lipki, Dytkowce), na suchych łąkach przyleśnych przez cały maj (Klem.); wszędzie rzadki.

**400. *Rebeli* Klem.¹⁾ Odkryłem go w jednym, zupełnie czystym i typowym okazie na płocie ogrodu mego w Brodach,

¹⁾ Opisany w „Verhandl. d. k. k. zool. botan. Gesell. in Wien; Jahrg. 1896“.

dn. 10. kwietnia 1895. Stosownie do porozumienia się listownego, oglądał Dr. Rebel przed jakimś czasem podobną formę, przesłaną mu w jednym popsutym egzemplarzu z gubernii puławskiej; jest przeto na wschodzie daleko rozprzestrzeniony.

„*Alis anterioribus fumatis, in parte costali dorsoque areae basalis nigro maculatis, vitta dorsali prope basim nigro interrupta alba, fasciis duabus maculisque costalibus antepicalibus duabus albis. Alis posterioribus fusciscenti cinereis.* — 6.5 mm“.

Skrzydła przednie przypominają nakreśleniem poniekąd gatunek *G. syringella* F., jednak są węższe i jednostajniej szerokie, gdyż brzegi przeciwległe bardziej proste, zaginają się dopiero bezpośrednio przed wierzchołkiem. Skrzydła tylne długo kończyste.

Skrzydła przednie ciemno brunatnawo popielate, ku wierzchołkowi jaśniejsze, więcej żółtawe. Brzeg pachowy, paski poprzeczne z nim połączone, oraz dolna część plamki pierwszej zarazem większej przy brzegu ramiennym są czysto białe i ostro ograniczone. Dwie plamki brzegu ramiennego przed wierzchołkiem (kreseczki ramienne) są trójkątne, wielkie, jednak mniej wyraźne i więcej żółtawe. Pierwszy pasek poprzeczny, rozpoczynający się tuż pod $\frac{1}{4}$ częścią brzegu ramiennego, jest jednostajnie szeroki, prosty i przebiega skośnie na zewnątrz ku brzegowi pachowemu; pasek drugi węższy, w środku nieco plamisty oraz na zewnątrz słabo wygięty, rozpoczyna się mniej więcej w środku brzegu ramiennego i przebiega niemal prostopadle do pachowego. Biała pręga na brzegu pachowym (pręga pachowa), rozszerzona niemal po fałdzik skrzydła, poczyna się kończyć blisko nasady i przebiega, po jednokrotnej przerwie czarnawej, aż do kąta wewnętrznego; tutaj łączy się z przeciwległą większą plamką brzegu ramiennego zapomocą białej linijki, do góry zagiętej, tworzącej niby trzeci delikatny paseczek poprzeczny. Również druga kreseczka ramienna, leżąca tuż przed wierzchołkiem, ma dążność połączenia się z przeciwległą białą kropką na krańcu. Biała pręga pachowa ma z przodu granicę ostrą, jednak w połowie zewnętrznej skrzydła z powodu okrągławych wypukleń, nieregularną; tuż przed pierwszym paskiem poprzecznym jest barwa tła w ten sposób przerwana, iż blisko nasady powstaje z niej biała trójkątna plama, której górny nieco wydłużony kąt wraz z pierwszym paskiem poprzecznym obejmują ciemną, jednostajnie szeroką wstęgę poprzeczną barwy tła; wstęga ta jest blisko dwa razy szersza od pierwszego paska poprzecznego. Następujące nakreślenia mają barwę czarno brunatną: przy brzegu pachowym część nasadowa, oraz wzmiankowana ciemna wstęga poprzeczna po fałdzik skrzydła; w połowie przyramiennej: zewnętrzna granica pierwszego białego paska poprzecznego, pod postacią nieokreślonego cienia, poza którym tło aż po środkowy pasek poprzeczny znacznie się rozja-

śnia; dalej dwie wielkie, częściowo złane plamy między drugim paskiem poprzecznym a pierwszą plamką ramienną, oraz wewnętrzna granica drugiej plamki ramiennej. Prócz tego czarna plamka przy środku pręgi pachowej i 2—3 mniej wyraźne w jej przednich wypukleniach. Strzępina przy wierzchołku skrzydła jasno żółtawo popielata o trzech ciemno brunatnych liniach przedziałkowych, na brzegu pachowym czyściej popielata. Tylne skrzydła ciemno popielate o jaśniejszej strzępinie. Strzępina wszystkich skrzydeł żółtawo połyskująca.

Głowa jasno żółtawo popielata, twarz biała. Łopatki i plecy czyściej białe, z przodu przyciemnione; na tyle pleców żółtawo brunatne włoski odstające. Otułki grube i długie, białe; ich członek środkowy o brunatnej plamie przy końcu, zaś członek końcowy od strony zewnętrznej o dwóch szerokich plamach brunatnych. Rożki obrączkowane. Uda i golenie przednich nóg białe, szeroko brunatno plamiste, golenie tylnych żółtawo białe; stopy wszystkie białe, brunatno obrączkowane. Kaldun wierzchem ciemno popielaty, spodem biały.

*401. *Phasianipennella* Hb. ab. *Auroguttella* Stph. Przytrafia się niekiedy między okazami formy zwyczajnej, która zwłaszcza w okolicy Brodów i Lwowa jest w jesieni po paprociach bardzo pospolita. Pierwszy okaz aberacyi znalazłem w Grybowie 11. sierpnia 1873, inne po wilgotnych łąkach koło Brodów przy końcu lipca i w połowie września. Motyl zimuje.

*402. *Hofmanniella* Schleich. Lesienice i góra Kortumowa przy Lwowie, pojedynczo przy końcu maja 1895 (Klem.); indziej nie wykazany.

Coriscium Z.

*403. *Cuculipennellum* Hb. Dotychczas jeden okaz na cmentarzu brodzkim 25. maja 1893 (Klem.).

Ornix Z.

*404. *Petiolella* Frey. Na górze Kortumowej przy Lwowie, w liściastych lasach dwa okazy 30. kwietnia i 8. maja 1895 (Klem.).

*405. *Anglicella* Stt. W zaroślach koło Brodów i Lwowa w maju i czerwcu nie rzadki (Klem.).

406. *Torquilella* Z. W Radł. Górn. dość liczny (I); Łysa Góra koło Rzeszowa, przy końcu kwietnia na tarninie (Klem.).

407. *Caudulatella* Z. Bardzo rzadki. Według Now. pojawił się raz w mieszanym lesie liściastym koło Radł. Górn. dość licznie na początku lipca 1853, poczem go autor więcej nie widział.

Jeden okaz znalazłem w wiklinie wierzbowej Gołąbkowie koło N. Sącza, 19. czerwca 1879.

Coleophoridae.

Coleophora Z.

408. *Unipunctella* Z. Podgórze przy Krakowie (VIII); jeden okaz w ogrodzie owocowym w Brodach (Klem.); w lipcu.

*409. *Antennariella* HS. Corr. Bl. 135. W liściastym lesie na górze Kortumowej koło Lwowa, 30. kwietnia 1895, dwa okazy (Klem.).

*410. *Cornuta* Stt. Lwów, w młodej brzezynie na plantacjach miejskich, 15. czerwca 1895 (Klem.).

411. *Lutipennella* Z. Ma być według Now. dość liczny wszędzie koło Radł. Gór. i Lwowa w czerwcu (I). Posiadam z ostatniego miejsca tylko jeden okaz, wylęgły w domu 30. maja z poczwarki, znalezionej na pniu grabu. Woreczek rurkowaty, 9 mm. długi, żółtawy o wyraźnej krawędzi grzbietowej i brzusznej.

412. *Fuscedinella* Z. Gołąbkowice, lasek liściasty koło N. Sącza 6. lipca (Klem.), w Krzywczycach przy Lwowie jeden okaz 23. czerwca (I).

*413. *Ahenella* Hein.¹⁾ Jeden okaz w mieszanym lesie liściastym pod Lwowem 10. czerwca 1895 (Klem.).

414. *Albitarsella* Z. W lasach liściastych i krzewach koło Lwowa i Brodów w czerwcu i na pocz. lipca dość rzadki (Klem.); także w okolicy Sambora (Lwowiec) (I).

415. *Hemerobiella* Sc. Wykazany był tylko z Krakowa (V). W Brodach dwa okazy z gąsienicy, żyjącej na liściach głogu. Woreczek rurkowaty, około 9 mm długi, wiśniowo brunatny; motyle wylęgły się 9. i 21. lipca; motyla znalazłem również w okolicznych lasach liściastych.

*416. *Serrutulella* HS. Jeden okaz latający zmierzchem na piaszczystych wzgórzach przy Lwowie, 27. czerwca 1895 (Klem.).

417. *Auricella* F. Koło Lwowa i Brodów po suchych miejscach, w pojedynczych okazach 21. czerwca i 18. lipca (Klem.); znany był tylko Now. z „Piaskowej Góry“ przy Lwowie (IV).

418. *Virgatella* Z. Jeden okaz w dąbrowie Lesienice (przy Lwowie) (I); także w Ryrtrze, między jałowcami na brzegu Popradu przy lampie 5. lipca (Klem.).

*419. *Coronillae* Z. Koło Brodów na suchym gruncie w krzakach 20. lipca 1894 (Klem.).

¹⁾ Może tylko aberacja gatunku *Ledi* Stt.

420. *Gallipennella* Hb. Po piaszczystych miejscach w liściastych lasach między Lwowem a Winnikami, przy końc. czerwca i na pocz. lipca (I, Klem.).

421. *Leucopennella* Hb. Daleko rozsiedlony lecz mało znany. Pojedynczo na lesistych pochyłościach wzgórzy między Lwowem a Winnikami (I); Podegrodzie koło N. Sącza (Klem.). Pojawia się w maju na *Lychnis* i *Silene*.

422. *Niveicostella* Z. Po łąkach przyleśnych i zarosłach koło Lwowa, Radł. Górn. i Brodów (I, Klem.); lata zmierzchem w maju i czerwcu.

423. *Therinnella* Tgstr. Dwa okazy w okolicy Lwowa (brzezina Krzywczyc) w czerwcu (I); w Brodach i N. Sączu (Gołęb-kowice) pojedynczo na łąkach przyleśnych w pierwszej połowie maja (Klem.).

424. *Troglodytella* Dup. W brzezynie Lwowiec (koło Sambora) dwa okazy 6. lipca (I); w okolicy Brodów (Lipki) jeden ♂ na wilgotnej łące leśnej 19. lipca (Klem.).

*425. *Artemisiae* Mühlig. Na suchych miejscach piaszczystych porośniętych bylicą (*Artemisia camp.*) koło Lwowa w drugiej połowie czerwca. Woreczek gąsienicy żyjącej na owej roślinie, oblepiony jest w jesieni szczątkami kwiatowymi, naśladując pączek kwiatu (Klem.).

426. *Flavoginella* Z. Wykazany tylko z Rytra, w sierpniu (XXV). W Brodach wychowywałem tego Molowca często *ex l.* Gąsienice pojawiają się już w pierwszych dniach wiosennych po murach domków stojących w ogrodach, wlokąc niezgrabnie swe woreczki. Woreczek do 6 mm. długi, obszernie wałkowany, przy obu końcach nieco zwięziony, żółtawo popielaty o kilku czarnawych prążkach podłużnych. Gąsienice żywią się nasionami *Chenopodium* i *Atriplex*; karmieniem je jednak także z dobrym skutkiem suchą trawą i porostami. Motyle wylęgają się dopiero w pierwszej połowie sierpnia.

Lavernidae.

Chauliodus Tr.

*427. *Aequidentellus* Hofm. Tego rzadkiego Molowca znalazłem w jednym okazie 16. września 1878 w bukowym lesie Zbyszycy opodal N. Sącza, w okolicy górskiej nad Dunajcem. Gdzie indziej nie znany.

428. *Chaerophyllellus* Goeze. Znany Now. w dwóch okazach z dąbrowy Bednarówka koło Lwowa (I); Brody, w zarosłach na cmentarzu, Łysa Góra przy Rzeszowie w gaju mieszanym pojedynczo. Lata w maju. (Klem.).

Laverna Curt.

429. *Miscella* Schiff. S. V. Trzy okazy w leszczynie i cierniskach koło Janowa i Lwowa (I); w miejscu ostatnim też na suchych wzgórzach piaszczystych (Klem.). W czerwcu.

Tinagma Z.

430. *Saltatricellum* F. R. Rzadki. W mieszanych lasach liściastych koło Brodów i Lwowa można go zauważyć w ciepłe wieczory majowe niby skaczącego po liściach dębowych (Klem.). Wykazany w jednym okazy także z Radł. Górn., na pocz. czerwca (I).

431. *Transversellum* Z. Po brzegach lasów liściastych między Lwowem a Winnikami dość częsty (I); koło Brodów rzadszy (Klem.). W maju i na pocz. czerwca.

Douglasia Stt.

432. *Ocnerostomella* Stt. Lata w czerwcu co roku dość licznie zmierzchem nad kwitnącem *Echium*, po piaszczystych miejscach w okolicy Lwowa (I, Klem.).

Heydeina Hofm.

*433. *Profugella* Stt. Odkryłem go w górskiej okolicy Rytra (Młodów) 14. sierpnia 1893; gdzieindziej dotąd nie znany.

Stagnatophora HS.

434. *Heydeniella* F. R. Janów (IV); też na łące leśnej Lipki przy Brodach (Klem.). W pierwszej połowie czerwca.

435. *Serratella* Tr. Koło Lwowa w czerwcu (I); koło Brodów (Lipki, Folwarki Wielkie) na przyleśnych łąkach w maju i lipcu nie rzadki.

Elachistidae.

Pancalia Curt.

*436. *Latreillella* Curt. Rozprzestrzeniony lecz rzadki. Na kwiatkach łąk leśnych w Naściszowej koło N. Sącza 26. lipca 1878 i w Lipkach przy Brodach 3. maja; niezawodnie w dwóch pokoleniach (Klem.).

Schreckensteiniia Hb.

437. *Festaliella* Hb. Według Now. pojawia się pospolicie i towarzysko w zaroślach lasów okolicy Lwowa i Sambora (Radł.

Górn.), dalej w buczynie Magóry (koło Turki), w maju i czerwcu, mniej licznie w lipcu (I). W Lwowskiem nie zauważyłem go ani razu; koło Krakowa (Panieńskie Skały) przy końcu maja, oraz w bukowym lesie Zbyszyce nad Dunajcem, w połowie lipca po ostrężynach rzadki (Klem.).

Heliodines Stt.

438. *Roesella* L. Pojedynczo w Krakowie (V) i Brodach (w ogrodzie warzywno-kwiatowym) w czerwcu (Klem.).

Antispila Hb.

*439. *Pfeifferella* Hb. Trzy okazy przy kopcu Kościuszki w Krakowie 1884; także na Łysej Górze pod Rzeszowem. Po krzakach przydrożnych w maju.

Stephensia Stt.

*440. *Brunnichella* L. Wzmiankowany w „Projekcie nomenklatury“ Nowickiego (III), lecz nigdzie nie wykazany. Jest u nas daleko rozprzestrzeniony i nie bardzo rzadki, w dwóch generacjach od pocz. maja do połowy sierpnia; N. Sącz i okolica (Podegrodzie) w lipcu i sierpniu 1872; okolica Lwowa (góra Kortumowa) i Brodów (Lipki) przez cały maj i na pocz. czerwca (Klem.).

Elachista Stt.

*441. *Apicipunctella* Stt. Lipki przy Brodach, jeden okaz 2. czerwca 1895 (Klem.).

442. *Pullicomella* Z. Okolice Lwowa i Sambora (Radł. Górn.), samotnie na wierzbach po brzegach lasów, przy końcu maja i na pocz. czerwca (I); koło Brodów na trawach, rzadki, przy końcu lipca (Klem.).

443. *Gangabella* Z. Krzywezyce koło Lwowa, w mieszanym lesie liściastym, w czerwcu (Klem.); tamże przed 40 laty przez Now. odkryty.

444. *Anserinella* Z. W krzakach wzgórzy Mostki (koło Lwowa) 4. czerwca (I); zauważyłem go także w lesistej okolicy Brodów na pocz. maja i przy końcu czerwca.

Lithocolletidae.

Lithocolletis Z.

*445. *Hortella* F. Brody (Lipki), w zaroślach dębowych 2. czerwca 1895 (Klem.).

*446. *Sylvella* Hw. Łysa Góra przy Rzeszowie koło klonów 17. maja 1894 (Klem.).

447. *Tenella* Z. Wymieniony tylko przez Now. w jednym okazie z okolicy Lwowa (IV); tamże w lasach po pniach buków i grabów pospolity od końca kwietnia do końca maja, też *ex l.*; Rytro, w drugiej generacji 26. lipca. Gąsienica w czerwcu i znowu w późnej jesieni, wyżera chodniki w liściach grabów i przepoczwarcza się tamże w malutkim, lśniącym białym kokonie; poczwarka pochodząca z drugiej generacji zimuje (Klem.).

*448. *Lautella* Z. Okolice Lwowa, dość rzadki w maju; też *ex l.* Gąsienica minuje liście niskich krzaków dębowych wyżerując chodnik między dwoma żyłkami liścia i tamże się przepoczwarcza; poczwarek na pierwsze pokolenie, zimujących, najlepiej poszukiwać wczesną wiosną w zeszłorocznych liściach dębowych, które od gałęzi niepodpadały (Klem.).

449. *Dubitella* HS. Rzadki; znaleziony na Woli Justowskiej przy Krakowie w pierwszym pokoleniu na pocz. maja (XIX) i w N. Sączu w drugim pokoleniu przy końcu września (Klem.).

*450. *Torminella* Frey. Brody, przy lampie 16. lipca 1895 (Klem.).

451. *Cerasicolella* SH. Dotychczas znany w pojedynczych okazach tylko z Galicji zachodniej; Rytro, ogród w maju (XXV); Łysa Góra, krzaki mieszane przy Rzeszowie w końcu kwietnia (Klem.).

452. *Spinicolella* Stt. Kraków w połowie maja (V); Łysa Góra koło Rzeszowa, między tarniną przy końcu kwietnia (Klem.).

*453. *Carpinicolella* Stt. W okolicy Lwowa na brzegach lasów grabowych w maju nie rzadki. Okazy w domu hodowane wylegały się już w ostatnich dniach kwietnia; gąsieniczka minuje liście grabu i przeobraża się w swym chodniku w poczwarkę, okrytą delikatnym oprzędem białawym (Klem.).

*454. *Connexella* Z. W N. Sączu i okolicy (Załużbincze) koło wierzb i topól, w maju rzadki (Klem.).

*455. *Nicellii* Stt. Dotychczas znaleziony tylko w N. Sączu 7. sierpnia 1881 (Klem.).

*456. *Stettinensis* Nicelli. Jeden okaz w zaroślach olszowych w okolicy Wieliczki 2. maja 1888 (Klem.).

457. *Schreberella* F. Według Now. częsty od maja do sierpnia na dębach i brzożach koło Radł. Gór. i Lwowa (I); w ostatnim miejscu nie znalazłem go, natomiast trzy okazy na Łysej Górze przy Rzeszowie 8. maja.

*458. *Emberizaepennella* Bouché. Rzadki, jednak daleko rozprzestrzeniony. Odkryty przezemnie w r. 1881. w sosnowym lesku Załużbincze koło N. Sącza; drugi okaz znalazłem dopiero w r. 1893. w Brodach na cmentarzu. Lata w maju i sierpniu.

*459. *Tristrigella* Hw. Bardzo rzadki; w Brodach na starem okopisku dwa okazy 16. maja 1891 (Klem.).

*460. *Pastorella* Z. Rzeszów, koło wierzb nad Wisłokiem 11. października 1893 (Klem.).

*461. *Apparella* HS. Bardzo rzadki; jeden okaz w N. Sączu 27. lipca 1878 (Klem.).

Lyonetidae.

Lyonetia Hb.

462. *Prunifoliella* Hb. Dotychczas mało znany i tylko ze zachodniej części kraju. Koło Krakowa (VIII), N. Sącza (Gołęb-kowice) i Gorlic (Biesna); lata w lipcu i sierpniu po krzakach tarninowych (Klem.).

Cemiostoma Z.

*463. *Susinella* HS. Czerpany z ziół po łąkach leśnych koło Brodów na pocz. maja 1890 (Klem.).

*464. *Wailesella* Stt. Znalazłem go w okolicy Lwowa na górze Kortumowej w mieszanych lasach liściastych 2. maja 1895.

*465. *Laburnella* Stt. Po łąkach lasów liściastych koło Lwowa zwłaszcza w pierwszej generacyi na pocz. maja dość częsty; także w Myślenicach w drugiej generacyi 25. lipca (Klem.).

Bucculatrix Z.

466. *Nigricomella* Z. Jeden okaz 21. czerwca na brzegu dąbrowy Bednarówka koło Lwowa (I), drugi w tej samej okolicy na łące leśnej (góry Kortumowej) 27. maja (Klem.).

467. *Boyrella* Dup. Rozprzestrzeniony, jednak tylko pojedynczo po lasach i krzakach obfitujących we wiązy. Okolica Lwowa (I), Krakowa (V), Rzeszowa (Łysa Góra) (Klem.); w maju.

468. *Fatigatella* Heyd. Ten Molowiec w krajach sąsiednich bardzo rzadki albo dotąd niezaleziony, jest przede wszystkim dla górskich okolic Galicyi zachodniej charakterystyczny. Zebrałem wiele okazów w okolicy Nowego i St. Sącza (tu też *ex l.*) oraz Czarnego Dunajca (po ścianach murowanego ogrodzenia cementarnego), w dwóch pokoleniach, mianowicie w maju i na pocz. czer., oraz znowu przy końcu lipca i w sierpniu; Schille czerpał je i wypędzał z krzaków koło Rytra w maju (XXV). Pojawia się jednak, chociaż znacznie rzadziej, także w równinie: w okolicy Krakowa (*ex l.* 4. maja) i Brodów (22. lipca). Gąsieniczka żyjąca na mdrzewiu przepoczwarcza się w podłużnym oprzędzie, podobnym formą do kokonu Zygaeny; oprzęd przyczepiony wzdłuż łądyżki

trawy jest na 7 mm długi, w najgrubszym miejscu $1\frac{1}{2}$ mm szeroki. stosunkowo tęgi, biały o kilku żeberkowatych wyniosłościach podłużnych. W czasie wylęgu motyla wysuwa poczwarka z oprzędu większą część ciała.

469. *Thoracella* Thnbg. Liczne okazy na lipach w Bednarówce koło Lwowa przy końcu maja (I); Brody i Lwów, po pniach lip w ogrodach. We Lwowie wyhodowałem wiele okazów z poczwarek. Kokonik tęgi, owalny, stosunkowo krótki a gruby (długość 4—5 mm, największa szerokość $1\frac{3}{4}$ mm), żółtawo biały, ostro żeberkowany. Poczwarka wysuwa w czasie wylęgu motyla zaledwie trzecią część, rzadko połowę ciała. Kokony przylegają silnie do szparowatych zagłębień podłoża; znajdowałem je na korze lip, także buków w lesie (czy *Thoracella* Thnbg.?) na murach altan i deskach ogrodzeń parkowych, zawsze w pobliżu lip, klonów i dzikich kasztanów, na których gąsienice żyją. Motyle lęgną się w drugiej połowie maja.

Nepticulidae.

Nepticula Z.

*470. *Tityrella* Stt. W mieszanych lasach bukowo-grabowych koło Lwowa w pierwszej połowie maja dość częsty. Drobnutki Molowce znaleźć można siedzące na pniach buków, rzadziej grabów blisko ziemi (Klem.).

*471. *Obliquella* Hein. Dotychczas zauważyłem go tylko w Galicyi zachodniej; Kraków (tu też z poczwarki zimującej wylęgły 18. maja), Rzeszów (Łysa Góra) w maju, Biecz (wiklina nad Ropą), w drugiej generacji 21. sierpnia.

*472. *Turbidella* Z. Lesienice przy Lwowie, na pniu buka w maju (Klem.).

H. Micropterygina.

Micropteryx Hb.

473. *Semipurpurella* Stph. Płoszyliśmy go z p. Schillem z brzoź w wiklinach nadpopradowych i z krzewów koło Rytra w kwietniu (XXV, Klem.).

I. Pterophorina.

Agdistis Hb.

474. *Adactyla* Hb. Bardzo rzadki; Piaskowa Góra nad Lwowem (IV), Brody na cmentarzu (Klem.). Przebywa w lipcu na su-

chych piaszczystych miejscach, zarosłych bylicą (*Artemisia campestris*).

Platyptila Hb.

*475. *Farfarella* Z. Jeden okaz w Brodach przy lampie 19. sierpnia 1895 (Klem.); zresztą nigdzie.

*476. *Nemoralis* Z. v. *Saracenicæ* WK. Jeden okaz w Rzeszowie wyhodowany z poczwarki 1. czerwca 1894. Poczwarkę znalazłem w maju, w łodydze pozbawionej przez gąsienicę wierzchołka, jeżeli mnie pamięć nie myli, moczarowatej rośliny *Cineraria palustris* (może *Eupatorium cannabinum*), rosnącej w wielkiej ilości na błotnistym brzegu Wisłoka. Poczwarka znajdowała się blisko ujścia chodnika, wyżartego przez gąsienicę.

Oxyptilus Z.

*477. *Tristis* Z. Na łące leśnej Lipki koło Brodów 26. sierpnia 1895 (Klem.).

*478. *Distans* Z. Na piaszczystych łąkach przyleśnych w okolicy Brodów 14. sierpnia 1895 (Klem.).

479. *Ericetorum* Z. Znany tylko z górzystych krain Popradu (XXV) i Dunajca; posiadam wiele okazów łowionych po suchych łąkach leśnych w okolicy St. Sącza, N. Sącza (Załużbince) i Rytra (Klem.). Lata w lipcu i sierpniu.

480. *Didactylus* L. Odkryty w lesie Zubrza przy Lwowie (IV); jeden okaz znalazłem na starem okopisku w Brodach. Przebywa po wilgotnych lasach i zaroślach w czerwcu.

481. *Parvidactylus* Hw. Rozsiedlony w całym kraju od równin do przedgórzy. W lasach koło Brodów, Starego i N. Sącza w lipcu (Klem.); według Now. już w czerwcu (I).

*482. *Leonuri* Stange Stett. ent. Zeitg. 1882, p. 514 i 1886, p. 285, (Nachtrag). Nadzwyczaj rzadki. Jeden sliczny okaz (ofiarowany nadwornemu muzeum we Wiedniu) odkryłem w krzakach na Łysej Górze koło Rzeszowa 4. czerwca 1894; inny, złapany na piaszczystych wzgórzach koło Lwowa 15. czerwca 1895, oznaczony przez Dr. Rebelę jako *O. Leonuri*, jest według mego zdania wątpliwy, w każdym razie mniej typowy.

Mimaesoptilus Wallgr.

483. *Graphodactylus* Tr. Pierwsze dwa okazy znalazł Now. w zrębie brzożowym Lwowiec koło Sambora, na kwiatkach przy końcu czerwca (I); jeden egzemplarz w Przysietnicy koło Rytra 6. lipca (Klem.).

Lioptilus Wallgr.

*484. *Scarodactylus* Hb. Rozprzestrzeniony; pojedynczo w okolicy Krakowa (Kopiec Kościuszki) 23. czerwca 1889, Biecha i Brodów (Lipki) w lipcu (Klem.).

Aciptilia Hb.

485. *Baliodactyla* Z. Bardzo rzadki. Jeden okaz na pochyłościach wzgórzy Próchnik koło Gródka 29. czerwca (I); inny w Żegestowie 5. sierpnia 1888 (Klem.).

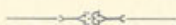

Algae in itinere

per montem Babia Góra collectae.

Scripsit

Roman Gutwiński.

W połowie sierpnia 1897 wybrałem się w liczniejszym towarzystwie na Babia Górę. Wyruszyliśmy pieszo z Pólhory o 6-tej godzinie rano, o 11-tej stanęliśmy na samym szczycie (1741 m.)¹⁾, a o godzinie 1-ej spuściliśmy się z przełęczy „pod Kościólkami“ znaną powszechnie, stromo na północnym stoku spadającą ścieżką ku Zawoi, dokąd zdążyliśmy o godz. 6-tej wieczorem.

Nie mogąc całej uwagi poświęcić widokom mgłą przysłoniętym, złączyłem „utile cum dulci“. Przechodząc przez źródłowiska Bystry na stokach południowych i koło źródeł pierwszego prawego dopływu Markowego potoku na północnych, zebrałem trzy próbki glonów, a nadto wzięłem okaz *Trentepohlii*, która bogato porasta nagie głązy, zawalające szczyt Babiej.

Materyał opracowany dostarczył (nie uwzględniając odmian) 118 gatunków glonów. Rezultat ten ma tem większą wartość, raz — że dotychczas glony Babiej Góry nie były badane — choć jawnokwiatową roślinność jej dokładnie już znamy dzięki pracom pp. H. Zapałowicza i E. Wołoszczaka, drugi — że 1 rodzaj, 9 gatunków i 5 odmian w materyale tym odszukanych, a w rozprawce niniejszej **tlustemi** czcionkami uwidocznionych, nowemi są dla

¹⁾ Br. Gustawicz, Pomiary barometryczne w paśmie babiogórskim i przyległych północnych działach górskich. Sprawozd. Kom. fiz. Akad. Umiej. Tom XXXI. p. 65. Kraków 1896.

flory Galicyi. Liczba więc gatunków odkrytych dotąd w Galicyi jest 1207¹⁾.

Aby nie powtarzać tych samych miejscowości, z których gatunki objęte pracą pochodzą, w całym toku rozprawki posługiwać się będę następującymi skröczeniami:

- (I), zamiast: Strumyczek na południowym stoku i moczarki koło niego (źródłowiska Bystry).
 (II), zamiast: Moczary na południowym stoku przed polaną z szalaszem, nieopodal szczytu (źródłowiska Bystry).
 (III), zamiast: Źródło i zasuszone moczarki koło niego na północnym stoku (źródła pierwszego prawego dopływu Markowego potoku w lesie Urwisko).

Class. **Chlorophyceae** (Kuetz.) Wittr.

Ordo **Confervoideae** (Ag.) Falk.

Fam. **Oedogoniaceae** (De-By) Wittr.

Gen. **Oedogonium** Link [1820].

1. *O. Pringsheimii* Cram., Wittr. Prodr. Mon. Oedog. pag. 33.
 Tab. I. fig. 17
 Crass. cell. veg. = 9 μ , 13 μ , 15·4 μ
 Long. " " = 31 μ — 35 μ
 Crass. oogon. = 29 μ — 31 μ — 33 μ — 35 μ
 Long. " = 33 μ — 31 μ — 37·4 μ — 44 μ
 Crass. oosp. = 26·4 μ — 27·5 μ
 Long. " = 24 μ — 37 μ — 27·5 μ . (I)
O. spec.
 Specimina sterilia observavi. (II)

Fam. **Ulotrichiaceae** (Kuetz.) Borzi em.

Gen. **Conferva** L. [1737].

2. *C. bombycina* (Ag.) Lagerh. (I)
 3. *C. Raciborskii* Gutw. Materiały do flory glonów Galicyi III. 1892. Spraw. Kom. fiz. Akad. Umiej. T. XXVIII. pag. 110.
 Tab. II. fig. 1.

¹⁾ Cfr. R. Gutwiński, Prodr. florae algarum Galiciensis. Rozprawy Wydz. mat.-przr. Akad. Umiej. T. XXVIII. pag. 276 i 277, Kraków 1895 — Wykaz glonów zebranych w okolicy Wadowie—Makowa. Spraw. Kom. fiz. Akad. Umiej. T. XXXII. pag. 99, Kraków 1897 i Materiały do flory glonów Galicyi. Pars IV. La Nouva Notarisia, Serie VIII. pag. 125—136, Padova 1897.

Crass. cell. = 24 μ , long. = 22—32 μ , crass. membranae = 4.4 μ . (I) (II)

Fam. **Chroolepidaceae** (Rabenh.) Borzi.

Gen. **Trenthepohlia** Mart. [1817].

4. *T. Jolithus* (L.) Wallr.

Crass. cell. = 19.8 μ — 22 μ ; long. cell. = 31 μ — 38 μ .

Na samym szczycie Babiej Góry, tworzy czerwono-brunatne powłoki na glazach, które wskutek tego nachuchnięte, wydają woń fiołków.

Fam. **Cladophoraceae** (Huss.) Wittr.

Gen. **Cladophora** Kuetz [1843].

C. spec.

W kawałeczkach niewystarczających do oznaczenia. (II)

Ordo **Siphoneae** Grev. em.

Fam. **Vaucheriaceae** (Gray) Dum.

Gen. **Vaucheria** DC [1803].

5. *V. sessilis* (Vauch.) DC. (I)

Ordo **Protococcoideae** (Menegh.) Kirch.

Fam. **Palmellaceae** (Decais.) Naeg. em.

Gen. **Pediastrum** Meyen. Racib. em.

6. *P. Boryanum* (Turp.) Menegh. var. *granulatum* (Kuetz.) A. Br. Racib. Przegl. gat. rodz. *Pediastrum*. Tab. II. fig. 14. (II)

Gen. **Gleocystis** Naeg. [1849].

7. *G. vesiculosa* Naeg.

Diameter cell. = 4.4 μ — 5.5 μ . (II)

Ordo **Conjugatae** (Link) De-By.

Fam. **Zygnemaceae** (Menegh.) Rabenh.

Gen. **Zygnema** Ag. [1824].

8. *Z. stellinum* (Vauch.) Ag.

Crass. cell. = 22 μ ; long. 29 μ — 42 μ . (I)

Spraw. kom. fizyogr. T. XXXIII.

Gen. **Spirogyra** Link [1820].

9. *S. arcta* (Ag.) Kuetz. var. *catanaeformis* (Hass.) Kirch., De-Toni Sylloge Vol. I. pag. 745.
 Crass. zygotae = 22 μ — 24.2 μ — 26.4 μ .
 Long. „ = 40 μ — 44 μ — 48 μ — 51 μ .
 Crass. cell. veg. = 20 μ — 22; long. = 46 μ — 53 μ —
 — 62 μ . (I)

Fam. **Desmidiaceae** (Kuetz.) De-By.Gen. **Hyalotheca** Ehrenb. [1840].

10. *H. dissiliens* (Sm.) Bréb., Ralfs, Brit. Desm. Tab. I. fig. 1. (II)

Gen. **Cylindrocystis** Menegh. [1838].

11. *C. Brebissonii* Menegh., Delp. Spec. Tab. XIV. fig. 31—32. (II)

Gen. **Closterium** Nitzsch. [1817].

12. *C. Lunula* (Muell.) Nitzsch. var. *cuneatum* Gutw. Flora alg. agri Leopold. Sprawozd. Kom. fiz. T. XXVII. pag. 33. Tab. I. fig. 6. (II)
 13. *C. Dianae* Ehrenb. (I)
 14. *C. Jenneri* Ralfs, Brit. Desm. Tab. XXVIII. fig. 6. (II)
 15. *C. moniliferum* (Bory) Ehrenb. *forma*.
 Long. = 275 μ , crass. = 48 μ , crass. apic. = 6.6 μ . (II)
 16. *C. Leibleinii* Kuetz. Ralfs l. c. Tab. XXVIII. fig. 4. (I),
 (II), (III)

Gen. **Penium** Bréb [1848].

17. *P. margaritaceum* (Ehrenb.) Bréb. Ralfs l. c. Tab. XXV. fig. 1.
 Long. cell. = 44 μ , lat. = 20 μ , lat. ad constrictionem =
 = 19 μ . (II)
 18. *P. Digitus* (Ehrenb.) Bréb. Ralfs l. c. Tab. XXV. fig. 3. (II)

Gen. **Tetmemorus** Ralfs [1845].

19. *T. granulatus* Ralfs l. c. Tab. XXIV. fig. 2. (II)

Gen. **Dysphinctium** Naeg. [1840]

20. *D. quadratum* (Ralfs) Hansg., Klebs Preuss. Desm. Tab. III. fig. 14.

Long. cell. = 53 μ , lat. = 33 μ — 35 μ , lat. isth. = 15.4 μ ,
crass. = 22 μ , (III)

forma Borge, Süssw. Chlor. Archang. pag. 23. Tab. II. fig. 19.

Long. cell. = 55 μ , lat. 33 μ ; lat. isth. = 17; crass. cell. =
— 22 μ . (I)

21. *D. notabile* (Bréb.) Hansg. for. *minus* Wille Nov. Semlja Tab.
XII. fig. 17. (III)

Gen. **Pleurotaeniopsis** Lund. [1871].

22. *P. Cucumis* (Corda) Lagerh. Ralfs l. c. Tab. XV. fig. 2.

Long. cell. = 55 μ — 66 μ ; lat. = 33 μ — 46 μ — 48.4 μ ;
lat. isth. = 15.4 μ — 18 μ . (II)

Gen. **Cosmarium** Corda [1834]¹⁾.

23. **C. lejodermum** Gay, Essai Monogr. Conjug. p. 59. Tab. I.
fig. 16.

var. **majus** nov. var.

Varietas typo major summo apice truncata.

Long. = 22 μ ; lat. = 18 μ ; lat. isthm. = 7 μ . (I)

24. *C. Meneghinii* Bréb. var. *Reinschii* (Istvánf.) (II)

25. *C. helicangulare* Nordst. Desm. fr. Bornholm pag. 199. Tab. IV.
fig. 16—18, Gutw. Flora glonów okol. Tarnopola pag. 43.
Tab. III. fig. 44. (II)

26. *C. pyramidatum* Bréb., Ralfs Brit. Desm. Tab. XV. fig. 4.

Long. = 59.4 μ ; lat. = 46 μ ; lat. isthm. = 18 μ . (I), (II)

27. *C. margariferum* (Turp.) Menegh., Ralfs l. c. Tab. XVI.
fig. 2 (II)

28. *C. Botrytis* (Bory) Menegh.

var. *verruculosum* Klebs. (II)

var. *subovale* Klebs. (II)

var. *squamosum* Schaar-Istvánf. (II)

29. *C. tetraophthalmum* (Kuetz.) Bréb., Delponte, Specimen Tab. IX.
fig. 1—4.

Long. = 106 μ ; lat. = 66 μ ; lat. isth. = 24 μ . (I), (II)

30. **C. Quadrum** Lund. Desm. Suec. Tab. V. fig. 11.

var. **minus** Nordst. Bid. om Sydlig. Desm. p. 11.

Long. = 46 μ ; lat. = 44 μ ; lat. isth. = 15.4 μ . (II)

31. *C. ochitodes* Nordst., Wille Desm. U. S. pag. 76. Tab. XIV.
fig. 3.

Long. = 73 μ ; lat. = 53 μ ; lat. isth. = 18 μ . (II)

32. **C. subnotabile** Wille Nov. Semlj. Tab. XII. fig. 16. (III)

¹⁾ Cfr. O. Nordstedt, Index Desmidiacearum p. 288.

33. **C. speciosissimum** Schmidle, Alp.-Algenfl. pag. 24—25. Tab. XV. fig. 30 a.
Long. = 44 μ ; lat. 31 μ ; lat. isth. = 15.4 μ ; crass. cell. = 22. (II)
34. **C. tricrenatum** (Boldt) Gutw. Prodr. fl. alg. Galic. pag. 351. (= *C. Boldtianum* Gutw. Flora gl. okol. Tarnopola, Tab. III. fig. 36). (III)
35. **C. homalodermum** Nordst., Wille, Dijnphna Exped. Tab. XIII. fig. 5.
Long. = 51 μ — 55 μ ; lat. = 44 μ — 45 μ ; isth. = 15.4 μ ; lat. apic. = 15.4 μ — 18 μ . (II)

Gen. **Staurastrum** Meyen [1820].

36. *S. rugulosum* Bréb., Ralfs, Brit. Desm. Tab. XXXV. fig. 19. (II)
37. **S. trapezicum** Boldt. Studier II., pag. 33—34. Tab. II. fig. 46.
Long. = 48.4 μ ; lat. = 44 μ ; isth. = 17.4 μ ; lat. apic. = 17.6 μ . (I), (II)
38. *S. punctulatum* Bréb. Ralfs l. c. Tab. XXII. fig. 1. (I), (II) (III)

Class. **Bacillarieae** Nitzsch.

Ordo **Raphideae** H. L. Smith.

Fam. **Naviculaceae** (Kuetz.) Heib. p. p.

Gen. **Navicula** Bory [1826].

39. *N. major* Kuetz. V. Heurck Synops. Tab. V. fig. 3. (I) (II)
40. *N. viridis* (Nitsch.) Kuetz. V. Heurck. l. c. fig. 5. (I)—(III)
var. *commutata* Grun. in V. Heurck l. c. fig. 6. (I)—(III)
var. *distinguenda* Cleve, Finnl. Diatom. Tab. I. fig. 1. (II)
var. *minor* Cleve, l. c. fig. 2. (II), (III)
41. *N. hemiptera* Kuetz. Grun. Naviculaceae Tab. (2) IV. fig. 20. (II), (III)
42. *N. borealis* (Ehrenb.) Kuetz. V. Heurck l. c. Tab. VI. fig. 3—4. (I)
43. *N. Brebissonii* Kuetz.
var. *subproducta* V. Heurck. l. c. Tab. V. fig. 9. (II)
var. *angusta* Grun. Naviculaceae Tab. (3) V. fig. 18. (II)
44. *N. Stauroptera* Grun. Nav. Tab. (2) IV. fig. 18.
var. *gracilis* Grun. (II)
var. *parva* Grun. l. c. fig. 19., V. Heurck l. c. Tab. VI. fig. 6. (II)
45. *N. mesolepta* Ehrenb. var. *nodosa* (Ehrenb.) Brun., Grun. Nav. Tab. (2) IV. fig. 21. (III)

46. *N. oblonga* Kuetz., V. Heurck. Tab. VII. fig. 1. (II)
 47. *N. gracilis* Kuetz., Grun. Nav. Tab. (2) IV. fig. 27. (I)
 48. *N. radiosa* Kuetz. var. *acuta* (W. Sm.) Grun. V. Heurck, l. c. Tab. VII. fig. 19. (II), (III)
 49. *N. rhynchocephala* var. *brevis* Grun. Nav. Tab. (2) IV. fig. 31 c. (II)
 50. *N. cryptocephala* Kuetz., Grun. l. c. Tab. (2) IV. fig. 28 a, b. (III)
 51. *N. lanceolata* Kuetz., Grun. l. c. fig. 26. (II)
 52. *N. elliptica* Kuetz., V. Heurck. l. c. Tab. X. fig. 10—11. (II), (III).
 53. *N. ambigua* Ehrenb., Grun. Nav. Tab. (2) IV. fig. 33. (II)
 54. *N. limosa* Kuetz.
     var. *genuina* Grun. V. Heurck l. c. Tab. XII. fig. 13,
     var. *truncata* Grun., Nav. Tab. (3) V. fig. 9.
     var. *curta* Grun., V. Heurck. l. c. Tab. XII. fig. 23. (II), (III)
 55. *N. gibberula* Kuetz., Grun. Nav. Tab. (3) V. fig. 8 a. (II)
 56. *N. alpestris* Grun. Nav. Tab. (3) V. fig. 2. (II)
 57. *N. Iridis* Ehrenb.
     var. *amphirhynchus* (Ehrenb.) De-Toni Sylloge algarum Vol. II. pag. 154. (II)
     var. *affinis* (Ehrenb.) V. Heurck. l. c. Tab. XIII. fig. 4. (II)
 58. *N. Seminulum* Grun. Nav. Tab. (2) IV. fig. 2 b. (III)

Gen. **Stauroneis** Ehrenb. [1843].

59. *S. Phoenicenteron* (Nitzsch.) Ehrenb., V. Heurck. Syn. Tab. IV. fig. 2. (II)
 60. *S. anceps* Ehrenb., V. Heurck l. c. fig. 4—5. (II), (III)

Gen. **Pleurostauron** Rabenh. [1859].

61. *P. Legumen* (Ehrenb.) Rabenh. (*Stauroneis Smithii* Grun. V. Heurck. Tab. IV. fig. 19). (II), (III)

Gen. **Frustulia** Ag. [1824].

62. *F. rhomboides* (Ehrenb.) De-Toni Sylloge Vol. II. pag. 277., V. Heurck. Tab. XVII. fig. 1. (I)
 63. *F. viridula* (Bréb.) De-Toni l. c. pag. 278. V. Heurck l. c. fig. 3. (III)
 64. *F. vulgaris* (Thw.) De-Toni l. c. pag. 280. V. Heurck. l. c. fig. 6. (III)

Fam. **Cymbellaceae** (Kuetz.) Grun.Gen. **Cymbella** Ag. [1830].

65. *C. cuspidata* Kuetz. var. *naviculiformis* Auersw. (II), (III)
 66. *C. subaequalis* Grun., V. Heurck l. c. Tab. III. fig. 2. (II)
 67. *C. anglica* Lagerst., V. Heurck l. c. Tab. II. fig. 4. (II)
 68. *C. gasteroides* Kuetz., V. Heurck l. c. Tab. II. fig. 8. (I)—(III)
 69. *C. lanceolata* (Ehrenb.) Kirch., V. Heurck l. c. fig. 7. (I), (III)
 70. *C. cymbiformis* (Kuetz.) Bréb., V. Heurck l. c. fig. 11. (III)
 var. *parva* (W. Sm.) V. Heurck l. c. fig. 14. (III)

Gen. **Encyonema** Kuetz. [1833].

71. *E. prostratum* (Berk.) Ralfs, V. Heurck Tab. III. fig. 9—11. (III)
 72. *E. ventricosum* (Ag.) Grun., V. Heurck l. c. 15—16. (II), (III)
 73. *E. gracile* Rabh., V. Heurck l. c. Tab. III. fig. 22. (II)

Gen. **Amphora** Ehrenb. [1831].

74. *A. salina* W. Sm. var. *minor* V. Heurck l. c. Tab. I. fig. 20.
 (I), (III)
 75. *A. ovalis* (Bréb.) Kuetz., V. Heurck l. c. Tab. I. fig. 1. (III)
 var. *gracilis* (Ehrenb.), V. Heurck l. c. fig. 3. (III)
 var. *Pediculus* (Kuetz.), V. Heurck l. c. fig. 5. (III)

Fam. **Gomphonemaceae** (Kuetz.) Grun.Gen. **Gomphonema** Ag. [1824].

76. *G. acuminatum* Ehrenb., V. Heurck Synopsis Tab. XXIII.
 fig. 16. (II)
 77. *G. montanum* Schum., Diatom. d. h. Tatra Tab. III. fig.
 35 b. (I)
 var. *suecicum* Grun., V. Heurck l. s. c. Tab. XXIII. fig.
 32. (III)
 var. *subclavatum* Grun., V. Heurck l. s. c. Tab. XXIII. fig.
 40. (III)
 var. *medium* Grun., V. Heurck l. s. c. Tab. XXIII. fig. 37.
 (I), (III)
 78. *G. longiceps* Ehrenb. (= *G. Mustella* Ehrenb.) V. Heurck l. c.
 Tab. XXIV. fig. 4—6. (I), (III)
 79. *G. gracile* Ehrenb., V. Heurck l. c. Tab. XXIV. fig. 14. (II)
 80. *G. dichotomum* Kuetz., V. Heurck l. c. Tab. XXIV. fig. 20.
 (II), (III)
 81. *G. Vibrio* Ehrenb., V. Heurck l. c. Tab. XXIV. fig. 26. (III)
 82. *G. insigne* Greg., V. Heurck l. c. Tab. XXIV. fig. 39, 40. (III)

83. *G. angustatum* Kuetz., V. Heurck l. c. Tab. XXIV. fig. 45, 50. (III)
var. *productum* Grun., V. Heurck l. c. fig. 52—55. (II), (III)
84. *G. parvulum* Kuetz. var. *subcapitatum* V. Heurck l. c. fig. 9, 11. (III)

Fam. **Cocconeidaceae** (Kuetz.) Grun.

Gen. **Cocconeis** Ehrenb. [1835].

85. *C. Placentula* Ehrenb., V. Heurck l. c. Tab. XXX. fig. 27.

Fam. **Achnanthaceae** (Kuetz.) Grun.

Gen. **Achnanthes** Bory [1822].

86. *A. exigua* Grun., V. Heurck Synop. Tab. XXVII. fig. 29—30. (I), (III)

Gatunek rzadki, znany dotychczas z Afryki koło „Sciotel“, z jeziora „Tacarigua“, skąd podaje go Grunow, i z gorących wód Europy podany przez Van Heurck, Cfr. De-Toni, Sylloge algarum Vol. II. pag. 470, znaleziony został przeze mnie po raz pierwszy w okolicy Wadowic-Makowa.

87. *A. delicatula* (Kuetz.) Grun., V. Heurck l. c. Tab. XXVII. fig. 3—4. (II)

88. *A. Biasoletiana* Grun. (= *A. Lyra* Schum. Diat. d. h. Tatra pag. 62. Tab. II. fig. 24) V. Heurck l. c. Tab. XXVII. fig. 27. (II)

89. *A. microcephala* (Kuetz.) Grun., V. Heurck l. c. Tab. XXVII. fig. 20—23. (II)

90. *A. minutissima* Kuetz. for. *curta* V. Heurck l. c. Tab. XXVIII. fig. 35. (I)

var. *cryptocephala* Grun., V. Heurck l. c. fig. 41—44. (III)

91. *A. linearis* (W. Sm.) Grun., V. Heurck l. c. Tab. XXVII. fig. 24. (II)

Gatunek ten znany był w Galicyi tylko z Tatr, gdzie zbierał go Schumann. Cfr. Gutwiński, Prodrum pag. [403] 130.

92. *A. lanceolata* (Bréb.) Grun. var. *dubia* Grun., V. Heurck l. c. Tab. XXVII. fig. 12, 13. (II)

Gen. **Achnanthidium** Kuetz. [1844].

93. *A. flexellum* (Kuetz.) Bréb., V. Heurck l. c. Tab. XXVI. fig. 29, 30. (II)

Ordo Pseudoraphideae H. L. Smith.

Fam. Nitzschiaceae Grun.

Gen. *Nitzschia* Hassall [1845].

94. *N. Heufleriana* Grun., V. Heurck l. c. Tab. LXVIII. fig. 13. (III)

Gatunek znany z jeziora „Marienstein“ koło Kufsteinu w północnym Tyrolu, [Cfr. De-Toni Sylloge algarum Vol. II. pag. 540] znaleziony został po raz pierwszy w Galicyi przeze mnie, w okolicach Wadowic-Makowa. [Cfr. Gutwiński, Głony zebrane w okolicy Wadowic-Makowa pag. 194 i 195].

95. *N. gracilis* Hantzsch, V. Heurck l. c. Tab. LXVIII. fig. 11. (III)

Gen. *Denticula* Kuetz. [1844].

96. *D. frigida* Kuetz., V. Heurck l. c. Tab. XLIX. fig. 22 et 31. (III)

Fam. Diatomaceae (Grun.) Kirehn.

Gen. *Diatoma* DC. [1805].

97. *D. vulgare* Bory, V. Heurck, Synops. Tab. I. fig. 4. (I)
 98. *D. elongatum* Ag. var. *tenuis* (Ag.) V. Heurck l. c. Tab. XLIX. fig. 26. (I)
 var. *mesoleptum* (Kuetz.) Grun., V. Heurck l. c. fig. 23.
Specimina a me scrutata long. 44 μ , lat. 6.6 μ , lat. apic. 3.3 μ , costas transversas 13 in tota frustula atque apices magis productos praebuerunt. (I)
 99. *D. hiemale* (Lyngb.) Heib., V. Heurck, Synopsis Tab. LI. fig. 1, 2. (I), (II)
 var. *mesodon* (Ehrenb.) Grun., V. Heurck l. c. fig. 3, 4. (I)—(III)

Gen. *Odontidium* Kuetz. [1844].

100. *O. mutabile* W. Sm. var. *intermedium* Grun., V. Heurck l. c. Tab. XLV. fig. 9.
 Long. = 53 μ , lat. = 3.3 μ , lat. later. secund. = 4.4 μ . (I)
 101. *O. Harrisonii* W. Sm., V. Heurck, Synops. Tab. XLV. fig. 28. (II)

Fam. Meridionaceae Kuetz.

Gen. Meridion Ag. [1824].

102. *M. circulare* (Grev.) Ag. (I), (III)
 103. *M. constrictum* Ralfs. (I), (III)

Fam. Fragilariaceae (Kuetz.) De-Toni emend.

Gen. Synedra Ehrenb. [1830].

104. *S. Ulna* (Nitzsch.) Ehrenb. var. *genuina* Kirchn., V. Heurck l. c. Tab. XXXVIII. fig. 7. (II)
 var. *subaequalis* (Grun.) V. Heurck l. c. Tab. XXXVII. fig. 13. (I)—(III)
 var. *longissima* (W. Sm.) Grun., V. Heurck l. c. Tab. XXXVIII. fig. 3. (I)
 var. *amphirhynchus* (Ehrenb.) Grun., V. Heurck l. s. c. fig. 10. (II)
 var. *oxyrhynchus* (Kuetz.) V. Heurck l. c. Tab. XXXIX. fig. 1. (III)
 105. *S. Acus* Kuetz. var. *delicatissima* (W. Sm.) Grun., V. Heurck l. c. Tab. XXXIX. fig. 6. (I)

Gen. Fragilaria Lyngb. [1819].

106. *F. Lancetula* Schum. Preuss. Diat. pag. 52. Tab. I. fig. 4, V. Heurck Syn. Tab. XLV. fig. 20. (II)
 107. *F. capucina* Desmaz. var. *acuta* Grun., V. Heurck Tab. XLV. fig. 4. (II)

Fam. Striatellaceae (Kuetz.) Heib.

Gen. Diatomella Grev. [1855].

108. *D. Balfouriana* Grev., De-Toni, Sylloge Vol. II. pag. 742. Long. = 11 μ — 22 μ , lat. = 6.6 μ — 8.8 μ .
 Rodzaj i gatunek prawdziwie górski, znany dotychczas z Pireneów, z Alp, gór morawskich, z Anglii, Szkocji i z dalekiej północy, bo ze Szpicbergów — nie był dotychczas u nas odszukany! (III)

Fam. Eunotiaceae (Kuetz.) Rabenh.

Gen. Cystopleura Bréb. [1849].

109. *C. Zebra* (Ehrenb.) Kunze, V. Heurck Synops. Tab. XXXI. fig. 9. (II)

Gen. **Eunotia** Ehrenb. [1837].

110. *E. Arcus* Ehrenb. (III)
 var. *curtum* Grun. Oester. Diat. Tab. (6) III. fig. 16 a.
 (I), (III)
 var. *minor* Grun., V. Heurck Tab. XXXIV. fig. 3. (III)
111. *E. gracilis* (Ehrenb.) Rabh., V. Heurck Tab. XXXIII. fig.
 1—2. (III)
112. *E. exigua* (Bréb.) Rabh., Grun. Oester. Diat. Tab. (6) III.
 fig. 15 a, b. (II)
113. *E. pectinalis* (Dillw.?) Rabenh. (I)
 var. *minor* (Kuetz.) Rabenh., V. Heurck l. c. Tab. XXXIII.
 fig. 20—21. (III)
114. *E. impressa* Ehrenb. var. **angusta** Grun., V. Heurck l. c.
 Tab. XXXV. fig. 1. (II)

Gen. **Pseudo-Eunotia** Grun. [1865].

115. *P. lunaris* (Ehrenb.) Grun., V. Heurck l. c. Tab. XXXV.
 fig. 4. (II)
 var. *subarcuata* Grun., V. Heurck l. c. Tab. XXXV. fig. 3.
 (I), (III)

Class. **Cyanophyceae.**Ordo **Gloeosipheae** Hansg.Fam. **Scytonemaceae** [Stiz.] Bzi.Gen. **Calothrix** Ag. em. Thur.

116. *C. solitaria* Kirch. W złożu *Gloeocystis vesiculosa*. (II)

Fam. **Nostocceae** (Kuetz.) Born. et Flah.Gen. **Anabaena** (Bory) Wittr.

117. **A. oscillarioides** Bory, Hansg. Prodrumus pag. 69. (II)

Fam. **Lyngbyaceae.**Gen. **Lyngbya** (Ag.) Thur.

118. *L. tenuis* (Ag.) Hansg. var. **rivularis** Hansg., Prodrumus
 pag. 111.
 Crass. filam. = 4·4 μ , long. cell. = 2·2 μ — 4·4 μ . (II)

Porównywać florę glonów Babiej Góry z takąże florą całego łańcucha Karpat nie można. Szczerpłość danych, jakimi rozporządza się dzisiaj, nie pozwala na żadne, ogólniejszej natury wnioski i długo jeszcze czekać będziemy na to musieli, wobec braku pracowników, a nawet zbierających tylko materiały celem oddania ich do opracowania, czego tyle przykładów daje nam zagranica! Jedynie co do okrzemek możnaby pociągnąć jaką taką paralelę między Babią Górą a Tatrami. Ze jednak znamy ich z Tatr 191 gatunków, a z Babiej Góry tylko 78, przeto i pod tym względem wolę nie kusić się o porównywanie, a ograniczyć się do zaznaczenia:

1) Że jak na teraz flora babiogórska odróżnia się od flory okrzemek tatrzańskiej następującymi gatunkami: *Navicula gracilis*, *Frustulia viridula*, *Cymbela subaequalis*, *Cymbela anglica*, *Enchyonema ventricosum*, *Gomphonema dichotomum*, *Gomphonema insigne*, *Achnanthes exigua*, *Nitzschia Heufleriana*, *Odontidium Harrisonii*, *Fragilaria Lancetula*, *Diatomella Balfouriana* i *Eunotia impressa*. Gatunków tych bowiem dotąd — pomimo rozleglejszych badań i dwukrotnych — w Tatrach nie wykryto.

2) Że cechującymi dla Babiej Góry w porównaniu z resztą kraju są glony: *Cosmarium lejodermum* Gay var. *majus* nob., *Cosmarium Quadrum* Lund. var. *minus* Nordst., *Cosmarium subnotabile* Wille, *Cosmarium speciosissimum* Schmidle, *C. homalodermum* Nordst., *Staurastrum trapezicum* Boldt, *Gomphonema montanum* Schum. var. *medium* Grun., *Diatoma elongatum* Ag. var. *mesoleptum* (Kuetz.) Grun., *Fragilaria Lancetula* Schum., *Diatomella Balfouriana* Grev., *Eunotia impressa* Ehrenb. var. *angusta* Grun., *Anabaena oscillarioides* Bory i *Lyngbya (Oscillatoria) tenuis* (Ag.) Hansg. var. *rivularis* Hansg., z których niektóre są wyłącznie górskimi formami, bądź znanymi z dalekiej północy.

W Podgórzu przy Krakowie 6. IV. 1898.

FAUNA LEPIDOPTEROLOGICZNA
doliny Popradu i jego dopływów.

Część II.

Podał

Fryderyk Schille

zarządca lasów w Rytrze.

Od czasu publikacji mojej „Fauny lepidopterologicznej doliny Popradu“ w roku 1894¹⁾ zajmowałem się dalej fauną motyli, poczęści, mianowicie w roku 1897, z polecenia Komisji fizyograficznej Akademii Umiejętności, i zebrałem 105 nowych dla tutejszej okolicy gatunków, które poniżej podaję:

Microlepidoptera.

Pyralidina.

Scoparia Hw.

1. *S. ingrattella* Z. 28 czerwca pod Konieczną z krzaków bukowych wypłoszony, rzadki.
2. *S. resinea* Hw. 27 czerwca w Żarnowcu koło Rytra, rzadki.

Botys Tr.

3. *B. stachydalis* Zk. 8 lipca w Rzyczanowie koło leśniarki, rzadki.
4. *B. nebulalis* Hb. 7 lipca w lesie koło Młodowa.

¹⁾ Sprawozdanie Komisji fizyograficznej. Tom XXX, str. 207—287.

5. *B. decrepitalis* H. S. 22 czerwca Roztoka wielka.

Gynancycla Z.

6. *G. canella* Hb. 30 czerwca w Rytrze koło uli.

Glyptoteles Z.

7. *G. leucacrinella* Z. 27 czerwca w Żarnowcu z olszyny płożony, rzadki.

Tortricina.

Teras Tr.

8. *T. ferrugana* v. *tripunctana* Hb. 5 września na Skałce.
 9. *T. comparana* Hw. 5 września na Skałce.
 10. *T. Schalleriana* L. 5 września na Skałce.

Tortrix Tr.

11. *T. cinnamomeana* Tr. 30 czerwca Młodów, 16 lipca Przysietnica, 17 lipca Rytro.
 12. *T. reticulana* Hb. 5 lipca w Rytrze, rzadka.
 13. *T. favillaceana* Hb. 7 maja w Żarnowcu.

Sciaphila Tr.

14. *S. osseana* Sc. 2 i 5 lipca Rzyczanów, 10 lipca Roztoka.

Cochylis Tr.

15. *C. rutilana* Hb. 5 lipca Rytro, w dębinie.

Penthina Tr.

16. *P. bipunctana* F. 28 czerwca w zębnie pod Konieczną czerpana z roślin zielnych.
 17. *P. hercyniana* Tr. 16 i 30 czerwca Młodów, 28 czerwca pod Konieczną, czerpana z roślin zielnych.
 18. *P. antiquana* Hb. 12 sierpnia pod Konieczną czerpana z roślin zielnych.
 19. *P. olivana* Tr. 10 lipca Roztoka wielka, 8 lipca w Przysietnicy.

Aphelia Stph.

20. *A. furfurana* Hw. 17 czerwca Roztoka wielka.

Grapholitha.

21. *G. rufillana* Wlk. 21 lipca Roztoka mała.

22. *G. similana* Hb. 28 czerwca czerpana pod Konieczną w zrębie.
 23. *G. nigricana* H. S. 10 czerwca wylęła się u mnie. Gąsieniczka na drzewach szpilkowych.

Steganoptycha.

24. *S. augustana* Hb. 8 lipca koło leśniarki w Przysietnicy.
 25. *S. rufimitrana* H. S. 8 czerwca Rytro, 28 lipca i 19 sierpnia Rozтока mała.

Phoxopteryx Tr.

26. *P. siculana* Hb. 12 maja Żarnowiec.

Diehrorampha Gn.

27. *D. saturnana* Gn. 29 maja Rytro.
 28. *D. plumbagana* Tr. 5 czerwca Rytro, koło sygnału wjazdowego od Młodowa.

Tineina.

Choreutidae.

Choreutis Hb.

29. *Ch. Myllerana* F. 6 lipca Rzyczanów, na polanie, 6 lipca Cyganówka, czerpana z traw.

Tineidae.

Tinea Z.

30. *T. caprimulgella* H. S. 2 lipca w Rzyczanowie.
 31. *T. albipunctella* Hw. 10 lipca Rozтока wielka.
 32. *T. atratella* Stgr. 2 lipca w Rzyczanowie czerpana z traw; według katalogu Dra Staudingera z r. 1871 tylko z Grecyi znana. Dr. Rebel w nadwornem Muzeum w Wiedniu, który ją oznaczał, pisze mi, że *T. atratella* jest fauny monarchii Austro-Węgierskiej nowym nabytkiem.
 33. *T. fulvimitrella* Sodof. 30 czerwca z traw czerpana.

Lampronia Sph.

34. *L. rubiella* Bjerck. 28 czerwca pod Konieczną z traw czerpana.

Incurvaria Hw.

35. *I. rupella* Schiff. 4 czerwca Rozтока wielka „Skotarskie“, 16 czerwca Rozтока mała; 19 czerwca Przysietnica; wszędzie z buków płoszona.

36. *I. vetulella* Zett. 16 czerwca w Młodowie na zrębach.

Adelidae.

Nemotois Hb.

37. *N. metallicus* Poda. 5 lipca Roztoka wielka, na polanie „Jasionowa“ z traw czerpana; 30 czerwca Młodów, z kwiatów zbierana.

Acrolepidae.

Acrolepia Curt.

38. *A. cariosella* Tr. 17 czerwca Roztoka wielka.

Hyponomeutidae.

Argyresthia Hb.

39. *A. abdominalis* Z. 12 lipca Wola Krogulecka, na pastwiskach.
 40. *A. praecocella* Z. 12 maja Rytro, z jałowcu płożony.
 41. *A. cornella* F. 15 czerwca Rytro.
 42. *A. fundella* F. 9 czerwca Przysietnica koło leśniarki.
 43. *A. certella* Z. 22 czerwca Roztoka wielka.

Ocnerostoma Z.

44. *O. piniariella* Z. 14 maja Żarnowice.

Plutellidae.

Eidophasia Sph.

45. *E. messingiella* F. 30 czerwca Młodów, w zrębach z traw czerpana.

Cerostoma Latr.

46. *C. asperella* L. 21 marca Rytro.

Gelechidae.

Semioscopis Hb.

47. *S. strigulana* F. 20 marca Rytro, z osik strzeżpana.

Psecadia Hb.

48. *P. funerella* F. 30 czerwca Młodów, z trzew czerpana.
 49. *P. pusiella* Roemer. 31 lipca Rytro, do światła lampy złapana.

Depressaria Hw.

50. *D. astrantiae* Hein. 29 lipca Młodów.
 51. *C. ciliella* Stt. 22 maja Rytro, 8 kwietnia Barcice, 23 maja Radziejowa.

Gelechia Z.

52. *G. elatella* H. S. 14 czerwca Rytro.
 53. *G. electella* Z. 10 lipca Roztoka wielka.

Bryotropha Hein.

54. *B. senectella* Z. 5 lipca Roztoka wielka, z traw czerpana.

Lita Tr.

55. *L. acuminatella* Sircom. 11 maja Żarnowiec.

Ptocheuusa Hein.

56. *P. subocellea* Stph. 8 lipca Przysietnica.

Brachycrossata Hein.

57. *B. cinerella* Cl. 31 lipca Młodów.

Sophronia Hb.

58. *S. humerella* Schiff. 5 lipca Rytro.
 59. *S. semicostella* Hb. 5 lipca Roztoka, z traw czerpana.

Oecophora Z.

60. *Oe. stipella* L. 23 czerwca w Młodowie na zrębach.
 61. *Oe. tripuncta* Hw. 14 czerwca Rytro.
 62. *Oe. fuscescens* Hw. 2 sierpnia wylęgła się u mnie; gasieniczka na bukach.

Glyphipterygidae.

Glyphipteryx Hb.

63. *G. Bergstraesserella* F. 19 czerwca Rytro.

Gracilaridae.

Glacilaria Z.

64. *G. hemidactylella* F. 5 maja Rytro, z wierzb płoszona.
 65. *G. auroguttella* Stph. 27 czerwca Żarnowiec.
 66. *G. alchimiella* Sc. 19 maja Rytro, w dębinie.

67. *G. gradatella* H. S. 5 maja Rytro, z wierzb płoszona przy zachodzie słońca; bardzo rzadka, według katalogu Dra Staudingera tylko z Bawaryi znana.
68. *G. phasianipennella* Hb. *ab. auroguttella* Sph. 25 sierpnia Rytro, do światła lampy.

Ornix Z.

69. *O. finitimella* Z. 21 maja Żarnowiec.

Coleophoridae.

Coleophora Z.

70. *C. virgatella* Z. 5 lipca Rytro.
71. *C. cuprariella* Z. 24 czerwca „Skotarskie“, czerpana z traw przy zachodzie słońca.
72. *C. deauratella* Z. 24 czerwca jak *cuprariella* Z.
73. *C. albitarsella* Z. 12 czerwca Żarnowiec, 2 lipca Rzyczanów.
74. *C. lixella* Z. 5 lipca „Jasienowa“, czerpana z traw.
75. *C. niveicostella* Z. 27 czerwca Żarnowiec, 5 lipca Jasienowa.
76. *C. therinella* Tgstr. 19 czerwca Rytro, koło kolei.
77. *C. pappiferella* Hfm. 11 maja Rytro, z jałowca płoszona; dotychczas tylko w Bawaryi znana.

Lavernidae.

Laverna Curt.

78. *L. idaei* Z. 28 czerwca Roztoka wielka; czerpana z roślin zielnych, rzadka.
79. *L. Raschkiella* Z. 30 czerwca w zrębach młodowskich z traw czerpana.
80. *L. conturbatella* Hb. 28 czerwca jak *idaei* Z.
81. *L. decorella* Sph. 30 czerwca jak *Raschkiella* Z.

Elachistidae.

Butalis Tr.

82. *B. fuscoaenea* Hw. 2 lipca Rzyczanów, czerpana z traw.

Endrosis Hb.

83. *E. lacteella* Schiff. 27 stycznia Rytro, w domu.

Schreckensteiniina Hb.

84. *Sch. festaliella* Hb. 24 maja na stokach gór między Roztoką i Przysietnica, 22 maja Dominików, 8 maja Roztoka, 8 czerwca pod Skalką.

Batrachedra Stt.

85. *B. pinicolella* Dup. 10 lipca Rytro, w ogrodzie.

Elachista Stt.

86. *E. poae* Stt. 24 maja za leśniarką w Przysietnicy z krzaków płoszona; 19 czerwca czerpana z traw koło Dominikowa.
87. *E. pollinariella* Z. 5 czerwca czerpana z traw koło Młodowa.

Lithocolletidae.

Lithocolletis Z.

88. *L. faginella* Z. 8 lipca Rzyczanów, 16 lipca Przysietnica.
89. *L. spinolella* Dup. 8 lipca Przysietnica.
90. *L. quercifoliella* Z. 14 maja Rytro, dębina.
91. *L. tenella* Z. 18 maja Rytro, krzaki sularskie.
92. *L. Heegeriella* Z. 18 maja Rytro, dębina.
93. *L. sorbi* Frey. 24 maja Przysietnica, 2 i 18 maja Rytro.
94. *L. torminella* Frey. 8 maja Roztoka wielka, 18 maja Rytro, 23 maja Radziejowa.
95. *L. viminetorum* Stt. 23 maja Rytro, 22 maja Dominików.
96. *L. carpnicolella* Stt. 7 maja Żarnowiec, 18 maja Rytro.

Lyonetidae.

Phyllocnistis Z.

97. *Ph. suffusella* Z. 25 sierpnia Młódów.

Cemiostoma Z.

98. *C. Wailesella* Stt. 24 sierpnia Wola Krogulecka.

Nepticulidae.

Nepticula Z.

99. *N. tityrella* Stt. 14 kwietnia Rytro, dębina.
100. *N. argyropeza* Z. 18 maja Rytro, krzaki sularskie.

Micropterygina.

Micropteryx Hb.

101. *M. Thunbergella* F. 8 maja Roztoka wielka, z drzew szpilkowych strzepany.
102. *M. aureatella* Sc. 4 czerwca na Skotarskiem z traw czerpana, 16 czerwca w zrębach młodowskich.

Pterophorina.**Oxyptilus Z.**

103. *O. hieracii* Z. 6 lipca Rzyczanów, polana „Cyganówka“.

Mimaeseoptilus Wallgr.

104. *M. graphodactylus* Tr. 28 czerwca pod Konieczną.

Leioptilus Wallgr.

105. *L. osteodactylus* Z. 28 czerwca pod Konieczną.

